

TC
ORDU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TATAR TÜRKÇESİNDE FİLLERİN İSTEMİ

NESLİHAN YILMAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

AKADEMİK DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Nuh DOĞAN

ORDU – 2016

TEZ JÜRİ ONAY SAYFASI

Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün **12530100018** numaralı Yüksek Lisans öğrencisi Neslihan YILMAZ ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “**Tatar Türkçesinde Fiillerin İstemi**” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur. Bu çalışma **Türk Dili ve Edebiyatı** Anabilim Dalında **Yüksek Lisans** Tezi olarak kabul edilmiştir.

Ad-Soyad-Üniversite

İmza

Başkan

: Doç. Dr. Salim KÜÇÜK

Ordu Ün.

Jüri Üyeleri

: Doç. Dr. Hakan ÖZDEMİR

Giresun Ün.

(Danışman)

Yrd. Doç. Dr. Nuh DOĞAN

Ondokuz Mayıs Ün.

Savunma Tarihi:09/12/2016

ÖĞRENCİ BEYAN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak savunduğum “Tatar Türkçesinde Fiillerin İstemi” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmadan yazdığımı ve yararlandığım kaynakların “Kaynakça” bölümünde gösterilenlerden farklı olmadığını, belirtilen kaynaklara atıf yapılarak yararlandığımı belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

09/12/2016

Neslihan YILMAZ

Öğr. Nu.12530100018

ÖZ

[YILMAZ, Neslihan],[Tatar Türkçesinde Fiillerin İstemi], [Yüksek Lisans], Ordu, [2016].

Bu çalışmada Tatar Türkçesindeki fiillerin istem bilgisi incelenmiştir. Fiilin sözlüksel unsurlar arasında kendine bağımlı kılabilirdiği ya da yönetebildiği eyleyenler fiilin istemi olarak adlandırılır. Bu eyleyenler yüzey yapıya çıkarken farklı durum ekli tamlayıcılar isterler. Fiiller, aynı anlamda kullanılmalarına rağmen farklı dillerde hatta aynı kökten gelen lehçelerde bile farklı durum ekli tamlayıcılar almaktadır.

Bu tez çalışmasında, fiillerin istem bilgisinin belirlenmesinde modern istem dil bilgisi kuramından hareket edilecektir. Tatar Türkçesinde fiillerin anlam değişikliklerine bağlı olarak da çeşitlenen mantıksal ve sentaktik istem bilgisi belirlenecektir. Tatar Türkçesinde fiillerin istem bilgisinin belirlenmesiyle temel cümle yapıları da belirlenmiş oldu.

Fiillerin istem bilgisi belirlenirken sözlük-temelli yöntem kullanılmıştır. Fiillerin seçiminde ve betimlenmesinde “*TATAR TİLİNİN AÑLATMALI SÜZLİĞİ, Kazan, 1979(3 cilt)*” adlı eserden yararlanılmıştır. Araştırmacıların çalışmayı daha rahat takip edebilmeleri için tezde kullanılan fiiller Kiril alfabesinden Latin alfabesine aktarılmıştır. Ayrıca Latin alfabesine aktarılan fiillerin anlamlarının daha rahat anlaşılabilmesi için, fiillerin anlamları yay araç içinde Tatar Türkçesinden Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Bu aktarım sırasında Mustafa Öner’in “*Kazan Tatar Türkçesi Sözlüğü*” esas alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: İstem, fiil, Tatar Türkçesi.

ABSTRACT

[YILMAZ, Neslihan],[Tatar Türkçesinde Fiillerin İstemi], [Yüksek Lisans], Ordu,
[2016].

In this study, valency information of Tatar Turkish was handled. Valency means actions which verb can make self-dependent or manage among lexical elements. These actions require subordinatives with different case suffixes while arising surface structure. Verbs take subordinatives with different case suffixes in different languages-even in paronymous dialects in spite of being used in the same meaning.

In this thesis, starting point was the Theory of Modern Valency Grammar while valency of verbs that is a lexical element was being examined. It will be presented logical and syntactical valency states which occur depending on the meaning changes of the verbs in Tatar Turkish.

In the choice of Tatar Turkish verbs, “*TATAR TİLİNİN AÑLATMALI SÜZLİĞİ Kazan, 1979*” was taken into account. Verbs in the thesis were transferred from Cyrillic Alphabet to Latin alphabet so that researchers could succeed easily. Additionally the meanings of verbs were translated from Tatar Turkish to Turkey Turkish into the parenthesis so that the meanings of verbs transferred to Latin alphabet could be understandable. During this translation “*Kazan Tatar Turkish Dictionary*” of Mustafa Öner was based on. In this way, the valency potentials of verbs in Tatar Turkish were examined.

Key words: Valency, verb, Tatar Turkish

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı:	Neslihan YILMAZ
Doğum Yeri ve Tarihi:	Van 25.01.1984
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi:	Ondokuz Mayıs Üniv. Eğitim Fak. Türkçe Öğrt. 2004
Yüksek Lisans Öğrenimi:	ODÜ, 2016
Bildiği Yabancı Diller:	İngilizce
İş Deneyimi	
Çalıştığı Kurumlar:	Düzyayla İlköğretim Okulu-Gölköy/Ordu, 2005-2007; Turnasuyu Yatılı İlköğretim Bölge Okulu-Gülyalı/Ordu, 2007-2011; Merkez İlköğretim Okulu-Gülyalı/Ordu, 2011-2014; Şehit Ersin Bacaksız Ortaokulu-Altınordu/Ordu, 2014-
İletişim	
E-Posta Adresi:	nesli-yilmaz@hotmail.com
Telefon:	
Cep:	0543 527 17 41
Tarih ve İmza:	09/12/2016

ÖNSÖZ

Türkçede yeni bir terim olan istem; sözlüksel unsurların özellikle fiillerin diğer öğeleri yönetme gücünü ifade eder. Her fiil farklı istem potansiyeline sahiptir. Fiillerin istemi çatı kategorisine veya sözlüksel anlamına göre değişiklik gösterir. Bu çalışmada da Tatar Türkçesi fiillerinin istem potansiyelleri modern istem bilgisi yöntemiyle incelenmiş ve fiiller mantıksal ve Sentaktik İstem düzeyinde ele alınmıştır.

Tez, dört ana bölümden oluşmaktadır. Tezin “Giriş” bölümünde çalışmanın konusu, amaç ve önemi, kapsam ve sınırlılıkları, yöntemi, Türk lehçelerinde yapılan istem çalışmalarından söz edilmiştir. I. Bölümde “Temel Konu ve Kavramlar” başlığı altında “İstem ve Bağımlılık”, “İstem Türleri” (Mantıksal İstem, Sentaktik İstem, Semantik İstem, İsteğe Bağlı Öğeler), “ Durum Ekleri ve Tamlayıcı Tipleri” konuları ele alınmıştır. II. Bölümde “Tatar Türkleri ” başlığında “Tatar Adı”, “Tatar Tarihi”, “Tatar Türkçesi Hakkında Genel Bilgiler” konularına değinilmiştir. III. Bölümde “Tatar Türkçesinde Fiillerin İstem Bilgisi” incelenmiştir. IV. Bölümde ise “İsteme Göre Tatar Türkçesi Fiil Sınıfları” gösterilmiştir. Sonuç bölümünde yaptığımız çalışma neticesinde ortaya çıkan veriler değerlendirilmiştir.

Tez konusunun belirlenmesinde, araştırma aşamasında, yön tayininde ve tamamlanmasında destek olan değerli hocam ve tez danışmanım Sayın Doç Dr. Nuh DOĞAN’a, bana ayırdığı değerli zamanı ve sağladığı destek için minnettarım.

Ayrıca gösterdikleri sabır ve verdikleri her türlü destek için aileme teşekkür ederim.

Neslihan YILMAZ

ORDU, 2016

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM	İ
ÖZ.....	İİ
ABSTRACT	İİİ
ÖZGEÇMİŞ.....	İV
ÖNSÖZ.....	V
İÇİNDEKİLER.....	VI
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	Vİİİ
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	İX
GİRİŞ.....	1
1. Tezin Konusu.....	1
2. Tezin Amacı ve Önemi.....	1
3. Kapsam ve Sınırlılıklar.....	2
4. Tezin Gerekçesi.....	2
5. Tezin Yöntemi.....	3
6. Türk Lehçelerinde Yapılan İstem Çalışmaları.....	5
I. BÖLÜM TEMEL KONU VE KAVRAMLAR.....	10
1.1. İstem ve Bağımlılık.....	10
1.1.1. Mantıksal İstem.....	10
1.1.2. Sentaktik İstem.....	11
1.1.3. Semantik İstem.....	13
1.1.4. İsteğe Bağlı Öğeler.....	14
1.2. Durum Ekleri ve Tamlayıcı Tipleri.....	15
II. BÖLÜM TATAR TÜRKLERİ.....	19
2.1. Tatar Adı	19
2.2. Tatar Dili ve Tarihi.....	19
2.3. Tatar Türkçesi.....	19
2.3.1. Tatar Türkçesi Hakkında Genel Bilgiler.....	20
2.3.1.1. Tatar Alfabesi ve Yazı Çevrimi.....	21
2.3.1.2. Ses Bilgisi.....	21
2.3.1.3. Şekil Bilgisi.....	26
2.3.1.3.1. Çekim Ekleri.....	26

2.3.1.3.2. Yapım Ekleri.....	38
III. BÖLÜM TATAR TÜRKÇESİNDE FİLLERİN İSTEM BİLGİSİ.....	55
3.1. Fiillerin İstem Bilgisi.....	55
SONUÇ.....	399
KAYNAKÇA.....	402

ŒEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

1. Œekil: İstem Çerçevesi Örneği4

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

[] : Zorunlu istem boşluğunu gösterir.

→ : Fiillerin istediği sentaktik istemi gösterir.

A: Ad

A1... : Anlam değişkelerini gösterir.

AÖ: Ad öbeği

BE: Belirtme eki

bk.: Bakınız

EÖ: Edat öbeği tamlayıcısı

F: Fiil

kim: Yalın durum tamlayıcısı

kimde: Bulunma durumu tamlayıcısı

kimden: Çıkma durumu tamlayıcısı

kime: Yönelme durumu tamlayıcısı

kimi: Ekli yükleme durumu tamlayıcısı

kimle: Vasıta durumu tamlayıcısı

Ne: Eksiz yükleme durumu tamlayıcısı

Ör. : Örnek kısaltması

ZÖ : Zarf öbeği tamlayıcısı

Vb.: Ve benzeri

Vd: Ve devamı

Vs.: Ve saire

Məc.:mecazi manada

GİRİŞ

1. Tezin Konusu

Bu çalışmada Tatar Türkçesi fiillerinin istem bilgisi ele alınmıştır. *İstem*, çeşitli kaynaklarda *fiil-tamlayıcı ilişkisi*, *fiillerin durum ekli tamlayıcıları*, *birleşim değeri* gibi çeşitli adlandırmalarla ele alınmıştır. *İstem*, sözlüksel unsurların özellikle fiillerin sentaktik ve anlam bilimsel çevresini belirleyebilme gücüdür. Fiiller, istem potansiyellerine göre söz diziminde doldurulması gereken boşluklar açarlar. Her fiil aynı istem potansiyeline sahip değildir. Fiillerin sözlüksel anlamları, farklı sentaktik ve anlam bilimsel istem yapıları oluşturur. Fiilin anlamı değiştikçe söz konusu istem yapıları da değişir.

Yapılan bu çalışmayla Tatar Türkçesindeki fiillerin anlam değişikliklerine bağlı olarak ortaya koyduğu istem özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada Tatar Türkçesi fiillerinin sadece sentaktik istem bilgisi incelenmiştir. Çalışmanın kuramsal çerçevesi Doğan (2011)'e dayanmaktadır.

2. Tezin Amacı ve Önemi

Bu çalışmada, Tatar Türkçesinde fiillerin mantıksal ve sentaktik istem bilgisini belirlemek amaçlanmıştır. Fiillerin istem bilgisinin belirlenmesiyle Tatar Türkçesinin temel cümle yapıları da ortaya konulmuş olacaktır. Fiillerin istem bilgisinin dil öğretiminde, sözlükçülükte, dillerin betimlenmesinde, bilgisayar destekli dil çalışmalarında ve özellikle lehçeler arası aktarımda önemi büyüktür.

Hedef dilde ve kaynak dilde fiillerin farklı tamlayıcılar istemesi farklı yorumlara yol açabilir. Hedef dilde ve kaynak dilde istem bilgisinin belirlenmesiyle çeviri ve lehçeler arası aktarımda karşılaşılan tamlayıcılardan kaynaklanan yanlışlıklar en aza indirilebilir. Fiillerin istem bilgisinin bilinmesi, Tatar Türkçesinin öğretiminde özellikle yabancı dil olarak öğretilmesinde yanlış durum ekli tamlayıcıların kullanılmasını engelleyebilir. İstem dil bilgisi çalışmalarında fiillerin sentaktik istem yapıları farklılık gösterse bile mantıksal istem yapıları aynıdır. Fiilin mantıksal isteminin belirlenmesi, lehçeler arası aktarımda bilgisayar destekli çevirilere katkı sağlayabilir. Fiillerin istem bilgisi ile ilgili araştırmalar karşılaştırmalı Türk lehçelerinde yaşanan söz dizimi ve anlam bilimi ile ilgili kimi zorlukların üstesinden gelinmesinde yardımcı olabilir. İstem bilgisi bir sözlüğün sunması gereken önemli bilgilerden biridir. Bu bilgi fiillerin istem

bilgisini betimleyen bu tür çalışmaların yardımıyla giderilebilir. Bu çalışma karşılaştırmalı Türk lehçelerinin istem sözlüğü için de bir adım olarak düşünülebilir.

3.Kapsam ve Sınırlılıklar

Bu çalışmada Tatar Türkçesinde yer alan fiillerin istemi incelenmiştir. Bu fiillerin tespit edilmesinde “*TATAR TİLİNİN AÑLATMALI SÜZLİĞİ, Kazan 1979(3 cilt)*” adlı eserden yararlanılmıştır. Araştırmacıların çalışmayı daha rahat takip edebilmeleri için tezde kullanılan fiiller Kiril alfabesinden Latin alfabesine aktarılmıştır. Ayrıca Latin alfabesine aktarılan fiillerin anlamlarının daha rahat anlaşılabilmesi için, fiillerin anlamları yay ayrıç içinde Tatar Türkçesinden Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Bu aktarım sırasında Mustafa Öner’in “*Kazan Tatar Türkçesi Sözlüğü*” esas alınmıştır.

Her fiilin farklı anlam değışkelerinden hareket edilerek fiillerin sentaktik istem çerçeveleri oluşturulmuştur. Fiillerin istem yapısı oluşturulurken yedi tamlayıcı tipi(kim, kimi, kime, kimde, kimden, ne, kimle) kullanılmıştır. Tatar Türkçesi ana dili seviyesinde bilinmediğı için fiiller, sadece *sentaktik istemi* açısından incelenmiştir.

Yapılan sözlük taraması neticesinde altı yüz elli fiil tespit edilmiştir. Fiillere getirilen çatı ekleriyle oluşturulan fiiller yeni bir anlam oluşturmadığı takdirde ayrı bir fiil olarak değerlendirilmemiştir. Sözlükte yer alan fiiller mantıksal ve sentaktik istem düzeyinde incelenerek bir çalışma ortaya konulmuştur.

4.Tezin Gerekçesi

Fiiller, aynı anlamda kullanılmalarına rağmen farklı dillerde hatta aynı kökten gelen lehçelerde bile farklı durum ekli tamlayıcılar istemektedir. Lehçeler arası aktarımda yanlış durum eki kullanmasından kaynaklanan aksaklıkların yaşanmaması için fiillerin istem bilgisinin belirlenmesi ve bu bilginin istem sözlüklerinde ya da genel sözlüklerde betimlenmesi gerekir. “Türk lehçeleri arasında sadece ses, yapı ve kelime farkları bilinerek doğru aktarmalar yapılamaz. Dizim farkları da bu bakımdan önemlidir. Bunlar arasında bilhassa, fiillerin istedikleri tamlayıcıların hangi halde bulunduğunu bilmek çok önemlidir. Bu yüzden, Türk lehçeleri arasında aktarımı kolaylaştırmak için, sadece kelime karşılıklarını veren sözlükler yanında valenz (istem) sözlüklerinin de hazırlanması gerekir“(Uğurlu, 1999: 205).

İstem, dil biliminde ve dillerin incelemesinde önemli bir yere sahiptir. Fiillerin istemi konusu, özellikle Türk lehçelerinin öğretilmesinde ve lehçeler arası aktarmalarda üzerinde durulan sorunlardan biridir (Karaca, 2011: 7). Tatar Türkçesinde istem kavramı ve fiillerin istemi konusunda yapılan çalışmalar hem yeterli değil hem de *İstem Dil Bilgisi* anlayışından uzaktır¹. Tatar Türkçesinde fiillerin istem bilgisinin *İstem Dil Bilgisi* açısından değerlendirilmesi gerekir. Avrupa dillerinin istem sözlüklerinde fiillerin hangi tamlayıcılarla birleştiği ve bu birleşmeden hangi anlamların ortaya çıktığı ayrıntılı biçimde verilmektedir (Doğan, 2011: 2). Ancak Tatar Türkçesi sözlüğünde bu bilginin yeterli olmadığı görülür.

Bir dili ana dili olarak konuşanlar, fiilin hangi tamlayıcılarla birleşeceğini doğal olarak bilirler. Fakat Tatar Türkçesini yabancı dil olarak öğrenenler bu bilgiyi bilemezler. Tatar Türkçesinin fiillerinin istem bilgisinin belirlenmesi Tatarcanın fiil tamlayıcı ilişkisinin genel durumu ve değişiminin tespit edilmesinde, çağdaş ve tarihi Türk lehçeleri arasında yapılacak çalışmalarda yararlı olabilecek, yanlış durum ekli tamlayıcıdan kaynaklanan çeviri hatalarını nispeten engelleyebilecek bir çalışmadır. Ayrıca bu çalışma Tatar Türkçesi fiillerinin sentaktik istem bilgisi ve sözlüğü niteliğindedir, eksiklikleri olmakla birlikte bu boşluğu doldurmak için atılan küçük bir adımdır.

5. Tezin Yöntemi

Öncelikle bu konuda yapılan çalışmalar incelenmiştir. Bu konuda yapılan en kapsamlı çalışma Doğan (2011)'dir. Doğan “ *Türkiye Türkçesi Fiillerinde İsteme Göre Anlam Değişiklikleri* “ (2011) adlı doktora tezinde diğer çalışmalardan çok farklı ve ayrıntılı bir yöntem kullanmıştır. Bu çalışmada da Doğan (2011)' in metodolojisi kullanılmıştır.

Çalışmada sözlük temelli bir inceleme yapılmıştır. Fiillerin seçiminde “*TATAR TİLİNİN AÑLATMALI SÜZLİĞİ, Kazan 1979(3 cilt)*” adlı eserden yararlanılmıştır. Araştırmacıların çalışmayı daha rahat takip edebilmeleri için tezde kullanılan fiiller Kiril alfabesinden Latin alfabesine aktarılmıştır. Ayrıca Latin alfabesine aktarılan fiillerin anlamlarının daha rahat anlaşılabilmesi için, fiillerin anlamları yay ayrıç içinde Tatar Türkçesinden Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Bu aktarım sırasında Mustafa Öner'in “*Kazan Tatar Türkçesi Sözlüğü*” esas alınmıştır. Böylece Tatar Türkçesindeki

¹ Bk. “ Türk Lehçelerinde Yapılan İstem Çalışmaları” s.6.

fiillerin istem potansiyelleri değerlendirilmiştir. Bu çalışmada altı yüz elli fiil istem bilgisi açısından incelenmiştir. Sözlükte çatı ekleriyle oluşturulan fiiller yeni bir anlam oluşturmadığı takdirde ayrı bir fiil olarak değerlendirilmemiştir. Fiillerin istem bilgisi sözlükteki anlam girişleri yardımıyla belirlenmiş ve sözlükte verilen örneklerden yararlanılmıştır.

İstem çerçeveleri, bir fiilin isteme göre anlam değişikliği gösteren ya da anlam değişikliklerinin fiilin istemine göre gerçekleştiği veya açıklanabildiği anlam değişkeleri için hazırlanmıştır. İstem çerçeveleri fiilin ilgili anlam değişkesinin mantıksal, sentaktik, semantik istem özelliklerinin tümünü içeren sözlüksel bir kütük özelliği gösterir. İstem çerçevelerinde üç farklı istem yapısı gösterilir: birincisi mantıksal istem yapısı; ikincisi, semantik istem ya da semantik rol yapısı; üçüncüsü ise sentaktik istem ya da tamlayıcı yapısı (Doğan, 2011: 20).

Bu çalışmada fiillerin, sadece mantıksal, sentaktik istem yapısı incelenmiştir.

AVIRTUV

A1	I. avırtuv ₁ : Birer avıru arkasında fizik gazap tuvuv. (Ağrımak) II. avırtuv → [kim] Ör. Eteç eyte:- <u>Eçim</u> _[kim] avırtal!- Mine bögerlenip sızlana başladı.
A2	I. avırtuv ₁ : Avıruv. (Zorlukla yapmak) II. avırtuv → [kim] Ör. <u>Atam</u> _[kim] (bir ildan birle) avırtıp yata ikin.

1. Şekil: İstem Çerçevesi Örneği

“Avırtuv” fiilinin istem bilgisi incelemesinde A1, A2, vs. gibi işaretler fiillerin anlamları olarak verilir. Bu işaretler fiillerin anlam değişkelerini gösterir. Fiilin A1 anlam değişkesinin I. bölümünde fiilin mantıksal istem yapısı ve tamlayıcıların sayısı belirtilir. II. bölümde fiilin sentaktik istem yapısı verilir. Fiilin istem yapılarını örneklendiren bir cümle üzerinden tamlayıcıların altı çizilerek sentaktik istemleri kodlanır. Yay araç içinde de fiilin zarflık unsurları işaretlenir.

Bu çalışmada fiillerin sentaktik istemi incelenirken tamlayıcılardan yalın, yükleme, yönelme, bulunma, ayrılma ve vasıta hali kullanılmıştır. Bu tamlayıcı tipleri [kim], [kimi],[ne],[kime], [kimde], [kimden], [kimle]olarak verilir.

Bu çalışmada zorunlu tamlayıcı tipleri kullanılmıştır; seçimli tamlayıcılara ve isteğe bağlı öğelere yer verilmemiştir. Dilbilgisel olarak bu tamlayıcı tiplerinden [kim] özneyi, [kimi], [ne] nesneyi,[kime],[kimde], [kimden] dolaylı tümleci karşılar.

5. Türk Lehçelerinde Yapılan İstem Çalışmaları

İstem konusu Türkiye Türkçesi gramerlerinde genellikle *fiil-tamlayıcı ilişkisi* olarak görülmüş; yapılan çalışmalar da *tamlayıcı, birleşim değeri* ve daha geniş anlamda *istem* terimi ile anılmıştır.

İstem teriminden ilk bahseden isim Tahsin Banguoğlu' dur. Banguoğlu, "*Türkçenin Grameri*" adlı çalışmasında, nesnenin yükleme göre hâllenmesine *istem* adının verildiğini söyler (Banguoğlu, 2007: 528).

İstemle ilgili Türkiyede yapılan ilk çalışma Tahir Kahraman' ın "*Çağdas Türkiye Türkçesindeki Fiillerin Durum Ekli Tamlayıcıları*" (1996) adlı eseridir. Eserin inceleme kısmında *geçişli fiiller ve geçişsiz fiiller* şeklinde bir tasnif kullanmış, fiillerin aldığı ekleri gösterirken *alma ihtiyacı duyduğu tamlayıcı, ikinci derecede çok istediği tamlayıcı, kabul edebildiği tamlayıcı, kullanım örneği bulunamayan tamlayıcı* ifadelerini kullanmıştır. Ancak bir unsurun tamlayıcı olabilmesi için hal eki almasını yeterli görmüş ama hal ekini alan isimle fiil arasındaki bağlantıyı hiç dikkate almamıştır.

Esin İleri de "*Türkçedeki Fiillerin Birleşim Değeri*" (1996) adlı makalesinde "istem" kavramını "fiillerin birleşim değeri" olarak tanımlamıştır. "Birleşim değerinin" tanımını yaparken istem dilbilgisinin kurucusu kabul edilen Tesnier'den bahsetmiştir. Cümlede fiilden yola çıkan Tesniere cümlenin diğer öğelerini *eyleyen* (actants) ve *tümleyen* (circontans) olmak üzere ikiye ayırmıştır. Fiillerin belirli sayıda eyleyen (actants) alma kabiliyetini atomun birleşim değeriyle (H₂O gibi) karşılaştırmıştır. Eyleyenlerin (isim ve isimle eş-değerde olan öğeler) zorunlu, tümleyenlerin ise (zaman, yer, niteleme zarfları = belirteçleri) seçimli olduğunu kabul etmiştir. Eyleyen sayısına göre Fransızcadaki fiilleri eyleyensiz fiil (sıfır eyleyenli fiil), bir eyleyenli, iki eyleyenli ve üç eyleyenli fiil diye gruplara ayırmıştır. Daha sonra Almanca'daki fiillerin birleşim değerini inceleyen Gerhard Helbig' ten bahsetmiştir. Helbig bağımsal dilbilgisine Tesniere' den farklı bazı yenilikler getirmiştir. Helbig, fiillerin birleşim değerini oluşturan tamlayıcıların yalnız sayısını değil niteliğini de incelemek gerektiğini söylemiştir. Fiillerin çevrelerinde bulunan tamlayıcıları zorunlu tamlayıcılar, seçimli tamlayıcılar ve ihtiyari ek bilgiler olmak üzere üçe ayırmıştır. Zorunlu tamlayıcılar; cümlenin dilbilgisi bakımından doğru olabilmesi için o fiille birleşmesi şart olan öğe,

seçimli tamlayıcılar; herhangi bir fiilin birleşim değerini oluşturan ama metinde daha önceden adı geçen cümlede kullanılması şart olmayan öge, ihtiyari ek bilgiler; bir fiilin birleşim değerinin dışında kalan bilgiler diye tanımlamıştır.

İstemle ilgili olarak Leyla Karahan “*Fiil-Tamlayıcı İlişkisi Üzerine*” (1997) adlı makalesinde bazı fiilerin bir tamlayıcıya ihtiyaç duyduğunu bazılarının ise tamlayıcıya ihtiyaç duymadığından bahseder. Bu sebeple fiilleri sınıflandırırken; *Tamlayıcısız Fiiller* ve *Tamlayıcılı Fiiller* olmak üzere iki gruba ayırır. Fiilin tamlayıcısını belirleyen unsurun fiilin anlamı olduğunu, anlam değiştiğinde fiile gelen tamlayıcı eklerinin de farklı olduğunu söyler. Ayrıca bazı fiilerin tamlayıcılarının lehçe ve ağızlara göre farklılık gösterdiğini bunun sebebinin fiil-tamlayıcı ilişkisinin niteliğini, şeklini o dili kullananların belirlediğini söylemektedir.

Mustafa Uğurlu, “*Türk Lehçelerinin Aktarımında Valenz Sözlüklerinin Önemi*” (2001) adlı bildirisinde “*Fiil Tabanının İstemi (Valenz)*” diye adlandırdığı istemi şöyle açıklıyor:

Bitimli (finit) veya bitimsiz (infinif) bir dil birliğinin merkezindeki fiil tabanı, gereklilik derecesine göre anlam yönünden boşluklar açar. Bu boşlukların sayısı fiilden fiile değişiklik gösterir ve o dile hâkim olanlar tarafından önceden bilinir. Bu boşluklar doldurulduğu ölçüde fiil anlam yönünden bütünlenir. Boşlukları dolduran dil birliği “tamlayıcı” olarak adlandırılmaktadır. Fiil tabanının ilk boşluğunu dolduran dil birliği, birinci tamlayıcı; ikincisi ikinci tamlayıcı vd. adlandırılmaktadır. (...) Tamlayıcılar, olmadıkları zaman fiilin anlamı eksik kalan “mecburi tamlayıcılar” (aktant) ve bulunmaları halinde fiilin anlamını biraz daha belirginleştiren “ihtiyari tamlayıcılar” (circonstant) olmak üzere iki kısımda incelenmektedirler. Tamlayıcılar, isim cinsinden olmak üzere tek bir kelimedenden oluşabilecekleri gibi bir kelime grubundan da oluşabilirler ve fiile onun istediği bir halde bağlanırlar. (Uğurlu 2001: 201).

Melek Erdem, “*Türkmen Türkçesi’nde Hareket Fiilleri’nin “İstem”e Göre Anlam Değişmeleri*” (2006) adlı makalesinde istemi, belirli isimlerin, sıfatların fiillerin tabii kapasitesi olarak ortaya çıkması” şeklinde tanımlamış ve şu açıklamaları yapmıştır: “İstem taşıyıcısı tarafından açılan boşlukların sayısı, onun sayı istemidir ve boşluk dolduran tümleçlerin semantik ve morfosentaktik tipleri onun niteleyici istemini gösterir.

Aysun Demirez Güneri, “*Yeni Uygur Türkçesinde Fiillerin Durum Ekli Tamlayıcıları*” (2007) adlı doktora tezinde Yeni Uygur Türkçesi sözlüğünde yer alan 9000 fiili incelemiştir. Fiillerin sözlükte verilen anlamları ve örnek cümleleri yardımıyla

alabildikleri durum eklerini tespit etmiş, fiilleri *birinci derecede* ve *ikinci derecede* ihtiyaç duydukları durum eklerine göre alfabetik olarak listelemiştir.

Mehmet Kara yönetiminde Dursun Ahmet Atacık tarafından hazırlanan “*Türkiye Türkçesinde İstem (Valenz)*” (2008); Hilal Uzunboy tarafından hazırlanan “*Türkmen Türkçesinde İstem (Valenz)*” (2008) ve Feyzi Çimen tarafından hazırlanan “*Özbek Türkçesinde İstem (Valenz)*” (2009) adlı üç yüksek lisans tezinde de kullanılan yöntemler birbirine çok yakındır. Atacık (2008) çalışmasında Türkiye Türkçesinde bulunan Türkçe kökenli fiillerin istem durumları ve Türkiye Türkçesinde bulunan yabancı kökenli fiillerin istem durumlarını incelemiştir. Tezin başında istemle ilgili bilgi verdikten sonra fiilleri, alabildikleri hal eklerini göz önünde bulundurarak alfabetik sıralamıştır. Hilal Uzunboy’un 2008 yılında tamamladığı çalışmasında hal ekleri ve istemle ilgili bilgi verdikten sonra fiilleri aldığı istem sayısına göre sıralamıştır. Feyzi Çimen de Özbek Türkçesindeki fiillerin istem durumlarını incelediği çalışmasında birinci bölümde Türkiye Türkçesinde de bulunan Özbekçe fiillerin istem durumlarını ikinci bölümde Türkiye Türkçesinde bulunmayan Özbekçe fiillerin istem durumlarını incelemiştir.

“*İstem*” kavramını Abdurrahman Özkan, “*Eski Anadolu Türkçesindeki Bazı Fiillerin Hal Ekli Tamlayıcıları ve Bu Tamlayıcılarda Zaman İçinde Görülen Değişiklikler*” (2011) adlı makalesinde kullanmıştır. İstemi daha çok fiil tamlayıcısı olarak nitelemiş ve “*fiili çeşitli yönlerden tamamlayan öğelerdir*” diye tanımlamıştır. Özkan da Karahan’ın makalesinde olduğu gibi fiilin anlamının gerçekleşmesi için bazı fiillerin tamlayıcılara ihtiyaç duyduğunu ve bu tamlayıcıların şeklini, niteliğini o dili konuşanların belirlediğini söylemiştir. Fiillerin tamlayıcılarındaki eklerin zaman içinde değişmesini fiilin istem değiştirmesi olarak nitelemiştir.

Oktay Selim Karaca “*Kazak Türkçesinde Fiil İstemleri*” (2011) adlı çalışmasında Çağdaş Kazak Türkçesindeki fiillerin aldığı durum eklerini incelemiştir. Karaca, çalışmasının giriş bölümünde fiilde istem, istemi belirleyen faktörler ve istem değişikliklerinin sebepleri gibi konularda görüşlerini ileri sürmüştü ve Kazak Türkçesinden bahsetmiştir. Çalışmanın ikinci bölümüne “*Sözlük (Kazak Türkçesinde Fiiller ve İstemli Örnekler)*” adı verilmiş, bu bölümde yer alan fiiller Kazak Türkçesi alfabesine göre sıralanmış, örnek cümlesi bulunabilen fiillerin altına bu örnek cümleler eklenmiştir. Karaca’nın istem ile ilgili tespitleri giriş kısmı ile sınırlı kalmış, bu tespitler ikinci bölümde yorumlanmamıştır.

İstem konusunda yapılan en kapsamlı çalışma Nuh Doğan'a aittir. Doğan, "*Türkiye Türkçesi Fiillerinde İsteme Göre Anlam Değişiklikleri*" adlı doktora tezinde yapılan diğer çalışmalardan çok farklı bir yöntem izlemiştir. Çalışmasının "Temel Konu ve Kavramlar" adlı ilk bölümünde Türkçede ve çağdaş dilbiliminde istemle ilgili temel konu ve kavramları ele almış tezin kuramsal çerçevesini çizmiştir. Bu bölümde durum dilbilgisi, modern istem dilbilgisinin temel kavram ve ilkeleri, istem türleri ve düzeyleri, çok anlamlılık kavramlarını ayrıntılı bir şekilde açıklamıştır. "*İsteme Göre Anlam Değişikliği Gösteren Fiiller ve İstem Çerçevesi*" adlı ikinci bölümde Türkiye Türkçesindeki fiillerin anlam değişikliğine bağlı gerçekleşen farklı istem yapılarının kaydedildiği istem çerçevesini vermiştir. "*İsteme göre Türkçe Fiil Sınıfları*" adını verdiği üçüncü bölümde ise fiilleri istem özellikleri açısından sınıflandırmış ve böylelikle fiillerin kurabileceği sentaktik ve semantik yapıları belirlemiştir. Doğan, çalışmasında Helbig ve Schenkel (1991)'in önerdiği üç istem türünden hareket etmiştir: mantıksal istem, sentaktik istem, semantik istem. Bu çalışmada da üç istem türünün kuramsal temelleri açıklanmıştır ancak inceleme bölümünde sadece fiillerin mantıksal ve sentaktik istem yapısı ele alınmıştır.

Tuba Arı Özdemir "*Gagauz Türkçesinde İstem*" (2012) adlı yüksek lisans tezinde Gagauz Türkçesindeki fiillerin ve edatların istem durumlarını incelemiştir. Özdemir, çalışmasının kuramsal çerçevesini Doğan (2011)'in doktora çalışmasına göre çizmiş ve yöntemini benimsemiştir. Çalışmasının inceleme kısmında kullanılan dört yüz fiili oluş, kılış ve durum fiilleri olarak üç bölüme ayırmış; her bir fiili mantıksal, sentaktik ve anlam bilimsel istem olmak üzere üç düzeyde değerlendirmiştir. Fiillerden sonra Gagauz Türkçesinde yer alan yirmi beş edatın da istem yapısını, örnek cümleler üzerinden incelemiştir.

Hanife Çiçekli "*Azerbaycan Türkçesinde Fiillerin İstemi*" (2013) adlı yayımlanmamış yüksek lisans tezinde, 1984 fiilin sözlük anlamından hareketle istem bilgisini belirlemiştir. Çalışmasında fiillerin mantıksal ve sentaktik istem yapıları belirli tamlayıcı tipleriyle gösterilmiş, fiillerin anlam bilimsel istem yapıları incelenmemiştir. Çiçekli, Özdemir (2012) de olduğu gibi Doğan (2011)'in metodunu benimsemiştir.

Ferhat Baytürk de Çiçekli (2013) ve Özdemir'de(2012) olduğu gibi Doğan (2011)'in metodunu benimsemiştir. "*Türkmen Türkçesinde Fiillerin İstemi*" (2016) adlı yayımlanmamış yüksek lisans tezinde, 2693 fiilin sözlük anlamından hareketle istem

bilgisini belirlemiştir. Çalışmasında fiillerin mantıksal ve sentaktik istem yapıları belirli tamlayıcı tipleriyle gösterilmiş, fiillerin anlam bilimsel istem yapıları incelenmemiştir.

İstem konusunda yapılan daha birçok çalışma olmasına rağmen hepsine burada değinilmemiştir. Genel olarak istem konusunda yapılan çalışmalar mantıksal ve sentaktik istem boyutunda kalmış semantik istem yapılarına değinilmemiştir. Çalışmalarda fiillerin anlamları verilmiş ve hangi durum ekleriyle ilişki içinde olduklarına değinilmiştir. Fiille durum ekleri arasında istem ilişkisi kurulmuştur. Halbuki her durum ekli tamlayıcı fiille istem ilişkisi göstermez.

Özdemir (2012), Çiçekli (2013), Baytürk (2016) yüksek lisans tezlerinde Doğan (2011)' in yöntemini benimsemişlerdir.

I.BÖLÜM

TEMEL KONU VE KAVRAMLAR

1.1. İstem ve Bağımlılık

Temel kurucu ve yönetici unsur olarak kabul edilen fiil, cümlede diğer öğeleri yönetir, kendine bağımlı kılar ve bu öğelerin cümledeki yerini belirler. Cümle bağımlılıklardan oluşan bir bütündür. Fiil, söz dizimindeki bütün bağımlılıkları yönetir.

İstem; fiillerin, isimlerin, sıfatların, edatların söz diziminde yer alan sözcükleri sentaktik ve anlam bilimsel açıdan yönetme gücüdür. İstem bir bağımlılık ilişkisidir. Ama her bağımlılık bir istem potansiyeline sahip değildir. Bağımlılık zihinsel bir süreçtir, her zaman söz diziminde gerçekleşmek zorunda değildir. *İstem*, fiilin açtığı boşlukların mutlaka doldurulmasını gerektirir. Bağımlılık ilişkisinde sözcükler arasında *yöneten ve bağımlı* kavramları kullanılır. Birinci sözcükle ikinci sözcük arasındaki bağı zihinsel olarak algılamamızı sağlar. *Telefon çalıyor* cümlesinde *çalıyor* yöneten; *telefon* bağımlı ögedir.

(1) Ayşe, ağlayarak eve geldi.

Bu cümlede (1) *gelmek* fiili iki istem boşluğu açmaktadır. *Ayşe* ve *eve* sözcükleri fiile istem ilişkisiyle bağlıdır, fiilin tamlayıcılarıdır. *Ağlayarak* sözcüğü ise fiile bağımlılık ilişkisiyle bağlıdır ve fiilin isteğe bağlı ögesidir. Bağımlılık ilişkisinde isteğe bağlı öğeler, fiil veya diğer yönetici unsurlarla istem ilişkisine sahip değildir. Kolaylıkla cümleden çıkarılabilir.

İstem dilin farklı düzeylerinde farklı şekilde gerçekleşir. İstem üç farklı dil bilimsel düzeyde gerçekleştiği söylenebilir. Mantıksal, sentaktik ve anlam bilimsel olmak üzere üç farklı dil bilimsel düzeyde olduğu görülebilir (Doğan, 2011).

2.1.1. Mantıksal İstem

Mantıksal istem, zihinsel bir süreci ifade eder. Fiilin açtığı istem boşlukları zihinde tamamlanır. Bir dili ana dili olarak konuşanlar doğru cümle kurmak için fiilin açtığı boşlukları zihinde tamamlarlar. Mesela *kükremek* fiili zihinde bir istem boşluğu açmaktadır. *Sevmek* fiili ise iki istem boşluğu açmaktadır.

Mantıksal istem evrenseldir. Fiiller her dilde aynı sayıda istem boşluğu açarlar. “Mantıksal yapıda bir oluşu ifade eden fiilin bütün dillerde genellikle aynı sayıda isteme

sahip olduğu ileri sürülebilir. Örneđin, Türkçe *vermek* fiili ile İngilizce *give* fiili aynı mantıksal isteme sahiptir. Her iki fiilin istem yapısında üç istem boşluğu ve bu boşluklara yerleşen üç semantik katılan ya da rol söz konusu olur: *eden, konu, alıcı* ya da *faýdalanan* (Dođan, 2011: 51). ”

Mantıksal istem, fiilin açtığı istem boşluklarının sayıca ifadesidir. Sentaktik istem, mantıksal istemden daha fazla ya da daha az olamaz.

2.1.2. Sentaktik İstem

Sentaktik İstem, fiilin açtığı mantıksal ve semantik istem boşluğunun yüzey yapıda yansımasıdır. Evrensel değildir. Her dilde farklı şekilde gerçekleşir. Sentaktik istem, mantıksal yapıdaki istem boşluklarının ve bu boşlukları dolduran semantik katılanların yüzey yapıdaki şekilsel biçimsel gerçekleştirmeleridir (Doğan, 2011: 37).

Sentaktik istem, mantıksal istemin sayısını ve görünümünü belirlerken aynı zamanda sentaktik konumlarını da belirler. Tamlayıcının konumu değiştiginde fiilin anlamı değişir ya da cümle dilbilgisel olmaktan çıkar

(2a) Babası kızını okuldan aldı.

(2b) Babası okuldan kızını aldı.

(2a)'da *almak* fiili eğitimini “sonlandırmak” anlamına gelirken,(2b)'de “bulunduğu yerden ayırmak” anlamında kullanılmıştır. Fiilin hemen önündeki tamlayıcının yeri değiştiginde fiilin anlamı da değişmektedir.

Sentaktik istem zorunlu ve seçimli olmak üzere iki gruba ayrılır: Zorunlu sentaktik istem; mutlaka yüzey yapıda olması gereken, cümleden çıkarıldığında cümlenin dil bilgiselliğini bozan tamlayıcılardan oluşur. Tamlayıcı cümleden çıkarıldığında fiilin anlamı değişiyor ya da dil bilgiselliği bozuluyorsa zorunlu istemdir.

(3a) Çocuk kitabını masaya bıraktı.

(3b) Çocuk kitabını bıraktı.

(3c) Çocuk masaya bıraktı.

(3d) Çocuk bıraktı.

Yukarıdaki cümlelerde *bırakmak* fiili üç istem boşluğu açmaktadır. Fiilin istemini yalın durumdaki *çocuk*, yükleme durumundaki *kitabını*, yönelme durumundaki *masaya* tamlayıcıları oluşturur. Fiilin bu tamlayıcılarını tek tek cümleden çıkardığımızda anlam yeterince açık olmamaktadır. Dolayısıyla bu öğelerin hepsi de *bırakmak* fiilinin zorunlu istemidir.

Seçimli sentaktik istem; fiilin açtığı istem boşluklarının yüzey yapıda doldurulması zorunlu olmayan tamlayıcılardır. Cümleden çıkarıldığında cümlelerin anlamı bozulmaz veya herhangi bir belirsizlik yaşanmaz.

(4a) Adam ağacın dallarını makasla budadı.

(4b) Adam ağacın dallarını budadı.

(4a)'da *budamak* fiili üç istem potansiyeline sahiptir. (4b)'de fiilin iki istem boşluğu doldurulmasına rağmen cümle yine de açık ve anlaşılabilir. Dilbilgisel açıdan da doğrudur. Fiilin mantıksal istemi, sentaktik düzeyde gerçekleşmediğinde istem boşlukları zihinsel olarak tamamlanır.

Bağlamsal istem; seçimli ve zorunlu istemler gibi fiile istem ilişkisiyle bağlı olup seçimli istemlere göre cümlede daha gerekli unsurlardır. Bağlamsal istemler zorunlu istemler olup ancak bağlamsal nedenlerle cümleden çıkarılabilir.

(5a) Ali böldü.

(5a)'da *bölmek* fiili iki istemli bir fiildir ama tek tamlayıcıyla gerçekleşmiştir. Bu haliyle cümle yeterince açık ve anlaşılır değildir.

(5b) Ali neyi böldü?

(5c) Ali 'ekmeği' böldü. 'Bir bütünü ikiye ayırmak'

(5d) Ali 'siyasi partiyi' böldü. 'Birliğin bozulmasına yol açmak'

Bu cümle ancak kendisinden önce gelebilecek (5b) gibi bir cümleyle açıklığa kavuşabilir. İkinci istem boşluğu bağlama göre (5b) ve (5c)'deki tamlayıcılarla doldurulabilir. Bağlamdan hareket edilmediğinde cümle belirsizlik taşır, doğru olmaz.

Morfolojik istem; fiil açtığı istem boşluğuyla tamlayıcının şekil bilgisini, durum biçim birimini de belirler. Her fiil her durum ekli tamlayıcıyı alamaz ve yönetemez. Türkçedeki bu duruma *morfolojik istem* denir.

(6) Çiçeği kokladı.

(6)'da *koklamak* fiilinin açtığı istem boşluğu sadece +i durum biçim birimli bir unsurla doldurulabilir. *Koklamak* fiili diğer durum ekli unsurları yönetemez.

Fiiller morfolojik istemine göre farklı anlamlara gelir. Bazı fiiller farklı durum ekli unsurları yönetebilir ama morfolojik istemine göre anlamları da değişebilir.

(7a) Çocuk babasın-ı çekti.

(7b) Çocuk babasın-a çekti.

(7a) ve (7b)'de *çekmek* fiili iki zorunlu isteme sahiptir. Fiil yönettiği unsurları kendine belirli durum ekleriyle bağlamıştır. Fiilin morfolojik istemi onun farklı anlamlar kazanmasını sağlamıştır. (7a)'da *çekmek* fiilinin açtığı istem boşlukları +i durum biçim birimli bir tamlayıcıyla doldurulduğunda “bir şeyi tutup kendine veya başka bir yöne doğru yürütmek” ; (7b)'de +e durum biçim birimli bir tamlayıcıyla doldurulduğunda “*bir kimse ailesinden birine herhangi bir bakımdan benzemek*” anlamını kazanır.

Gölge üye; fiiller bazı öğeleri anlamsal olarak içerir ve gölgeler. Fiil, gölge üyenin sentaktik düzeye çıkmasını engeller. Gölge üye ancak özelleşerek yüzey yapıya çıkar ve isteğe bağlı özellik gösterir. Eylemin yapılışı olağan dışı ya da farklı biçimde gerçekleştiğinde yüzey yapıya çıkar ve isteğe bağlı gerçekleşir.

(8a) Olanları kulaklarımla işittim.

(8b) İpi makasla kesmiş.

(8a)'da *işitmek* fiili anlamsal olarak kulaklarımla öğesini içinde barındırır ve gölgeler. (8b)'de sürecin makasla yapıldığı belirtilmek istendiği için özelleşerek söz diziminde gerçekleşmiştir.

2.1.3. Semantik İstem

Fiil, çevresindeki tamlayıcıların yalnız morfo-sentaktik sınırlılıklarını değil aynı zamanda semantik sınırlılıklarını da belirler. Cümledeki tamlayıcılar fiilin semantik istekleriyle uyum içinde olmak zorundadır. Başka bir ifadeyle bir fiilin anlamı onun mantıksal ve sentaktik tamlayıcılarının bazı semantik nitelikleri ve rolleri yüklenmesini gerekli kılar. Fiil ancak bu semantik tamamlanmayla anlam kazanabilir.

Fiilin semantik tamamlanma isteği semantik istem olarak adlandırılabilir (Doğan 2011: 61).

Semantik istem, cümlenin derin yapısıyla ilgilidir, evrenseldir. Yani bütün dillerde fiillerin anlamsal rolleri aynıdır ama yüzey yapıya çıkarken sentaktik istemleri farklılık gösterir.

Semantik istem belirlenirken semantik sınırlılıklar ve semantik roller kullanılabilir. Semantik sınırlılıklar; ismin semantik nitelikleriyle ilgilidir. Sınırlı sayıda ve özel niteliklerdir. (insan, taşıt, cansız ...)

Semantik roller; fiillerin sentaktik tamlayıcılarına yükledikleri bir niteliktir. Süreçteki temel semantik ilişkileri betimler. (eden, konu, hedef ...)

(9) Ali çiçeği kopardı.

İNSAN + CANLI → Semantik Sınırlılıklar

EDEN + ETKİLENEN + EYLEM → Semantik Roller

(9)'da *koparmak* fiilinin mantıksal ve sentaktik istem kapasitesi ikidir. Semantik istemi ise Ali *insan*, çiçek *canlı* biçiminde semantik sınırlılıklarla gösterilir. Semantik rolleri ise Ali *eden*, çiçeği *etkilenen* olarak ifade edilir.

Fiillerin mantıksal ve sentaktik istemi aynı olsa bile semantik rolleri farklı olabilir bunu da ancak o dile çok iyi hâkim olan kişiler anlayabilir. Bundan dolayı bu çalışmada fiillerin semantik istem yapıları incelenmemiştir.

1.1.4. İsteğe Bağlı Öğeler

Cümle içinde istem ilişkisiyle gerçekleşmeyen, cümle içinde bağımlılık ilişkisiyle yer alan, genellikle de zarf olarak işlev gören diğer unsurlar isteğe bağlı öğelerdir. Fiile bağımlılık ilişkisiyle bağlı olduğundan cümle içinde sınırsız sayıda bulunabilir. Süreçle ilgili ayrıntılı bilgi verirler. Cümlede bulunmasalar bile anlatılmak istenenler kolaylıkla ifade edilir. Türkçede çoğunlukla zarf tümleci ve edat tümleci olarak gerçeğeşirler.

(10) Türkiye bu katliamı üzümlere izliyor.

(10)'da *izlemek* fiili iki istem kapasitesine sahiptir. Fiilin istem bilgisini, yalnız durumdaki *Türkiye* ve yükleme durumundaki *bu katliamı* unsurları oluşturur. *Üzümlere*

ögesi ise söz diziminde fiilin istemi değil isteğe bağlı ögesidir. Cümleyle ilgili ek bilgi vermektedir. Cümleden çıkarılsa bile cümlenin anlamı bozulmaz.

Bazı durumlarda isteğe bağlı ögeler söz diziminde zorunlu sentaktik isteme dönüşebilir.

(11a) Yaşlı kadın yıllardır tek başına yaşıyor.

(11b) Yaşlı kadın yıllardır yaşıyor.

(11a)'da *tek başına* zarf öbeği cümleden çıkarıldığında anlatılmak istenen niyet tam olarak ifade edilemez. Cümle açık ve anlaşılır olmaktan çıkar. Bu yüzden isteğe bağlı öge olan zarf öbeğinin, cümlenin sentaktik yapısında bulunması zorunludur.

“İsteğe bağlı ögelerle seçimli tamlayıcılar cümleden silinebilmeleri açısından birbirine benzer ancak aralarından önemli bir fark vardır. Seçimli tamlayıcılar sentaktik yapıdan silinse bile fiilin mantıksal-semantic istem yapısında varlığını daima korur. Ancak isteğe bağlı ögeler için aynı durum söz konusu değildir. İsteğe bağlı ögeler cümleden silindiğinde tamamen ortadan kaldırılmış olur “ (Doğan 2011: 42).

Bu çalışmada, Tatar Türkçesi anadili seviyesinde bilinmediği için sadece zorunlu istemler tespit edilmiş, isteğe bağlı ögelerle ilgili herhangi bir çalışma yapılmamıştır.

1. 2. Durum Ekleri ve Tamlayıcı Tipleri

İstem, söz diziminde çoğunlukla durum aracılığıyla gerçekleşir. Durum, Türkçede ve diğer dillerde üç değişik biçimde görülür; birincisi durum biçim birimiyle, ikincisi cümledeki sentaktik yeriyle, son olarak da sınırlı edatlarla. Türkçede fiilin istemi çoğunlukla durum ve edat ekli ögelerle gerçekleşir. Fiilin istem boşluklarına yerleşen katılanlar, fiilin üzerlerine yüklediği anlamsal rolü durum ekleri vasıtasıyla gösterir. İstem, edat öbekleriyle ve zarf öbekleriyle de gerçekleşebilir.

Fiilin istem bilgisinin durum ya da edat ekli her gerçekleşme biçimi tamlayıcı terimi ile anılır. Ancak daha önce de ifade edildiği gibi her durum ya da edat ekli sentaktik unsur tamlayıcı değildir. Bir sentaktik unsurun tamlayıcı olması için istem ilişkisi ile file bağlı olması gerekir. Aksi takdirde tamlayıcı değil isteğe bağlı gerçekleşen ve çoğunlukla zarflık unsurlardır. Bu açıdan tamlayıcı istemin söz dizimindeki biçimsel görünümünden ibarettir. İstem Türkçede

durum ya da edat ekli gerçekleşen ve tamlayıcı tipi olarak anılan farklı gerçekleşme biçimleri vardır (Doğan, 2011: 44).

Tatar Türkçesinde tamlayıcı tipleri küçük farklılıklar dışında Türkiye Türkçesiyle aynıdır. Tamlayıcıların bir kısmı durum ekli, bir kısmı edat ekli, bir kısmı da isteme dönüşen zarflık unsurlardan meydana gelmiştir. Tatar Türkçesinde tamlayıcıların çoğunlukla yalın, yükleme, yönelme, yaklaşma, uzaklaşma ve vasıta durum ekli gerçekleştiği söylenebilir. Bunlar sırasıyla [kim], [kimi], [kime], [kimde], [kimden], [kimle], [ne] biçimindeki etiketlerle kodlanmıştır. Edat ekli tamlayıcılar [EÖ]; zarflık unsurlar ise [ZÖ] etiketiyle kodlanmıştır. Böylece 9 farklı tamlayıcı tipi kullanılmıştır.

[Kim] Tipi Tamlayıcı

Fiilin birinci istemi cümlede çoğunlukla yalın durum ekli gerçekleşir. Bu tamlayıcı yalın durum ekli gerçekleştiği için *Kim* etiketi ile kodlanmıştır.

Kim tamlayıcı tipi cümlenin genellikle öznesi görevindedir. Cümlenin öznesi konumuna fiilin hangi istemi taşınırsa taşınısın *Kim* tamlayıcı tipiyle gerçekleşmek zorundadır (12). Kim etiketli tamlayıcı fiilin birinci istemi olmakla birlikte edilgen çatı görünüşlü fiillerin yüklem olduğu cümlelerde *kim* tamlayıcısı fiilin birinci istemi değil ikinci istemidir. *Kim* tipi tamlayıcı çokluk ve iyelik ekli gerçekleşebilir (13).

(12) *Ülenner_[kim] korıgan, yafraklar sargaygan.*

(13) *Başkalar_[kim] 'Yakupnın yazmışı öçin' poşınalar.*

Kimi/Ne Tipi Tamlayıcı

Yükleme durum ekli tamlayıcı söz diziminde çoğunlukla ikinci istem olarak gerçekleşir ve incelememizde *Kimi* ve *Ne* etiketleriyle kodlanmıştır. Bazı fiiller söz diziminde ikinci istem olarak *kimi* ve *ne* durumlu tamlayıcıları ister (14). Bu fiillerin çoğu hem *kimi* hem de *ne* durumlu tamlayıcıları istemektedir (15). Ancak bazı fiiller yalnızca *kimi* durumlu tamlayıcıya gerek duyarken (16); bazı fiiller ise yalnızca *ne* durumlu tamlayıcıya gerek duyar (17). Söz diziminde *Kimi* durumlu tamlayıcılar belirtili nesne; *Ne* durumlu tamlayıcılar belirtisiz nesne görevinde bulunur.

(14) *Temeytū suyırıp üpsem, avızı_[kim] ballar_[ne] tadır.*

(15) *(Sen)_[kim] Üzinni yahşı dip bilsen, başkanı_[kimi] evliya_[ne] ‘herişte’ dip bil.*

(16) *(O)_[kim] Anasın_[kimi] taşlamaz.*

(17) *(O)_[kim] Barmak_[ne] imü.*

Kime Tipi Tamlayıcı

Fiilin isteminin gerçekleşme biçimlerinden birisi de yönelme durum ekli tamlayıcılardır. Bu tamlayıcı tipi genellikle fiilin ikinci ya da üçüncü istemi olarak gerçekleşir. Yönelme durum ekli tamlayıcılar incelememizde *Kime* etiketiyle gösterilmiştir (18).

(18) *Ayu_[kim] -köçine_[kime], kişi_[kim] -aklına_[kime] ışanır.*

Kimde Tipi Tamlayıcı

Kimde durumlu unsur söz diziminde çoğunlukla isteğe bağlı öge olarak görev yapar, yani oluşun gerçekleşmesi için fiilin istediği ve açtığı istem boşluklarından biri değildir. Ancak isteğe bağlı ögeler bazı durumlarda zorunlu bir tamlayıcı olarak gerçekleşebilir. *Kimde* durumlu tamlayıcı genellikle yer rolünü ifade eder (19).

(19) *Muziy eçinde_[kimde] rıyarlar ruhu_[kim] ankıy.*

Kimden Tipi Tamlayıcı

Kimden tamlayıcı tipi fiilin ikinci ve üçüncü istemi olarak gerçekleşebilir. Bu tamlayıcı tipi söz diziminde seçimli ya da zorunlu istem olarak bulunabilir. (20)’da ise *şherden* fiilin istediği ikinci zorunlu tamlayıcı özelliği kazanmıştır.

(20) *‘Onlar’_[kim] –Propuskın bulmasa, şherden_[kimden] ıgarmıylar.*

Kimle Tipi Tamlayıcı

Fiilin bu istemi *bilen* edatı ile gerçekleşir ve bu tamlayıcı *Kimle* etiketi ile kodlanmıştır. *Kimle* durumlu tamlayıcı söz diziminde genellikle seçimli bir tamlayıcı olarak kullanılır. Yani cümleden kolayca çıkarılabilir. Ancak bazı fiillerde zorunlu bir tamlayıcıdır. Bu tamlayıcı tipi çoğunlukla işteş çatılı fiillerde kullanılır. Bununla birlikte *kimle* durumlu unsurlar isteğe bağlı öge olarak da çok fazla kullanılmaktadır. Bunlar şekil olarak *kimle* durumlu tamlayıcı tipine benzeseler de istem ilişkisiyle değil zarflık görevleriyle cümlede bulunurlar. (21)'de *kimle* kurulan tamlayıcı zorunlu istem değeri taşımaktadır

(21) –Sin_[kim] alar bilen_[kimle] razvidkaga_[kime] çığarsın.

II. BÖLÜM TATAR TÜRKLERİ

2.1. Tatar Adı

Tatar adı farklı dönemlerde ve farklı toplumlarda değişik anlamlarda kullanılmıştır. Tatar ismi hakkında çok fazla görüş ortaya konmuştur ama menşei hakkında kesin bir bilgi yoktur.

Tatar adı, ilk kez Orhun Yazıtlarında Otuz Tatar ve Tokuz Tatar şeklinde geçmektedir. Çin kaynakları bunları çeşitli devrelere ait olmak üzere “Ta-Ta” veya “Da-Da” şeklinde kaydetmişlerdir. Tarihçi Reşidüddin ise bu halkı ayrı bir kavim olarak kaydetmekte ve dillerinin Moğolca olduğunu yazmaktadır. Tatar adı, Dede Korkut hikâyelerinde de geçmektedir. Bu kaynakların dışında, Kâbusnâme’de Tatarların dokuz Türk kavminden biri olarak gösterildiği, Dîvânü Lügâti’t-Türk’te Türk kavimleri arasında sayıldığı, Târih-i Fahreddin Mübârekşah’taki Türk kavimlerine ait listede Tatar adının da bulunduğu görülmektedir. Tatar adı, çeşitli kaynaklarda “dağ kişisi, tatar, barbar, vahşi, okçu halk, put (ongun), defter, su Moğolu, yabancı” gibi anlamlarla açıklanmıştır (Buran, Alkaya 2013: 55).

2.2. Tatar Dili ve Tarihi

Şu anda Tatar Türkçesi Tataristan’da resmî dil durumundadır. Bin yılı aşkın bir süre Arap alfabesini kullanan Tatar Türkleri, 1927 yılında Latin alfabesini kabul etmişler, ancak Türkiye’nin 1928’de Latin alfabesini kabul etmesinden sonra, 1939 yılında Kiril alfabesine geçmişlerdir. SSCB dağıldıktan sonra kurulan Rusya Federasyonu içinde özerk devlet statüsünü koruyan Tataristan Cumhuriyeti’nde Eylül 2001’de Latin alfabesi resmen kabul edilmiştir. Ancak, 15 Kasım 2002’de Rusya Paramentosunun alt kanadı Duma’da, federasyonu oluşturan cumhuriyetlerin Kiril alfabesi dışında başka bir alfabe kullanmaları yasaklanınca, Latin alfabesi uygulamaya geçirilememiştir. Tatar Türkleri bugün de Kiril alfabesini kullanmaktadırlar.

2.3.1 Tatar Türkçesi Hakkında Genel Bilgiler²

Tatar Türkçesi, Türkçenin Kıpçak grubu lehçelerinden biridir. Yönle göre yapılan tasniflerde ise Kuzey-Doğu Türkçesi içerisinde yer alır. Bugünkü Kıpçak grubu şiveleri arasında yazı dili geleneği en köklü olan şive Tatar Türkçesidir.

² Bu kısımda Ahmet BURAN, Ercan ALKAYA’ nın “Çağdaş Türk Yazı Dilleri “adlı eserinden yararlanılmıştır.

Tatar Türkçesinin temelini İdil Bulgarcası oluşturur. Bugünkü Tatar Türkçesinin üç ayrı ağzı bulunmaktadır. Bunlar Orta, Batı (Mişer) ve Doğu ağızlarıdır. Şu anda Tatar Türkçesi Tataristan'da resmî dil durumundadır. Tatar Türkleri bugün Kiril alfabesini kullanmaktadırlar.

2.3.1.1. Tatar Alfabeti

KİRİL	LATİN
А а	A a
Ă ä	E e
Б б	B b
В в	V v
Г г	G g
Д д	D d
Е е	E e(ye)
Ё ё	Yo yo
Ж ж	C c
Ж ж	J j
З з	Z z
И и	İ i
Й й	Y y
К к	K k
Л л	L l
М м	M m
Н н	N n
О о	O o
Ӗ ӧ	Ӗ ӧ
П п	P p
Р р	R r
С с	S s

Т т	T t
У у	U u
Û û	Ü ü
Ф ф	F f
Х х	H h
Ц ц	Ts ts
Ц ц	Ts ts
Ч ч	Ç ç
Ш ш	S s
Щ щ	Sç sç
Ы ы	I ı
Э э	E e
Ю ю	Yu yu
Я я	Ya

2.3.1.2. Ses Bilgisi

Ünlüler

Tatar Türkçesinde dokuz ünlü vardır. Bunlar: “a, e, â, ı, i, o, ö, u, ü” dür. Bu ünlülerden a, u, ü, ı ve i sesleri Türkiye Türkçesinde olduğu gibi telaffuz edilir. Tatar Türkçesindeki o ve ö ünlüleri Türkiye Türkçesindeki o ve ö’den daha dar ve kısadır; o sesi o-u-ı arasında; ö sesi ö-ü-i arasında bir sestir. Ayrıca Türkiye Türkçesi yazı dilinde bulunmayan â sesi Tatar Türkçesinde kullanılır. Ön damakta, düz ve yarı dar telaffuz edilen kısa bir ünlüdür. Bu ses, Tatar ünlü sisteminde ı ünlüsünün ince sıradaki dengidir. Bu ünlü, telaffuz sırasında oldukça kısa olarak söylenir, hatta düşme temayülü gösterir. Tatar edebî dilinde genel Türkçedeki /i/nin karşılığı olan bu ünlü, /ı/ ile /i/ arasında bir telaffuz değerine sahip olan kısa /i/ denilebilecek bir ünlüdür.

Yukarıdaki ünlüler Tatar Türkçesine ait olan ünlülerdir. Bir de bunlardan ayrı olarak Rusça’dan giren ve Rusça kelimelerde kullanılan uzun ses değerine sahip ô, î ve

ē ünlüleri vardır. Yazıda bu uzunluklar gösterilmez ama telaffuz edilirken bu ünlüler uzun okunur: patron (mermi), tıl (orta, cephe gerisi), tema, telegram (telgraf), lektor (konferansçı).

Bu ünlülerin dışında Tatar Türkçesinde bir de y ünsüzü ile birlikte kullanılan ünlüler vardır: E e = yı, yâ, Ю ю = yu, yü, Я я=ya, ye. E, Ю, Я işaretleri kelimedeki ünlülerin kalınlık veya incelik durumuna göre “yı, yâ”, “yu, yü”, “ya, ye” olarak okunmaktadır.

E e harfi kelime başında ve hece başında olduğunda ünlülerin durumuna göre yı, yâ okunur: ерткыч-урткыч (vahşi hayvan), елык-уылк, аерма-аурма (ayrım) ерет-уагât (yiğit, genç), егерме-уагâрма (yirmi), өем-öyâm (yığıntı). Kelime içinde ve sonunda ise “â” olarak okunur: иссез-иссâз (kokusuz), тимер-тимâr (demir), тире-тирâ (deri).

Я я harfi kelimedeki ünlülerin kalınlık-incelik durumuna göre “ya, ye” şeklinde okunur: ярамас-яарамас (yaramaz), ярты-яарты (yarı, yarım); ямьсиз-yeemsiz (çehresiz), ятим-yetim (yetim).

Ю ю harfi de kelimedeki ünlülerin kalınlık-incelik durumuna göre “yu, yü” şeklinde okunur: юлчы-улчы (yolcu), юксыл-yuksıl (yoksul); ютэл-yütel (öksürük), юнәлеш- yünelâş (yön, yöneliş).

Tatar alfabesindeki Э э harfi kelime başında bulunduğu zaman “â” olarak okunmaktadır: эчке-âçкâ (içki), эчтәлек-âçtelâk (içerik, anlam).

Tatar alfabesinde u ünlüsünü karşılayan “У у” ile ü ünlüsünü karşılayan “Ү ү” harfleri kimi durumlarda v ünsüzünün yazımı için de kullanılmaktadır. İsim-fiil eki eki olan -(u) v/-(ü)v bu işaretlerle karşılanır: алу-aluv (alma), аңлау-añlav (anlama) килү-kilüv (gel-me), күзләү-küzlev (gözleme).

Ünlü Uyumları

1. Büyük Ünlü Uyumu

Türk dilinin her döneminde ve her lehçesinde görülen bu uyum, Tatar Türkçesinde de çok düzenlidir: tormış (hayat), avıl (köy), toman (duman), түгerek (yuvarlak), үгâз (öküz), tössâз (renksiz).

Yabancı asıllı kelimelerde bu uyumun bozulduğu görülür: gektar (hektar), gomumi (umumi), bronevik (zırhlı araba), suveren (müstakil), şefkat, çemodan (valiz).

Birleşik kelime ve birleşik isimlerde de uyum bozulur: Gölşat (Gülşat), karbike (kardan kız), timârçıbık (demir çubuk, tel), yalantepi (çıplak ayak).

2. Küçük Ünlü Uyumu

Büyük ünlü uyumunun çok sağlam olmasına karşılık, Tatar Türkçesinde küçük ünlü uyumu sağlam değildir. İlk hece dışındaki geniş-yuvarlak ünlülerin (u, ü) darlaşma, düzleşme temayülü (ı, â) bu uyumu bozmaktadır: bolıtlı (bulutlu), közgâ (ayna), tözâlâş (düzülüş, kuruluş), bötânâsâ (hepsi), urındık (sandalye), küzlâk (gözlük), süzlâk (sözlük), yulçı (yolcu).

Tatar Türkçesinde Ünlülerle İlgili Özellikler

1. Türkiye Türkçesindeki o, Tatar Türkçesinde u; ö ise ü olur: un (on), tup (top), uylan (oğlan); dürt (dört), küz (göz), süz (söz).

2. Türkiye Türkçesindeki u, Tatar Türkçesinde o (o, u, ı arası kısa ünlü); ü ise ö (ö, ü, i arası kısa ünlü) olur: koş (kuş), tor- (dur-); öç (üç), dörıs (dürüst).

3. Birinci hecedeki e, Tatar Türkçesinde i olur: itek (etek), işek (eşek), it (et), sin (sen), bir- (ver-).

4. Birinci hecedeki o, ö, u, ü seslerini takip eden u, ü sesleri Tatar Türkçesinde ı, i olur: bolıt (bulut), ofık (ufuk), onunçı (onuncu), tözâlâş (düzülüş), öçân (için).

5. Eski Türkçede ve bugün Türkiye Türkçesinde söz sonunda bulunan “nç”, “rk”, “lk” gibi ünsüz çiftleri arasında ünlü türer: bürâk (börk), irâk (erk), buriç (borç), kırık (kırk), kurık- (kork-), örâk- (ürk-), alıp (alp), söyânâç (sevinç), tııç (dinç<tınç).

Ünsüzler

Tatar alfabesinde ünsüzleri gösteren 27 ses işareti vardır: b, c, ç, d, f, g, h, x, j, k, l, m, n, ñ, p, r, s, ş, t, v, y, z, ts, şç, yı (yi), yu (yü), ya (ye). Ayrıca bir de kelimelerin kalın okunmasını sağlayan “Ъ” ile ince okunmasını sağlayan “ь” olmak üzere iki ayrı düzeltme işareti bulu-nur. Bu işaret hece sonunda gelerek kalınlık ve incelik belirtir:

ямъле-уемлâ (güzel, hoş), сәнгать-senget (sanat). Kelime başında “yâ” olarak okunan “э” işareti ise kelime içinde hemze işareti görevi görmektedir: тәсир-te’sir, тәмин-te’min gibi.

Tatar Türkçesinde Türkiye Türkçesinden farklı dört ünsüz vardır: x, ñ, v, g. Bunlardan x gırtlaktan çıkan hırıltılı h’dir. ñ ise bizim alfabemizde yer almayan damak n’sidir. v harfi bizdeki gibi diş-dudak v’si değil, çift dudak v’si (w)dir. Bu ses çıkarılırken dişler duda-ğa değmez. Tatar Türkçesinde Türkçe kelimelerin tamamında çift dudak v’si kullanılır. Diş dudak v’si ise Rusça kelimelerde kullanılır. Bu ses Türkiye Türkçesindeki v ile aynıdır. (vagon, vıraç “doktor”, vokzal “gar”). g sesi ise Türkiye Türkçesinden daha belirgin bir şekilde çıkarılır.

Tatar Türkçesinde Ünsüzlerle İlgili Özellikler

Türkiye Türkçesiyle karşılaştırıldığında Tatar Türkçesinde kullanılan ünsüzler ile ilgili şu özellikleri tespit edebiliriz:

1. Türkçe asıllı sözlerin başındaki bütün g’ler Tatar Türkçesinde k’dir: kil- (gel-), kür- (gör-), köl- (gül-), kül (göl), kilân (gelin).
2. Türkçe kelimelerin başındaki d’ler Tatar Türkçesinde t’dir: tav (dağ), tuy- (doy-), timâr (demir), tâl (dil), tugız (dokuz).
3. Kelime başındaki b’ler bazı sözlerde m’dir: miñ (bin), min (ben), min- (bin-), muyın (boyun), mıyık (bıyık), miñçâl (bencil), moñ (bun- sıkıntı).
4. “var-, ver-, var” sözlerindeki kelime başı v- sesi, Tatar Türkçesinde b-’dir: “bar-, bir-, bar”. 5. İki ünlü arasında kalan p’ler b olur: yabiş- (yapış-), tibâş- (tepiş-), übâş- (öpüş-).
6. İki ünlü arasında kalan k’ler g’ye; kalın k’lar g’ya döner: igin (ekin), ügâz (öküz), sigiz (sekiz), tigü (dikmek), tugız (dokuz), agım (akım, akıntı).
7. Türkçe asıllı bazı kelimelerde baştaki p’ler, Tatar Türkçesinde b’dir: bik (pek), barmak (parmak), börçe (pire).
8. Bazı kelimelerin başındaki y’ler c’ye döner: cil (yel), cidâ (yedi), cim (yem), cir (yer), cır (yır, şarkı), citâş- (yetiş-).
9. Türkiye Türkçesinde yazıda gösterilmeyen “ñ” sesi Tatar Türkçesinde gösterilir: tañ (tan), ciñ (yen), moñ (bun, sıkıntı), añlav (anlamak)

10. Arapça kelimelerdeki ayın sesi, Tatar Türkçesinde “g” olur: Gali (Ali), gaile (aile), segat (saat), Talgat (Talat), şagıyr (şair), gafu (af).

11. Türkçe sözlerdeki “c”ler Tatar Türkçesinde genellikle “ç”dir: kileçek (gelecek), yulçı (yolcu), aluçı (alıcı).

12. Türkiye Türkçesinde yumuşak g (ğ) olarak kullandığımız harf, Tatar Türkçesinde y olur: iy- (eğ-), üyren- (öğren-), töyme (düğme), beyle- (bağla-), cıy- (yığ-).

13. g sesi iki ünlü arasında kaldığında v’ye döner: avır (ağır), avız (ağız), avıl (ağıl, köy).

14. Kalın ünlülü ve tek heceli kelimelerin sonunda bulunan -ğ sesi -v’ye döner: tav (dağ), bav (bağ), sav (sağ), yav- (yağ-), buv- (boğ-).

15. Türkiye Türkçesindeki bazı p’ler Tatar Türkçesinde f’dir: yifek (ipek), tufrak (toprak).

Ünsüz Uyumu

Tatar Türkçesinde ünsüz uyumu oldukça sağlamdır. Ünlü ve tonlu ünsüzlerden sonra gelen eklerin tonlu; tonsuz ünsüzlerden sonra gelen eklerin de tonsuz ünsüzle başladıkları görülmektedir: hatınga (kadına), bizde, avıldaş (aynı köylü), bülmeden (odadan); tormışka (hayata), tormışka (hayata), bexitke (şansa), tupçı (topçu).

Tatar Türkçesinde tek şekilli olan ve ç harfiyle başlayan yapım eklerinin uyumu bozduğu görülmektedir:

-ç1, -çâ: bakırç1, köymeçâ (gemici), romanç1, gaybetçâ (dedikoducu).

-çık, -çâk: karçık (ihtiyarcık), ademçâk (adamcağız).

-çıl, -çâl: onçıl (bol unlu), yardemçâl (yardımcı).

-çan, -çen: uyçan (endişeli), cinüvçen (yenici).

-çak, -çek: borçak (bezelye), kimârçek (kıkırdak)

2.3.1.3. Şekil Bilgisi

2.3.1.3.1 Çekim Ekleri

İsim Çekim Ekleri

1. Çokluk Eki

Çokluk eki diğer Türk lehçelerinde olduğu gibi Tatar Türkçesinde de +lAr'dır: kitaplar, bolıtlar (bulutlar), başkalar, şehirler, atlar, küller (göller).

Tatar Türkçesinde çokluk eki -lar, -ler burun ünsüzleri m, n ve ñ'den sonra gelirse -nar, -ner biçimine girer: urmannar (ormanlar), kiyimner (giyimler), tañnar (tanlar).

2. İyelik Ekleri

Tatar Türkçesindeki iyelik eklerinin yuvarlak ünlülü şekilleri yoktur. Ekler şunlardır:

Teklik

1. Kişi: +m, +âm; +m
2. Kişi: +ñ, +añ; +ñ
3. Kişi: +ı, +â; +sı, +sâ

Çokluk

1. Kişi: +ıbız, +ábâz; +bız, +bâz
2. Kişi: +ıgız, +ágâz; +gız, +gâz
3. Kişi: +ları, +lerâ

3. Hâl Ekleri

a. Yalın Hâl

Yalın hâl eksizdir: kul (kol), san (sayı), bexât (şans), baş, avıl (köy), tüben (alt, aşağı), kübâk (köpük), muyın (boyun).

b. İlgî Hâli

Tatar Türkçesinde ilgi hâlinin yuvarlak ünlülü şekli yoktur. Ek Tatar Türkçesinde +nİñ'dir: biznâñ (bizim), başkalanıñ (başkentini), öynâñ (evin), Azatnıñ (Azat'ın), ceynâñ (yazın), maynıñ (mayısın).

c. Yükleme Hâli

Yükleme hâli ekinin de yuvarlak şekli yoktur. Ek, +nı, +nâ'dir: öynâ (evi), süznâ (sözü), yulnı (yolu), etinâ (babayı), Tatarnı (Tatar'ı), kitapnı (kitabı).

İyelik 3. şahıstan sonra yükleme hâli eki +n'dir: kitabın (kitabını), kulin (kolunu), tâlân (dilini), ülâmân (ölümünü).

d. Yönelme Hâli

Tonlu ünsüzle ve ünlüyle biten kök ve gövdelerden sonra +gA; tonsuz ünsüzle biten kök ve gövdelerden sonra +kA şekliyle kullanılır: östelge (masaya), balaga (çocuğa), çişmege (çeşmeye), gomârge (ömre), arzanga (ucuza); mektepke (mektebe), sôtke (süte), bolıtka (buluta).

Yönelme hâli eki iyelik eki almış kelimelerden sonra +A olur: kulıma (elime), yortına (yurduna), yözâne (yüzüne), baruvlarına (gitmelerine), küzlerâne (gözlerine), mañgayına (alnına).

e. *Bulunma Hâli*

Bulunma hâli eki de tonlu ünsüzlerden ve ünlülerden sonra +dA; tonsuz ünsüzlerden sonra +tA şeklindedir: cirde (yerde), cömlede (cümlede), ebide (ninede), vatanda; kitapta, töşte (düşte), sırtta.

f. *Ayrılma Hâli*

Ayrılma hâli eki tonlu ünsüzlerden ve ünlülerden sonra +dAn; tonsuz ünsüzlerden sonra +tAn'dır: baladan, törmeden (hapishaneden), Çallıdan (Çallı'dan), külden (gölden); attan, sötten (sütten), sedeften.

Burun ünsüzleri m, n ve ñ'den sonra ayrılma hâli eki +dAn benzeşmeye uğrayarak +nAn olur: uramnan (sokaktan), tañnan (tandan), ülennen (ottan), minnen (benden), ülânnen (ölümünden), moñnan (sıkıntıdan).

g. *Eşitlik Hâli*

Eşitlik hâli eki Tatar Türkçesinde +çA olarak görülmektedir: gadetâmç (âdetimce), minâmçe (benimce), törlâçe (türlü türlü), üzâmçe (kendimce), vakıtlıça (vakitlice).

h. *Vasıta Hâli*

Tatar Türkçesinde vasıta hâli eki “ile” anlamını veren ve ekleşmeden kullanılan “bâlen” kelimesiyle yapılmaktadır: ceyev bâlen (yaya olarak), eni bâlen (anneyle), pistolet bâlen (tabancayla), sinâñ bâlen (seninle).

Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Tatar Türkçesinde de ekin eski şekli +ın; +n bazı kelimelerde görülmektedir: yazın, kışın, irtin (sabahleyin).

4. *Aitlik Eki*

Aitlik eki tonlu ünsüz ve ünlülerin üzerine +gı, +gâ; tonsuz ünsüzlerin üzerine ise +kı, +kâ şekliyle gelir: çittegâ (dıştaki), xezârgâ (şimdiki), tarafındağı (tarafındaki), uçaktağı (ocaktaki), arasındağı (arasındaki); aktıkkı yıl (sonuncu yıl).

Tatar Türkçesinde aitlik eki, ilgi hâli ekiyle birleştiğinde +nıkı, +nâkâ şekliyle kullanılmaktadır: kolxoznıkı (kolhozunki), Tukaynıkı (Tukay'ınki), minâkâ (benimki), sinâkâ (seninki).

5. Soru Eki

Soru eki Tatar Türkçesinde mi, mâ şeklindedir. Ekin yuvarlak ünlülü kullanımı yoktur ve geldiği kelimeye bitişik yazılır: söylimmå (söyleyeyim mi), mömkinmå (mümkün mü), oçtımı (uçtu mu), kilesånmå (geliyor musun), kirekmå (gerek mi), öydemå (evde mi). ?

2.3.1.3.2 Fiil Çekim Ekleri

1. Şahıs Ekleri

Tatar Türkçesinde şahıs ekleri üç gruptur.

a. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

Öğrenilen geçmiş zaman, şimdiki zaman, geniş zaman, gelecek zaman çekimlerinde kullanılırlar.

Teklik

1. Kişi: -mın, -mån; -m
2. Kişi: -sın, -sån
3. Kişi: -

Çokluk

1. Kişi: -bız, -báz
2. Kişi: -sız, -sáz
3. Kişi: +lar, +ler

b. İyelik Kökenli Şahıs Ekleri

Görülen geçmiş zaman ve şart çekimlerinde kullanılırlar.

Teklik

1. Kişi: -m
2. Kişi: -ñ
3. Kişi: -

Çokluk

1. Kişi: -k
2. Kişi: -gız, -gáz
3. Kişi: +lar, +ler

c. Emir Kökenli Şahıs Ekleri

Teklik

1. Kişi: -ıym/-iyım
2. Kişi: -
3. Kişi: -sın, -sån

Çokluk

1. Kişi: -ıyk/-iyk
2. Kişi: -(ı)gız, -(å)gáz
3. Kişi: -sınnar, -sånner

Zaman ve Şekil Ekleri

a. Bildirme Kipleri

Öğrenilen Geçmiş Zaman

Tatar Türkçesinde öğrenilen geçmiş zaman eki tonlu ünsüzlerden sonra ve ünlülerden sonra -gan, -gen; tonsuz ünsüzlerden sonra ise -kan, -ken'dir.

barganmın (gitmişim)	barganbız
bargansıñ	bargansız
bargan	barganlar

Olumsuz şekli: barmaganmın (gitmemişim), barmagansıñ, barmagan; eytmegenbâz (söylememişiz), eytmegensâz, eytmegenler.

Görülen Geçmiş Zaman

Görülen geçmiş zaman eki Türkiye Türkçesinde olduğu gibi ünlü ve tonlu ünsüzle bi-ten kök ve gövdelerden sonra -dı, -dâ; tonsuz ünsüzle biten gövdelerden sonra ise -tı, -tâ şeklindedir. Ekin yuvarlak şekilleri yoktur.

añladım (anladım)	añladık
añladıñ	añladığız
añladı	añladılar

Olumsuz şekli: añlamadım, añlamadıñ, añlamadı; oçmadık (uçmadık), oçmadığız, oçmadılar.

Şimdiki Zaman

Şimdiki zaman eki -a, -e'dir. Kalın sıradan ünlüyle biten fiillerden sonra ise -y şeklin-dedir. Şahıs ekleri doğrudan doğruya fiillere eklenir. -a ile biten fiillerde a, ı'ya; -e ile biten fiillerde e, i'ye döner. Birinci tekil şahsın çekiminde ekin tam şekli -mın, -mân kullanıldığı gibi, çoğunlukla ekin kısaltılmış şekli -m kullanılır.

alam(ın) (alıyorum)	alabız
alasıñ	alasız
ala	alalar

Olumsuz şekli: almıym (almıyorum), almıysıñ (almıyorsun), anlamıy (anlamıyor); âşlemibâz (çalışmıyoruz), âşlemâsâz (çalışmıyorsunuz), kilmiyeler (gelmiyorlar).

Gelecek Zaman

Gelecek zaman Tatar Türkçesinde -açak, -eçek ekiyle yapılır. Ünlüyle biten fiillerden sonra araya -y- ünsüzü girer.

alaçakmın (alacağım)	alaçakbız
alaçaksıñ	alaçaksız
alaçak	alaçaklar

Olumsuz şekli: almayaçakmın (almayacağım), almayaçaksıñ, almayaçak; söylemeyeçekbâz (söylemeyeceğiz), söylemeyeçeksâz, söylemeyeçekler

Geniş Zaman

Tatar Türkçesinde geniş zaman -ar, -er; -âr, -ır; -r ekleriyle yapılır. -r ünlülerden sonra gelir.

alırım (alırım)	alırbız
alırsıñ	alırsız
alır	alırlar

Olumsuz şekli: almasmın (almam), almassıñ, almas; kürmesbâz (görmeyiz), kürmessâz, kürmesler.

b. Tasarlama Kipleri

Şart Kipi

Diğer Türk lehçelerinde olduğu gibi Tatar Türkçesinde de şart kipi -sa, -se ekiyle ifade edilir.

ukısam (okusam)	ukısak
ukısañ	ukısağız
ukısa	ukısalar

Olumsuz şekli: ukımasam (okumasam), ukımasañ, ukımasa; yeşemesek (yaşamamak), yeşemesegâz, yeşemeseler.

Gereklik Kipi

Tatar Türkçesinde gereklilik kipi iki şekilde yapılır. Birincisi fiil köküne mastar eki -rga, -rge ve “kirek” kelimesi, ikincisi ise, aynı eke “tiyış/tiyâş” kelimesi getirilerek yapılır.

miña ukırğa kirek (okumalıyım)	bizge ukırğa kirek
siña ukırğa kirek	sizge ukırğa kirek
aña ukırğa kirek	alarga ukırğa kirek

Olumsuz şekli: Gereklik kipinin olumsuz şeklinde -rga, -rge ekinin olumsuz şekli -maska/-meske kullanılır: miña ukımaska kirek (okumamalıyım), siña ukımaska kirek, aña ukımaska kirek; bâz kaytmaska tiyâş (dönmemeliyiz), sâz kaytmaska tiyâş, alar kaytmaska tiyâş.

Emir Kipi

Tatar Türkçesinde emir kipi kullanımında her şahıs için ayrı bir ek vardır.

alıym	alıyk
al	alığız
alsın	alsınnar

Olumsuz şekli: almıym (almayayım), alma, almasın; almıybız (almayalım), almagız, almasınnar.

İstek Kipi

Tatar Türkçesinde istek kipi iki şekilde yapılmaktadır.

1. Tip İstek Kipi

1. tip istek istek çekimi -ası, -esi ekinin üzerine “kile” (geliyor) kelimesi getirilerek yapılır. Şu formül ile kurulur: *Fiil+-ası/-esi+iyelik ekleri+kile*

alasım kile (alasım geliyor)	alasıbız kile
alasıñ kile	alasığız kile
alası kile	alasılarıkile

Olumsuz şekli: alasıñ kilmiy (alasıñ gelmiyor), alası kilmiy; küresábâz kilmiy (göresimiz gelmiyor), küresâgâz kilmiy, küresâlerâ kilmiy.

2. Tip İstek Kipi

Fiillerin üzerine getirilen -makçı, -mekçâ eki istek şeklini karşılamaktadır:

yazmakçımın(yazmak istiyorum)	yazmakçıbız
yazmakçısıñ	yazmakçısız
yazmakçı	yazmakçılar

Olumsuz şekli: Olumsuz şekli tügâl (değil) kelimesi ile yapılır: yazmakçı tügâlmân (ya-zasıñ yok), yazmakçı tügâlsân, yazmakçı tügâl; kilmekçâ tügâlbâz (gelesimiz yok), kilmekçâ tügâlsâz, kilmekçâ tügâller.

c. Fiillerin Birleşik Çekimi

Rivayet

Tatar Türkçesinde rivayet çekimi “iken” ile yapılır.

Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti

Öğrenilen geçmiş zamanın rivayeti -gan, -ken; -kan, -ken ekinden sonra “iken” yardımcı fiilinin getirilmesiyle yapılır:

kilgen ikenmân (gelmişmişim)	kilgen ikenbâz
kilgen ikensân	kilgen ikensâz
kilgen iken	kilgen ikenner

Şimdiki Zamanın Rivayeti

-a/-e ekinin üzerine “iken” getirilir:

ala ikenmân (alıyormuşum)	ala ikenbâz
ala ikensân	ala ikensâz
ala iken	ala ikenner

Gelecek Zamanın Rivayeti

-açak/-eçek ekinin üzerine “iken” eki getirilir:

köleçekikenmân (gülecekmişim)	köleçek ikensân
-------------------------------	-----------------

köleçek iken

köleçek ikensâz

köleçek ikenbâz

köleçekikenner

Geniş Zamanın Rivayeti

-ar, -r ekinin üzerine “iken” getirilir:

tabar ikenmân (bulurmuşum)

tabar ikenbâz

tabar ikensân

tabar ikensâz

tabar iken

tabarikenner

Şart Kipinin Rivayeti

-sa/-se ekinin üzerine “iken” getirilerek yapılır:

bulsa ikenmân (olsaymışım)

bulsa ikenmân

bulsa ikensân

bulsa ikenmân

bulsa iken

bulsa ikenner

Gereklik Kipinin Rivayeti

Gereklik kipinin rivayeti “kirek” ve “tiyiş” kelimelerinin üzerine “iken” eki getirilerek yapılır:

miña ukırğa kirek iken

bizge ukırğa kirek iken

siña ukırğa kirek iken

sizge ukırğa kirek iken

aña ukırğa kirek iken

alarga ukırğa kirek iken

Hikâye

Hikâye şekli i- filinin geçmiş zamanı (idâ) ile yapılır.

Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

-gan ekinin üzerine “idâ” eki getirilerek yapılır:

torgan idâm (kalkmışım)

işâtken idâm (işitmişim)

torgan idân

işâtken idân

torgan idâ

işâtken idâ

torgan idâk

işâtken idâk

torgan idâgâz

işâtken idâgâz

torgan idâler

işâtken idâler

Şimdiki Zamanın Hikâyesi

-a, -e; -y'den sonra idâ eki getirilir:

uynıy idâm (oynuyordum)

kile idâk (geliyordum)

uynıy idâñ

kile idâk

uynıy idâ

kile idâk

uynıy idâk

kile idâk

uynıy idâgâz

kile idâk

uynıy idâler

kile idâk

Gelecek Zamanın Hikâyesi

-açak, -eçek ekinin üzerine idâ eki gelir:

küreçek idâm (görecektim)

uylayaçak idâm (düşünecektim)

küreçek idâñ

uylayaçak idâñ

küreçek idâ

uylayaçak idâ

küreçek idâk

uylayaçak idâk

küreçek idâgâz

uylayaçak idâgâz

küreçek idâler

uylayaçak idâler

Geniş Zamanın Hikâyesi

Geniş zaman ekinin üzerine -idâ eki gelir:

kaytır idâm (dönerdim)

tüzer idâm (dayanırdım)

kaytır idâñ

tüzer idâñ

kaytır idâ

tüzer idâ

kaytır idâk

tüzer idâk

kaytır idâgâz

tüzer idâgâz

kaytır idâler

tüzer idâler

Şart Kipinin Hikâyesi

-sa/-se ekinin üzerine idâ eki gelir:

bilse idâm (bilseydim)

añlasa idâm (anlasaydım)

bilse idâñ

añlasa idâñ

bilse idâ

añlasa idâ

bilse idâk

añlasa idâk

bilse idâgâz

añlasa idâgâz

bilse idâler

añlasa idâler

Gereklilik Kipinin Hikâyesi

Gereklilik kipinin hikâyesi “kirek” ve “tiyış” kelimelerinin üzerine “idâ” eki getirilerek yapılır:

miña ukırğa kirek idâ (okumalıydım)

min kaytırğa tiyâş idâ dönmeliydım)

siña ukırğa kirek idâ

sin kaytırğa tiyâş idâ

aña ukırğa kirek idâ

ul kaytırğa tiyâş idâ

bizge ukırğa kirek idâ

bâz kaytırğa tiyâş idâ

sizge ukırğa kirek idâ

sâz kaytırğa tiyâş idâ

alarga ukırğa kirek idâ

alar kaytırğa tiyâş idâ

Şart

Tatar Türkçesinde şartlı birleşik çekim bul- (ol-) fiilinin üzerine şart eki getirilerek yapılır.

Öğrenilen Geçmiş Zamanın Şartı

bâlgên bolsam (bilmişsem)

kürgen bolsam (görmüşsem)

bâlgên bolsañ

kürgen bolsañ

bâlgên bolsa

kürgen bolsa

bâlgên bolsak

kürgen bolsak

bâlgem bolsagız

kürgen bolsagız

bâlgem bolsalar

kürgen bolsalar

Geniş Zamanın Şartı

yazar bulsam (yazarsam)

sizer bulsam (sezersem)

yazar bulsañ

sizer bulsañ

yazar bulsa

sizer bulsa

yazar bulsak

sizer bulsak

yazar bulsagız

sizer bulsagız

yazar bulsalar

sizer bulsalar

İstek Kipinin Şartı

3. Tip İstek Kipinin Şartı

almakçı bulsam (almak istesem)

kürmekçi bulsam (görmek istesem)

almakçı bulsañ

kürmekçi bulsañ

almakçı bulsa

kürmekçi bulsa

almakçı bulsak

kürmekçi bulsak

almakçı bulsagız

kürmekçi bulsagız

almakçı bulsalar

kürmekçi bulsalar

d. imek ve iken Fiiliyle Yapılan İsim Çekimi

İsim çekiminde geniş zamana kişi ekleri; geçmiş zamana i- yardımcı fiili, şarta da bul- yardımcı fiili getirilerek yapılır.

Geniş (veya Şimdiki) Zaman

İsmin üzerine şahıs ekleri getirilir.

güzel mân (güzelim)

gaşıykmın (âşığım)

güzelsañ

gaşıyksın

güzel

gaşıyk

güzelbâz

gaşıykbız

güzelsâz

gaşıyksız

güzeller

gaşıyklar

Şimdiki zamanın bu çekiminde, şahıs ifadesi kelimenin önüne konan şahıs zamirleri ile de karşılanabilmektedir: min güzel, sin güzel, ul güzel...

Öğrenilen Geçmiş Zaman

Öğrenilen geçmiş zaman “iken” (imiş) kelimesinin çekimiyle yapılır.

yeş ikenmân (gençmişim)

doşman ikenmân (düşmanmışım)

yeş ikensân

doşman ikensân

yeş iken

doşman iken

yeş ikenbâz

doşman ikenbâz

yeş ikensâz

doşman ikensâz

yeş ikenner

doşman ikenner

Görülen Geçmiş Zaman

Görülen geçmiş zaman da “idâ” ekiyle yapılır.

osta idâm (ustaydım)

yarlı idâm (yoksuldum)

osta idân

yarlı idân

osta idâ

yarlı idâ

osta idâk

yarlı idâk

osta idâgâz

yarlı idâgâz

osta idâler

yarlı idâler

Şart

Şart çekimi *bulsa* ile yapılır.

akıllı bulsam (akıllıysam)

matur bulsam (güzelsem)

akıllı bulsañ

matur bulsañ

akıllı bulsa

matur bulsa

akıllı bulsak

matur bulsak

akıllı bulsağız

matur bulsağız

akıllı bulsalar

matur bulsalar

2.3.1.3.2.Yapım Ekleri

Yapım eklerinin büyük bir bölümü, bazı ses değişiklerinin dışında Türkiye Türkçesi'nin yapım ekleriyle aynıdır. Türkiye Türkçesinde yuvarlak şekilleri de olan yapım eklerinin Tatar Türkçesinde yalnız dar şekilleri görülür. Tatar Türkçesinde yaygın olarak kullanılan yapım ekleri şunlardır:

İsimden İsim Yapan Ekler

+lık/+lâk: Soyut ve somut kelimeler türeten işlek bir ektir: utınlık (odunluk), çüplâk (çöplük), kürşâlâk (komşuluk), sukırlık (körlük), cılılık (sıcaklık), yalkavlık (tembellik).

+çı/+çâ: Meslek ve uğraş isimleri türetir: yulçı (yolcu), mamıkçı (pamukçu), köreşçâ (güreşçi), köymeçâ (gemici), tamaşaçı (seyirci), milletçâ (milliyetçi), mamıkçı (pamukçu), kadimçâ (muhafazakâr).

+lı/+lâ: Sıfat türeten işlek bir ektir: şatlıklı (sevinçli), sötlä (sütlü), köçlä (güçlü), açu-lı (öfkeli), söykemlâ (sevimli), çıgımlı (masraflı), cillâ (rüzgârlı), agulı (zehirli), yevropa-lı (Avrupalı).

+sız/+sâz: +lı, +lâ ekinin olumsuzudur: iñsâz (ensiz, dar), yagımsız (sevimsiz), tozsız (tuzsuz), bâlâmsâz (bilgisiz), açusız (öfkesiz), çıdamsız (dayanıksız).

+çık/+çâk: Küçültme ve sevgi bildiren bir ektir: koşçık (kuşçağız), karçık (ihtiyarcık), kapçık (torba), kitapçık (kitapçık), töpçâk (en küçük kardeş).

+çA: Soyut, somut isimler ve sıfat türetir: yeşâlçe (sebze), süzlâkçe (söz listesi), orlıkça (tohumcuk), alaça (alaca), bülâkçe (alt şube), kölçe (pide), kızılça (kızıl hastalığı), kükrekçe (göğüslük).

+çak/+çek: Küçültme işlevi vardır ayrıca nesne adları türetir: xatınçak (hanımcık), kilânçek (gelin), kolinçak (tay), muyınçak (tasma), borınçak (burunluk), iñgirçak (eyer yastığı).

+dAş; +tAş: Eşlik, ortaklık bildirir: yuldaş (yoldaş), yeşteş (yaşıt), öydeş (evdeş), yak-taş (hemşehri), ipteş (arkadaş), fikârdeş (fikirdaş).

+çıl/+çâl: Sıfat türetin bir ektir: kırçıl (kırca, kırçıl), yardımçâl (yardımcı), sakçıl (tu-tumlu), kunakçıl (konuk sever).

-çAn: Bağlılık ve düşkünlük ifade eden sıfatlar türetir: işçen (çalışkan), uyçan (endişeli), sugışçan (savaşçı), şartlavçan (patlayıcı), yokıçan (uykucu), süzçen (konuşkan), dav-çan (kavgacı).

+ılcım/+âlcâm: Renk adlarına gelerek benzerlik ve yakınlık ifade eder: sarılcım (sarım-sı), karalcım (karamsı), küğâlcâm (mavimsi), yeşâlcâm (yeşilimsi).

+rAk: Sıfatlarda karşılaştırma yapar: zurrak (daha büyük), sülpenrek (gevşekçe), sal-kınrak (daha soğuk), kübrek (daha çok), kâçâkrek (daha küçük), zurrak (daha büyük).

+gılt/+gâlt; +kılt/+kâlt: Vasıf ve renk adlarından benzerlik ve yakınlık ifadesi türetir: kızgılt (kızılımsı), sorgılt (grimsi), yeşkâlt (açık yeşil), sargılt (sarımsı).

+kAy: Sevgi bildiren ektir: xatunkay (karıcığım), en(i)key (anneciğim), apakay (abla-cığım), siñâlkey (bacım), tugankay (kardeşim), duskay (dostum).

İsimden Fiil Yapan Ekler

+lA- : İşlek bir ektir: âşle- (işle-), agula- (zehirle-), kabatla- (tekrarla), remontla- (tamir et-), tigâzle- (düzle-), beyle- (bağla-), temle- (tat-), erle- (kız-, söv-), ceyle- (yazla-), tigâzle- (düzle-).

+lAn- (< +la-n-): İsimlerden olma bildiren fiiller türetir: şatlan- (sevin), bolıtlan- (bulutlan-), burıçlan- (borçlan-), açulan- (öfkelen-), korallan- (silahlan-), nervlan- (sinirlen-).

+lAş- (< +la-ş-): İsimlerden olma bildiren fiiller türetir: künleş- (kıskan-), duslaş- (dostlaş-), yıraklaş- (uzaklaş-), isenleş- (merhabalaş-), kıyınlaş- (zorlaş-), öylen- (evlen-), savbullaş- (vedalaş-).

+lAt- (< +la-t-): İsimlerden olma bildiren fiiller türetir: cillet- (havalandır-), añlat- (anlat-), yeşâllet- (yeşillendir-), kürkemlet- (güzelleştir-), şartlat- (patlat-), cılat- (ağlat-).

+A-: İsimlerden olma bildiren fiiller türetir: öste- (ekle-), uy(ı)na- (oyna-), kana-, töne- (tüne-), yarlıka- (bağışla-), aşa- (ye-), sana- (say-), bota- (buda-), töne- (gecele-), yarlıka- (bağışla-).

+ı/+â-: İşlek değildir: kimâ- (azal-), bay ı- (zenginleş-), sası- (kokuş-), nıgı- (sağlam-laş-), tâzâ- (kur-, düz-). +Ay-: Geçişsiz fiiller türetir: kartay- (yaşlan-), ciñâley- (hafifle-), kübey- (çoğal-), zu-ray- (büyü-), sar(ı)gay- (sarar-), turay- (doğrul-), ozay- (uzan-), tözey- (düzel-, doğrul-), buşay- (gevşe-).

+Al-; +l-: İsimlerden geçişsiz fiiller türetir: târâl- (diril-), yugal- (kaybol-), tözâl- (dü-zel-), uñal- (düzel-).

+sı-/+sâ-: İstek, arzu ve ihtiyaç bildiren fiiller türetir: yarsı-(kudur-), cirsâ- (ilini özle-), kıbırsı- (kıpırda), sörsâ- (kokuş-), küksâ- (küf bağla-). +sıra-/+sâre-: İsimlerden yokluk bildiren fiiller türetir. İşlek değildir: kölemsâre- (gü-lümse-), kansıra- (kanlan-), samsıra- (rahatsızlan-), ilâmsâre- (ezginlik hisset-), yokımsı-ra- (uyukla-).

+gar-/+ger; +kar-/+ker-: Olma ve yapma bildiren fiiller türetir: âşker- (işle-), kotkar- (kurtar-), soñgar- (gecik-), başkar- (icra et-), cilger- (hafiften es-).

+ar-/+er-; +ır-/+âr; +r-: Geçişsiz fiiller türetir: agar- (ağar-), yañar- (yenilen-), isâr- (sarhoş ol-), iskâr- (eski-), ufır- (of çek-), öfâr- (öf çek-).

+rA-: Genellikle yansıma kelimeler gelir: ciltâre- (hafifleş-), möñre- (böğür-), yañgıra- (yankılan-), iñre-(inle-).

+dA-: Genellikle yansıma kelimeler gelir: lıbirda- (çene çal-), alda- (aldat-), önde (seslen-), eyde- (acele et-).

3. Fiilden İsim Yapan Ekler

-Av; -v: İsim-fiil eki olan ek kalıcı kelimelerde türetmiştir: borav (matkap), yamav (yama), aguv (zehir), kıñgırav (zil, çan), tomav (nezle), bâlev (bileği).

-mA: İsim-fiil eki olan ek kalıcı kelimelerde türetmiştir: yarma (bulgur), kâneşme (oturum, toplantı), katnaşma (karışım), tukıma (dokuma), bârleşme (birleşme).

-ım/-âm; -m: Soyut ve somut isimler türetir: tâzâm (dizim, sıra), eytâm (atasözü), yotım (yudum), söylem (konuşma), kiyâm (giyim, elbise), cim (yem), tüşem (tavan), agım (akım).

-mAk: Aslen isim-fiil eki olan bu ek, kimi kalıcı kelimeler de türetmiştir: elmek (il-mik), ikmek (ekmek), tabışmak (bilmece), sukmak (patika), kismek (fiçı).

-*ık/-âk*; -*k*: İsim ve sıfat türeten bir ektir: yötkârâk (öksürük), tişâk (delik), boyırık (buy-ruk), özâk (parça), katık (katık), yanık, ülâk (ölü), sızık (çizgi, hat).

-*Ak*: Genellikle yer, mekân ve nesne adları türetir: kunak (konuk), bülek (hediye), pıçak (bıçak), yatak (yatak), tiyek (tetik), torak (ev, yurt).

-*gı/-gâ*; -*kı/-kâ*: Somut ve soyut isimler türetir: toygı (duygu), kölkâ (komedi), pıçkı (bıçkı), sıbzıgı (düdük), sibârgâ (süpürge), sözgâ (elek).

-*gıç/-geç*; -*kıç*; -*keç*: Genellikle âlet adları türetir: açkıç (anahtar), kırğıç (rende), oçkıç (uçak), yözgeç (yüzgeç), tişkeç (matkap).

-*ıç/-âç*; -*ç*: Genellikle soyut isimler türetir: tayanıç (dayanak), ükânâç (pişmanlık), söyânâç (sevinç), yuvanıç (teselli, avuntu).

-*çAk*: İşlek değildir: imçek (meme), borçak (bezelye), tegerçek (tekerlek).

-*gAk*; -*kAk*: batkak (çamur), işkek (kürek), törgek (paket), çumgak (dalgıç kuşu), biz-gek (sıtma).

-*dı/-de*; -*tı/-te*: sığıntı (sıkıntı), çabındı (ot biçme), sörántâ (tarla), agıntı (akıntı), aşandı (yemek, gıda), asrandı (besleme).

-*gın/-gân*; -*kın/-kân*: İsim ve sıfat türetir: kırgın (salgın), sörgân (sürgün), kaçkın (kaçak), yangın (yangın), kilgân (göçmen).

-*ın/-ân*; -*n*: Oluş ve kavram adları yapar: igân (ekin), çabın (çayır, otlak), cıyın (yığın), kilân (gelin), ârân (irin). -*mış/-meş*: İşlek değildir: tormış (hayat), yazmış (kader, alın yazısı), sınımış (belirti, iz)

Fiilden Fiil Yapan Ekler

-*ın/-ân*; -*n*: Fiillerde dönüşlülük ifadesi yapar: cıyın- (hazırlan-), ütân- (rica et-), sa-lın- (inşa edil-), bizen- (bezen-), tartın, (çekin-), telen- (dilen-).

-*ıl/-âl*; -*l*: Fiillerde pasiflik ve meçhûllük ifadesi yapar: savıl- (sağıl-), tügâl- (dökül-), çaykal- (çarkalan-), tarkal- (ayrış-, dağıl-), borçıl- (üzül-), urıl- (vurul-).

-*ış/-âş*; -*ş*: Ortaklaşma ifade eden fiiller yapar: oyış- (uyuş-, birleş-), süyleş- (söy-leş-), bülâş-(bölüş-), orış- (dalaş-), eçâş- (ekşi-).

-*dır/-dâr*; -*tır/-târ*: Ettirgen çatı ekidir. kıstır- (kıstır-), yuvındır- (yıkāt-), tuzdır- (es-kit-, yıprat-), kistâr- (kestir-), sündâr- (söndür-), kiptâr- (kurut-).

-*ıt/-ât*; -*t*:- Ettirgen çatı ekidir: kışıt- (bir yeri kaşın-), eçât- (ekşit-), yuvat- (teselli et-), kert- (girdir-), ukıt- (okut-), avırt- (ağrı-), kimât- (eksilt-). -*gız/-gâz*; -*kız/-kâz*:- Ettirgen çatı ekidir: kiygâz- (giydir-), mengâz- (bindir-), yatkız- (yatır-), citkâz- (ulaştır-), torgız- (kaldır-).

-*ır/-âr*;- -*r*:- Ettirgen çatı ekidir. Örnekleri azdır: öyâr- (yığ-), pâşâr- (pişir-), bâtâr- (bi-tir-), kiçâr-, (affet-), töşâr- (indir-, düşür-), oçır- (uçur-).

-*gALA/-kALA*:- Hareketin devamlılığını ve tekrarını ifade eder: bargala- (gidip gel-, hep git-), kaytkala- (tekrar dön-), törtkele- (dürtüp dur-), kürengel- (görünüp dur-).

Sıfat-Fiiller

Tatar Türkçesindeki sıfat-fiiller şunlardır:

-*a* (-*e*, -*y*) *torgan*: Şimdiki zaman sıfat-fiilidir: kile torgan kunak (gelen, gelmekte olan konuk), âşlâ torgan kişi (çalışmakta olan kişi), açıla torgan tereze (açılmakta olan pencere), uynıy torgan bala (oynamakta olan çocuk), mâne torgan baskıç (çıkılan merdiven), oylan-dıra torgan mes'e le (düşündürmekte olan mesele).

-*AçAk*: Gelecek zaman sıfat-fiilidir: kileçek kön (gelecek gün), yazılaçak şigırlar (yazılacak şiirler), söyleyeçek kişi (söyleyecek kişi), baraçak yul (varılacak yol), yeşeneçek tor-mış (yaşanacak hayat), ukıyaçak bala (okuyacak çocuk).

-*Ar* (-*er*, -*ır*, -*âr*, -*r*): Gelecek zaman sıfat-fiilidir: barır yul (gidilecek yol), kilâr kişi (ge-lecek kişi), eytâr süz (söylenecek söz), köler vakıt (gülecek vakit), uynar çak (oynayacak zaman).

-*ası* (-*esâ*, -*ıysı*, -*isâ*): Gelecek zaman sıfat-fiilidir: barası cir (gidilecek yer), eytesâ süz (söylenecek söz), ukıysı kitap (okunacak kitap), eşlâysâ vakıt (çalışacak vakit), Sâz bu yort-tan oçası kâşâler. (Siz bu evden uçacak (gidecek) kişilersiniz), kilesâ yıl (gelecek yıl).

-*gAn/-kAn*: Geçmiş zaman sıfat-fiilidir: başlangan âş, betken âş (başlayan iş, biten iş-tir), tırışkan tabar (çalışan bulur), eytken süz, atkan uk (verilen söz, atılan oktur), bâz söyleşken kâşâ (konuştuğumuz kişi), yazılğan kitap (yazılmış kitap).

-mAs: Gelecek zaman olumsuz sıfat-fiilidir: bulmas xıyal (olmayacak hayal), bitmes âş (bitmez iş), sünmes utlar (sönmez ateşler), kakşamas duslık (sarsılmaz dostluk), iser cil (esen yel), eytâr süz (söyleyecek söz).

-uçı/-üçâ: Şimdiki zaman sıfat-fiilidir: kitap ukuçı bala (kitap okuyan çocuk), külmek tigüçâ kız (gömlek diken kız), sıyır savuçı xatın (inek sağan kadın), su taşuçı yâgât (su taşıyan genç), osta biyüçâ kız (ustalıkla dans eden kız), frontka kitüçâ studentlar (cepheye gi-den öğrenciler).

-mış/-mâş: Geçmiş zaman ifade eden bu ekin sınırlı bir kullanımı vardır: açıklanmış isâm (belirlenen isim), sanalmış predmet (hesaplanmış şey, madde), kürmemâşke salışuv (görmezlikten gelmek).

Zarf-Fiiller

Tatar Türkçesinde yaygın olarak kullanılan zarf-fiiller şunlardır:

-A (-y, -ıy, -i): Tekrar gruplarında ve birleşik fiil yapılarında kullanılır: ala ala, kile kile (gele gele), ukıy ukıy (okuya okuya), başlıy başlıy (başlaya başlaya), âşli âşli (işleye işleye), karıy bar- (bakarak git-), kâre yör- (uğra-), kile al- (gelebil-).

-gAç/-kAç: Zaman ve durum işlevi vardır: kilgeç (gelince), kaytkaç (dönünce), ukıgan kişi bulgaç (okumuş kişi olunca), mânâ kurkıtkaç (beni korkutunca), ürdek oçkaç (ördek uçunca), mektepten kaytkaç (okuldan dönünce), âş bātkeç uynarga yarıy (iş bitince oyun oynamak iyidir/gerekir).

-gAnçI/-kAnçI: Zaman sınırlaması bildirir: başlagançı (başlayana kadar), tikşergençi (araştırmaya kadar), min eytkençi (ben söyleyinceye kadar), kaytkançı (dönünceye kadar), ülgençi âşledi (ölünceye kadar çalıştı).

-gAndA/-kAndA: Zaman işlevi vardır: kilgende (geldiğinde), siñ eytkende (sen söyle-diğinde), kaytkanda (döndüğünde), bakçada uynaganda (bahçede oynadığında), Anı kürgende selem birdâm (Onu gördüğümde selam verdim).

-mıyça/-miçe: Zaman işleviyle kullanılır: min ukımıyça sin ukıma (ben okumadan sen okuma), kilmiçe (gelmeden), kürmüçe (görmeden).

-ıp/-âp; -p: İşlek zarf-fiil eklerindedir. Birleşik fiil yapılarında da kullanılır: külâp, (gülüp), añlap (anlayıp), alıp (alıp), kilâp çık- (gelip çık-), görlep ak- (gürleyip ak-), alıp kit- (alıp git-).

Hareket Adları (İsim-Fiiller)

Tatar Türkçesinde hareket adları -u (-ü), -v ve -ırğa (-ârge, -rga, -rge, -arga, -erge) ekleriyle yapılr.

1. -U, -v: Bu ek Türkiye Türkçesindeki -ma, -me isim fiilini karşılar: uku (okuma), yazu (yazma), tuktav (durma), başlav (başlama), añlav (anlama), uku bülmesâ (okuma odası), olı kişiler bâlen çey içüler, basuga çıgıp kit-üler... (ulu kişilerle çay içmeler, tarlaya çıkıp gitmeler...).

2. -ırğa (-ârge, -rga, -rge, -arga, -erge): Türkiye Türkçesindeki -mek, -mak mastarını karşılar. Olumsuzu -maska, -meske ile karşılanır: barırğa (gitmek), kilârge (gel-mek), yazarga (yazmak), eytârge (söylemek), übârge (öpmek), barmaska (gitmemek), kil-meske (gelmemek). Tâlim anı koçaklarga, übârge (Onu kucaklamak, öpmek istiyorum), Ul siña aşarga pâşâre (O, sana yemek pişiriyor).

Kelime Türleri

Zamirler

a. Kişi zamirleri

Tatar Türkçesindeki kişi zamirleri şunlardır:

Teklik;	Çokluk;
min	bâz
sin	sâz
ul	alar

Kişi zamirlerinin hâl ekleriyle kullanımı şöyledir:

Yalın: min sin ul bâz sâz alar

İlgi: minâm sinâñ anın biznâñ siznâñ alarnıñ

Yönelme: miña siña aña bizge sizge alarga

Yükleme: minâ sinâ anı biznâ siznâ alarnı

Bulunma: minde sinde anda bizde sizde alarda

Ayrıлма: minden sinden andan bizden sizden alardan

b. Dönüşlülük Zamiri

Dönüşlülük zamiri üz (öz, kendi) kelimesidir: üzâm, üzân, üzâ, üzâbâz, üzâgâz, üzleri.

Minâm yazuwımnı üzâmnen başka bârkâm de tanıy almıy. (Benim yazımı kendimden başka hiç kimse tanıyamıyor). Ul, üzân bâle başlagannan birlâ añar ışana. “O, kendini bildiğinden beri, ona inanır.”

c. İşaret Zamirleri

Nesneleri işaret yoluyla karşılayan zamirlerdir. Tatar Türkçesindeki işaret zamirleri şunlardır: bu, şul (şu), ul (o), bular, şular, alar, tâgâ (diğeri), andıy (onun gibi), mundıy (bunun gibi), tâgândi (diğeri gibi), şundıy (şunun gibi), bolay (böyle), şulay (şöyle), alay (öyle), ene (işte, aha), mâne (işte), şuşı (şu). bu zamiri hal ekleri aldığıında baştaki b sesi m’le döner: monı (bunu), monıñ (bunun), monda (burada) gibi.

Monı avtor çorniñ kırışlğın, gadâlsâzlâklârnâ turıdan-turı üz cilkesânde tatıgan kâşâler yazmışı aşa çağıldıra. (Bunu, yazar devrin acımasızlığını, adaletsizliğini doğrudan doğruya kendi omzunda taşıyan kişilerin hayatı vasıtasıyla yansıtıyor).

d. Belirsizlik Zamirleri

Belirsizlik zamirleri şunlardır: barı (hepsi), barlık (hepsi), barça (hepsi), hemme (hepsi), her, herbâr (herbir), bârev (biri, birisi), bôtân (bütün), hiçkâm (hiçkimse), hiçbâr (hiçbir), hiçnerse (hiçbir şey), bârkâm (kimse), bârnerse (birşey), kaysı (kimi), kaybâr (bazı, kimi).

Aysılu hemmesân de xucalarça üz itâp karap üte. (Aysılu, hepsini de kendisinin gibi sahiplenip bakıyor).

e. Soru Zamirleri

Soru zamirleri şunlardır: kâm (kim), nerse (ne), ni (ne), kaysı (hangi), nik (nasıl, ne için), niçâk (nasıl), kayda (nerede), kaya (nereye), kaydan (nereden), niçe (ne kadar), niçâncâ (kaçıncı).

Kaysısın gasırlar tudırdı, minutlar ütârdâ. (Hangisini asırlar doğurdu, dakikalar öldürdü?).

Sıfatlar

Tatar Türkçesindeki sıfatları niteleme ve belirtme sıfatları olarak gruplandırabiliriz.

a. Niteleme Sıfatları

Çeşitli yönlerden nesnelerin niteliklerini bildirirler: kızıl alma (kırmızı elma), sukır kişi (kör kişi), nâçke küñallâ kız (ince gönüllü kız), kıyu malay (cesur çocuk), yuan xatun (şişman kadın), temlâ aş (lezzetli aş), ozın borın (uzun burun), kıska kön (kısa gün), tar yul (dar yol), sarı külmek (sarı gömlek) vb.

b. Belirtme Sıfatları

1. İşaret Sıfatları

Tatar Türkçesinde işaret sıfatları; bu, şul (şu), ul (o), şuşı (şu)'dur. Bu kâşâ (bu kişi), şul yözâk (şu yüzük), şuşı öy (şu ev), ul östel (o masa) vs.

Şul yalgannarga işanuvçılarga Söleymaniñ açuvı kildâ. “Süleyman, bu gibi yalan haberleri yayanlardan çok, bu yalanlara inananlara öfkeleni.” *Şuşı beyât arkasında medreselerde zur-zur âşler çıktı.* (Şu beyit yüzünden medreselerde büyük olaylar çıktı).

2. Sayı Sıfatları

a. Asıl Sayı Sıfatları

Asıl sayı sıfatları küçük ses değişiklikleri dışında Türkiye Türkçesi ile aynıdır: ber, ikâ, öç, dürt, biş, altı, cidâ, sigâz, tugız, un, yâgârmâ, utız, kırık, illâ, altmış, citmâş, siksen, tuksan, yöz, miñ, million, milliard. biş kitap (beş kitap), un student (on öğrenci), ikâ ay (iki ay), yâgârmâ gektar (yirmi hektar).

b. Sıra Sayı Sıfatları

Asıl sayı sıfatlarına -nçı, -nçâ; -ınçı, -ânçâ ekleri getirilerek yapılır: bârânçâ bala (birinci çocuk), bişânçâ sınıf (beşinci sınıf), altınçı yıl, ikânçâ kön (ikinci gün), yâgârmânçâ gasır (yirminci asır), öçânçâ kâşâ (üçüncü kişi) vs.

c. Kesir Sayı Sıfatları

Kesir sayı sıfatları sıfat durumundaki sayıya ayrılma hâli getirilerek yapılır: ikâden ber (1/2), bişten öç (3/5), yartı ikmek (yarım ekmek), çirek segat (çeyrek saat), ikâ ay yarım (iki buçuk ay), ay yarım (on beş gün) vs.

d. Üleştirme Sayı Sıfatları

Türkiye Türkçesinde olduğu gibi sayılara -ar, -er; -şar, -şer ekleri getirilerek yapılır: öçer tapkır (üçer kez), ikâşer bülme (ikişer oda), unar defter (onar defter), sigâzer segat (sekizer saat), yâgârmâ bişer kalem (yirmibeşer kalem).

3. Belirsizlik Sıfatları

Nesneleri belirsiz olarak nitelerler: barça (bütün), başka, az, küp (çok), bötün (bütün), bar (tüm), barlık (bütün, hepsi), her, kaybâr (bazı), hiçber (hiçbir), bârniçe (birkaç) vb.

Barça malnı uşbu külge saçtılar. (Bütün malı bu göle saçtılar). *Bar cırımı ilge bağışladım.* (Bütün şarkıllarımı ülkeme bağışladım). *Nazirov bârniçe minut, küzlerân kiyârâp açıp, kartka karap tordı.* (Nazirov birkaç dakika gözlerini büyüterek açıp, ihtiyara baktı). *Kayçağında bu bay tugrısında şulay söyliy kaybâr kürşâler.* “Bazen bu zengin hakkında öyle söylüyor kimi komşular.”

4. Soru Sıfatları

Nesneleri soru yoluyla belirten sıfatlardır. Tatar Türkçesindeki başlıca soru sıfatlarışunlardır: nindi (hangi), kaysı (hangi), niçânçâ (kaçıncı), ni (ne), niçe (kaç).

Mekteplerde derâsler niçe minut bula? (Okullarda dersler kaç dakikadır?). *Sâznâñ şeherde nindi zavod-fabrikalar bar?* (Sizin şehirde hangi fabrikalar var?). *Siz kaysı komanda yaklı? Min Fenerbaxça yaklı.* (Siz hangi takımı tutuyorsunuz? Ben Fenerbahçe’yi tutuyorum).

Zarflar

a. Zaman Zarfları

Fiilin anlamını zaman bakımından sınırlandıran, belirleyen zarflardır. Tatar Türkçesindeki başlıca zaman zarfları şunlardır: bugân (bugün), bıyıl (bu yıl), kiçe (dün), âlâk (önce), yazın (ilkbahar), cey (yaz), közân (güzün), indâ (şimdi). başta, annarı (sonra), tizden (tezden), soñ (sonra), tön (gece), irtе (erken), kâç (akşam), kiçe (dün), vakıt vakıt (ara sıra), ceyân (yazın), âlâk-âlâkten (çok önceden), irtеn (sabahleyin), küptеn (çoktan) vs.

Sınnı avılın küptеn uzdık, indâ İvanovka digen zur rus avılına citâp kilebâz. (Sınnı köyünü çoktan geçtik, şimdi İvanovka adlı büyük bir Rus köyüne yetişmek

üzereyiz). *Yazın çeçekler ata.* (İlkbaharda çiçekler açar). *Kiçe niçe gradus suuk idâ?* (Dün kaç derece soğuk idi?). *Bâraz kötâgâz, xezâr çakıram.* (Biraz bekleyiniz, şimdi çağırıyorum). *İртеге ирте ук yulga çıgarbız digen uy bâlen yatıp yokladık.* (Yarın erkenden yola çıkarız düşüncesiyle yatıp uyuduk).

b. Yer-Yön Zarflar

İş ve hareketin yerini, yönünü belirten zarflardır: yırak (uzak), yogarı (yukarı), tüben (alt, aşağı), anda (orada), monda (burada), arı (o yere), birâ (beri), al (ön), kirâ (geri), yakın, yeneşe (yanına) vs.

Su anası, kurkıp âtlerden kirâge yöge. (Su anası itlerden korkup geri koşuyor). *Kaytır yul tüben taba idâ.* (Dönüş yolu aşağıya doğru idi). *Birâdegâ gaskerler şaktı vakıttan birlâ oboronada toralar idâ.* (Berideki askerler uzun za-mandan beri savunmada duruyorlardı).

c. Nitelik (Durum) Zarfları

Fiilin önünde hâl ve tavır ifade eden zarflardır. Tatar Türkçesindeki başlıca nitelik zarfları şunlardır: yaxşı (güzel, iyi), ekrân (yavaş), salmak (ağır), tiz/tizrek (tez, çabuk), ceyev (yaya), bâryulı (birden), kinet (ansızın), yukka (boşuna), bártuktasız (aralıksız), buşlay (bedava), yalanayak (yalın ayak) vs.

Bu dönyada bâz yeşâbâz, yukka tügâl, yukka tügâldâr. (Bu dünyada biz yaşıyoruz, boşuna değil, boşuna değildir). *Ul kız zavodda dürt-biş aylar çaması âşledâ de kinet yuk buldı.* (O kız fabrikada dört beş ay kadar çalıştı ve ansızın yok oldu). *Kilân, samavırını tizrek ölgârt!* (Gelin çabuk semaverini yetiştir!). *Sâz Törâkçe bik yaxşı söyleşesâz.* (Siz, Türkçeyi çok iyi konuşuyorsunuz).

d. Miktar Zarfları

İş ve hareketin miktarını bildirir: az, azgına (azıcık), küp (çok), bâraz (biraz), baytak (hayli), şaktıy (gayet, oldukça, epeyce), bötânley (bütünüyle), sirek (seyrek), gayet, bik (pek), ozak (uzun) vs.

Nımetcan xatını bâlen ozak kına kiñeştâ. (Nimetcan, hanımı ile uzunca konuştu). *Vakit hem yıraklık töşâncelerâ monda bötânley yuktır.* (Zaman ve uzaklık düşünceleri burada tamamen yoktur). *Sinân kâbâk teti yâgâtler küp kildâ monda.* (Senin

gibi güzel yiğitler çok geldi buraya). *Lekin anı kâşâ bularak küz aldına kitârüwâ şaktıy çitân.* (Ama, onu kişi gibi göz önüne getirmesi oldukça zor).

e. Soru Zarfları

Fiilin anlamını soru bakımından belirleyen zarflardır: niçek (nasıl), nindi (nasıl), ni kader (ne kadar), nixetlâ (ne kadar), kayçan (ne zaman), kaya (nereye), kayda (nerede), kaydan (nereden), nik (ne için) vs.

Semestr kanikulu kayçan bula? (Sömestir tatili ne zamandır?) *Beyremnâ niçâk karşılıysız?* (Bayramı nasıl karşılıyorsunuz?). *Nikader tırışsam da, yarlılığım sebeplâ, min şuşı könge kader ul un sumnu cıya almadım.* (Ne kadar uğraşsam da, fakirliğim yüzünden, ben şu güne kadar o on somu biriktiremedim).

Edatlar

Tek başlarına anlamları zayıf olan, hiçbir nesne ve hareketi karşılamayan anlamlı kelime-lerle birlikte kullanılarak onları destekleyen, gramer vazifesi gören kelimelerdir. Ünlemler, bağlaçlar ve son çekim edatları olmak üzere üç çeşit edat bulunmaktadır.

1. Ünlemler

His ve heyecanları ifade etmek için kullanılan kelimelerdir. Tatar Türkçesindeki başlıca ünlemler şunlardır:

a. Duygu Ünlemleri

Duygu ve heyecanları ifade için içten koparak gelen ünlemlerdir: ah, ax, ex (eh), uf alla (Allahım), ehe (ha), ix (eh), uf (of), ura (sevinme ünlemi), ayya (vay be), tfu (tüh), ah-vah, o-ho-ho (beğenme ve şaşırma ünlemi), i (a), ye (ya), bey (vay), hi (ah, vah), ehe (sahi mi).

İ i ...nindi matur bakça! (A a... ne güzel bahçe!)

Fu!..Kızık gadet bâzde! (Of! Tuhaf âdet bizde ki!).

Ah, bu nindi ayrılıv? (Ah, bu ne ayrılık?).

U-u-u xâzmetke soñga kalam. (O-o-o mesaiye geç kalıyorum).

b. Seslenme Ünlemleri

Hitap için kullanılan ünlemlerdir: allo (hey, seslenme ünlemi), hay, i (ey), eyde (haydi), hiy (hey), ex (ey), ey, hu.

İ tujan tâl, i matur til. (Ey ana dili, ey güzel dil).

Eyde, balam kitebâz! (Haydi çocuğum gidiyoruz!).

İy bala! Enkeñ sinâ yarata. (Ey yavrum! Anacığın seni sever).

c. Sorma Ünlemleri

Sorma ifade eden, soru için kullanılan ünlemlerdir: elle (yoksa),

Elle onıttıñmı? - dip soradı ul kinet. (Yoksa unuttunmu? diye, o yavaşça sordu).

d. Gösterme Ünlemleri

Birini, bir şeyi göstermek için kullanılan, işaret sırasında başvuru ünlemlerdir: ene (işte), mâne (işte).

Ene siña bayadan birlâ Frits karap tora. (İşte, Alman deminden beri sana bakıp duruyor).

Mâne ezrek kâne küçteneç alıp kayttım. (İşte küçük bir hediye getirdim)

e. Cevap Ünlemleri

Tasdik veya onay ifade eden ünlemlerdir: eyâ (evet), yuk (yok, hayır), yarıy (tamam, olur), elbette.

Eyâ, universitetka kârü ekzamennarı bik avır. (Evet, üniversiteye giriş sınavları çok zor).

Yısıfñı öyretme yemâ? (Yusuf'a nasihat etme, tamam mı?)

Yuk, min anı kürmedim. (Hayır, ben onu görmedim).

2. Bağlaçlar

Kelimeleri, kelime gruplarını, cümleleri şekil ve anlam bakımından birbirine bağlayan, bunlar arasında ilgi kuran kelimelerdir. Tatar Türkçesindeki başlıca bağlaçlar şunlardır.

a. Sıralama Bağlaçları

Art arda gelen unsurları, kelimeleri, kelime gruplarını, cümleleri birbirine bağlayan bağlaçlardır: hem (ve), ve, bâlen (ile), de (ve).

Rifgat tiz gâne kiyândâ de çıgıp kittâ. (Rifgat çabucak giyindi ve çıkıp gitti).

Bu kürânâş Tatar hem Nugay tâllerânde bar. (Bu durum Tatar ve Nogay Türkçelerinde var).

Eni bâlen eti bu yıl kile almıylar. (Annem ve babam bu yıl gelemiyorlar).

b. Denkleştirme Bağlaçları

Birbirine denk olan, birbirinin yerini tutabilecek olan iki unsuru birbirine bağlayan, birbiriyle karşılaştıran bağlaçlardır: yeki (veya), yeise (veya), elle (yoksa).

Ul kilgen sayın şulay bârer nersedan avız ittârmıçe yeise bârer küçteneç birmiçe kalmıy. (O geldikçe şöyle bir şeylerden tattırmadan veya hediye yiyecekler vermeden durmuyor).

Bolgar yeki Kazan xanlığı çorına karagan kabâr taşlarında küp oçratabız. (Bulgar veya Kazan Hanlığı devrine ait mezar taşlarında rastlıyoruz).

Sâznâñ oçân nerse pâşârâрге -pılawmı elle pilmenmâ? -dip soragan. (Sizin için ne pişirelim, pilav mı yoksa mantı mı? diye, sormuş).

c. Karşılaştırma Bağlaçları

Karşılaştırılan iki veya daha çok unsuru, dil birliğini birbirine bağlayan bağlaçlardır: ni...ni (ne...ne), da...da, hem...hem, elle...elle (ya...ya), kirek ... kirek (gerek ... gerek), kaysı ... kaysı (kimi ... kimi), ye ... ye (ya ... ya), ye ... yeise (ya ...ya da).

İpteşlerâm işlerân taşlap, kaysı aptıraw, kaysı kızganuw aşa miña tåkâlgenger. (Arkadaşlarım işlerini bırakıp, kimi şaşkın, kimi acır şekilde bana dikkat kesilmişler).

Kirek Borhan abzyga ve kirek Xeyetnâñ üzâne şulkader nerse bötânley cite idâ. (Gerek Burhan Amcaya ve gerek Heyet'in kendisine bu kadar şey tamamen yetiyordu).

Ni tavık, ni ürdek. (Ne tavuk, ne ördek). *Bâz kurkunı bâlmiybâz: ye ülerge, ye ciñerge, dip barabız.* (Biz korkuyu bilmeyiz: Ya ölmeli ya yenmeli diye gideriz).

d. Cümle Başı Bağlaçları

Cümle başı bağlaçları, cümeleri anlam bakımından birbirine bağlarlar: emma (ama), lekin (lakin), velekin (velakin), fekat (fakat), belki, tik (yalnız), çönki (çünkü),

güya, ki, eger (eğer), meger (meğer), gerçe (gerçi), eytârsân (sanki, dersin), elle (yoksa), bigrek te (özellikle), dörâsregâ (doğrusu), yagni (yani), güyeki (güya, sanki).

Gerçe anda tumasam da, min bâraz torgan idâm. (Gerçi orada doğmasam da, ben biraz kalmıştım).

Üzâmnâ güyeki ocmaxta kürdâm. (Kendi mi güya cennette gördüm).

Aniñ çırayı şul tiklâ kaygılı, eytârsân mâne xezâr yılap ciberâr şikâllâ. (Onun çehresi o kadar kaygılı ki, sanki şimdi ağlayacak gibi).

Roza çeçegâniñ karası da bula, iskitkâç matur, zatlı çeçek ul, tik bik çenâçkâlâ. (Gülün karası da olur, gayet güzel, kıymatli çiçektir yalnız çok dikenli).

e. *Sona Gelen Bağlaçlar:*

Bunlar kelimelerin sonuna gelerek pekiştirme işleviyle kullanılırlar: de, da, ise, tügâl (değil), lebasâ (herhalde)

Zeytunenâniñ ise kâşâ arasına da kâresâ kile. (Zeytunenin ise insanlar arasına da katılması geliyor).

Minâm ana buriçim bar iken lebasâ. (Benim ona borcum varmış her herhalde).
Monu ul üzâ de bâlmi. (bunu, o kendisi de bilmiyor).

Celilnâ xerbi esir tügâl, e seyasi esir bularak xökâm itkenner. “Celil’e askeri esir değil, siyasi esir gibi hükmetmişler).

4. Son Çekim Edatları

İsim ve isim soylu kelimelerden sonra gelerek sonuna geldiği kelimeyle cümledeki diğer kelimeler arasında anlam ilişkisi kuran, gramer görevli müstakil kelimelerdir. Tatar Türkçesinde görülen başlıca son çekim edatları şunlardır:

- a. Yalın ve ilgi halinden sonra kullanılanlar: bâlen (ile), öçen (için), şikâllâ (gibi), kâbâk (gibi), kük (gibi), siman (gibi), töslâ (gibi), aşa (üzerinden), arkılı (vasıtasıyla, yoluyla), çaklı (kadar), kader (kadar), xetlâ (kadar), buyı (boyu), buyınça (boyunca), buylap (boyunca), sayın (her), sebeplâ (dolayı, için), turında (hakkında).

Anda bårniçe kişâr siman nerseden başka bårni de yuk iken. (Orada birkaç havuç gibi şeyden başka bir şey de yokmuş). *Atna buyı ul baltası suga tōşken kâşâ kâbâk yördâ.* “O, bir hafta boyu baltası suya düşmüş kişi gibi dolaştı.”

Baylıktan başka bårni kürmiler, bårni turında kaygırtmıylar. (Zenginlikten başka bir şey görmüyorlar, bir şey hakkında kaygılanmıyorlar.)

Kazan arkılı üteler; avır sugışlarga katnaşalar. (Kazan üzerinden geçiyorlar; ağır savaflara katılıyorlar).

Hay minâm söyâklâ ulım, bilbul tavışı şikallâ tavışıñni bårgâne işâsem idâ. (Hay benim sevgili oğlum, bülbül sesi gibi sesini bir kez işitseydim).

b. Yönelme halinden sonra kullanılanlar: çaklı (kadar), kader (kadar), xetlâ (kadar), taba (doğru), küre (göre), karaganda (göre, nazaran), karamastan (rağmen), karşı.

Segat bişke xetlâ üyge barıp kaytırga kirek. (Saat beşe kadar eve gidip dönmek gerek).

Alar Bolgardan tōnyakka taba kaçıp kiterge hem yaña kala tōzerge mecbur bulalar. (Onlar Bulgar’dan kuzeye doğru kaçıp gitmeye ve yeni şehir kurmaya mecbur oluyorlar).

Soravına küre cavabı, cinayetâne küre cezası. (Sorusuna göre cevabı, suçuna göre cezası).

Ul miña karaganda yeş. (O bana göre daha genç).

Şuña karamastan Xuca namaz ukırğa kârâşe. (Buna rağmen, Hoca namaz kılmaya davranmış).

c. Ayrılma halinden sonra kullanılanlar: başlap (itibaren), birlâ (beri), başka, arı (sonra), tış (başka), soñ (sonra), bütün (başka), âlâk (önce).

Şul minuttan başlap anıñ oçân dōnyada yeşevnâñ kızıgı bittâ. (Şu dakikadan itibaren onun için dünyada yaşamının anlamı bitti).

Utız-kırık yıldan birlâ sin divanaga çıdap tordım. (Otuz kırk yıldan beri sen divaneye tahammül edip durdum).

Süzâñnâñ başınnan âlâk azagın uyla. (Sözünün başından önce sonunu düşün).

Bayazit karıynıñ Davıt Urmanovtan bütten kardeşâ yuk. (Yaşlı Bayazit'in Davıt Urmanov'dan başka kardeşi yok).

Min alardan soñ kildâm. (Ben onlardan sonra geldim).

III. BÖLÜM TATAR TÜRKÇESİNDE FİLLERİN İSTEM BİLGİSİ

3.1. Fiillerin İstem Bilgisi

ABAYLAV

- A1 I. abaylav₂: Sizü, sizinü, çamalau. (Sezmek, tahmin etmek)
II. abaylav → [kim], [kimi]
Ör. Sin_[kim] şunı_[kimi] *abaylavsınmi*, işlerin bik naçarga bara bim?
- A2 I. abaylav₂: Kürip buluv, açık kürüv. (Farkına varmak, farketmek)
II. abaylav → [kim], [kimi]
Ör. Tuzan maralmıyça_[kim], yul östinde asılınıp tora, (şunlıktan nerçe) kilgenin_[kimi] *abaylap* ta bulmıy.

ABALANUV

- A1 I. abalanuv₂: Aşıguv, kabalanuv. (Acele etmek)
II. abalanuv → [kim], [kimi]
Ör. Ul_[kim], yolnın küp öleşin_[kimi] *abalanıp* kaytkanga, arıgan, mişkıldagan hem nersedendir kavşagan idi.

ABALAV

- A1 I. abalav₂: Bir alga, bir arkta töşip yul birmiçe toruv. (itler turında) .
(Köpeklerin kavga etmesi)
II. abalav → [kim], [kime]
Ör. Mına_[kime] it_[kim] *abalap* öre başladı.

ABINUV

- A1 I. abinuv₂: Atlap barganda, yögirginde ayak bilen nersege de bulsa berilip yaki ilegip, tigizlikni yugaltuv; sörtinuv. (Sürçmek)
II. abinuv → [kim], [kime]
Ör. (Ben)_[kim] (Uram aşa çıkkın çakta) burenege_[kime] abındım.
- A2 I. abinuv₁: İşte, tormışta yalgışuv. (Yanılmak)

II. abınuv→ [kim]

Ör. Minbir de oşatmadım, bak kişi bulırğa kirek, Gölsat_[kim] *abınuv* kuymasa yarar idi.

AVIZLIKLAV

A1 I. avızlıklav₂:Avızlık kidürüv. (Gem vurmak)

II. avızlıklav→ [kim], [kimi]

Ör. (Onlar)_[kim] Atlarnı_[kimi] *avızlıklar*, arkalık bilen bavırganlıkların yanadan nıgıttılar.

A2 I. avızlıklav₂:Uz irkine buysındıruv, başbaştaklıkka yul kuymav, kulda nık totuv, katı totuv. (Boyun eğdirmek)

II. avızlıklav→ [kim], [kimi]

Ör. Haklı bulıp kaldı, ul_[kim] miné_[kimi] (tagı da nıgrak) avızlıkladı.

AVIRLAŞUV

A1 I. avırlaşuv₁:Kıyınlaşuv; kıyın çitin helge kilüv. (Ağırlaşmak)

II. avırlaşuv→ [kim]

Ör. İş_[kim] avırlaşu. (naçarlanu)

AVIRSINUV

A1 I. avırsınuv₂:Avır, kıyın, meşakkatle eşke sanav, çitinsinü. (Zorlanmak)

II. avırsınuv→ [kim], [kimi]

Ör. Bara torgaç, pişi_[kim] tıçkan totını_[kimi] da avırsındı.

A2 I. avırsınuv₁:Unaysızlanuv, kıyınsınuv. (Çekinmek, rahatsız olmak)

II. avırsınuv→ [kim]

Ör. Kerzin tulı sırabız, Anı bizden soragbız! (Biz)_[kim] Tagın kubrek kuyer idik, biraz avırsınabız.

A3 I. avırsınuv₂:Biraz avırıp toruv, keif kitüv. (Ağırdan almak, keyif yapmak)

II. avırsınuv→ [kim], [kimi]

Ör. (O)_[kim] Kayçaknı, bigrek me... yavım-çeçimle könnerni_[kimi],
avırsınıp yata.

AVIRTUV

A1 I. avırtuv₁: Birer avıru arkasında fizik gazap tuvuv. (Ağrımak)
II. avırtuv → [kim]
Ör. Eteç eyte: - Eçim_[kim] *avırta!* - Mine bögerlenip sızlana başladı.

A2 I. avırtuv₁: Avıruv. (Zorlukla yapmak)
II. avırtuv → [kim]
Ör. Atam_[kim] (bir ildan birle) *avırtıp* yata ikin.

AVIŞTIRUV

A1 I. avıştıruv₃: Nerseni de bulsa bir yakka yantaytuv, bir yakka kıyşaytuv.
(Eğriltmek)
II. avıştıruv → [kimi], [kimi], [kime]
Ör. Gafife_[kim] biraz vakıt hereketsiz yatkaç, başın başın_[kimi] azrak
musaga_[kime] avıştırdı.

A2 I. avıştıruv₂: Uzdıruv, ütkerüv. (Vakıt turında) . (Vakti veya ömrü
geçirmek)
II. avıştıruv → [kim], [kimi]
Ör. Ul_[kim], irtené_[kimi] biraz *avıştırıp* çiberip, sarrenin başka çirde oçravı
mümkin bulırlık vakıtını çitkerüde.

AVIŞUV

A1 I. avışuv₂: Yantayuv, bir yakka kıyığayuv, avuv. (Eğmek, meyilli olmak)
II. avışuv → [kim], [kime]
Ör. (Onlar)_[kim] Bir alga, bir arkka_[kime] avışıp, külçe dulkında çaykalgan
köymede basıp torgan şikelle igılmaska tırışa idiler.

A2 I. avışuv₂: Urını kuçuv. (Bir tarafa meyletmek)
II. avışuv → [kim], [kime]

Ör. Birazdan atışlar_[kim] ikinci yakka_[kime] avışa başladı.

- A3 I. avışuv₂:Uzuv, ütöv (vakıtka karata) (Geçmek, geride bırakmak)
II. avışuv→ [kim] , [kime]

Ör. Kızarıp çıkkan koyaş_[kim] töşleklerge_[kime] avışa.

- A4 I. avışuv₂:Küç. Nindi de bulsa fikirni, karaşnı kabul itöv, tanuv; şul
fikirge, karaşka kuçuv, kuşılı. (Bir fikre katılmak)
II. avışuv→ [kim] , [kime]

Ör. Künellerè_[kim] yana fikirge_[kime] avışkan eçlerinnen köreşçi eşçilerge
yakınlık sizgen soldatlar arasında şuşı yana süzler yaşirin gine söylenip
ütüti.

AGARTUV

- A1 I. agartuv₃:Aksıl yaki ak töske kirtöv, ak itöv. (Ağartmak, beyazlatmak)
II. agartuv→ [kim], [kimde], [ne]

Ör. Biyik tavda gölbakçada_[kimde] kızlar_[kim] kindir_[ne] agarta.

- A2 I. agartuv₂:Akşarlav, akburlav, akka buyav. (Beyaza boyatmak)
II. agartuv→ [kim] , [kimi]

Ör. Kaybirler_[kim] morcaların_[kimi] agartıp, lapas tübelerin yabıp kuyarga
da ölgirgen.

- A3 I. agartuv₃:Kirden arındıruv, çistaruv, çistartıp yaltıravık helge kiteröv.
(Kirden arındırmak)

II. agartuv→ [kim] , [kimi], [kimde]

Ör. (Ben)_[kim] Aklı sitsı külmegimni_[kimi] zey buyında_[kimde] agartam.

AGARUV

- A1 I. agaruv₁ : Aksıl yeki ak töske kiröv. (Ağarmak, beyazlamak)
II. agaruv→ [kim]

Ör. Bötin döniye ap-ak bulıp kar yuganda, ışık aldı, uram, tübe_[kim] *agarganda*, ap-ak bulıp kaytıp kile biznin babay, bizge törli-törli vinçik algan da.

- A2 I. agaruv₂:Kirlerden arınuv, kirsizlenüv, çistarüv, aruvlanuv.
(Temizlenmek, kirden arınmak)
II. agaruv→ [kim], [kimden]
Ör. Külmegi_[kim] kirlerden_[kimden] *ağarır*, yusan.
- A3 I. agaruv₂:Ozak kiyüden koyaş aşavdan yeki yugannan son eybirin töse unu, tössizlenü, bugavı kitü. (Temizlemek)
II. agaruv→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Megsüm üzinin sukno çalbarın_[kimi] (yua-yua) agarıp bitkin, et ördi ise titilip kiterge torgan yuka yeşil galifiga almaştı.
- A4 I. agaruv₁:Çal töske kirüv, ak töske kirüv, çalaruv. (Çeç, sakal, mıyık turında) . (Saç, sakal, bıyık ağarmak)
II. agaruv→ [kim]
Ör. Bak cıyırçıklar kaplagan, çeçi_[kim] agargan.
- A5 I. agaruv₁:Yıraftan aksıl bulıp kürinüv, aksıllanıv kürinüv. (Aklaşarak görünmek)
II. agaruv→ [kim]
Ör. Bolıtlar seyir ite anda, alara, alar artında zur tavlار_[kim] agara.
- A6 I. agaruv₁:Kurkuvdan, kaygıdan yaki avıruvdan tösi yugaluv tösi kitüv, çıray ak buluv, ak töske kirüv. (Korkudan beyazlamak)
II. agaruv→ [kim]
Ör. (O)_[kim] Agarıp uk kitti, biryulı miskineyip, işitilir-işitilmes hidir eytip aklanırğa totındı.
- A7 I. agaru₁:Salkınnan kan tamırları kısıluv sebepli ak \töskekirüv, bik nık tuvnuv (meselen, borın, kolak, oit, barmak oçı p. b. ş. turında) .

(Beyaz renge bürünmek)

II. agaruv→ [kim]

Ör. Kişiler suvıkta kızargan borınnarın hem agarganbarmak oçların[kim] va-va öylerine kaytıp kittiler.

AGUV

- A1 I. aguv₂ :Bérer törlé yüneléşte bér agım bulıp hereket itüv (sıyıklık turında) . (Bir yönde hareket etmek)
II. aguv→ [kim] , [kimden]
Ör. Kanavlardan[kimden] (şarlap) suv[kim] aga.
- A2 I. aguv₂: Tişék yaki yarıktan çıgıp ceyélüv, tügélüv. (Dökülmek, akmak)
II. aguv→ [kim] , [kime]
Ör. Yul buvèna[kime] suv[kim] agıp kile nik anı karamadın?
- A3 I. aguv₂:Küz yeşé, tir, kannıd küplep çıguvı turında. (Gözyaşı akmak)
II. aguv→ [kim] , [kimden]
Ör. Tik bugün minim yaramdan[kimden] (birtuk)tavsız kan[kim] aga.
- A4 I. aguv₂:Yaktılık bire yaki kaytara torgan eybérden nurnın, agım bulıp taraluvı, sibélüvé turında. (Nur akmak)
II. aguv→ [kim] , [kimden]
Ör. Aydan[kimden] yaktı nur[kim] aga.
- A5 I. aguv₁:Salmak kına, aşıkmiyça özlékséz hereket itép toruv, kuçuv.
(Devamlı hareket etmek)
II. aguv→ [kim]
Ör. Muzıka yangırıy, birsi parlar birsi[kim] (artınnan hıyalıy dulkınnar şikilli) agular.
- A6 I. aguv₁:Uzuv, ütüv (vakıt, gomér turında) . (Zamanın geçmesi)
II. aguv→ [kim]
Ör. Şulay yıl[kim] (İdéldegé su kébék) agıp kına tordı.

AGULANUV

- A1 I. agulanuv₁:Üz-üzén ütérüv maksatı bélen agu éçüv. (İntihar etmek)
II. agulanuv→ [kim]
Ör. Kart_[kim], (rızi knı aşap), *agulanmıyselamet* kalsa, bötin simya utırıp aşıy.
- A2 I. agulanuv₁:Agu katnaştırıluv, agu kuşıluv, agu salınuv. (Zehirlenmek)
II. agulanuv→ [kim]
Ör. (O)_[kim] Artık *agulangan* hem bozılğan. Tişılmevi anın şuşınnan.
- A3 I. agulanuv₁:Töş, yün. k. Agulav (Zehirlenmek)
II. agulanuv→ [kim]
Ör. Ul zaman kişisinin bötin miyi kanı canı_[kim] *agulanıp* kalğan.

AGULAV

- A1 I. agulav₂:Agu éçérép ütérüv. . (Zehirlemek)
II. agulav→ [kim] , [kimi]
Ör. Sibaşnın tozlı su_[kim] ülennen tamırın korıta, can iyesinin kanın_[kimi] agulıy.
- A2 I. agulav₂:Agu katnaştırıuv, agu salıuv, agulı itüv. (Zehir karıştırmak)
II. agulav→ [kim] , [kimi]
Ör. Hem eytte sirdeşi, dip :“Kiçe şuşınnan üttiil_[kim] doşmanı_[kimi]agulav.
- A3 I. agulav₃:Kire yogıntı yasav, naçar yogıntı yasav, zararlı fikér bélen sugaru. (Zararlı fikirler yaymak)
II. agulav→ [kim] , [kimi] , [kimle]
Ör. (Onlar) _[kim] İski sholastika bilen, çün-çar bilen, kireksiz nerseler bilen_[kimle] yaş buyınnı_[kimi] agulıylar.
- A4 I. agulav₂:Tormışnı bozuv, yemén ciberüv, şatlıktan mehrum itüv.
(Düzenini bozmak, mutsuz etmek)

II. agulav→ [kim] , [kimi]

Ör. Songı ay eçinde bulgan iki bakıyga_[kim] anı_[kimi] (ayrıça) aguladu.

AGIZUV

A1

I. agızuv₁:Agarga yul açuv. (Akıtmak)

II. agızuv→ [kim]

Ör. (Kanav truba töşirir öçin) nıftı_[kim] agızır.

A2

I. agızuv₄:Bér savıttan ikénçéséne küçerüv, buşatuv, saluv. (Dökmek)

II. agızuv→ [kim] , [kime] , [kimden] , [ne]

Ör. Miç aldına kuyilgan çeynikten_[kimden] ul_[kim] stakannarga_[kime] çey_[ne] agızdı.

A3

I. agızuv₁:Nersené de bulsa sıyıklık östénen yaki eçénen bér

yüneléşte agıp barırlık itép ciberüv, hereket ittérüv. (Hareket etmek)

II. agızuv→ [kim]

Ör. Sal_[kim] *agızuv*.

A4

I. agızuv₄ :Nersené de bulsa küplep-küplep ciberüv yakiüzéne aluv

(matérial baylıknıñ kéréme yaki çıǵımı turında) . (Bir şey bulduǵunda kendine almak)

II. agızuv→ [kim] , [kimi] , [kime], [kimden]

Ör. (Onlar)_[kim] Ene şul ristorannarının, kabaklarının bir bir segatleré birliparistoratiyese kisesinnen_[kimden] yüz min markalarını_[kimi] üzlerine_[kime] agızalar.

AGILUV

A1

I. agıluv₂:Kayt. Yun. K. Agu. (Yayılmak, dökülmek)

II. agıluv:[kim], [kime]

Ör. Boday_[kim] maşına artına_[kime](şavlap) *agıluv* işitilgen sıman toyla.

A2

I. agıluv₁:Küplep-küplep barısı bir yakka hereket itü, baru. (meselen,

kişiler yağı hayvannar) . (Hep beraber bir yere hareket etmek)

II. ağıluv:[kim]

Ör. Tiatrının birinçi başlana torgan köni. (Şulay bulgaç indi anda) bötin
şehar halkı_[kim] ağılır.

ADARINUV

A1 I. adarinuv₁:Aldan bağışlap kuyuv, vegde birép kuyuv, nezér eytöv.
(Adak adamak)

II. adarinuv→ [kim]

Ör. (O)_[kim] (Birsı kızım baladan isen-sav katılsa, dip ikinçişi sıyırım tana
bozav kiyitirse, dip)*adarıngan* iken.

A2 I. adarinuv₁ :isk. kit. Cilkénüv, yarsuv, yalkınlanuv. (Kızmak,
öfkelenmek)

II. adarinuv→ [kim]

Ör. Reşatnın küzleri_[kim] (ihnassızlık, yalkavlıkların yugaltıp gadettegiçe
şatlıklılı)*adarına*, hegatlı sikirine başlagannar idi.

ADAŞU

A1 I. adaşu₂:Yulnı yugaltuv, yalgışıp yuldan çitke çıgıp kitöv, yuldan
yazuv. (Yoldan çıkmak)

II. adaşu→ [kim] , [kimde]

Ör. Kışın monda küz açkısız burannar bula, idil östinde_[kimde] kişiler_[kim]
adaşıp yöri.

A2 I. adaşu₁:Uy, fikir hisap h. b. ş yalgışuv, butaluv. (Yanılmak)

II. adaşu→ [kim]

Ör. (Ben)_[kim] Bir, iki, dürt adaştım.

A3 I. adaşu₂:Turı, döris yuldan yazuv, naçar yulga kiröv, yalgışuv. (Doğru
yoldan çıkmak)

II. adaşu→ [kim] , [kimden]

Ör. Küp kişiler_[kim] turı yulınnan_[kimden] adaşkan...

AYIRUV

- A1 I. ayıruv₃:Béténné yaki totaş nersené iké yaki béрниçe kisekke, öleşke buluv, yaruv, iké yaki béрниçe» itüv. (Ayırmak)
II. ayıruv→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. Bozlar_[kim] çatnap-çatnap yarıldılar, baraknı_[kimi] urtalayga_[kime] ayirdılar.
- A2 I. ayıruv₃:İké yaki béрниçe nerse arasında çik buldiruv, , çik yasav; eybérlerné buluv, bülép toru. (Bütünü iki parçaya ayırmak)
II. ayıruv→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. Gali müderris_[kim] (süzin anlıy almıyça) , şekirtlerni_[kimi] iki törkimge_[kime] ayirip, anın karşına cihangir kilip bastı.
- A3 I. ayıruv₃:Birge, yeneşe bulgan iki yaki birniçe kişini(yaki nersené) birbirinnen yıraklaştıruv. (Birbirine yakın kişileri, şeyleri birbirinden ayırmak)
II. ayıruv→ [kim] , [kimi] , [kimden]
Ör. Ademnigine tugil, koşlarnı_[kimi] ular_[kim] uz ilinen_[kimden] ayıra.
- A4 I. ayıruv₃:Bir bötinnin ayırım kisegin yaki törkimnen kaybirlerin gine aluv, bülip aluv, çıgaru. (Bir bütünü ayırıp bölmek)
II. ayıruv→ [kim] , [kimi] , [kimden]
Ör. Aklar_[kim] (birazdan igirmilep) sıyırnı_[kimi] kötüden_[kimden] ayıruv gabaşladılar.
- A5 I. ayıruv₂:Nersenı de bulsa sortlarga hem törlerge bülü katigoriyeleren bilgilev. (Bir şeyi bölüp türlerine ayırmak)
II. ayıruv→ [kim] , [kimi]
Ör. Mahu ebi_[kim] , (karabarıçnı kargıy-kargıy, külmek itegine cilegin salıp) çüplerin_[kimi] ayırdı.
- A6 I. ayıruv₃:Ayırma barlıkka kitürü, törli-törli itüv. (Ayırabilmek)

II. ayıruv→ [kim] , [kimi] , [kimden]

Ör. Anı_[kimi] biyik karakül papahası_[kim] da başka komandirlardan_[kimden] ayırıp tora.

A7 I. ayıruv₂:Kişiler yeki eybirler arasındaki ayırmanı bilü, kürü butamav.
(Kişileri ayırmak)

II. ayıruv→ [kim] , [kimi]

Ör. Tınıç bul, ipteş naçalnik, Feyzirahman babannın küzleri, eli_[kim] dus bilen doşmannı_[kimi] ayırır.

A8 I. ayıruv₂:Açık kürü, işitü, sizü turında. (Sesleri ayırt etmek)

II. ayıruv→ [kim] , [kimi]

Ör. Egitler_[kim] bik tiz iraklaşular da, cırlagannarı_[kimi] ayırıp bulmıy başladı

A9 I. ayıruv₃:Kişiler yeki eybirler arasında birsin ertik kürü, östin kürü.
(Birini birinden üstün görmek)

II. ayıruv→ [kim] , [kimi] , [kimden]

Ör. Avıl halkı_[kim] ...anı_[kimi] başka kızlardan, başka meryemnerden_[kimden] ayırıp, “Meryem tutaş” dip yörte.

A10 I. ayıruv₃:Ürçü, artu, işeyü sepedle, il, ayırım oya itip çıgaru. (Ayırıp artmak)

II. ayıruv→ [kim] , [ne]

Ör. Umarta kortları_[kim] bala_[ne] ayıra başladı.

A11 I. ayıruv₂:Sugışa yeki talaşa torgan kişilernin arasına kirü, aralav.
(Ara bozmak)

II. ayıruv→ [kim] , [kimi]

Ör. Ul arada zurlar_[kim] (katnaşıp) , bizni_[kimi] ayırdılar, kim kıynadı monı, dip tikşire başladılar.

A12 I. ayıruv₃:Ceyu, bir-birinnen iragaytu(meselen, kullar, ayaklar, kolaç

turında). (Kollarını, ayaklarını ayırmak)

II. ayıruv→ [kim] , [kimi] , [kime]

Ör. (O) [kim] Bir-iki tartkaç ta, rehetlenip, ayakların[kimi] iki yakka[kime] *ayırdı*, içmeklerden söt agıp kitti.

A13 I. ayıruv₃:Kişini eşinen ya ki üynan büldirü, özlirü, igıtıbarın başkaga yöneltü. (Birini yerinden ayırmak)

II. ayıruv→ [kim] , [kimi] , [kimden]

Ör. Söleyman abıy, min[kim] sizni[kimi] şulkader yahşı söyleşip utırgan cirigizden[kimden] *ayırdım* bugay.

A14 I. ayıruv₂:Nersedende bulsa mehrüm itü. (Bir şeyden mahrum etmek)

II. ayıruv→ [kim] , [kimden]

Ör. İlahi[kim] turı yuldan[kimden] ayırma !

AZAPLAV

A1 I. azaplav₂:Azapürsetüv, cefalav, mihnet çiktirü, intiktirü. (Azap çektirmek)

II. azaplav→ [kim] , [kimi]

Ör. (Siz) [kim] Alaysa, nige mini[kimi] monda (altı segat köttirüp) azapladığız ?

AZUV

A1 I. azuv₁:Azgınlıkka birilüv, bozıklıkka birilüv, ehlaksızlanuv. (Ahlaksızlaşmak)

II. azuv→ [kim]

Ör. Min[kim] , imiş *azam*, min imiş tuzam;günahım tuzan, tav kibik cizam

...

A2 I. azuv₁:Artık irek aluv, usallanuv, uzınuv. (Böbürlenmek, kibirlenmek)

II. azuv→ [kim]

Ör. (Aların, ükirtip yürgennerin kürip) künili[kim] azgandır.

A3 I. azuv₁:Naçarlanuv, köçeyip kitüv (avıruv, yara turında) . (Yaranın

azması)

II. azuv→ [kim]

Ör. Doktorlarga barırğa kirek idi, inim_[kim] *azıp* kitüy bardır bit.

AYKALUV

A1 I. aykaluv₁:Dulkinlanuv, küçli çaykaluv, bolganuv. (Heyecanlanmak, telaşlanmak)

II. aykaluv→ [kim]

Ör. İlsüyar ıngıraşırğa tilep tıpırçındı, küzleri_[kim] (astı üstine kilip) *aykalgan* agıydilden eli haman da etisin izli idi.

A2 I. aykaluv₁:Arı- biri sugıluv, yürinüv; ıgızığı kilüv, kaynaşuv. (Huzursuz olmak)

II. aykaluv→ [kim]

Ör. Eybirlerimni saklarga birgeç, min_[kim] de (megnesiz)*aykalırğa* totındım.

A3 I. aykaluv₂:Seltenip, silkinip küz adında butaluv. (Hareketlenmeye başlamak)

II. aykaluv→ [kim] , [kimde]

Ör. Arbalar tiresinde_[kimde] vintobkalar, baltalar, kıska miltıklar_[kim] *aykala* başladı.

AYKAV

A1 I. aykav₂:Dulkınnar hasil itip aykaldırıv, aykalırğa-çaykalırğa mecbür itüv, bolgatuv. (Bulandırmak, karıştırmak)

II. aykav→ [kim] , [kimi]

Ör. *Ayka*, davıl_[kim] , dingiz östin_[kimi] , sal kırlarga tabışın.

A2 I. aykav₂:Aktarıp, astın öske kitirp izlenüv. (Altını üstüne getirmek)

II. aykav→ [kim] , [kimi]

Ör. (Ben)_[kim] Uf ardım,*aykadımbötin yortnı*_[kimi] , abzarnı; tabalmadım, duskaym, sinin eytken mordarnı.

- A3 I. aykav₂:Yörüp çıguv, yörüp küp ler, yullar ütöv. (Çok yer görüp
gezmek)
II. aykav→ [kim] , [kimi]
Ör. Frontlarını_[kimi] *aykagan igit*_[kim] .
- A4 I. aykav₂:Nersene de bulsa siltev, butav, bolgav. (Sallamaya başlamak)
II. aykav→ [kim] , [kimi]
Ör. Gosman_[kim] , (çıgu bilen dip eytirlik), kamçısın_[kimi] *aykıy* başladı.
- A5 I. aykav₃:Bolgatuv, astın öske kitirüv, ıgı-zıgı tudıru. (Bulandırmak,
altını üstüne getirmek, karıştırmak)
II. aykav→ [kim] , [kimi], [kimle]
Ör. Baktı Allaga(İblis)_[kim]şuşı yalınıç bilen_[kimle] (Dünya
bitkençe)cihanı_[kimi] *aykarım*, bar iman, vücdannarını çaykarım.

AYNITUV

- A1 I. aynıtuv₁:Ayık helge kitirüv. (Ayıltmak)
II. aynıtuv→ [kim]
Ör. (Onlar)_[kim] (Koyidan çileklep salkın su sibip) aynıtalar.
- A2 I. aynıtuv₃:Zur kiçiriş, hıyal dönyasınnan çıgaruv, anga kitirüv. (Hayal
dünyasından çıkarmak)
II. aynıtuv→ [kim] , [kimi] , [kimden]
Ör. Tınlık_[kim] Nurgaliné_[kimi] uyılarınnan_[kimden] *aynıtıp* cibergendey itti.
- A3 I. aynıtuv₃:Bırer fikirinnen, niyetinnen kaytaru. (Fikrinden geri
döndürmek)
II. aynıtuv→ [kim] , [kimi] , [kimden]
Ör. İndi mini_[kimi] hiçkim_[kim] bu uyımnan, bu yolımnan_[kimden] *aynıtı*
almas.

AKLANUV I

- A1 I. aklanuv₁ :K. agaru (Beyazlanmak)
II. aklanuv→ [kim]
Ör. (O)_[kim] Yana kiyim kigen, paklengen, aklangan.

AKLANUV II

- A1 II. Aklanuv₁:Üzinnen haklı bulvına, gayipsizligine deliller kitirüv,
üzinnin haklığını, gayipsizliginni raslarga tırışuv.(Beraat
etmek)
II. aklanuv→ [kim]
Ör. Heyip, Mostafin_[kim] *aklanıp* torunı kirek tapmadı.

AKLAV

- A1 I. aklav₂:Ak itüv, agartuv. (Beyazlatmak)
I. aklav→ [kim] , [kimi]
Ör. Yabalaktay yavgan karlar_[kim] *aklıy* miken kırlarnı_[kimi] ?

AKLAV II

- A1 I. aklav₂:Gayipsiz dip, haklı dip raslav, gayipsiz tabu, gayipsiz dip
kürsetü. (Suçsuz bulmak)
I. aklav→ [kim] , [kimi]
Ör. Alarnı_[kimi] Galime aba bilen Zakir abıyçı_[kim] *aklav* yagın toktan kibik
kürindi.
- A2 I. aklav₂:Üzinnin nersege de bulsa layık bulunı iş bilen kürsetü, raslav.
(Onaylamak)
I. aklav→ [kim] , [kimi]
Ör. Yuk, sin_[kim] süzlerin_[kimi] akladın.
- A3 I. aklav₂:Yaklav, huplav, dörıs dip tabu. (Savunmak)
I. aklav→ [kim] , [kimi]
Ör. Sud kararın_[kimi] *aklıy* kaynar alkış, ak sakallı kartlar balalar_[kim] .
- A4 I. aklav₂:Kire kaytaru, kaplav. (Geri çevirmek)

I. aklav→ [kim] , [kimi]

Ör. (O)_[kim] Totılğan çıgımnarı_[kimi] aklav.

A5

I. aklav₁:Akka küçirü. (Temize çıkmak)

I. aklav→ [kim]

Ör. Kulımda karalaması bar idi. Şunun buyınça 1912-1913 illarda min_[kim] (yeniden)*aklap* çıktım.

AKRINAYTU

A1

I. akrınaytu₂:Nersenin de bulsa hereket tizligin, timdin arkın itüv, kimitüv. (Ağırlaştırmak, yavaşlatmak)

II. akrınaytu→ [kim] , [kimi]

Ör. Ul_[kim] tav itegine citerek yörişin_[kimi] akrınayta.

AKSATUV

A1

I. aksatuv₂:Yükl. Yun. K. Aksay. (Ayağı aksamak)

I. aksatuv→ [kim] , [kimi]

Ör. Şakir_[kim] zifa ebini yanına utırttı da zur kük atnı_[kimi] aksatu.

A2

I. aksatuv₂:Kimnin yaki nersenin de bulsa ayagın imgetü, zegiylendirü. (Ayağını aksatmak)

I. aksatuv→ [kim], [ne]

Ör. Sarı malaynı indi ul elle niçe meretebe ilattı, hetta bir meretebe_[ne]anın ayagın_[kim] da aksattı.

A3

I. aksatuv₂:Nindi de bulsa eşke totkarlık yasav, kimçilik kitirü, eşnin retin ciberü, bozu. (Muhtaçlık, kıtlık getirmek)

I. aksatuv→ [kim] , [kimi]

Ör. (O)_[kim] Transportnı_[kimi] *aksatu*,çıgırınnan çıgaru öçin parabolarnı çükiç bilen batıp taşlavnın hiç te kiregi yok.

AKSAV

A1

I. aksav₁:Avırtu, aksak helge kilü (ayak turında) . (Aksamak)

II. aksav→ [kim]

Ör. Ayagın_[kim] aksasa, tayakka tayanırsın, küzlerin kürmi başalasa küzlik kiyersin, mehebbetin sürile başalasa, nişlersin

A2 I. aksav₂ :Nindi de bulsa bir sıyfatnın kanegatlenirlik bulmavı, kimçilikli bulu. (Yetmemek, eksiklik yaşamak)

II. aksav→ [kim], [kimde]

Ör. (Dramaturgnın) Piselarında_[kimde]in mühim yaktabıgıylik_[kim] aksıy.

A3 I. aksav₁:Alga bik arkın baru, artkka kalu. (Arkada kalmak)

II. aksav→ [kim]

Ör. Bik küp yazuçılarıvbız_[kim] (özlerinin eşlerinde) bik aksıylar.

AKTARUV

A1 I. aktaruv₂:Birge torgan eybirlernin astın üske kitirip butav, elikkigi tertibin bozu. (Budamak)

II. aktaruv→ [kim] , [kimi]

Ör. (O)_[kim] (Kulina kisev agaçı tatıp) miçké_[kimi] aktara torgan gülbahar abıstay üzünün korımgı buyalgan kulların alarga kürsetesi kilmiçe, oyalıp, alyapkıç aşagina suzdı.

A2 I. aktaruv₂:Eybirler arasınnan nerse de bulsa özlev. (Eşyalarını özlemek)

II. aktaruv→ [kim] , [kimi]

Ör. Bu vakıt Ziya_[kim] (kenefinneç torıp) , kitaplar şkaflı_[kimi] aktara idi.

A4 I. aktaruv₂ :Nersene de bulsa tuzgıtı, sibü, taratu. (Dağıtmak)

II. aktaruv→ [kim], [kimi]

Ör. Yasak tülevden baş tartkan başkort_[kim], nugay illerin_[kimi](barıp) aktardı.

A5 I. aktaruv₂:Asta, eçte yatkannarnı kazıp çıgaru. (Kazıp çıkarmak)

II. aktaruv→ [kim] , [kimi]

Ör. Faşıtların Gevdelerin_[kimi] aç büriler_[kim] aktarır.

A6 I. aktaruv₂:Kitap, defter kibik nerselerni açıp-açıp karav, bitlerin bir-bir artlı açu. (Sayfaları açmak)

II. aktaruv→ [kim] , [kimi]

Ör. Şul bakıtta min_[kim] kulıma kitap alam, anın izge sehifelerin_[kimi] aktaram.

A7 I. aktaruv₂:Uzgan gomirden kaybir vakiygalarnı iske tüşirü, hetirni barlav. (Hatırlamak)

II. aktaruv→ [kim] , [kimi]

Ör. (Ben)_[kim] (İski hatire defterim aktargan adem kibi), artta kalgan kürinişlerni_[kimi] *aktara* başlym.

A8 I. aktaruv₂:Küzden küçirü, küzler yardeminde tikşirip, aykap çıgu. (Gözden geçirmek)

II. aktaruv→ [kim] , [kimi]

Ör. Küzlerim_[kim] bütün parahadnı_[kimi] *aktardılar*,... prustanga tüştiler hem anda hürşitni taptilar.

A9 I. aktaruv₂:Köyip yangır yavu. (Kötü zamanlar beklemek)

II. aktaruv→ [kim] , [kimi]

Ör. Miné_[kimi] ayaz künnér_[kim] aktara.

AKILSIZLANUV

A1 I. akılsızlanuv₁:Ahmaklanu, yülerlenü. Akıldan yazu. (Ahmaklanmak)

II. akılsızlanuv→ [kim]

Ör. Anın küzleri yana, ul_[kim]*akılsızlanıp* helge cite.

A2 I. akılsızlanuv₁:Holıksızlanu, terbiyesizlenü. (Terbiyesizleşmek)

II. akılsızlanuv→ [kim]

Ör. Soltan sin_[kim] nige alay akılsızlanasın ?

ALDANUV

- A1 I. aldanuv₃:Töş. yun. K. aldav. (Aldanmak)
II. aldanuv→ [kim] , [kimde], [kimden]
Ör. Ahmak_[kim] , iki ilda da_[kimde]gakıllı karttan_[kimden] aldandı.
- A2 I. aldanuv₂:Kızıgu. (Arzu etmek)
II. aldanuv→ [kim] , [kime]
Ör. (Sen)_[kim] Mondagı yuk-barga_[kime] aldanıp,künilinni azdırma !
- A3 I. aldanuv₁:Otiluv. (Kazanmak)
II. aldanuv→ [kim]
Ör. (Onlar)_[kim] Hemmese alalar satarlar aldıylar, aldanalar,üzara göç kileler.

ALDAV

- A1 I. aldav₂:Heylelev, heylelep nersesin de bulsa aluv. (Kandırmak)
II. aldav→ [kim] , [kime]
Ör. Spekülyant yürimiştım gına, uyılar_[kim] siné_[kimi] aldar.
- A2 I. aldav₁:Yalğanlav, yalğan sülev. (Yalan söylemek)
II. aldav→ [kim]
Ör. Süyaksız til_[kim] (kayçak)aldasa da, küz karaşı, çanıım, aldamas.
- A3 I. aldav₂:Yalğan sülev kişini yalğıştıru, yalğış fikirge kitirü, yalganga ışandıru. (Yalan söyleyerek kişiyi yanlış yönlendirmek)
II. aldav→ [kim] , [kimi]
Ör.Büten kişini_[kimi] siz_[kim] (kırık tapkır)aldarga mömkin, lekin mine bir tapkırdan arı aldıy almassız.
- A4 I. aldav₂:Kızıktıruv. (Kıskandırmak)
II. aldav→ [kim] , [kimi]
Ör. (Sen)_[kim] Aldama miné_[kimi] yarın kürsetip, avlama mine kızın kürsetip.

- A5 I. aldav₂:Sataştırıv, yalğıştırıv, başkaça bulıp kürinüv yaki işitilüv.
(Başka görünmek)
II. aldav→ [kim] , [kimi]
Ör. Yoldızlarının şeyüleleri_[kim] (dingiznin tübine küvetli hem gayt matur elektrik lampaların minerlep yandırıp kvügan şikilli) küzlerini_[kimi] aldıy idi.

ALDIRUV

- A1 I. aldiruv₂:Yükl. Yun. K. alu. (Aldırmak)
II. aldiruv→ [kim] , [kimi]
Ör. Mirkey_[kim] , hezretnin ukazın_[kimi] *aldıram*, dip eyte, di.
- A2 I. aldiruv₃:Kunakka, eşke, yeşerge p. b. ş. sebep bilen çitten çakırıp kitirüv. (Evine, işine vb. getirmek)
II. aldiruv→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. Birer il eşlegennen son, ul_[kim] üz yanına_[kime] bötin simyaların_[kimi] aldırdı.
- A3 I. aldiruv₁:Alga kitü, alga çıgu; nerseni de balsa başkarıp, cinep çıgu.
(Bir işi başarmak)
II. aldiruv→ [kim]
Ör. Yahşı at_[kim] (sonınnan) aldıra.
- A4 I. aldiruv₂:(Gazita, curnalnı) Yazılıp alu. (Yazılı bir şeyi aldirmek)
II. aldiruv→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Gazit_[ne] *aldıru* yulların anlatıp bire idi.
- A5 I. aldiruv₃:Kuldand ıçkındıru yaki urlatu. (Koldan çıkartmak)
II. aldiruv→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. (Ben)_[kim] Kulyavlıklarım küp idi, birsın_[kimi] cilge_[kime] aldırdım.

ALMAŞTIRUV

- A1 I. almaştırıv₃:Birer eybir birip, anın upınına ikinci birnerse alu. (Değiş

tokuş etmek)

II. almasıruv→ [kim] , [kimi] , [kime]

Ör. (Onlar)_[kim] Yabıgıp, tirisi süyegiye yabışıp bitken timirkükni_[kimi] pot yarım alabuta otına_[kime] almasırdılar.

A2

I. almasıruv₂:Nersedende bulsa faydalanudantuktap, anın urınına
ikinci ni alu, kuyu. (İkincisini almak)

II. almasıruv→ [kim] , [kimi]

Ör. (Ben)_[kim] Minim hezir isimim mingayan tügil, onu_[kimi] almasırdım.

A3

I. almasıruv₂:Kimni de bulsa hizmetinnen azat itip, çıkarıp anın urınına
ikinci kişı alu. (Birini çıkarıp diğeri ni almak)

II. almasıruv→ [kim] , [kimi]

Ör. Biz_[kim] birbiribizni_[kimi] *almasıruv*, nevbet bilen yoklap, tönni
uzdırdık.

A4

I. almasıruv₃:Kiyim turında. (Kıyafet almak)

II. almasıruv→ [kim] , [kimi]

Ör. Birsé_[kim] urınına ikinci sin kiyu ös-başni_[kimi] almasıru.

A5

I. almasıruv₃:Akça turında :Vaklav yaki erileü. (Bozuk paraları
bütünleştirmek)

II. almasıruv→ [kim] , [kimi] , [kime]

Ör. (Ben)_[kim] Vak akçalarnı_[kimi] bötin iki yüzlikke_[kime] *almasıruv*, zenger
çişmege taba yul tottum.

A6

I. almasıruv₁:Yınartu, iskinin taşlap, anın urınına yanarı alu.
(Değişmek)

II. almasıruv→ [kim]

Ör. Hava_[kim] almasıru.

ALUV

A1

I. aluv₂ :Nerseni de bulsa kul bilen totu. (Almak)

II. aluv→ [kim] , [kimi]

Ör. Ul_[kim] östel östindege papiroslarının birsin_[kim] alıp, aşıkmyı gına kabızdı.

A2 I. aluv₃:(Üzé bélen) yörtüv, iyertüv, üzénen kaldırmav. (Kendisinin alması)

II. aluv→ [kim] , [kimden] , [ne]

Ör. Tişsiz iski urakların kulga totkan, at_[kim] kvurga çıbık_[ne] alganyeşil taldan_[kimden] .

A3 I. aluv₂:Başkaruv, ütev, üz östéne aluv maksatı bélen eş yaki yomış kabul itüv. (Başkasından talimat almak)

II. aluv→ [kim] , [ne]

Ör.(O)_[kim] Boyırık_[ne] aluv.

A4 I. aluv₃:Birélgén, ciberélgén nerse kulga kérüv, iréşüv. (Amacına ulaşmak için birinden bir şey almak)

II. aluv→ [kim] , [kimden] , [ne]

Ör. Kart ukıtuçı_[kim] üzinin elikki şekirtlerinden_[kimden] unnarça kotlav tiligrammaları_[ne] aldı.

A5 I. aluv₂:Nerse bélen de bulsa büleklenüv. (Askeri görev almak)

II. aluv→ [kim] , [ne]

Ör. (Biz)_[kim] (Eşibiz öçin) zur bülekler, ordinnar, midaller_[ne] aldık.

A6 I. aluv₃:Bélémlé, meglümatlı, terbiyelé buluv, bélémge, meglümatka p. b. ş. iye buluv. (Bilgili insanlardan bir şeyler öğrenmek)

II. aluv→ [kim] , [kimden] , [ne]

Ör. (Ben)_[kim] Siznin arada_[kimde] (kaynap) küp nerse_[ne] aldım.

A7 I. aluv₃:Faydalanuv öçén üz karamagında buldıruv. (Faydalanmak için bir şey almak)

II. aluv→ [kim] , [kimden] , [ne]

Ör. (O)_[kim] Bibliotikadan_[kimden] kitap_[ne] aluv.

- A8 I. aluv₂:Nersené de bulsa akçaga almaştıruv, akça tülep, üzéñnéké itüv
(satıp aluv) . (Bir şeyi satmak)
II. aluv→ [kim] , [ne]
Ör. (Biz)_[kim] Kuyannarnı, satabız da alma_[ne] alıp aşıybız, simenki de
alabız.
- A9 I. aluv₂:Bérer nerse öçen tületüv. (Ödemek, borcunu vermek)
II. aluv→ [kim] , [ne]
Ör. (Onlar)_[kim] (Rimont öçin) bik_[ne] aldılar.
- A10 I. aluv₂:Kaplav; bilev. (Bir yeri kaplamak, sarmak)
II. aluv→ [kim] , [kimi]
Ör. Arba yanına kilip yatıp, yoklav hesterin kire başlağaç, miné_[kimi]
bizgek kibik kaltırav_[kim] aldı.
- A11 I. aluv₂:Kitüv, baruv, ütüv. (Gitmek, varmak)
II. aluv→ [kim]
Ör. Minim atım_[kim] ala, (ekrin basıp küp) ala.
- A12 I. aluv₃:Citéştérüv, çıgaruv, tabu. (Çıkarmak)
II. aluv→ [kim] , [kimden] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Niftten_[kimden] binzin_[ne] aluv.
- A13 I. aluv₂:Éşénnen çıgaruv, eş urımınnan azat itüv. // Mehrum itüv.
(İşinden çıkarmak, mahrum etmek)
II. aluv→ [kim] , [kimi]
Ör. (Biz)_[kim] Bakıtıgızını_[kimi] gına aldık.
- A14 I. aluv₂:Üylenüv. (Evlenmek)
II. aluv→ [kim] , [kimi]
Ör. Küz künilli vakıt tügöl, kızını_[kimi] min_[kim] (yazın) alam!

- A15 I. aluv₂:Üzénne nindi de bulsa giyénik yaki devalav éşéne duçar itüv.
(Bir şeye maruz kalmak)
II. aluv→ [kim] , [kimi]
Ör. Koyaş_[kim] banası_[kimi] aluv.
- A17 I. aluv₂:Kisüv, kıskartuv, taraytuv, kimétüv. (Kesmek, daraltmak)
II. aluv→ [kim] , [kimden]
Ör. (O)_[kim] Paltonın yan yagınnan_[kimden] (biraz)*alırğa* kirek.
- A18 I. aluv₂:Helak itüv, bozuv. (Helak etmek)
II. aluv→ [kim] , [kimi]
Ör. Karabodaynı_[kimi] kırav_[kim] *aldı*, borçak çir üstinde ük yarılıp, orlıgın da kaytarmadı, solı ümelelerinin baytağı kar astında kaldı.
- A19 I. aluv₂:Eybérne östén kaplap torgan, véké katlamın teşkil itken
nerselerden kırkıp, kuvbarıp, yolkıp, cıyıp, kisép p. b. ş. yullar
bélen arındıruv. (Üstünü kaplayıp, kesip arındırmak)
II. aluv→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Yüke kabıgın_[kimi] aluv.
- A20 I. aluv₂:Bérer oyışmaga, nersenéñ de bulsa sostavına kértüv, kabul itüv;
nersege de bulsa katnaşırğa mömkinlék birüv. (Bir oluşuma
girmek)
II. aluv→ [kim] , [kime]
Ör. (O)_[kim] Komandaga_[kime] aluv.
- A21 I. aluv₂:Totkın itüv, kulga aluv. (Tutsak etmek)
II. aluv→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Doşmannın dürtisi ütirilgen, birsi, küzi yaralısı_[kimi] alingan.
- A22 I. aluv₃:Küçérép, faydalanıp üzleştérüv, kullanışka kértüv.
(Faydalanmak, kullanışlı hale getirmek)
II. aluv→ [kim] , [kimden] , [ne]

Ör. (O)_[kim] Çit dilden_[kimden] süzler_[ne] aluv.

- A23 I. aluv₂:Kaybér eş-hel béldére torgan isém yanında kilgen de, şul isémnen anlaşılgan eş yaki hereketné başkaruvnı, ütevné añlata.
(Bir şeyin önemini anlatmak)
II. aluv→ [kim] , [kime]
Ör. (O)_[kim] İsepke_[kime] aluv.
- A24 I. aluv₂:Kaybér isémner bélen kilgende kuşma figıl yasıy hem şul isem béldérgen helge duçar itélüvné béldére. (Azarlamak, kınamak)
II. aluv→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] (Kontrol komissiyeye elegip), bik katı şilte_[ne] aldı.
- A25 I. aluv₃:Ayırım igtibar, tuktalıp ütöv kireklégén iskertöv öçén kullanıla
(Bir şeyi hatırlatmak için kullanmak)
II. aluv→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. (Biz)_[kim] Mine_[kime] minim hatınnı_[kimi] gına *alyk*, min anda-monda kitsem, bötinley zarıgıp kütip tora, aşamıy-eçmi.
- A26 I. aluv₂:Vakit mönesebetén béldérép, eş-helnéñ, vakıygañıñ başlanuv moméntın kürsetöv öçén kullanıla. (Uygun vakti bildirmek)
II. aluv→ [kim] , [kimden]
Ör. U_[kim] irteden_[kimden] *alıp* kiçke kader kir yuva torgan idi.
- A27 I. aluv₂:Kaybér hel figıllerden soñ kilgende, figılge tizlék-kinetlék tösméré östi. (Hızlıca bağlamak)
II. aluv→ [kim] , [kimi]
Ör. Çıra kibik yabık bileğın suza da Sarfinka_[kim] yavlıkı_[kimi] (elektirip) alav.

ALINUV

- A1 I. alınuv₂:Töş. yun. k. aluv (13, 17, 25, 26 meg) . (Almak)
II. alınuv→ [kim] , [kimden]

Ör. Librittonın siyacit çıganakları_[kim] tatar halkı arasında ifri torgan ekiyetlerden_[kimden] alındı.

- A2 I. alınuv₂:Nersené de bulsa eşlerge, başkarırğa riza buluv, riza bulıp başlav. (Rızasıyla başlamak)
II. alınuv→ [kim] , [kime]
Ör. Sin_[kim] nige bu işke_[kime] alındın?

ANIKLAV

- A1 I. anıklav₂:Tégelrek itép bélüv, yahşılav barlav, açıklav, tégellék kértüv.
(Belirlemek)
II. anıklav→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Kirüçilerden birsinin şofir ikenligi kürinip torsa da, ikinçisinin_[kimi] (kim bulıp) *anıklav* çitin idi.

- A2 I. anıklav₃:Aldan ezérlev, ezér itüv. (Hazırlamak)
II. anıklav→ [kim] , [kimden] , [ne]
Ör. Arıslan yaşık içine kirgeç, heyleker baltacı_[kim] yaşıkının tişigin aldan_[kimden] uk_[ne] *anıklav* kuygan taktalar bilen kaplav, kadaklav ta ölgirdi.

APTIRAV

- A1 I. aptırav₂:Cefalanuv, intégü, yödev, gaciz buluv. (Afallamak, şaşırmaq)
II. aptırav→ [kim] , [kimle]
Ör. (Ben)_[kim] Bilmim indi, nişlerge de *aptıradımbu hatın bilen*_[kimle] .

- A2 I. aptırav₂:Mohtac buluv. (Muhtaç olmak)
II. aptırav→ [kim] , [kime]
Ör. (Biz)_[kim] (Hodaygaşökip), *aptıraganıbiz* yuk.

- A3 I. aptırav₁:Nindi de bulsa bér hel aldında kavşap kaluv, avır helde kaluv, ni eşlerge bélmev. (Ne yapacağını bilememek)
II. aptırav→ [kim]

Ör. Hemmesinin yözün_[kim] şatlık hem aptırav.

- A4 I. aptırav₂:Gaceplenüv, gacepke kaluv. (Hayran kalmak)
II. aptırav→ [kim] , [kime]
Ör. (Ben)_[kim] (Hiç tuktap tormıy) söylevine_[kime] aptırıym.

ARALAV

- A1 I. aralav₂:Cıyılıp torgan kేశélerné yaki tıgız bulıp utırgan nerselerné yak-yakka éterép yul açuv, ara (1 meg.) buldıruv. (Yol açmak, aralamak)
II. aralav→ [kim] , [kimi]
Ör. (Ben)_[kim] Çiklevik ağaçların_[kimi] saklanıp kınaaralap, tire-yunge karadım.
- A2 I. aralav₃ : Sugışıp yaki behesleşép toruvçılarnı ayıruv, sugışuvdan yaki behesleşüvden tuktatuv. (Dövüşenleri ayırmak)
II. aralav→ [kim] , [kimi] , [kimden]
Ör. (O)_[kim] Şuna miné_[kimi] (isirikke iseplep) nizamılardan_[kimden] aralarga tırışvı mina biraz tınıçlık birde hem min yörü başımnı isirikke saldım.
- A3 I. aralav₂:Bérer eybérné çit nerselerden arındıruv, tazartuv. (Temizlemek, çöpünden ayırmak)
II. aralav→ [kim] , [kimi]
Ör. U_[kim] uçındagı bodaynı_[kimi] aralagan buldı, öf-öf didi, başın çaykap kuydı.
- A4 I. aralav₃:Barmaklarını çeç, yon, sakal, çuk kébék nerseler arasınnan yertüv, uzdıruv turında. (Parmaklarıyla saçını, sakalını vb. ayırmak)
II. aralav→ [kim] , [kimi] , [kimle]
Ör. U_[kim] , barmakları bilen_[kimle] sakalın_[kimi] aralıy-aralıy, kız yanına kilip utırdı.

ARTUV

- A1 I. artuv₁:Nersenéñ de bulsa sanı, külemé, ülçevé kübeyüv. (Miktarı, sayısı artmak)
II. artuv→ [kim]
Ör. (O)_[kim] Hat yaz, niçik, eli de elikkidey saymı ulıgız, haman *artamı?*
- A2 I. artuv₂:Kéçeyüv. (Artmak)
II. artuv→ [kim] , [kimde]
Ör. Alarmı tınlagan sain, künelni hevif bastı, başta_[kimde] kaygı_[kim] arttı.
- A3 I. artuv₁:Kémnen yaki nerseden de bulsa kaluv, kiregénneş artık buluv. (Çoğalmak)
II. artuv→ [kim]
Ör. Aşlıgım_[kim] barıbir (üzimnen) arta.
- A4 I. artuv₂:San, yıl, yeş p. b. ş. isebé turında:uzıp kitüv, . ütép kitüv. (Yılların geçmesi)
II. artuv→ [kim] , [kimden]
Ör. Tukta, sin kayçan dönya köte başlarga eytesin, yaşın_[kim] utızdan_[kimden] arttı.

ARUV

- A1 I. aruv₁:Tüvép bétüv, yalıgu, yalığıp bétüv. (Yorulmak, gücü tükenmek)
II. aruv→ [kim]
Ör. (Ben)_[kim] Ya, zinhar, citer indi, (tınlap torıp ta) *arıp* bittim.

ARÇUV

- A1 I. arçuv₃:Çup, pıçrak h. b. ş. nerselerden çıstartuv, arındıruv. (Çöplerinden arındırmak)
II. arçuv→ [kim] , [kimi] , [kimden]
Ör. (Sen)_[kim] Tilni_[kimi] iskirgen süzlerden_[kimden] arçuv.

A2 I. arçuv₃:Öské katlamın, tışçasın alıp taşlav, çıstartuv. (Üst katmanından ayırmak)
II. arçuv→ [kim] , [kimi], [kimde]
Ör. (O)_[kim] Östelde_[kimde]birniçe yomırka_[kimi] , *arçıp* kuvilgan voblalar [yata] .

A3 I. arçuv₃:Nindi de bulsa urınnı doşmannan azat itüv, doşmannı kuvuv. (Düşmanı kovmak)
II. arçuv→ [kim] , [kimi] , [kimden]
Ör. (Biz)_[kim] Kazanka küpirin_[kimi] yunkirlardan_[kimden] arçıybız.

A4 I. arçuv₂:Urlav, talav. (Çalmak)
II. arçuv→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Kisesin_[kimi] arçuv.

ARINUV

A1 I. arınuv₃:Kotıluv, azat buluv. (Kurtulmak)
II. arınuv→ [kim] , [kimi] , [kimden]
Ör. Yazmış sukmaqları_[kim] bizni_[kimi] faşızmdan_[kimden] *arınğan* İvropaga, irikli buldı.

A2 I. arınuv₂:Çıstarınuv. (Temizlenmek)
II. arınuv→ [kim] , [kimden]
Ör. Minnur kart_[kim] yötkire-yötkire çışindi, sakal-mıyıklarındağı boz kiseklerin_[kimden] (aşıkmıy gına) arındı.

ASRAV

A1 I. asrav₂:Karap, terbiyelep, üstérép, ürçétép totuv (mal, koş-kort turında) (Bakmak, beslemek, büyütme)
II. asrav→ [kim] , [ne]
Ör. (Ben)_[kim] Balalar_[ne] *asradım*, birsi küz adlımda yuk.

A2 I. asrav₃:Nindi de bulsa hisler, uylar turında: saklav, küñélde, yörekte buluv. (Gönlünde saklamak)

II. asrav→ [kim] , [kimi] , [kimde]

Ör. (Sen)_[kim] Hem künilinde_[kimde] üzün nindidir bir ömit yaktılığı_[ne] asradın.

ASUV

A1 I. asuv₃:Nersené de bulsa tüben taba salındırıp beylep, tagıp, élép kuyuv yaki bérer nersege bérkétüv. (Asmak)

II. asuv→ [kim] , [kime] , [ne]

Ör. (Biz)_[kim] Çitlerine_[kime] asılmalar_[ne] asıp, üka bilen çitin bögebiz.

A2 I. asuv₂:Ülém cezasıñıñ bér ısuvlı (kéşéné, muyınına élmeklé bav kidérép, tüben taba salındırıp kuyuv) . (İdam etmek)

II. asuv→ [kim] , [kimi]

Ör. Enkey, min dar yasıym:Emir bulgan_[kim] miné_[kimi] asarga.

ASILUV

A1 I. asiluv₂:Töş. yun. k. asu. (Asmak)

II. asiluv→ [kim] , [kime]

Ör. Yugarı terezege_[kime] çitlik bilen sandugaç_[kim] asılğan.

A2 I. asiluv₂:dial. k. asılınuv (3—4 meg.) . (Asılmak)

II. asiluv→ [kim] , [kime]

Ör. Min maşına östinnen sikirip töşüğe, bir karçık_[kim] muvinıma_[kime] kilip asıldı.

ATAV

A1 I. atav₃:Kémge yaki nersege de bulsa isém birüv, isém kuşu, atama birüv. (Adlandırmak, isim vermek)

II. atav→ [kim] , [kimi] , [kimle]

Ör. (Onlar)_[kim] Ul tıkrıkını_[kimi] anın isimi bilen_[kimle] atap, tişsiz ibray tıkrığı dip yörteler.

A2 I. atav₂:rev. meg. atap. Nersené de bulsa bérer kéşége mahsus bilgélep,

bağışlap, haslap. (Kişiyeye özel belirlemek)

II. atav→ [kim] , [kime]

Ör. (O) [kim] Avılnıkı- avılça bulındiptir indi, kunakların ızlerine[kime] *atap* munça da yagıldı.

ATLAV

A1 I. atlav₁:Ayaklar bélen adımnar yasav, adımlav. (Adımlamak, yürümek)

II. atlav→ [kim]

Ör. Velitov[kim] sikirip tordı da, (kızuv-kızuv) *atlap*, uramga çıgıp kitti. .

A2

I. atlav₂:Baruv, kitöv. (Varmak, gitmek)

II. atlav→ [kim],[kimi]

Ör. Ul[kim] , kirkasın kulına toktan kiliş, ayak olarına gına basıp, işikki[kimi](taba) atladı.

ATLIGUV

A1 I. atlıguv₂:Bérer eş başkarırğa, kaya da balsa barırğa yarsuv, dertlenöv, aşkınuv. (İleri doğru atılma hissi doğmak)

II. atlıguv→ [kim] , [kime]

Ör. (Ben) [kim] – Tik bik yahşı biligiz:avılga[kime] *atlıguv*–minde bir idiyal.

A2

I. atlıguv₂:Taşlanuv, ırğıluv, tomırılıp abuv. (İleri atılıp, sallanmak)

II. atlıguv→ [kim] , [kimi]

Ör . Atın[kimi] ul kamçılar[kim] ,*atlıga* tagın karangı, tın uramnarga taban.

A3

I. atlıguv₃:rev. meg. atlıgıp. Tüzémsézlenép, aşkınıp.

(Heyecanlandırmak, şevklendirmek)

II. atlıguv→ [kim] , [kimi], [kim]

Ör. [Biz] [kim] aldımızga alğan eşibizni[kimi](ıksız dert bilen başkarıp) ıgarga[kime] *atlıgıp* tora idik.

ATUV

A1 I. atuv₃:Kuldabulgan eybérne ırğıtuv, taşlav. (Uzağa atmak)

- II. atuv→ [kim] , [kimi] , [kime]
- Ör. Ul_[kim] resimni_[kimi] (irtıp) uçakka_[kime] *attı*, emma yaştan söygen igitin alay (tiz gine yöreginnen çıgarıp) ata almadı.
- A2 I. atuv₃: Mıltık, avtomat p. b. ş. korallardan yedre, pulya, tup, snaryad kébék nerseler ciberüv. (Göndermek)
- II. atuv→ [kim] , [kime] , [kimle]
- Ör. [Heyder] _[kim] (etisinin naganın alıp) , can açuvı bilen_[kimle] argı yakka_[kime] atarga totındı.
- A3 I. atuv₂: Aulav maksatı bélen koraldan atıp ütérüv. (Avlanmak maksadıyla atmak)
- II. atuv→ [kim] , [ne]
- Ör. Zimlimir_[kim] iki ürdek_[ne] *attı*, bu – birni; lekin monın atkanı elle kaya kamışl ararasına töşip yugaldı.
- A4 I. atuv₁: Koraldan atkan kébék özék-özék hem kéçlé tavişlar çıgaru. (Çok güçlü ses çıkarmak)
- II. atuv→ [kim]
- Ör. (Bolıt çıgıp, kük kükrep) , *attıyaşın*_[kim] !
- A5 I. atuv₂: Éçké kéç bélen berép, taşıp çıguv, yugarıga urgu. (Taşmak, yukarı fırlamak)
- II. atuv→ [kim] , [ne]
- Ör. Yanar tavlár_[kim] ut_[ne] atıp tora.
- A6 I. atuv₂: Sorap aluv. (Talep etmek)
- II. atuv→ [kim] , [ne]
- Ör. [İpteşim veli]_[kim] töpçik_[ne] atarga bik yarata.
- A7 I. atuv₂: Figıl nén tizlék-kinetlék hem temamlanuv derecelerén yasıy. (Bir şeyi hızla tamamlamak)
- II. atuv→ [kim] , [kimi]

Ör. (Ben) [kim]) Sakalını[kimi] (kırıp) attım.

AVLAV

A1 I. avlav₂:Bérer cenlékné, koş-kortnı ezerléklep, av korıp kulga töşérüv, totuv. (Avlamak)

II. avlav→ [kim] , [ne]

Ör. Balıkçılar[kim] , (zur sözgiçlerinin ozın sapları yugalıp bitkençi suga çumdıra-çumdıra) , balık[ne] avlıylar.

A2 I. avlav₂:Ezerléklev. (Hazırlamak)

II. avlav→ [kim] , [kimi]

Ör. (Onlar) [kim] Hezir monda miné [kimi] *avlıy* başladılar.

AVNAV

A1 I. avnav₂:Yatkan kiléş elé bér yakka, elé ikénçé yakka borgalanuv, tegerev. (Debelenmek, yerde yuvarlanmak)

II. avnav→ [kim] , [kime]

Ör. (O) [kim] Karaborın da, eydük bilen bik ozakka ayrılışasın süzgen kibik, cirge[kime] yatıp avnıy başladı.

A2 I. avnav₁:Eybérler turında:ozak vakıtlar faydalanılmav, kayda da bulsa yatuv. (Oyalanmak)

II. avnav→ [kim]

Ör. Akça birip eybir satıp aluvçı kişide[kim] (modadan çıkkın), *avnagan* ütmes tovarnı alası kilmidir.

AÇUV

A1 I. açuv₂:Nersenéñ de bulsa kapkaçın, kaplagan nersesén küterép yaki çitke alıp, çitke éterép éçén kararga, eybér alırga mömkinlék buldıruv. (Eşik, kapı, pencere açmak)

II. açuv→ [kim] , [ne]

Ör. (O) [kim] Sandık[ne] açuv.

- A2 I. açuv₂:(İşék, kapka, tereze p. b. ş. m) yak-yakka yaki* çitke éterép,
kérerge-çigarga yaki pava almaştırırğa; mömkinlék birüv. (Değişirmeye imkan vermek)
II. açuv→ [kim] , [ne]
Ör. Cil_[kim] kapkanı_[kimi] açıp, ışık adlına yögirip kilip kirdi.
- A3 I. açuv₂:Beylengen, téynelgen, cıyılğan nersené çişép, ıçkındırıp, ceyép
saluv. Ceyüv, yazuv. (Kapalı bir şeyi açmak)
II. açuv→ [kim] , [kimi]
Ör. Sara_[kim] yomarlangan uçın_[kimi] açıp karasa, uç töbinde etisinin
almazın, yanında ifek yavlıgın küre.
- A4 I. açuv₂:Kaplap, ışıklap torgan nersené çitke aluv. (Işık girmesi için
açmak)
II. açuv→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Perdeni_[kimi] açuv.
- A5 I. açuv₃:Bérer üçrécdéniyé, prédpriyetiyé h. b. ş. niñ eşçenlégén başlap
ciberüv. (Yapmak, inşa etmek)
II. açuv→ [kim] , [kimde] , [ne]
Ör. Kileçekke yullar_[ne] açtıkböyük oktyabrda_[kimde] biz_[kim] .

AÇUV III

- A1 I. açuv₁:Organik matdelernéñ açı tem kërüv, bozulıvdan gıybaret bulgan
tarkaluv protsésı. (Bozulmak)
II. açuv→ [kim]
Ör. Suvıtılmagan söt_[kim] (savgannan son 2-4 segatten ük) açıy başlıy.
- A2 I. açuv₁:Mahsus açıtıkı yaki çüpre saluvdan eybérnéñ açı helge kilüvé.
(Açık hale gelmek)
II. açuv→ [kim]
Ör. Açıgan kamır_[kim] .

AÇUV IV

- A1 I. açuv₁:Karın (tamak) açuv — açıguv. (Acıkmak)
II. açuv→ [kim]
Ör. Karın_[kim] (bik)*açıp* kaytkañ idi, Annan şundıy cılı süzni işitkeç, tigi sabakñı tağın iki-öç tapkır kıçkırıp kabatlar aldım.

AÇULANUV

- A1 I. açulanuv₁:Bérer kéşege yaki nersege de bulsa açuv kilüv, kızıp kitüv.
(Kızmak, öfkelenmek, sinirlenmek)
II. açulanuv→ [kim]
Ör. Ul_[kim] kayçak bir süz de indeşmiçe urınıñnan tora, nersege dir *açuvlangan*,keyfi kitken kibik, kaşların cıyıra.

AÇIGUV

- A1 I. açıguv₁:Aşıysı kilüv. (Acıkmak)
II. açıguv→ [kim]
Ör. *Açıgıpav izlegen yalgız büri*_[kim] urman buylap bargan çakta monı kürdi.

AÇIKLAV

- A1 I. açıklav₂:Açuv, açık, anık bilgélé itüv; açıklık kértüv. (Açıklamak)
II. açıklav→ [kim] , [kimi]
Ör. [Hesen bay bilen zakir] arasındagı konfliktı_[kimi] *açıklav* öçin bu süzler_[kim] gine yitmi.
- A2 I. açıklav₂:Bélüv, öyrenüv. (Bilmek, öğrenmek)
II. açıklav→ [kim] , [kimi]
Ör. (Biz)_[kim] Eli bit bizñin kıya başına minesibiz, höcüm pozitsiyasına urnaşasıbiz hem atakanın kaybir momintların_[kimi] *açıklıysızbiz* bar.

AŞATUV

- A1 I. aşatuv₂:Aşarga aşamlık, azık birüv. (Beslemek, yedirmek)
II. aşatuv→ [kim] , [kimi]

Ör. Baba Eniy_[kim] beliş töbini_[kimi] *aşatkan* idi, susap ta kitildi.

AŞAV

- A1 I. aşav₂:Téşlev, çagu, kimérüv. (Dişlemek, kemirmek)
II. aşav→ [kim] , [kimi]
Ör. Min_[kim] , çibin_[kimi] *aşıy* yakındaki astına külegege kirdim.
- A2 I. aşav₂:Aşav-éçüv eybérleréne, azık-télékke totıp bétérüv. (Eşyalarını satmak)
II. aşav→ [kim] , [kimi]
Ör. Alar_[kim] aktık eybirlerin_[kimi] (satıp) aşadılar.
- A3 I. aşav₂:Tennéñ hem kiyémnéñ koyaş, cil hem kön yaktılıgı teesirénde töse üzgerüv turında. (Güneş, yel vb. nedeniyle değışmek, başkalaşmak)
II. aşav→ [kim] , [kimi]
Ör. Aların karşısına yavlıgın arkta çöyrip beylegen, bitin, bileklerin_[kimi] koyaş_[kim] *aşagan*,ozın kirkikli yaş kine bir kız kilip kirdi.
- A4 I. aşav₂:Yuv, cimérüv. (Yıkayıp temizlemek)
II. aşav→ [kim] , [kimi]
Ör. Çik sızıgı bulıp aga ilga_[kim] , yarnı_[kimi] (astan)*aşıy* upkınnar.
- A5 I. aşav₂:Avıruv, kaygı, sağış turında:borçuv, , intéktérüv, tınıçlık birnev.(Ağrı vb. rahatsız etmek)
II. aşav→ [kim] , [kimi]
Ör. Bala sağış_[ne] *aşadı* indi bu ananı_[kimi] .
- A6 I. aşav₂:Kıynaluv. (Dayak yemek, dövölmek)
II. aşav→ [kim] , [kimi]
Ör. (Biz)_[kim] (Küpmi)tal çıbıgıyla_[kimle] aşadık.

AŞUV

A1 I. aşuv₂: Artuv, bilgélé bér çikten uzıp kitüv, çıguv; taşuv. (Aşmak, yükselmek)

II. aşuv → [kim] , [kimden]

Ör. İlgaların suv_[kim] yardan_[kimden] *aşkan*, tirbeleler talar tın gına.

A2 I. aşuv₂: Ménüv, küterélüv, citüv. (Yukarı çıkarılmak)

II. aşuv → [kim] , [kime]

Ör. Tilim nurga çuvmarga, sirli küklerge_[kime] *aşargamin*_[kim].

AŞIGUV

A1 I. aşıguv₂: Nersené de bulsa tizrek başkarırğa, srogınnan alda eşlerge tırışuv. (Acele etmek)

II. aşıguv → [kim] , [kime]

Ör. İsmayeV_[kim] barısın da kızıksındırğan bu zur meseleni tizrek açıklandırırğa_[kime] aşıktı.

AŞIRUV

A1 I. aşıruv₂: Küterüv. (Kültür seviyesini yükseltmek)

II. aşıruv → [kim] , [kimi]

Ör. Ütken her bir minut_[kim] minim kuvetimni, urunımni_[kimi] (yugarı) *aşıra* bara idi.

A2 I. aşıruv₂: Yüneléş kiléş formasındağı eş, tormış kébék isémner belen yeneşe kilgende nersené de bulsa başkarını, ütevné añlata. (Başarısını anlatmak)

II. aşıruv → [kim] , [kime]

Ör. (O)_[kim] Tormışka_[kime] aşıruv.

AYAZUV

A1 I. ayazuv₁: Bolıt, toman taraluv, kük yözé açılıv. (Bulut ve sis açılmak)

II. ayazuv → [kim]

Ör. İRte_[kim] *ayazmasa*, kiç ayazmas, kiç ayazmasa, hiç ayazmas.

A2 I. ayazuv₁: Kaygı-hesretten, künelésiz hislerden arınuv, kaygı-heyéret

taraluv turında. (Kaygıdan vb. duygulardan arınmak)

II. ayazuv→ [kim]

Ör. Kara bolıt ütip kitkennon son kük yözi ayaza bargan kibik,
Gazinurnın da künil kügi_[kim] (ekrinlep) *ayaza* bardı.

AYAKLANUV

A1 I. ayaklanuv₁:Ayakka basu, yörep kitüv, yöriy başlav (yöriy almagan
garip keşeler yaki kéçkéne balalar turında) . (Ayaklanmak)

II. ayaklanuv→ [kim]

Ör. Mehebbetten sukırlar küzli bulgan, aksaklar_[kim] *ayaklangan*.

A2 I. ayaklanuv₂:Selametlenüv, térneklenüv, hellenüv. (İyileşmek)

II. ayaklanuv→ [kim] , [kimden]

Ör. Şunun kaygısınnan_[kimden] [Negiyme]_[kim] yene *ayaklanıp* bara idi.

A3 I. ayaklanuv₂:Kémge yaki nersege karata bulsa da kirélék eşlev, baş
küterüv, karşı çığış yasav. (Karşı çıkmak)

II. ayaklanuv→ [kim] , [kime]

Ör. Tradiiyege karşı_[kime]*ayaklandı* bit ul_[kim] bugün.

A4 I. ayaklanuv₁:Yugalğan yaki urlangan nerse turında eytéle. (Yok
olmak)

II. ayaklanuv→ [kim]

Ör. (O)_[kim] *Ayaklanıp* kına ölgirgen bulmasa.

ANKIV

A1 I. ankıv₂:Kéçlé revéşte çıguv, taraluv, bérkélüv (is turında) . (Kokmak,
kokusu yayılmak)

II. ankıv→ [kim] , [kimde]

Ör. Bülmede_[kimde] balık hem kir sabını isleri_[kim] ankıv.

A2 I. ankıv₂:Bik kéçlé sizélüv, béléñüv (hisler, kiçeréşler turında) . (Pek
kuvvetli şekilde sezilmek, fark edilmek)

II. ankıv→ [kim] , [kimde]

Ör. Anın kılanışında da nindir yasalmalık, koyırlı süzlerinde_[kimde] bir
törlü ikiyözlilik_[kim] *ankıy* idi.

- A3 I. ankıv₂:Bérer nersege hayı bilgéler çağıluv. (Belirmek)
II. ankıv→ [kim] , [kimde]
Ör. Muziy eçinde_[kimde] rıyarlar ruhı_[kim] *ankıy*.

ANLATUV

- A1 I. anlatuv₂:Añlatma birüv, töşéndérüv, açıklav, añlayışlı itüv.
(Anlatmak)
II. anlatuv→ [kim] , [kimi]
Ör. Gazinur_[kim], ipteşlerinin köliyiine karamıyça, karangı tüşemge
tikelgen kiliş, üz fikirin_[kimi] *anlatırğa* totındı.
- A2 I. anlatuv₂:İşaret itüv, béldérüv. (İşaret etmek, bildirmek)
II. anlatuv→ [kim] , [kimi]
Ör. Selimov_[kim] (tangatarovka, küz kısıp), “süz başla” digenni_[kimi]
anlattı.

ANLAV

- A1 I. anlav₂:Nersené de bulsa töşénüv, éçtelégén, megnésén açıklav.
(Anlamak)
II. anlav→ [kim]
Ör. (O)_[kim] Anlaşırılık söylegeç, *anly* torgannardır bit?
- A2 I. anlav₂:Beyelev, tanuv (kêşéné hézmetné h. b. ş.) . (Tanımak)
II. anlav→ [kim] , [kimi]
Ör. (Sen)_[kim] (Mine şul, sinde ul çakta)miné_[kimi] anlamadın.
- A3 I. anlav₁:Uylav, küz aldına kitérüv, kuzallav. (Düşünmek, fikretmek)
II. anlav→ [kim]

Ör. (Şunsız moral saflıktan başka)min_[kim]*anlagan* simyanın behitli buluv mömkin de tügil.

- A4 I. anlav₂:rev. meg. añlap. Béle torıp, añlı revéşte, yürüy. (Bilmek)
II. anlav→ [kim] , [kimi]
Ör. Avtor_[kim] monı_[kimi] *anlap* şulay ala.

BABLAV

- A1 I. bablav₂:Bablarga (1 meg.) buluv, büléklev; klassifikatsiyelev.
(Böülmlere ayırmak)
II. bablav→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Kitapnı_[kimi] bablav.

BAGLANUV

- A1 I. baglanuv₂:isk. kit. 1. Kayt. yün. k. baglav (1—3 meg.). (Birine veya bir şeye tutulmak)
II. baglanuv→ [kim] , [kime]
Ör. Kadıyrnın atlas-ifekleri_[kim] hacernin ayagina_[kime] (bogav bulıp) baglanırlar.
- A2 I. baglanuv₂:Töş. yün. k. baglav. (Bağlanmak)
II. baglanuv→ [kim] , [kimle]
Ör. Ayak-kulı_[kim] bav bilen_[kimle] baglangan.
- A3 I. baglanuv₂: Éçké hem yakın beylenéşte toruv. (Yakın bağlantıda olmak)
II. baglanuv→ [kim] , [kimle]
Ör. Dimek, gabbasnın unış-unıssızlıgı_[kim] bötın ul intirisi bilen_[kimle] baglangan.
- A4 I. baglanuv₂:kit. Beylé buluv. (Bağlı, bağlanmış olmak)
II. baglanuv→ [kim] , [kime]
Ör. – İnde... dönyada toruvım_[kim] süzge_[kime] baglandı.

- A5 I. baglanuv₂: Bérkétüv, raslanuv. (Perçinlenmek, kenetlenmek)
II. baglanuv→ [kim] , [kimi]
Ör. Polşa sevde cemgiyeti_[kimi] , solıh_[kim] *baglanuv* mönesebeti bilen, polşadan rossiyage nindi mallar kirtirge mömkin ikenlik hakkında sorry.

BAGLAV

- A1 I. baglav₂: Beylev, bav bélen bérer nersege yaki bérbérséne bérkétüv.
(Bağlamak)
II. baglav→ [kim] , [kimi]
Ör. (Onlar)_[kim] Yosıfnın kulin_[kimi] *baglap*, kaşı birkittiler.
- A2 I. baglav₃:Buvuv, uratıp beylev. (Sarmak, dolamak)
II. baglav→ [kim] , [kime] , [ne]
Ör. (O) _[kim] – Sinin kartuz kiyip, biline_[kime] zinnar_[ne] *baglap* yöriyine bizriza bula almabız.
- A3 I. baglav₂:Totkarlav, kirtelev. (Engel olmak, duyarsızlaştırmak)
II. baglav→ [kim] , [kimi]
Ör. Şul tezsir_[kim] güya anın[zıyanın] tavışın kaplagan, tilin_[kimi] baglagan.
- A4 I. baglav₃:Éçké kiçéréşlerné bérer niyetke yaki tışkı sebepke, sebepçége yüneltüv. (Bir sebebe yöneltmek)
II. baglav→ [kim] , [kime] , [ne]
Ör. Bu kızını kürü bilen, min_[kim] anarga_[kime] çin hörmet_[ne] bagladı.
- A5 I. baglav₂:Bérkétüv. (Kenetlemek)
II. baglav→ [kim] , [ne]
Ör. (O) _[kim] Solıh_[ne] baglav.

BAGU

- A1 I. bagu₂:Karav I (1 meg.) . (Bakmak)

II. bagu → [kim] , [kime]

Ör. Niĝe, niĝe sinin şayan küzler_[kim] küzlerime_[kime] (bolay) bagalar?

A2 I. bagu₂: Aşatıp, éçértép hem küzetép toruv. (Yedirip, içirip büyötmek)

II. bagu → [kim] , [kimi]

Ör. Tik sin ĝine, enkey tik sin_[kim] (ĝine sabıy çaktan) mini_[kimi]

bakkansın.

A3 I. bagu₁: Tikşérép, dikkat itép karasad. (Dikkat etmek, incelemek)

II. bagu → [kim]

Ör. (Sen)_[kim] *Baksan* tormış elle kayçan almaşınıp, üzgerip bitken.

BAGU II

A1 I. bagu₁: Kürezelék itüv. (Falcılık etmek)

II. bagu → [kim]

Ör. – Baguçı_[kim] (bulıp) *bag-a-baga*, imĝe yaramaĝan ĝıylimim bilen imli-imli yalıktım indi.

BAGINUV

A1 I. baginuv₂: Kayt. yün. k. baguv (1 meg.) . (Bakmak)

II. baginuv → [kim] , [kimden]

Ör. (O)_[kim] Közgiden_[kimden] baginuv.

A2 I. baginuv₂: Kémĝe, nerseĝe de bulsa tabınuv, töp igtıbarını yüneldérép, nık mavıĝuv. (Heveslenmek)

II. baginuv → [kim] , [kime]

Ör. (O)_[kim] Baylıĝga_[kime] baginuv.

A3 I. baginuv₁: Buysınuv, beylé buluv. (Baĝlanmak, egemenliĝi altına girmek)

II. baginuv → [kim]

Ör. (Onlar)_[kim] (Tipeyek kişileri anar kübisi baş birip) , *bagınıp* torgannar.

BAGIŞLAV

A1 I. bagışlav₃:Matériel yaki ruxi yardım birüv; bülek itüv, atav, bilgélev.
(Maddi veya manevi yardımda bulunmak)

II. bagışlav→ [kim] , [kimi] , [kime]

Ör. (Ben)_[kim] Bar ımnı_[kimi] ilge_[kime] *bagışladım*, gomirimni de birem halkıma.

A2 I. bagışlav₂:Bagışlap. Maxsus atav, ayırım maksat itép. (Adamak)

II. bagışlav→ [kim] , [kimi]

Ör. (Siz)_[kim] *Bagışlap* küzgalıp kilmisiz de, kitmisiz de koda, içmasam, mine_[kimi] yomışlıy kilüv sıltavı bilen bir sugılıp idin.

A3 I. bagışlav₂:Kararga kilüv, netice çıgaruv, faraz itüv. (Sonuç çıkarmak)

II. bagışlav→ [kim] , [kimi]

Ör. Küpide bir simiz gevdeli abıy niğedir min_[kim] anı_[kimi] (sevde kişisi dip) *bagışladım* hem min.

BAYITU

A1 I. bayıtı₁:Bay itüv, baylığın arttırıv. (Zenginleştirmek)

II. bayıtı→ [kim] , [kimi]

Ör. (O)_[kim] (Yarılu) baynı_[kimi] bayıtı.

A2 I. bayıtı₂:Katnaşmasostavındaki kireklé komponéntnı arttırıv.

(Maddeleri karıştırmak)

II. bayıtı→ [kim] , [kimi]

Ör. (Onlar)_[kim] İş kına çimalnı_[kimi] aldan *bayıtar*, yagni andagı kıymetli maddelernin koniyıntratsiyasin arttıralar.

BAZU

A1 I. bazu₁:Batırçılık itüv, kıyuv. (Cesaret göstermek)

II. bazu→ [kim]

Ör. (Siz)_[kim] – (Bik) *bazuv* ikensiz. Ya hoda...

BAZIKLANUV

- A1 I. bazıklanuv₁:Bazıkka evérelüv. (Sağlamlaşmak)
II. bazıklanuv→ [kim]
Ör. (O)_[kim] (Üsip) *bazuklanuv*.

BAZINUV

- A1 I. bazınuv₁:Kıyuv kürsetüv; tevekkellev. (Cesaret etmek, kalkışmak)
II. bazınuv→ [kim]
Ör. (O)_[kim] *Bazınmagan bozga basmas*.

BAQILDAW

- A1 I. baqıldaw₁:Bak-bak itüv (ürdeklernén hem bakalarnıñ xeber biréşép avaz çıgaruvları) . (Vaklamak)
II. baqıldaw→ [kim]
Ör. İrakta, kamışlı kürde, ozar oçıp kilip, bugün aç kalgan kır ürdegi_[kim] (tıngısız) *bakıldıy*.

BAKIRUV

- A1 I. bakıruv₁:Köçlé, kalın hem tupas tavış çıgaruv (gadette xayvannar turında) . (Bağırmak)
II. bakıruv→ [kim]
Ör. Her kön irten torıp başka sıyırlar bilen kötüge kite torgan kızıl sıyır_[kim] bugün abzarda yalgız kalıp, (monayıp) *bakıra* idi.

- A2 I. bakıruv₁:Kıçkırıp sügü, biterlev. (Çığlık atmak)
II. bakıruv→ [kim]
Ör. [Bay]_[kim] yözlep koda çakıra, akıra hem bakıra.

BALKU

- A1 I. balku₁:Bérer nersenén. ösyözé yap-yaktı bulıp toruv, yap-yaktı bulıp kürénü. (Bir şeyin aydınlık görünmesi)
II. balku→ [kim], [kimde]

Ör. Yaltırıy irtük koyaş, herbir urında_[kimde] balkıynur_[kim] .

- A2 I. balku₁:Caylanuv, nuvrlanuv, mélayımlanuv (kéşé yözé turında) .
(Parlamak)
II. balku→ [kim]
Ör. Misbahnın bu süzlerin işitkeç, gazinurnın yöze_[kim] *balkıp* kitti.

BALKITUV

- A1 I. balkıtuv₃:Nurlandırıv, yaktırtuv. (Parlatmak)
II. balkıtu→ [kim] , [kimi] , [kimde]
Ör. Nur_[kim] balkıtatısta_[kimde] utları_[kimi] .
- A2 I. balkıtuv₂:Yaktılık çıganagın köçeytöv, yaktırak yana torgan itöv. (İşığı güçlendirmek)
II. balkıtu→ [kim] , [kimi]
Ör. [Kamer]_[kim] (yögirip barıp) kuçkardagı lampa utın_[kimi] *balkıtıp* çıgarıp kuydı.

BARUV

- A1 I. baruv₂:Bilgélé bér yünelšte xeraket itöv; yüneléşlé xerekette buluv.
(Belli bir yöne hareket etmek)
II. baruv→ [kim] , [kime]
Ör. (O)_[kim] Alga_[kime] baruv.
- A2 I. baruv₂:Bérer obyéktka yünelöv yaki şunıa citöv, şunıñ yanına kilöv
(Belli bir yere gelmek)
II. baruv→ [kim] , [kime]
Ör. (O)_[kim] Kalaga_[kime] baruv.
- A3 I. baruv₂:Nindi de bulsa bilgélé bér eş başkaruv maksatı bélen, bérer yakka yünelöv, yulga çıguv yaki yul yöröv. (Bir iş maksadıyla yola çıkmak, yol yürümeğ)
II. baruv→ [kim] , [kime]

Ör. (O)_[kim] Ukırğa_[kime] baruv.

- A4 I. baruv₂:Bérer éşné ütevné, başkaruvnı devam ittérüv. (Bir işi başarmak)
II. baruv→ [kim] , [kimden]
Ör. Nikolay_[kim] (stipanoviç skvorit universititta ukuyı vakıtında) bötın fennerden_[kimden] (yahşı) bardı.
- A5 I. baruv₂:Devamlı buluv, devam itüv; ütelüv, başkarıluv. (Devam etmek, başarmak)
II. baruv→ [kim] , [kimde]
Ör. Kolhoz kırlarında_[kimde] (her kilogramm ikmek öçin) köreş_[kim] bardı.
- A6 I. baruv₃:Yarav, kiléşü; yararlık yaki kiléşérlék buluv. (Yaramak, faydalanmak)
II. baruv→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. – Sin ukutiçılık eşin taşla, tугan, sin anı buldıra da almıysındır, annarı_[kimi] barmıy da ul_[kim] şına_[kime] .
- A7 I. baruv₂:Tormışka çıgıv. (Evlenmek)
II. baruv→ [kim] , [kime]
Ör. Üse-üse kızlar_[kim] zur bula, üz tinine_[kime] barmıy hur bula.
- A8 I. baruv₂:Tiyéşsézné, yaramagannı eşlerge batırçılık itüv, tartınmav, kıyınsmav (yuklık formasında kıyınsmuv, tartınuv) .
(Gereksiz, yaramayan işlere cesaret etmek)
II. baruv→ [kim] , [kime]
Ör. –Nu öçin siz_[kim] , (pirsonalno cavaplı kişi) , şundıy eşke_[kime] bardıgız? –didi Möhemmetcanov.
- A9 I. baruv₁:Bilgélé bér karaşta toruv, ikrar itüv, raslav. (Onaylamak)
II. baruv→ [kim]

Ör. – Dimek, siz_[kim] Budrinni kürmedim de, söyleşmedim dip_[ne] barasız
indi? – didi prokuror.

BASUV II

- A1 I. basuv₁: Ayakka kalkınuv, vértikal xelge kilüv. (Basmak)
II. basuv → [kim]
Ör. İskender_[kim] (ayak astına töşken tayagın alıp) bastı.
- A2 I. basuv₂: Gadette ayagüre torıla torgan bilgélé bér de-(éşte, şögılde h. b.)
urın aluv. (Yer tutmak)
II. basuv → [kim] , [kime]
Ör. Tugan ilnin tınıç sulışın tınlap, min_[kim] postıma_[kime] (tagın nık)
basam.
- A3 I. basuv₂: Ayaknı kuyuv, adım yasav. (Ayağını koymak)
II. basuv → [kim] , [kime]
Ör. Behitsiz at_[kim] basmam digen töşnin urtasına_[kime] basa.
- A4 I. basuv₁: Biyüv adımı yasav; biyüv. (Dans etmek)
II. basuv → [kim]
Ör. Matur_[kim] basıp biyegenner özeler bit künilni.
- A5 I. basuv₁: Ritmik xeraket bélen kéc salıp eş başkaruv. (Ritmik
hareketlerle yürütmek)
II. basuv → [kim]
Ör. (O)_[kim] (Kürik) basuv.
- A6 I. basuv₂: İzü, izép üzlé itüv, aralaştırıuv (kamır, balçık. Şikéllé
massaları) . (Karıştırmak)
II. basuv → [kim] , [ne]
Ör. Mönire_[kim] göllerge su sipti, bülmelemleri cıyıştırdı, (çumar pişirir
öçin) , kamır_[ne] bastı.

- A7 I. basuv₂:Bastıruv (4 meg.) . (Bastırmak, yayımlamak)
II. basuv→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Basma_[ne] basuv.
- A8 I. basuv₂:Maxsus sullar bélen evelep, yon massasına yaqi-yon
tukımalarga kireklé forma hem tıgızlık birüv. (Hep beraber
sıklıkla bir işi yerine getirmek)
II. basuv→ [kim] , [kime]
Ör. (Biz)_[kim] (cırlıy –cırlıy, görli-görli) ömelerde_[kimde] basabız.
- A9 I. basuv₂:Bala çıgaruv çorında yomırkalar östénde utıruv (koş-kort
turında) . (Cıvcıv çıkması için yumurtanın üzerinde oturmak)
II. basuv→ [kim] , [kimi]
Ör. Ürdek yomırkasın_[kimi] tavık_[kim] *basar*,bebkesi suga kaçır.
- BATUV**
- A1 I. batuv₂:Sıyıklıkka kuyılğan oçrakta, çaqıştırmaavırlığı sıyıklıknıknınan
zurrak buluv sebeplé, töpke kitüv (başlıça sıyık bulmagan
cisémner turında) . (Batmak)
II.batuv→ [kim] , [kimde]
Ör. (O)_[kim] Suda_[kimde] batuv.
- A2 I. batuv₁:Uyılıp kérüv, çokırılanıp toruv. (Çukurlanmak, oyulmak)
II. batuv→ [kim]
Ör. Biz kızların yaratabız bit urtası_[kim] batkan.
- A3 II. batuv₂:Bik nık çılanuv yaqi buyaluv. (Toza bulanmak)
II. batuv→ [kim] , [kime]
Ör. (O)_[kim] Tuzanga_[kime] batuv.
- A4 I. batuv₂:Bérer (gadette kirekmegen) nersenéñ artık kübeyüvéne duçar
buluv. (Günaha batmak)

II. batuv→ [kim] , [kime]

Ör. (O)_[kim] Gönahka_[kime] batuv.

A5 I. batuv₁:Ofik artına tésép kümélüv, bayuv (kük cisémneré turında)
(Gök cisimlerinin kaybolması)

II. batuv→ [kim]

Ör. Elikoyaş_[kim] ta batmagan, ceygi könnin tınıç kiçi.

A6 I. batuv₂:Kabul itélérlék buluv, yarav. (Kabul edilmek)

II. batuv→ [kim] , [kime]

Ör. – Kara halıkka_[kime] barısı_[kim] da *bata*, dip uylamasınnar, kara halık tügil alar hezir, kolhoz halkı.

A7 I. batuv₁:Uranıp yeşerélüv, üzleştérélüv. (Kendine mal etmek,
özleştirmek)

II. batuv→ [kim]

Ör. Tireyakta kooperatsiyani talasalar, andagı mal_[kim] da *bata imiş*, digen heber tarala idi.

A8 I. batuv₁:Belage taruv, gayıplenép helak buluv. (Bela okumak)

II. batuv→ [kim]

Ör. – Belage ilekkeç, yavız şaytan mina vesvese saldı. Mine şulay bir batkaç, *batasın* iken ul_[kim].

BAŞAKLAV

A1 I. başaklav₂:Aşlıkını urmıyça, başakların özép kéne cıyuv. (Yemek için
ezmek)

II. başaklav→ [kim] , [ne]

Ör. (O)_[kim] Arış_[ne] başaklav.

BAŞKARUV

A1 I. başkaruv₂:Éşlenesé éşné ütev, ütep çıguv. (Başarmak, becermek,
yürütmek)

II. başkaruv→ [kim] , [ne]

Ör. (O)_[kim] Hizmet_[ne] başkaruv.

- A2 I. başkaruv₂:Tamaşaçılar öçen uynav, lav, söylev, biyüv h. b. (İzleyiciler için gösteri yapmak)
- II. başkaruv→ [kim] , [kimi]
- Ör. Medine ana_[kim] “Zöhlhice” hem “Kaz kanatı” digen meşhurlarnı_[kimi] başkaraçak.

BAŞKARUV II

- A1 I. başkaruv₁:Üzgerüv. (Değişmek)
- II. başkaruv→ [kim]
- Ör. Tukay ülgennen son, anar mönesebet_[kim] (biraz) başkardı.

BAŞLAV

- A1 I. başlav₂:Bérer eş yaki şögılge kéréşü. (Başlamak)
- II. başlav→ [kim] , [ne]
- Ör. (Ben)_[kim] Sorap-nitip tormıy süz_[ne] başladım.
- A2 I. başlav₃:Yüneltüv, yüneldérü; kürsetme birüv, citekçélék itüv.
(Yöneltmek, yönlendirmek)
- II. başlav→ [kim] , [kimi] , [kime]
- Ör. Saylayek bir baş, ul_[kim] bizni_[kimi] tugrı yulga_[kime] başlasın.
- A3 I. başlav₃:Bilgélé bér vakıt noktasınnan soñ, bilgélé bér urınnan uzıp,
şunnan arı yakka. (Belli bir zamandan itibaren...)
- II. başlav→ [kim] , [kimi] , [kimde]
- Ör. (Şul könnenbaşlap) Gabdulla_[kim] medresede_[kimde] storoclık hizmetin
üti_[ne] başladı.
- A4 I. başlav₂:başlap. Bérénçé bulıp, in élék. (Birinci olmak)
- II. başlav→ [kim] , [kime]
- Ör. Talip aldarak idi, şuna küre ul_[kim] kapkaga_[kime] *başlap* kirdi.

BAYUV II

- A1 I. bayu₁: Baylık cıyü; bay bula baru. (Zenginleşmek)
II. bayu → [kim]
Ör. Kamilnin atası_[kim] ... sevde itip, yahşı uk baygan.
- A2 I. bayu₁: Megnevi yaktan yaki megnevi kıymmeté bulgan nerseler belen tulılanuv. (Manevi güzelliklerle dolmak)
II. bayu → [kim]
Ör. Heyatım_[kim] ... maturaydı, *bayıydı*, yazmış tagı rehimplendi.

BÉZLEV II

- A1 I. bézlev₂: Turı katıruv, çençüv (koyırıkni h. b.) . (Sallamak, saplamak)
II. bézlev → [kim] , [kimi]
Ör. Çaptı ügiz_[kim] koyırığın_[kimi] (çençip) , bizler.

BÉLGÉRTÜV

- A1 I. bélgértüv₃: Sizdérüv, béldérüv, yeşérép kaldırmav. (Belirtmek, bildirmek, sezdirmek)
II. bélgértüv → [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. (Ben)_[kim] Sirimni_[kimi] eytsem , dus kişi bit, sina_[kime] *bilgirtim* indi.
- A2 I. bélgértüv₃: Añlatuv, citkérüv. (Anlatmak, iletmek)
II. bélgértüv → [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. [Galiya davıtka:] Ah, niçik itip min_[kim] monı_[kimi] sina_[kime] bilgirtim!

BÉLÜ

- A1 I. bélüv₂: Çınbarlıқтаğı bérer fakt, bilgé, kürénéşné xetérde totu; xeberdarbuluv. (Haberdar etmek)
II. bélü → [kim] , [kimi]
Ör. Raziya_[kim] anasının holkın_[kimi] bilüv.
- A2 I. bélüv₃: Bérer nerse yaki şexés turında béléşme, meglumat aluv; bélém

- xasil itüv. (Haber almak)
- II. bëlü→ [kim] , [kimi] , [kime]
- Ör. (Biz)_[kim] Babayga_[kime] yaş bulganın_[kimi] (soraşıp) bildik.
- A3 I. bëlü₂:Tanış buluv, kürgen buluv, tanuv. (Tanımak)
- II: bilü→ [kim] , [kimi]
- Ör. [Garifullanı]_[kimi] *bilmegen* ... kişi_[kim] yuk.
- A4 I. bëlü₃:Dip süzé bélen kilgende:(. . . dip) sanav, iseplev. (. . .dip diye saymak)
- II. bëlü→ [kim] , [kimi] , [ne]
- Ör. (Sen)_[kim] Üzinni yahşı dip bilsen, başkanı_[kimi] evliya_[ne] (herişte) *dip* bil.
- A5 I. bëlü₂:Üz-üzénné anlav, üz-üzéne isep birüv. (Kendi kendini tanımak)
- II. bëlü→ [kim] , [kimi]
- Ör. Bala_[kim] üzin üzi_[kimi] *bile* başlağaç, eyteler mona.“ ebide sin asrav gına “
- A6 I. bëlü₂:Bérer nersenén megnesén, aslın tinentén anlav. (Bir şeyin manasını, aslını bilmek)
- II. bëlü→ [kim] , [kimi]
- Ör. (O)_[kim] İşni_[kimi] (temin) bilüv.
- A7 I. bëlü₂:Bérer eş yaki şöğil bélen çiklenüv, şunıñ bélen géne meşgul buluv, şunnan çitke taypılmav. (Bir işle meşgul olmak)
- II. bëlü→ [kim] , [kimi]
- Ör. (O)_[kim] Üz işini_[kimi] gine bilüv.
- A8 I. bëlü₂:Anlarga tiyéşséz. (... anlamına gelmek)
- II. bëlü→ [kim] , [ne]
- Ör. (Ben)_[kim] *Bilmim* elle gaybet, elle çındır indı [bu süz]_[ne] .

BÉRÉGÜ

- A1 I. bérégü₂:Bér bötén bulıp kuşılıv, nıgıv, nıgıp urnaşı, berge nık totaşuv.(Bağlanmak, sıkıca birleşmek)
II. bérégü→ [kim] , [kime]
Ör. Bürene cikleri_[kim] (bir-birsi bilen çiyildap übişe-übişe) urınnarına_[kime] (nıgrak) *birige* bardı.
- A2 I. bérégü₁:Bérleşüv, oyışuv. (Birleşmek, yapışmak)
II. bérégü→ [kim]
Ör. İşçi- kristiyan_[kim] biriksin.

BÉRKÉTÜ

- A1 I. bérkétüv₃:Nersege de bulsa kadaklap, çençép, élektérép, kadap, tégép, beylep, yabıştırap, kıstırıp, tagıp h. b. ş. yullar bélen nıgıtıv, kuzgalmaslık itüv, totıklı itüv. (Kenetlemek, perçinlemek, yapıştırmak)
II. bérkétüv→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. İlgizer_[kim] , tırmalar arasınnan cinil gine cikirgelep üttide, alarnı_[kimi] traktorga_[kime] *birkitip* kuydı.

BÉRLEŞÜ

- A1 I. bérleşü₁:Berge kuşılıv, bér bötén buluv, oyışuv. (Birleşmek)
II. bérleşü→ [kim]
Ör. (Biz)_[kim] Yana gına eli klubka da radiyo algan idik birleşip.
- A2 I. bérleşü₁:Tuplanuv, oyışuv, bérdem buluv. (Toplanmak, birleşmek)
II. bérleşü→ [kim]
Ör. (Sen)_[kim] Hakını al zör çakta, *birleşip* kal (forsatta) .

BÉTÉRÜ

- A1 I. bétérüv₂:Bilgélé bér éşné tögellev, temamlav. (Bitirmek)
II. bétérüv→ [kim] , [kimi]
Ör. (Yalkav kinderesin uragançı) , tırış_[kim] işin_[kimi] bitirir.

- A2 I. bétérüv₂:Yukka çıgaruv, yuk itüv. (Yok etmek)
II. bétérüv→ [kim] , [kimi]
Ör. Uramnarga mart cilleri_[kim] (kilgeç) , kirtleç karlar tavın_[kimi] bitire.
- A3 I. bétérüv₂:Éşlep ölgértüv, citkérüv, saluv (yort, karaltı h. b. ş. turında).
(Hızlıca tamamlamak)
II. bétérüv→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Algan burabız tora, tübe kalay, tüşemlik-saygalık barısı da ezir, öy_[ne] bitiresi bar.
- A4 I. bétérüv₂: Ölgérés buyınça bulgan tüben bilgéden (bérle, ikélé, öçlé.)
soñ. yugarı bilgé (dürtlé, bişlé) aluv. (Sırayla almak)
II. bétérüv→ [kim,] [kimi]
Ör. (O)_[kim] Gomirimde birinçi tapkır algan, ikilini_[kimi] *bitiresi* bar.
- A5 I. bétérüv₂:Ütérü; tarmar itüv; cidüv, yuk itüv. (Yok etmek, zarar vermek)
II. bétérüv→ [kim] , [kimi]
Ör. Eksplvator_[kim] sıynıfları_[kimi] bitirü.
- A6 I. bétérüv₂:Nersege de bulsa kaygırıp, sağışlanıp (üz-üzéñné) avıruga
sabiştıruv. (Kaygılanıp, özleyip üzölmek)
II. bétérüv→ [kim] , [kimi]
Ör. (Sen)_[kim] Sabır it ... ilap üz-üzinni_[kimi] *bitirme*, yukka gına üz-üzinni bitiresin.
- A7 I. bétérüv₂:bétérép. k. bér itép. (Son vermek)
II. bétérüv→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Avılnı_[kimi] *bitirip* yörü.

BÉTESÜ

- A1 I. bétişü₁:Tézelép yomiluv, cıyırılıp kibüv (yara cerexet turında).

(Yaranın büzülmesi)

II. bėtişü → [kim]

Ör. Ayak yarası_[kim] bėtişü.

- A2 I. bėtişü₁:Kartayuv, arıklanıp, béréşép bétüv; yabıgıp, xelsézlenép, kécéreyép kaluv. (Halsizlenip ufalıp kalmak)
- II. bėtişü → [kim]
- Ör. Gabdulla_[kim] bėtişip bite yazgan karçıknın cilek kibik kız çagı buluvın küz aldına kitirip bitire almadı, ışık şıgırdap açıldı.

BÉTÜV I

- A1 I. bétüv₁:Axırğa kilép citüv, tögellenüv, tamam buluv, tuktaluv.
(Bitmek)
- II. bétüv → [kim]
- Ör. Sugış_[kim] bitüv bilen tınıç işke kolaç ceydi biznin kalalar.
- A2 I. bétüv₁:Yukka çıguv, yuk buluv. (Yok olmak)
- II. bétüv → [kim]
- Ör. Nina turındağı şiklerim de_[kim] bitti.
- A3 I. bétüv₁:Nersenén de bulsa prostranstvo yaki vakıt yagınnan çigé buluv, şul çikke kilép citüv. (Yetişmek, büyümek)
- II. bétüv → [kim]
- Ör. Berengi bakçaları_[kim] bitip, biraz baruga, tike yar başlana.
- A4 I. bétüv₁:Bik zur bela-kazaga duçar buluv. (Belaya-kazaya maruz kalmak)
- II. bétüv → [kim]
- Ör. (Ben)_[kim] Aldandım, aldandım, bittim.
- A5 I. bétüv₂:Ülöv, helak buluv. (Ölmek)
- II. bétüv → [kim] , [kimde]

Ör. Bir ulları_[kim] (üsip citüğe) , fin sugışında_[kimde] *bitti*, ikinci ulları ...
şuşı sugıştan kaytmadı.

A6 I. bétüv₁:Kartayıp, yabığıp xelsézlenüv, arıklanuv, avır kayğıdan
bétérénüv. (Üzüntüden kayğıdan zayıflamak)
II. bétüv → [kim]
Ör. Tik *bitkensin*,sulgansın şul sin_[kim] , biçara.

A7 I. bétüv₁:Başka kabatlamaska yaki devam ittérmeske süz birüv. (Sona
ermek, devam etmemek)
II. bétüv → [kim]
Ör. (O)_[kim] Bitti, kızım, bitti.

BÉTÜV II

A1 I. bétüv₁:Üsüv. (Büyümek)
II. bétüv → [kim]
Ör. Berengi_[kim] (sabakka) bitüv.

BIYETÜV

A1 I. biyitüv₂:Biyégen şikéllé xereketler yasatıp, sikértüv, yégértüv,
uynatuv. (Oynatmak)
II. biyitüv→ [kim] , [kimi]
Ör. Batırlıkka gıyşık totkan kızlar_[kim] kolonnaga yakın kileler, atın_[kimi]
biyitip ütken igitlerge soklanışıp çeçek sibeler.

A2 I. biyitüv₃:Bérer kéşéné bötén nersede üz ixtıyarına buysındırıv, üzé
télegençe géne yörérge, eşlerge mecbur itüv. (Boyun
eğdirmek, mecbur bırakmak)
II. biyitüv→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. Mosafır_[kim] kim, cihanga bastı botnı, *biyitti*(acgırıp) anı_[kimi]
zamana_[kime] .

A3 I. biyitüv₂:Kémné de bulsa bérer yaramagan eşé öçén bik katı tirgev,

şéltelev. (Azarlamak, uyarmak)

II. biyitüv→ [kim] , [kimi]

Ör. (Sen)_[kim] Ayınnı da kükten kubarıp alırmın, Ehmetni_[kimi] de (kızgan tabaga bastırıp) biyitirmin.

A4 I. biitüv₃:Satıp ciberüv. (Satmak)

II. biitüv→ [kim] , [kimi] , [kime]

Ör. (Ben)_[kim] – Tigi broşkalarnı_[kimi] iki yöz tenkege_[kime] biyittim.

BİZEW

A1 I. bizew₂:Törlé bizekler, bizeklé eybérler bélen kémge yaki nersege de bulsa maturlık, yemъ birüv, anı maturlav. (Bezemek, üslemek)

II. bizew→ [kim] , [kimi]

Ör. Ey, balalar_[kim] anı_[kimi] bizerge !

BİZÜV

A1 I. bizüv₂:Bérer kéşéné, künégélgen bérer nersené yaratmıy başlav; anardan tuyuv, gayret çigü, ixlas (küñél) kaytuv. (Bezemek)

II. bizüv→ [kim] , [kimden]

Ör. İh, Kadriya_[kim] , išten_[kimden] *bizerge*, išten kaçarga yaramıy.

BİKLEV

A1 I. biklev₂:Açılıp-yabıla torgan nerselerné yozak, kéle yaki başka biklevéçler bélen élektérép, borıp, bérkétép açılmaslık xelge kitérüv. (Kapatmak, kilitlemek)

II. biklev→ [kim] , [kimi]

Ör. Karavılçı_[kim] ambar işigin_[kimi] *biklep* kala.

A2 I. biklev₃:Kémné yaki nersené de bulsa irékke çıgaalmaslık, yaki bérkémde açıp ala almaslık itép urnaştıru, biklengen nerse éçénde kaldıruv. (Saklamak)

II. biklev→ [kim] , [kimi] , [kime]

Ör. (Sen)_[kim] bu kegazlerni_[kimi] şafka_[kime] bikle.

- A3 I. biklev₂:Yeşevén, éşçenlégén tuktatuv (uçrécdéniyé, prédpriyetyé h. b. ş. turında). (Durdurmak)
II. biklev → [kim] , [kimi]
Ör. E biş ayda yaçiykanı_[kimi] *biklep*, kuzgaldık biz_[kim] tujan avıdan.
- A4 I. biklev₂:Üzleşterüv, üz milkéne eylenderüv turında. (Özleştirmek, kendine mal etmek)
II. biklev → [kim] , [kime]
Ör. Alıp kaytıp, üz kiletine yeise üz abzarına_[kime] *biklerge* hakın yuk şinin_[kim] .

BİLGÉLEV

- A1 I. bilgilév₂:Bilgé, tamga saluv. (Bilgilenmek)
II. bilgilév → [kim] , [kimi]
Ör. Şin_[kim] gine ul hemme şakmaklarını_[kimi] *bilgilep* bitirgen.
- A2 I. bilgilév₂:Bilgélé bér maksat bélen atap, ayırıp, bülép kuyuv. (Belli bir maksatla ayırıp, bölmek)
II. bilgilév → [kim] , [kimi]
Ör. Kommuna_[kim] (... kavın, karbız hem berengilik öçin...) yalpak tavnın könyak itegin hem öski açık ölišindegi tigiz ni_[kimi] *bilgilegen* idi.
- A3 I. bilgilév₂:Bérer nersenéñ mikdarın yaki vakıt külemén anıklav, şunı resmileşterüv. (Açıklamak, resmişleştirmek)
II. bilgilév → [kim] , [ne]
Ör. Mina alay bulsa, Meherni_[kim] (üz bilüvimçe) biş yüz sum_[ne] bilgirim.
- A4 I. bilgilév₂:İsepnev, çamalav, küz aldına kitév (külem yaki yıraklık turında) . (Göz önünde tutmak)
II. bilgilév → [kim] , [kimi]

Ör. Daniyılın tecrübeli küzi_[kim] otriydtnın bik küp bulsa bir yüz illi kişilik ikeni_[kimi] bilgiledi.

- A5 I. bilgilév₃:Nindi de bulsa xézetke, éşke, ukuga h. b. ş. urnaştıruv, kuyuv, ciberüv. (Göreve atamak)
- II. bilgilév → [kim] , [kime] , [ne]
- Ör. – Hezir üzin tetiş şherine_[kime] Tatar balaların_[kim] Rusça ukıtırğa_[ne] bilgilegenner.

BİLEW I

- A1 I. bilew₂:Nersege de bulsa (meselen, cirge, mölketke) iye buluv. (Sahip olmak)
- II. bilew → [kim] , [kimi]
- Ör. (Sen)_[kim] İki dönya devletin_[kimi] bilersin.

BİLEW II

- A1 I. bilew₃:Balanı bilevge urap, kısıp beylev. (Kendine çekmek)
- II. bilew → [kim] , [kimi] , [kime]
- Ör. Eniyn_[kim] sini_[kimi] (söya-söya) ap-ak bilevlerge_[kime] bilegen.

BİRÉŞÜ

- A1 I. biréşü₂:Bérer éşte, uyında, bexeste ciñélüv, östén çıgaalmav. (Yenilmek)
- II. biréşü → [kim] , [kime]
- Ör. Bir ukımıslı_[kim] kırık nadanga_[kime] birişmes.
- A2 I. biréşü₁:Fizik hem ruxi xelsézlenüv, naçarlanuv; kartı torırğa kéçé kalmav (avıruv, törlé kıynlıklar h. b. ş. teesirler arkasında). (Çaresiz kalmak)
- II. biréşü → [kim]
- Ör. (Kartı ülgennen son) Medine Hanım_[kim] ayıruçá birişti,küzleri tağın da naçarrak küre başladı.

- A3 I. biréşü₁:Bér-béréñe sügüv, kıynaşu, bergeleşüv. (Yardımlaşmak)
II. biréşü → [kim]
Ör. Mondıy çakta balalar_[kim] , sugıştan tuktap, ni hezir *birışeler* dip, kızık kötip toralar.

BİRÜV

- A1 I. birüv₃:Nersené de bulsa bérevnéñ üzéne tapşırıv, kulına tottırıv.
(Vermek)
II. birüv→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. Nurullin_[kim] ştabta pakitnı_[kimi] komissarnın üzine_[kime] birdi.
- A2 I. birüv₂:Xeber itüv, béldérüv (adrés, téléfon h. b. ş. turında) . (Haber vermek, bildirmek)
II. birüv→ [kim] , [kimi]
Ör. – Min_[kim] (suna balalar sanı turında) ... alarnın isimligin_[kimi] *birirge* gine tiyiş bulam.
- A3 I. birüv₂:Tülev (xak h. b. ş. turında) . (Ödemek)
II. birüv→ [kim] , [ne]
Ör. (Onlar)_[kim] [Marat:] Kiçe kolhoz kulına radyo kuydım, (şunun öçin) illi sum_[ne] birdiler.
- A4 I. birüv₂:Nerse bélen de bulsa büleklev turında. (Madalya vermek)
II. birüv→ [kim] , [ne]
Ör. (Onlar)_[kim] Sabah tuyda bülek_[ne] *birip*, alkışlap kul çaptıllar.
- A5 I. birüv₃:Sopial ehemiyeté bulgan bérer sıyfotka iye itüv. (Hak vermek)
II. birüv→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. Birkim bire olmagan irikni_[kimi] minim halkıma_[kime] bolşivikler_[kim] birdi.
- A6 I. birüv₂:Ügét-nesixet, kiñeş h. b. ş. süzler yanında kilép, edep-tertipke, törlé künekmelerge h. b. ş. öyretüv. (Nasihat vermek)

- II. birüv→ [kim] , [ne]
Ör. Gali abzıy_[kim] [cıyılıšta] ahırğaça utırdı hem küyi kine faydalı kineşler_[ne] birdi.
- A7 I. birüv₂:Kémné de bulsa bérer eşke bilgélev, bérer eş başkarırğa kuşu, eş bélen teemin itüv. (İş vermek)
II. birüv→ [kim] , [ne]
Ör. (Biz)_[kim] Büginnen birer eş_[ne] *birüvin* soramakçı bulıp, upravyayuşıynın çıkkanın köterge kiriştik.
- A8 I. birüv₂:Kaya da bulsa bérer télek bélen yazma revéşte mörecegat itüv turında. (Dilekçe vermek)
II. birüv→ [kim] , [ne]
Ör. Safı abzıy_[kim] (kommunaga kirirge) garıza_[ne] *birdi*. Şunı kararga kirek.
- A9 I. birüv₂:Resmi revéšta bérer ge urnaştırıv (mektepke, yeslége h. b. ş. urınnarga) . (Yerleştirmek)
II. birüv→ [kim] , [kime]
Ör. (O)_[kim] Balalar yortına_[kime] birü.
- A10 I. birüv₂:Kiyevge çıgarga röxsset itüv yaki mecbur itüv; yereşüv. (Mecbur etmek)
II. birüv→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] (Gadette bula torgan süzlerden son) , Zeynepni_[kimi] birmekçi *birüv*, yavçını ozatıp ciberdi.
- A11 I. birüv₂:Tamaşaçılar aldında çığış yasav, konpert, spiktakl kürsetü, kuyu. (Görevlendirmek)
II. birüv→ [kim] , [ne]
Ör. [Seyyar] Dramtruppası artistları_[kim] atnaga iki tapkır spiktakl_[ne] *birip* kildiler.

- A12 I. birüv₂:Nersene de bulsa ukıtu, öyretü. (Dersi vermek, geçmek)
II. birüv→ [kim] , [ne]
Ör. [Kamalov]_[kim] , Sibirde birinçi Tatar pedagogiya tihnikumı oyıştırıp,
universititta ukıgan vakıtında şunda törli fennerden derisler_[ne] *birip* kildi.
- A13 I. birüv₃:Tasvirlav, suretlew, çağıldırıw, kürsetü (edebiyat hem sengat
eserleri turında) . (Tasvirlemek)
II. birüv→ [kim] , [kimi] , [kimde]
Ör. (O)_[kim] Eserde_[kimde] kiri tıpları_[kimi] *birü* alımı.
- A14 I. birüv₂: Kayber isimner bilen yeneşe kilip, nindi de bulsa eşni başkarını
bildire. (Başardığımı bildirmek)
II. birüv→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Zvonok_[ne] *birü*.
- A15 I. birüv₂:Kim yaki nerse öçin de bulsa birersin yaki birer nerseni korban
itü. (Kurban etmek)
II. birüv→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] (Anın öçin kanın kızganmaska, kirek bulsa) , gomirin_[kimi]
birirge!
- A16 I. birüv₁:Nersege de bulsa bağışlav. (Bağışlamak)
II. birüv→ [kim]
Ör. (Biz)_[kim] Tagın mine nerse:cey köni kübrek vakıtıgızını yal iterge
birigiz.
- A17 I. birüv₂:Cinilip, karşı tora almıyça, nerseni de bulsa doşmanga kaldıru.
(Yenilip düşmana vermek)
II. birüv→ [kim] , [kimi]
Ör. Çınında, riganı_[kimi] ginirallar_[kim] *birdiler.*
- A18 I. birüv₂:Barlıkka kitirü, citiştirü, hasil itü. (Olmak)
II. birüv→ [kim] , [kimi]

Ör. Kura cilek, ciya kibi cimeş ağaçları_[kim] üzlerinin cimişlerin_[kimi] birdiler.

BOZU

- A1 I. bozu₂:Yaraksız itüv, naçarlandıruv. (Bozmak, zarar vermek)
II. bozu→ [kim] , [kimi]
Ör. [Yardemçi povar]_[kim] birniçe tapkır aşnı_[kimi] bozdı.
- A2 I. bozu₂:Vatuv, cimérüv, yaraksız xelge kitérüv. (Bozmak)
II. bozu→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Yul_[ne] bozuv.
- A3 I. bozu₂:Başkaçarak itép yañadan tégü, koruv, yasav öçén sütüv, cimérüv.
(Tamir etmek)
II. bozu→ [kim] , [kimden]
Ör. (Ben)_[kim] – Sinin iskinnen_[kimden] *bozıp* tikken kamzulga sıymıy başladım.
- A4 I. bozu₂:Sızıp taşlav, bétérüv, yukka çıgaruv (yazusızuv turında) .
(Bozmak)
II. bozu→ [kim] , [kimi]
Ör. Ferit_[kim] , bu isimni_[kimi] *bozıp*, üz familiyasın yazıp kuyarga da uylagan idi.
- A5 I. bozu₁:Bötén, başlanmagan eybérné başlav, bülgelev. (Bozmak)
II. bozu→ [kim]
Ör. Kaz_[kim] bozu.
- A6 I. bozu₂:Yalgış itép üzgertüv. (Değiştirmek)
II. bozu→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Tilni_[kimi] bozu.
- A7 I. bozu₂:Ütemev (kiléşengen, aldan kabul itélgen tertip, zakon, kagıydene

h. b. ř.). (Kanun bozmaq)

II. bozu→ [kim] , [ne]

Ör. (O)_[kim] Zakon_[ne] bozu.

A8 I. bozu₂:Tormış ağıřınıñ, mönesebetlernéñ, éřnéñ h. b. niñ urnaşkan tertibén, bilgélé bér çigén üzgertüv, çualtuv, tarkatuv. (İşini bozmaq)

II. bozu→ [kim] , [kimi]

Ör. (O)_[kim] İşni_[kimi] bozu.

A9 I. bozu₂:küç. Cıyırır, sıtuv, çıtuv (yözge, çırayga keyéfsézlék, açuv, rızasızlık bilgéléré çıgaruv turında) . (Yüzünü buruşturmaq)

II. bozu→ [kim] , [kimi]

Ör. Bikmulla kart_[kim] tüzmede, yözin_[kimi] *bozup* tagın sıkranıp kuydı.

A10 I. bozu₂:İské Rossiyede:soldat xézetménen kotılıp kaluv maksatı bélen bérer egzanı (kolak, küz, ayak, kul h. b. ř.) imgetüv, gariplendéřüv. (Sakatlamak)

II. bozu→ [kim] , [kimi]

Ör. – Sin_[kim] mina da eytmesten yuramalıy küzinni_[kimi] bozdın.

BOZIşTIRUV

A1 I. boziřtiruv₃:Dořmanlařtiruv, kotırtuv, mönesebetlerné, kéřéler arasın bozu. (Ara bozmaq)

II. boziştiruv→ [kim] , [kimi] , [kimle]

Ör. Kiyev bilen_[kimle] aranı_[kimi] *boziştirıp*, elle nişlep bitken idi, melgun_[kim]

BOLGANUV

A1 I. bolganuv₁:Töş. yün. k. bolgav (1 meg.) . (Dalgalanmaq)

II. bolganuv→ [kim]

Ör. Yavlık paradlarda çilge karşı bötirile torgan bayrakların birsi_[kim] şikilli bolgana.

- A2 I. bolganuv₁:Bolgançık xelge kilüv, tonıklanuv, kom, lem h. b. ş. Bélen
katnaşu, aralaşuv. (Bulanmak)
II. bolganuv→ [kim]
Ör. (O)_[kim] Suga barsan bar irterek, songa kalsan bolgana.
- A3 I. bolganuv₁:Tertipséz aralaşu, çuvaluv, butaluv. (Karışmak)
II. bolganuv→ [kim]
Ör. Atlar_[kim] kildi at östine, bar da birge bolgandı.
- A4 I. bolganuv₁:Arlı-birlé kilüv, iké aradaaptırap yörüv. (Şaşırmaq)
II. bolganuv→ [kim]
Ör. (Sen)_[kim] –Kayçanga kader üzine üzin huca bula almıy (iki urtada)
bolganırsın.
- A5 I. bolganuv₁:küç. Törlé tertipsézlékler, ıgı-zıgılar, rizasızlıklar tuvuv,
çuvalış barlıkka kilüv. (mec. Karışmaq)
II. bolganuv→ [kim]
Ör. Kül_[kim] *bolganır* bir tonar, il bolganır, bir tınar.

BOLGATU

- A1 I. bolgatu₂:Sıyıklıknı yaki çeçéle hem koyıla torgan başka eybérlerné
bérer nerse yardıménde katnaştıruv, tuglav. (Sıvı bir şeyi
karıştırmak)
II. bolgatu→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Başak_[ne] bolgatu.
- A2 I. bolgatu₁:Tertibén çuvaltuv, anlayışsız itüv. (Karıştıtmak)
II. bolgatu→ [kim]
Ör. ((Biz)_[kim] –Barıgız da birden söylep, bolgatmagız.
- A3 I. bolgatu₂:Kotırtuv, tertipsézlék tudıruv, gavga, tavış çıgaruv. (Kavga
çıkarmak)

II. bolgatu→ [kim] , [kimi]

Ör. Bötín avılın_[kimi] şul Yakub zimagur_[kim] bolgatıp tata.

BORGALANUV

A1 I. borgalanuv₁:Elé bér yakka, elé ikéncé yakka borıluv, borılgalay; törlé yakka xeraket itüv. (Bir oraya bir buraya dönmeK)

II. borgalanuv→ [kim]

Ör. Tank_[kim] *borgalangan* arada bere tözep binzin bagına.

A2 I. borgalanuv₁:Gevde bélen sıgılmalı xeraketler yasap yak-yakka borıluv. (Kıvırtmak)

II. borgalanuv→ [kim]

Ör. *Borgalanıp* yörgen bulıp, kızlar_[kim] üzi söydire.

A3 I. borgalanuv₁:Borgalanıp, borıla-borıla, bormalı sızık yasap, bormalap. (Kıvırtmak)

II. borgalanuv→ [kim]

Ör Karlı tavlار buylap kalın sostav_[kim] *borgalanıp* alga suzıldı.

A4 I. borgalanuv₁:Nazlanuv, irkelenüv, kılancıklanuv. (Nazlanmak)

II. borgalanuv→ [kim]

Ör. (O)_[kim] İrke malay üzinin yatlap algan cavabın biryulı gına eytmi, *borgalanıp* tora yaki kılanıp birer tozsız cavap kaytara idi.

A5 I. borgalanuv₁:Fikérén açıktan-açık eytmey, xeylelev. (Fikrini açıqça söylememek)

II. borgalanuv→ [kim]

Ör. (Siz)_[kim] –*Borgalanmıy* gına cavap birigiz: süz üzisiz öçin aklarnımı, kızılarnımı faydalı dip uylıysız?

BORGALAV

A1 I. borgalav₂:Birer nerseni törli yaklarga eylendirü, hereketlendirü. (Hareketlendirmek)

II. borgalav→ [kim] , [kimi]

Ör. Kimdir_[kim] mandolin kolagın_[kimi] borgalıy.

A2 I. borgalav₂:rev. meg. Bormalı itip, bormalap. (Burmak)

II. borgalav→ [kim] , [kimi]

Ör. Al külmeginnin yakasın_[kimi] kim_[kim] kaygan borgalap.

BORUV

A1 I. boruv₂:Bérer eybérné eylene yúneléşénde xeraketke kitérüv, torışın üzgertüv. (Burmak)

II. boruv→ [kim] , [kimi]

Ör. – Tukta eli, nige sin_[kim] ul gaykalarını_[kimi] borasın?

A2 I. boruv₃:Xeraket yúneléşén üzgertüv, ikénçé yúneléş bélen xeraket ittérüv. (Burmak)

II. boruv→ [kim] , [kimi] , [kime]

Ör. İlsöyar_[kim] köymeni_[kimi] zenger mayakka_[kime] taba bordı.

A3 I. boruv₃:Bétérüv (mıyıkı) . (Bıyık burmak)

II. boruv→ [kim] , [kimi] , [kime]

Ör. [Kupşı igit]_[kim] , ... zur mıyıkların_[kimi] iki yakka_[kime] *borıp*, hahıldap köldi.

A4 I. boruv₂:İgtibarnı çitke yúnelütüv öçén süz yaki fikérnén témasın üzgertüv, almaştırıv, ikénçége küvçerüv. (Değıştirmek)

II. boruv→ [kim] , [kimi]

Ör. Gafiyat_[kim] meseleni_[kimi] uvinga borırğa tırıştı.

BORINLAV

A1 I. borınlav₁:Şıtım ciberüv, şıta başlav, ürénté çıgarıv, tişélép çıgıp, östénde kürénüv. (Filiz çıkmak)

II. borınlav→ [kim]

Ör. (Üç itken kibik) , bir çiklevik_[kim] *borınlıy* pal yortı yagında.

- A2 I. borınlav₁:Tomşığı bélen kükey kabığın tişüv (bebke, çébés turında) .
(Yumurta çıkmak)
II. borınlav→ [kim]
Ör. Öç atna digende yomırkalar_[kim] *borınladılar*, birem-birem çibişler
çıga başladı.

BOTAV

- A1 I. botav₂:Botaklarınnan arındıruv, botaklar ınnan çıstartuv. (Budamak)
II. botav→ [kim] , [kimi]
Ör. (Ben)_[kim] Yaş kayının_[kimi] *botagın* balta birsin botayım.
- A2 I. botav₂:Botarlav, saksız revéşte özgelev, sındıruv. (Parçalamak)
II. botav→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Şomırt (alma, mileş h. b.)_[kimi] *botap* çıgu.

BOCRALAV

- A1 I. bocralav₂:Bocra kuyuv, kiderüv, bocra bélen bérkétüv. (Halka,
çemberle bağlamak)
II. bocralav→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Çalgını_[kimi] bocralav.
- A2 I. bocralav₂:Bocra sıman itüv. (Halka gibi yapmak)
II. bocralav→ [kim] , [kimi]
Ör. Satuçı_[kim] , östel östine kulın_[kimi] *bocralap* kuvip, yomırkalarını
tegeretmiçe totıp torgan.

BUGAZLAV

- A1 I. bugazlav₂:Suyuv. (Derisini soymak)
II. bugazlav→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Sarık_[ne] bugazlav.
- A2 I. bugazlav₂:Bugaznı çeynep, yırtıp ütérüv (yırtkılar turında) .
(Boğazını kesmek)

II. bugazlav→ [kim] , [kimi]

Ör. Bürü_[kim] sarıklarnı_[kimi] bugazlıy.

BUDIRUV

A1 I. budıruv₃:Bérer nerse bélen kısıp urav, buvıp beylev (ciñné, balaknı h. b. ş.) . (Boğmak)

II. budıruv→ [kim] , [kimi] , [kimle]

Ör. (O)_[kim] Cin oçların_[kimi] rizin bilen_[kimle] *budırıp* kuyuv.

BULANUV

A1 I. bulanuv₁:Üzénen par çıgaruv, bérküv. (Çift çift çıkmak)

II. bulanuv→ [kim]

Ör. Berengiler_[kim] (tabak tulıp) , *bulanıp* toralar.

A2 I. bulanuv₁:Parlanuv, par tamçılarınınan dımlanuv. (Buharlanmak, buğulanmak)

II. bulanuv→ [kim]

Ör. Tereze pıyalaları_[kim] bulangan.

BULUV

A1 I. buluv₃:Çınbarlıkta yeşev, vakıt hem prostranstvo eçénde urın alıp toruv; bar buluv. (Bulmak)

II. buluv→ [kim] , [kimde] , [ne]

Ör. (O)_[kim] Kükte_[kimde] niçe yoldız_[ne] *bulsa*, bizni duslar de şul çalkı.

A2 I. buluv₂:Oçrav, tabıluv, turı kilüv, kilép çıguv. (Bulması mümkün olmak)

II. buluv→ [kim] , [ne]

Ör. (O)_[kim] Mömkünlük_[ne] bulmav.

A3 I. buluv₁:Barlıkka kilüv; yasaluv. (Meydana gelmek)

II. buluv→ [kim]

Ör. (Tama-tama) ku_[kim] bula.

- A4 I. buluv₃:Üsüv, unuv (igén h. b. ş. turında) . (Meyve vermek, büyümek)
II. buluv→ [kim] , [kimde] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Uzgan cey küp de_[kimde] aşlık_[ne] *bulmagan*, halık açkkan.
- A5 I. buluv₂:Ezér xelge kilüv, citéşüv, ölgérüv (aş-su h. b. turında) . (Hazır hale gelmek)
II. buluv→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Hezir aş_[ne] bula.
- A6 I. buluv₂:Bulıp uzu, kilép çıguv, faktka eylenüv (törlé xeller, vakıygalar, tabigat kürénéşleré h. b. ş. turında) . (Meydana gelmek)
II. buluv→ [kim] , [kimde]
Ör. Ay arasında_[kimde] yavımnar_[kim] bula.
- A7 I. buluv₁:Kilüv, citüv, urnaşuv (tevlék, yıl vakıtları h. b. ş. turında) . (Vakti gelmek)
II. buluv→ [kim]
Ör. Elle son min yoklaganda kış_[kim] bula başlaganmı?
- A8 I. buluv₂:Tuluv, uzuv (vakıt, srok h. b. ş. turında) . (Dolmak)
II. buluv→ [kim] , [kime]
Ör. (Ul arada)balaga_[kime] biş yaş yarım_[kim] bula.
- A9 I. buluv₂:Unışlı temamlanuv, tögellenüv (éş h. b. ş. turında) . (Bir işi tamamlamak)
II. buluv→ [kim] , [kimi]
Ör. [Kildili-kittili söylevçiler]_[kim] monda kilip, bulıp bitken eşni_[kimi] bülmeçiler.
- A10 I. buluv₁:Ütelüv, tormışkaaşuv (télek h. b. ş. turında) . (Gerçekleşmek)
II. buluv→ [kim]
Ör. Hemme tilegin_[kim] bula.

BULIŞU I

- A1 I. bulıřu₂:Yardem itüv. (Yardım etmek)
II. bulışu→ [kim] , [kime]
Ör. Yalkınlı süz, dertli [kim] doşmannı cinerge[kime] (bik bik katı) bulıştı.

BULIŞU II

- A1 I. bulıřu₂:Bérer nerse yaki kéřé bélen mavıgıp kitép, řunıñ bélen ozak meşgul buluv. (Meşgul olmak)
II. bulışu→ [kim] , [kimle]
Ör. (O) [kim] Bir kunak bilen[kimle] bulışıp, ikinçisin bilmi de kalganmın.

- A2 I. bulıřu₂:Bérer kéřége beylenüv, anı borçu. (Birisine musallat olmak)
II. bulışu→ [kim] , [kimle]
Ör. (O) [kim] [Huca ahunga:] Monnan son, minim eşime tıgılıp, minim bilen[kimle] bulışmassmı?

BURAV II

- A1 I. burav₁:Bik köçlé buluv (buran turında) . (Kar fırtınası için pek güçlü olmak)
II. burav→ [kim]
Ör. Uramnarı da karangı citmese buran[kim] burıy başladı.

BURSU

- A1 I. bursu₂:Ciñélçe bozıla, kügere başlap üslenüv, sérsüv (azık-télék turında) . (Çürümek)
II. bursu→ [kim] , [kimde]
Ör. Cılırak de[kimde] ozak torgan maynı[kim] bursıy başlavı.

- A2 I. bursu₂:Dım, törlé iaçar isler katnaşudan nık bérküvlenép, sulav öçén avırayuv (bülme, tsrlék toragı h. b. pt. Navası turında) , (Halsizlenmek)
II. bursu→ [kim] , [kimden]

Ör. Medine_[kim] , birniçe yöz kişinin tirlevinnen_[kimden] *bursıp* kitken havanı cilletü öçin, ... terezeni açtı.

- A3 I. bursu₁:Tirlep-kızışıp toruv, borçılıuv. (Heyecanlanmak)
II. bursu→ [kim]
Ör. Gafiyatullanın küzin yokı almadı. (O)_[kim] (Eli bir yağına, eli ikinçisine eylenip) , ozak kına *bursıp* yatkannan son, yoklap bulmaskığına tamam ıšanıp, kinet sikirip tordı.

BUTAV

- A1 I. butav₂:Törlé térdén bulgan nerselerné bér-bérséne kuşıp aralaştırıuv, bolgatuv (gadette tügele, çeçele, izéle torgan eybérler turında) . (Dağıtmak)
II. butav→ [kim] , [kimi]
Ör. Kelimullin_[kim] kisevlerini_[kimi] *butagantayagın yanıp torgan uçakka ırgıttı.*
- A2 I. butav₂:Prédmetlarnıñ üzara urnaşuvındağı tertipné bozuv; çuvaltuv. (Karıştırmak)
II. butav→ [kim] , [kimi]
Ör. Aldan, tantanalı atlap, rota komandırı Akçurin_[kim] , (anın artınnan) , safların_[kimi] *butap*, bir-birsi bilen söyleşıp, ... illi-altmış kişi bara idi.
- A3 I. butav₃:Kuşarga-katnaştırırğa, yeneşe kuyarga tiyés bulmagan nerselerné yalgış kuşu, aralaştırıuv, bér retke kuyuv. (Farklı çeşitten şeyleri birbirine karıştırmak, bulamak)
II. butav→ [kim] , [kimi] , [kimde]
Ör. (O)_[kim] Bu eserde_[kimde] Necminin törlü vakıygalarnı_[kimi] [ehemiyetleri törlü derecede buluvına karamastan] *butap*, aralaştırıp yörtüvi de elle niçik kine urınsız kibik touila.
- A4 I. butav₃:Bérer nersené yaki kéşéné ikénçé nerse yaki kéşe dip yalgışuv, alarnı ayıra almav. (Ara bozmak)

II. butav→ [kim] , [kimi] , [kimle]

Ör. (Onlar)_[kim] Mini_[kimi] birer kişi bilen_[kimle] *butylar*, küresin.

A5 I. butav₂:Yalgış fikér tudıruv, yalgıştıruv. (Yanlış fikirler uydurmak)

II. butav→ [kim] , [kimi]

Ör. (O)_[kim] Sorav alganda ul soravlar bilen uynarga, (kapma-kapşı soravlar kuvip) kişini_[kimi] tamam *butarga*, kavşatırğa yarata idi.

A6 I. butav₂:Bolgav; izev (kul, baş h. b. turında) . (Bir şeyi havada sallamak)

II. butav→ [kim] , [kimi]

Ör. (O)_[kim] Koyrığın_[kimi] *butıy-butıy* heyleker tölki kilip kire.

BUVUV

A1 I. buvuv₂:Bérer nersené totıp, beylep yaki başkaça kısıu. (Kısmak, ezmek)

II. buvuv→ [kim] , [kimi]

Ör. Kan_[kim] tamırın_[kimi] buvuv.

A2 I. buvuv₃:Bérer nerse bélen kısıp urav, beylev (bilné h. b.) . (Bir şeyi bağlamak)

II. buvuv→ [kim] , [kimi] , [kimle]

Ör. Gerey_[kim] külmek östinnenbilin_[kimi]kayış bilen_[kimle] bugan.

A3 I. buvuv₃:Bérer nersené kısıp çornav, urap beylev (bilge h. b.) . (Bir şeyi kısıp boğmak)

II. buvuv→ [kim] , [kime] , [ne]

Ör. İgitler_[kim] bilerline_[kime] kızıl bilbavlar_[ne] bugannar.

A4 I. buvuv₂:Sulış aluv mömkinlégén kimétüv yaki bétérüv. (Havasız kalmak)

II. buvuv→ [kim] , [kimi]

Ör. (O)_[kim] Bik tınçuv havanın sulışını_[kimi] buvuvı.

- A5 I. buvuv₂:Maxsus korılma bélen sunıñ yulın kaplav; buva yasav.
(Boğmak)
II. buvuv→ [kim] , [kimi]
Ör. Kolhozçılar_[kim] ilganı_[kimi] *buvdılar* da sunı kütertiler.
- A6 I. buu₂:İzüv; kısıuv; üserge, yeşerge mémkiilék birnev. (Şansını
kaçırmak, olmasına imkan vermemek)
II. buu→ [kim] , [kimi]
Ör. (O) _[kim] Biz irik kuymabız kişinin behitin_[kimi] buvarga.

BUHILDAV

- A1 I. buhıldav₁:«Bux» sıman tavış çıgarıp yañırav; uxıldav. (Buh diye ses
çıkarmak)
II. buhıldav→ [kim]
Ör. [Parovoz]_[kim] *buhıldap* erli-birli yöriрге kirişti.

BUŞANUV

- A1 I. buşanuv₂:Béraz buşav, arınuv (eybérlerden, kéşélerden, éştop h. b.) .
(Arınmak)
II. buşanuv→ [kim] , [kimden]
Ör. (O) _[kim] Ukudan_[kimden] *buşangan* arada vaktöyak eşlerni karap alu.
- A2 I. buşanuv₁:Kotıluv, arınuv (xislerden h. b.) . (Hislerden arınmak)
II. buşanuv→ [kim]
Ör. (Sen) _[kim] Andıy hezretli çakta, onıtılıp bir söyleşip utırsan da,
buşanıp kalasın.
- A3 I. buşanuv₁:Tabıgıy ixtıyacnı ütev. (Hareketlenmek)
II. buşanuv→ [kim]
Ör. [Şekirtler]_[kim] abzarga yögirdiler, akrınlap-akrınlap, kunak
atlarını_[kimi] karıy-karıy *buşandılar* da aş öyne kirdiler.

BUŞATU

- A1 I. buşatu₂:Östéndegé yaki éçéndegé nerseden arındıruv, azat itüv (savıt-sabanı, eybér saluv-saklav urının h. b. ş. nersené) , buş (1meg.) kaldıruv. (Boşaltmak)
II. buşatu→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Arbanı_[kimi] buşatuv.
- A2 I. buşatu₃:Bérer nerse östéndegé yaki éçéndegé eybérné annan aluv, ikénçége urnaştıruv. (Bir şeyi başka yere taşımak)
II. buşatu→ [kim] , [kimden] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Vazonnan_[kimden] tovar_[ne] buşatu.
- A3 I. buşatu₂:Torak h. b. ş. urınnan kitüv, anı kaldırıp çıguv. (Başka yere taşınmak)
II. buşatu→ [kim] , [kimi]
Ör. Şuşı könnerde Ehmetcannar gavlesi_[kim] yortnı_[kimi] buşatacak.

BUŞAV

- A1 I. buşav₁:Östéndegé yaki éçéndegé nerse den arınuv, azat itélüv (savıt-saba, eybér saluv-saklav urını turında) . (Boşalmak)
II. buşav→ [kim]
Ör. Çilekke bal aga, kerez küzenekleri_[kim] *buşap* kala.
- A2 I. buşav₂:Bilevçésé-toruvçısı, yörüvçésé-kérüvçésé kalmav (urın, meydan h. b. ş. turında) . (İstifa etmek)
II. buşav→ [kim] , [kimi]
Ör. Möfti_[kim] urını_[kimi] buşadı.
- A3 I. buşav₂:Meşgul buludan tuktav (késé turında) . (Meşgul olunan bir işi bırakmak)
II. buşav→ [kim] , [kimden]
Ör. (O)_[kim] Eşten_[kimden] buşav.

- A4 I. buşav₂:Faydalanuvda, éšte buludan tuktav (törlé koral, transport h. b. turında) . (Meşgul olunan işi bırakmak)
II. buşav→ [kim] , [ne]
Ör. Eyde, Meryem apay_[kim] , ütük_[ne] hezir buşadı.
- A5 I. buşav₁:Xereketlene alır, iréklé xelge kilüv (kul h. b. turında) .
(Hareketlenmek)
II. buşav→ [kim]
Ör. Kul_[kim] buşav.
- A6 I. buşav₂:Tartılıp, kiyérélép toruvdan tuktav; salınuv, sülpenlenü(bav, be1, uyn koralınıñ kılı, muskul h. b. turında) .
(Hareketlenmek)
II. buşav→ [kim] , [ne]
Ör. Aygır_[kim] az gına dilbige_[ne] buşav yanadan alga ırgıldı.

BUYAV

- A1 I. buyav₂:Maxsus matde (buyav) sértép, séndérép h. b. ş. (manuvdan başka) yul bélen eybérné bütün téске kértüv. (Boyamak)
II. buyav→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Tereze borısın_[kimi] buyavu.
- A2 I. buyav₂:Buyav h. b. ş. nersené eybéрге sórtüv, yaguv, yoktırıv.
(Sürtmek)
II. buyav→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Paknı_[kimi] (yuka gına itip) buyavu.
- A3 I. buyav₂:Bérer nerse yoktırıp pıçratuv. (Kirletmek)
II. buyav→ [kim] , [kime]
Ör. (O)_[kim] Tuzanga_[kime] buyavu.
- A4 I. buyav₂:Bérevge gayıp taşlav, anı naçarlık éşlevde katnaşkan itép kúrsetüv yaki oyatka kaldırıv. (İftira atmak)

II. buyav→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Kollikivni_[kimi] buyavu.

BIZLAV

A1 I. bızlav₁:«Bız» sıman taviş bélen şavlav, xeraket itüv. (Bız diye ses çıkarmak)
II. bızlav→ [kim]
Ör. Öyde bir gine çibin_[kim] de bızlamıy.

BIRLAV

A1 I. bırlav₁:«Bır» sıman taviş çıgarıp yañırav, kaltırav. (Bır diye ses çıkarmak)
II. bırlav→ [kim]
Ör. Motor_[kim] bırlav.

BEYLENÜV

A1 I. beylenüv₂:Elémte urnaştırıp, beylenéşke kérüv, xeberleşüv. (Haberleşmek)
II. beylenüv→ [kim] , [kimle]
Ör. (Ben)_[kim] Şturmcılar yolkı komandırı mayor pinnik bilen_[kimle] *beylendim* hem alardan fronttağı heller turında bizge heber itip torunı ütindim.

A2 I. beylenüv₂:Bérev bélen yakın, tıgız mönesebetke kérüv. (Birisiyle yakın ilişkiye girmek)
II. beylenüv→ [kim] , [kimle]
Ör. (Sen)_[kim] Niktol hatınga_[kime] beylenesin?

A3 I. beylenüv₃:Resmileştérmegen beylenéşke kérüv. (Bağlanmak)
II. beylenüv→ [kim] , [kime] , [kimle]
Ör. Gölgine_[kim] bu duslarına_[kime] indi yöregi bilen_[kimle] beylendi.

A4 I. beylenüv₂:Ruxi yakınlık toyu; yakın, üz ite başlav. (Yakınlık duymak)

II. beylenüv→ [kim] , [kime]

Ör. Sin_[kim] üzin iç şul traktorga_[kime] *beylenip* kittin.

A5 I. beylenüv₁:Kéréşüv, alınuv, başlav (gadette küñélge oşap citmegen
bérer éške) . (Girişmek, başlamak)

II. beylenüv→ [kim]

Ör. – Tanış bulıp çıktığımız bit, süzigiz_[kim] *beylenir* indi.

A6 I. beylenüv₁:Başlanıp kitüv, uñışlı baruv (süz turında) . (Başlamak)

II. beylenüv→ [kim]

Ör. Min_[kim] (hezir ana tik tor dip tügil, söyle dip) beylenem.

BEYLEV

A1 I. beylev₃:Cép, kindére, bav, tasma kébék nerselernéñ oçların töyén
bélen bér-bérséne yaki büten eybérge totaştıruv. (Bağlamak,
dügümlmek)

II. beylev→ [kim] , [kimi] , [kime]

Ör. İlgizer_[kim] , arbasınnan töşip, yögen tizgini_[kimi] kapka baganasındagı
bocraga_[kime] beyledi.

A2 I. beylev₃:Bav h. b. ş. nerse bélen bérer ge tagıp, élektérép kuyu;
arkanlav. (Bağlamak)

II. beylev→ [kim] , [kimi] , [kime]

Ör. (O)_[kim] Atnı_[kimi] kapka töbine_[kime] beylev.

A3 I. beylev₃:Bav, cép işé nerseler bélen kısıp urap toruv; téynev.
(Bağlamak)

II. beylev→ [kim] , [kimi] , [kimle]

Ör. (O)_[kim] Bülekni_[kimi] törip kızıl tasma bilen_[kimle] beylev.

A4 I. beylev₂:Başka börkenép, oçların, poçmakların kara-karşı kitérép
téynev (yavlıkni, şelné h. b.) . (Bağlamak)

II. beylev→ [kim] , [kimi]

Ör. (O)_[kim] Yavlıkni_[kimi] çöyip beylev.

CAYLAV

- A1 I. caylav₂: Nindidebulsaeşöçencaylı, uñayxelgekitérü, caylıitépurnaştırı, ezérlep kuyu. (Bir işe hazır ve faydalı hale getirmek)
II. caylav→ [kim] , [kimi]
Ör. Bal kortı_[kim] (oçıp kiterge dip) kanatların_[kimi] cayladı.
- A2 I. caylav₂: Bilgélé bér tertipke kitérü, köylev (éş, tormış. b. ş. turında)
(Düzene sokmak, hazırlamak)
II. caylav→ [kim] , [kimi]
Ör. [Yavçı:]_[kim] Eşni_[kimi] *caylamıy* torıp, kilüden tuktamam, alla boyırsa.
- A3 I. caylav₃: Bilgili şartlarga turı kitérü, şul şartlar talebine buysındırı.
(Belli şartlara tabi tutmak, şartlarını hazırlayıp maksada erişmek)
II. caylav→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. Biz_[kim] de üz eşibizni_[kimi] ... sugış şartlarına_[kime] *caylap* korırğa tırıştık.

CAYLAŞU

- A1 I. caylaşu₂: Urnaşu, urnaşıp alu, töplenü. (Yerleşmek)
II. caylaşu→ [kim] , [kimi]
Ör. Küz açıp yomgançı çimodannan aş_[kim] östeli_[kimi] caylaştırıldı.
- A2 I. caylaşu₂: Tabigıy şartlarga yaraklaşu, şul şartlarda yeşerge künégü turında. (Çevreye uyum sağlamak)
II. caylaşu→ [kim] , [kime]
Ör. Hayvannar da hem, alar bilen birretten, üsimlikler_[kim] de tirelik şartlarına_[kime] *caylaşkannar*, ... bu caylaşu nesilden nesilge birilip kilgen.

CALPAYU

- A1 I. calpayu₁: dial. Yeşerü, yaxşırak üse başlav (üsémlékler) . (Gürleşmek)

II. calpayu→ [kim]

Ör. Yangırdan son ülenner_[kim] yeşerip, *calpayıp* kittiler.

A2

I. calpayu₁:Éşé uñu, alga kitü; yaxşıru, eybetlenü. (Güçlenmek)

II. calpayu→ [kim]

Ör. (O)_[kim] Yahşıga iyersin – *calpayırsın*, yamanga iyersin – *kartayırsın*.

CANLANDIRU

A1

I. canlandıru₃:Tın yatkan uringa canlılık kértü, şavlap torgan uringa eylendéru; tormış, küñéllélék birü. (Bir yere canlılık vermek)

II. canlandıru→ [kim] , [kimi] , [kimle]

Ör. [Kız]_[kim] üzinin saf kömiş tavışı bilen_[kimle] bötin bakçanı_[kim] *canlandırıp* köle idi.

A2

I. canlandıru₂:Dertlendéru, dert, ilham birü. (İlham vermek)

II. canlandıru→ [kim] , [kimi]

Ör. Anın saf, yangıravık tavışı_[kim] yaralılar törkimin_[kimi] kinet *canlandırıp*, kanatlandırıp cibere.

A3

I. canlandıru₂:Nindi de bulsa bér eşné köçeytép, üstérép ciberü. (Güçlendirmek, teşvik etmek)

II. canlandıru→ [kim] , [kimi]

Ör. []_[kim] bötin köçin Tatar tiyatırın_[kimi] *canlandırıp* vga birdi.

A4

I. canlandıru₃:Uzgan-bulgannı yañadan küz adlına kiterü; faktlar bélen açıklav. (Gözünün önüne getirmek)

II. canlandıru→ [kim] , [kimi] , [kimde]

Ör. (Ben)_[kim] Talgın gına yomıp küzlerimni, *canlandıramsini*_[kimi] *üyimde*_[kimde] .

A5

I. canlandıru₃:Tormışını, çınbarlıknı edebi eserde çağıldıru, suretlev. (Anlatmak, tasvir etmek)

II. canlandıru→ [kim] , [kimi] , [kimde]

Ör. [kim] rivolyuiiyeden songı eserlerinde[kimde] de, riyalizmnı[kimi] devam itip hem anı yugarı soyiilastik töske küterip, biznin cemgiyetnin alga üsişin matur canlandırdı.

CANLANU

- A1 I. canlanu₁:Can kéré; canlı, xelge kñlü. (Canlanmak)
II. canlanu→ [kim]
Ör. [Reüvfe:] Balam[kim] canlangan, eni.
- A2 I. canlanu:Nindi de bulsa sebepten üsüé totkarlanıp torgan, sulgan, şıñgen xelden çıgu, kinet üsép kitü (üsémlékler turında) . (Canlanmak)
II. canlanu→ [kim]
Ör. (Yangır ütkeç) , tagın canlanalarsulgan göller, sulgan dalalar[kim] .
- A3 I. canlanu₁:Tın yatkan, tormış eseré sizélmegen urınga can kéré, şunda şavlap torgan tormış başlanu. (Hareketlendirmek)
II. canlanu→ [kim]
Ör. (O)[kim] İndır tabağı biryulı canlanıp kitti.
- A4 I. canlanu₁:Şav-şu kubu, xereket köçeyü. (Şevklendirmek)
II. canlanu→ [kim]
Ör. Hatın cavap birirge öygirmedı, çügelep utıruvçılar[kim] canlana başladılar.
- A5 I. canlanu₂:Nindi de bulsa xisler çağılı (küzde, çırayda) . (Belirmek)
II. canlanu→ [kim] , [kimde]
Ör. Hetta az süzli, hervakit karangı çıraylı[kim] gazzenin de yözinde[kimde] nindidir canlanu sizildi.
- A6 I. canlanu₁:Aktivlaşu, éşné aktiv alıp baru, köçeytü. (Aktifleşmek)
II. canlanu→ [kim]

Ör. Citmese tagı, eligi heberler tarala başlavga, hafizulla işiler hem alarnın kuştannarı_[kim] ... birden *canlanıp* kittiler.

- A7 I. canlanu₃:Edebi eserlerde, obrazlarda çınbarlık yaki nindi de bulsa fikér, idéya tormıştağıça çağılı. (Yansıtmak)
II. canlanu → [kim] , [kime] , [ne]
Ör. Esernin eçine cıyılğan matiriyallar ... esernin töp idiyesin açuvga yardım matiriyalları bulıp alınsalar gına, yazuvçıl_[kim] adlına_[kime] küyılğan idiya_[ne] canlana.

CÉBÉTÜ

- A1 I. cébétü₃:Katkan, kipken eybérné suga yaki başka sıyıklıkka salıp yomşatu. (Su tesiriyle yumuşamak)
II. cébétü → [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. Kızıl mullası_[kim] hizmetke 12 yaşlık yatim kızlarını alıp, öçer kön aç totıp, kügeren ikmekni_[kimi] suga_[kime] *cibitip* aşata ve idenin yahşı yumasa – kuvıp çığara, dip yazalar.
- A2 I. cébétü₁:maxs. Tiré, süs h. b. ş. nerselerné éşkertü aldınnan bilgélé bér vakıtka suda totıp yomşartu. (Suda yumşatmak)
II. cébétü → [kim]
Ör. (O)_[kim] Ceyge çıksan, basa *cibitirge*, citin çılaturga tilmirip torasın, su tabıp bulmıy.
- A3 I. cébétü₂:Çılatu; yüvêşlendirü. (Islatmak, nemlendirmek)
II. cébétü → [kim] , [kimi]
Ör. –Ene anda kıybladan bolıt kuzgaldı, bolay zarlanıp utıra torgaç, biz_[kim] arışnı_[kimi] *cibitmik*, çeçersin anarı, - dip, kulına körek alıp, [safa] arışnı suvıra başladı.

CÉBÜ

- A1 I. cébü₁:Yüvêşlenü, çılanu. (Islanmak)
II. cébü → [kim]

Ör. Bişmet_[kim] şaktıy *cibigen*, azrak [kibe] töşsin ...dip uyladım.

- A2 I. cébü:Şeberü, tamamçılanu, cébénü. (Tavrını yumşatmak)
II. cébü tü→ [kim]
Ör. – İşitesinmi? Kimdir_[kim] şul bozlı yangır astında, iki ayagın ukmaştırğan da, küşügip,*cibip* tora.
- A3 I. cébü:Su yaki cılılık teesirnde yomşav, yomşak yaki sıyık helge kilü
(katı, tungan yaki kipken eybir turında) . (Suyla yumşamak)
II. cébü → [kim]
Ör. Ayak astı_[kim] cibü.

CÉMÉLDEV

- A1 I. céméldev₁:Özék-özék yaktı nur çeçü. (İşildamak)
II. céméldev → [kim]
Ör. Bolıtlardan arınıp kalgan kük yözinde yoldızlar_[kim] cimildedı.
- A2 I. céméldev₁:Yaktılık nurlarında yaltırav; nurlarnıñ uynavı. (Parıldamak)
II. céméldev → [kim]
Ör. Alar_[kim] tav başınnan *cimildep* küringen ucımnar turında... söyleşeler.
- A3 I. céméldev₁:Kara, tösséz eybérler arasınnan yaltırap kürénü. (Parlayıp görünmek)
II. céméldev → [kim]
Ör. Tıngısız ütkin küzler, çeçinde anda-sanda *cimildegan* börtikler_[kim] –üzi eytmışınçe, okopta uzgan ozak illar üsteligi – mine şundıy idi.

CÉNTÉKLEV

- A1 I. céntéklev₂:Nersené de bulsa béléрге, töşénérge tırışıp, tefsillep, vaklıklarına kader öyrenü, tikşerü. (Bir şeyi öğrenmek üzere uğraşmak)
II. céntéklev → [kim] , [kimi]

Ör. – Sötleşü gine citmi, ... in elik ul şeherli cüp ülennerinin tamırları_[kim] niçik, kaylarga taralganni_[kimi] *cintiklerge* kirek.

- A2 I. céntéklev₁: Nindi de bulsa eybérnéñ vaklıkların, néçkeléklerén béléрге tırışu, töpçénü. (Araştırmak)
II. céntéklev → [kim]
Ör. ... Ul_[kim] *cintikler*, üler üncidi kat, tik şunnan son bizge ışanır.
- A3 I. céntéklev₂: İgtibar bélen küzetü, kızıksınıp karav. (Merakla bakmak)
II. céntéklev → [kim] , [kimi]
Ör. Balalıktan yana gına ayırılıp kilgen bu kızın tiri küzleri_[kim] (sabıylarça kızıksınıu bilen) bizni_[kimi] *cintikliler* idi.
- A4 I. céntéklev₂: rev. meg. céntéklep. Bik yaxşılap, éne citkérép. (Ayrıntılı bir şekilde incelemek)
II. céntéklev → [kim] , [kimi]
Ör. Tufannın_[kimi] in *cintiklep*, osta itip yazgan kaharmannarı – sizonlı eşçiler_[kim] .
- A5 I. céntéklev₂: Tefsillep, vaklıklarına kader igtibar itép, töpçénép. (Tafsilatıyla, iyice, tamamen incelemek)
II. céntéklev → [kim] , [kimi]
Ör. (O) _[kim] Sebebin_[kimi] *cintiklebrektikşirirge*, niçiktir, başına kilmegen idi.
- A6 I. céntéklev₂: Karap, küzetép, tikşérép. (Dikkatle düşünüp bakmak)
II. céntéklev → [kim] , [kimi]
Ör. Soldatlar_[kim] , ... bötin hareketlerin_[kimi] tikşirip, *cintiklep* toruvçı şımçılarnın barlıgına karamastan, üz aralarında bulıp ütken heler hakkında söyleşirge kırıştılar.

CÉPŞÜ

- A1 I. cépşü₁: Béraz érép yüvüşlenü, éri töşü (meselen, kar yaki tuñgan eybér)

(Erimek)

II. cépşü → [kim]

Ör. Koyaşnın nuru torgan sayın köçeya bardı, öynin tübesinnen tamçılar tamı, karlar_[kim] *cipşi* başladı.

A2 I. cépşü₁:Karlar érüden ayak astı pıçrakka, batkakka eylenü, cépşék xelge kilü. (Eriyip sulanmak)

II. cépşü → [kim]

Ör. Yullar_[kim] *cipşü*.

CİBERÜ

A1 I. ciberü: Bilgélé bér uringa bérer yomış yaki maksat bélen kémné de bulsa ozatu. (Yollamak)

II. ciberü → [kim] , [kimi] , [kimle]

Ör. – Mini_[kimi] Rizvan Kazıy_[kim] hat bilen_[kimle] ciber gen idi.

A2 I. ciberü₃: Yüneléş birü, bilgélé bér yüneléş buyınça ozatu. (Uğurlamak)

II. ciberü → [kim] , [kimi] , [kime]

Ör. (Ben)_[kim] Törkimni ikige ayırdım da, üzim nimiylarınn çiginü yulında kalıp, bir törkimni_[kimi] berengi bakçaları arkılı avılınn ikinci başına_[kime] ciberdim.

A3 I. ciberü₁: Kiterge mehbur itü, kuvuv. (Kovmak)

II. ciberü → [kim]

Ör. – Sin_[kim] ul burcuvuynı, eytik, boz dingizi buyında dömbeslep ciberesin...

A4 I. ciberü: Nerseni de bulsa, irak urındağı kişige tapşırü öçin, kişi bilen yaki poçta aşa ozatu. (Uğurlamak)

II. ciberü → [kim] , [ne]

Ör. (Ben)_[kim] Kadirli sugışçı itip, mamık pırçatkalar_[ne] *ciberem* üzine, kullarını cılıtsın.

- A5 I. ciberü₂:İrikke, üzi yörip yörip aşarga kuvuv(malını) . (Gevşetmek)
II. ciberü→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Basularga ciberakbüz atın_[kimi] , kurpı başkayların çüplesin.
- A6 I. ciberü₂:Kiterge irik birü, totmav, totkarlamav. (Tutmamak)
II. ciberü→ [kim] , [kimi]
Ör. (Sen)_[kim] –Cibermini_[kimi] , nige totasın?
- A7 I. ciberü₂:Kimgе yaki nersege de bulsa yaki uk kilerge irik kuyu,
yakınayırğa mömkinlik birü. (Yaklaşmasına izin vermek)
II. ciberü→ [kim] , [kime]
Ör. İgit_[kim] üzi de, ananı ayak tiresine_[kime] cibermes öçin sagalap utırgan
kızılarmiyiy ta birni eşlerge ölgirmedi.
- A8 I. ciberü₂:Totkınnan azat itü, irikke çıgaru. (Azat etmek)
II. ciberü→ [kim] , [kimi]
Ör. Ul ana_[kim] biraz karap tordı da soldatlarga segıydenin atasın_[kimi]
ciberirge kuştı.
- A9 I. ciberü₂:Hizmetten çıgaru, eşten azat itü. (İşten kovmak)
II. ciberü→ [kim] , [kimi]
Ör. –İlikki_[kim] tehnorukni_[kimi] nik ciberdin?
- A10 I. ciberü₁:Éru (buvanı) , buvılıp torgan sunı bilgélé bér yüneléşte agızu.
(Yol açmak)
II. ciberü→ [kim]
Ör. Predsıdatıl vakıtında kişilerni bülip kuygan bulsa, külni_[kim] cibermi
saklap kalırğa mömkin idi.
- A11 I. ciberü₁:Avırtu kimép, avıru keshénéñ xelé ciñéleyü, krızis ütü.
(Hafiflemek)
II. ciberü→ [kim]
Ör. Söt salıp katı çey eçin karadı, lekin başı_[kim] barıbir cibermedi.

- A12 I. ciberü₂:Xereketke kitérü, eşlete başlav (méxanizmını) . (Harekete geçirmek)
II. ciberü→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Segatnı_[kimi] ciberü.

CİGÉLÜ

- A1. I. cigélü₁:Töş. yün. k. cigü. II Kayt. yün. k. cigü (Arabaya koşulmak)
II. cigélü→ [kim]
Ör. Dürt çana, aldagısına oçlap iki at_[kim] cigilgen.

- A2 I. cigélü₁:küç. Éşke totınu, nıklap eşli başlav. (Bir işe girişmek)
II. cigélü→ [kim]
Ör. [Hotuliv] in avır eşke başlap üzi_[kim] *cigile*,ürnek kürsetip, üzi andan atlıy.

CİGÜ

- A1 I. cigü₂:Arba, çana, saban h. b. ş. xucalık eybérlerén, tartıp barırlık itép, at, ügéz, sıyır kébék tartu köçleréne maxsus dirbiyeler bélen bérkétü. (Taşıyıcı hayvanı arabaya hazırlamak)
II. cigü→ [kim] , [kime]
Ör. -Kızıl biya bilenük alaşanı_[kim] tigi zur çanaga_[kime] cigersin.
- A2 I. cigü₃:Nindi de bulsa köçné (cil, élékt|) , téxnika h. b.) bérer eş başkaru öçén faydalanu turında. (Bir enerjiden faydalanmak)
II. cigü→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. (O)_[kim] Tehnikanı_[kimi] eşke_[kime] cigü.
- A3 I. cigü₃:küç. Nindi de bulsa bér naçar niyet bélen yaki üz faydası öçén géne kэшélerden maksimal faydalanu. (Bir işi yapmaya mecbur bırakmak)
II. cigü→ [kim] , [kimi] , [kime]

Ör. Kort burcalar_[kim] üzlerinin bu eşlerine_[kime] kayber aldangan yarlılarını_[kimi] da cigeler idi.

CİKSÉNÜ

- A1 I. ciksénü₁:Temam tuyu, yödep bétü. (Yorulmak)
II. ciksénü → [kim]
Ör. (O)_[kim] Cayık kazaklarının sakalların köçlep, iriksizlep kitergenge küre, bik gaciz bulıp,*ciksinip* torgan zamannarı iken.
- A2 I. ciksénü₂:söyl. Avırıksınu, télemev. (Bıkmak)
II. ciksénü → [kim] , [kimden]
Ör. –Kilin_[kim] enetirek, sıyır karavdan_[kimden] *ciksinip*,ipteş kızları yanına [tulay] torakka kitip bargan buldı.
- A3 I. ciksénü₂:Yaratmav, önemev, tuyu. (Hoşlanmamak)
II. ciksénü → [kim] , [kimi]
Ör. (Sen)_[kim] Kara inini_[kimi]*ciksinsin*, kara kölge kalırsın.
- A4 I. ciksénü₂:dial. Çit kürü, yat kürü, yat itü, yaratmav. (Sevmemek)
II. ciksénü → [kim] , [kimi]
Ör. Apa_[kim] yata başın şelge çornap, *ciksinmedimini*_[kimi] , söyledi.

CİKSÉTÜ

- A1 I. ciksétü₂:Temam tuydırı; yödetép bétérü. Tuydırı, küresé kilmev.
(Bıktırmak, göresi gememek)
II. ciksétü→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Eş berengi aşav tügil, kayçak berengi_[ne] de ciksite.

CİLGERÜ

- A1 I. cilgerü₁:Aşlıknı cilgergécıten ütkerü, çüp-çarlardan çistartu. (Çöpünü, yabancı maddeleri ayırmak)
II. cilgerü→ [kim]
Ör. Ura da, suga da ul, *cilgeredi kombayn*_[kim] .

- A2 I. cilgerü₂:Cilge totu, aşlıknı cil astında totıp, ciñél çüp-çarlarnı cilge oçırıp çistartu. (Yel eserek çöpünü ayırmak)
II. cilgerü→ [kim] , [ne]
Ör. Cilbir-cilbir cil_[kim] iskende, igıt boday_[ne] *cilgere*, disene...

CİLDÉRTÜ

- A1 I. cildértü₁:Bik tigéz hem kızı xereket itü, bik şep baru (atlar turında) .
(Çok çabuk ve düzgün gitmek)
II. cildértü→ [kim]
Ör. Yaz citken buluvga karamastan, suvıkta ayak astı kop-korı aygır_[kim] *cildirte*, ayagı ge tiyer-times oça.
- A2 I. cildértü₂:küç. Éşné yaxşı, tiz hem neticelé alıp baru turında. (Bir işi çabuk başarmak)
II. cildértü→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Toyakka da üzinin hucalık eşlerin_[kimi] *cildirtip* alıp barırğa vakıt idi indi.

CİLÉMLEV

- A1 I. cilémlev₂:küç. Bér-bérséne beylev, ayırmav. (Yapıştırmak)
II. cilémlev→ [kim] , [kimi]
Ör. -Siz ikigiz iki karaş kişileri bulgansız, ahmaklarça_[kim] yugantragediya gine sizni_[kimi] vakıtlıça *cilimlep* torgan.

CİLKÉNÜ

- A1 I. cilkénü₁:Dert kéré, dertlenü, oçınu, aşkınu, küñél tınıçlıgın yugaltu.
(Öfkelenmek)
II. cilkénü→ [kim]
Ör. İrkin kırga barıp cıgu bilen süngen yörek_[kim] tağın cilkindi.
- A2 I. cilkénü₁ :Talpınu, cilpénü, kanatların kağıp taşlanu. (Kanatlarını bütün gücüyle çırpmaq)

II. cilkénü→ [kim]

Ör. Bebkelerin saklap, ak ana kaz_[kim] mina taba kile, cilkine.

A3 I. cilkénü₁:(Alga) omtılı, talpını. (Bütün gücüyle uğraşmak)

II. cilkénü→ [kim]

Ör. Yar_[kim] buylap otryad bara, alga cilkine.

A4 I. cilkénü₁:Dert, ömét uyanu, küñél küterélép kitü. (Ümitlenmek)

II. cilkénü→ [kim]

Ör. Rinat_[kim] *cilkinip* ük kitti.

A5 I. cilkénü₁:Aşığıp, uylap-nitép tormastan eşlep taşlav. (Acele etmek)

II. cilkénü→ [kim]

Ör. Ul_[kim] hetta birvakıtnı, *cilkinip* kitip, Kazanda basılğan Törkiçe giyografiya kitabı da alğan idi.

CİLKÉTÜ

A1 I. cilkétü₂:k. cilkéndérü. (Acılandırmak)

II. cilkétü→ [kim] , [kimi]

Ör. *Cilkitip*künillerni_[kimi] , çınlıy garmoni tilleri_[kim] .

A2 I. cilkétü₂:Yarsıtu; sülpenlék, tik toru xelénen çıgaru. (Kızdırmak)

II. cilkétü→ [kim] , [kimi]

Ör. -Mulla_[kim] , sini_[kimi] bit sıypap, körtlik mayına manıp cıygan baylık cilkite.

CİLLETÜ

A1 I. cilletü₃:Cil kértü, cil kértép havasın almaştırı, saflandırı.

(Havalandırmak)

II. cilletü→ [kim] , [kimi] , [kimde]

Ör. Ul_[kim] elik-elikten meçitni_[kimi] karap, ceylerinde_[kimde] *cilletip*, kışlarında miçlerin yağıp birüzi meçit yortında yaşedi.

- A2 I. cilletü₃:Yasalma cil tudırıp cileslendirü, tırné kiptérü turında.
(Yelpazeyle serinlemek)
II. cilletü→ [kim] , [kimi] , [kimle]
Ör. (O) [kim] Cilpeze bilen[kimle] bitni, kükrekni[kimi] cilletü.
- A3 I. cilletü₁:küç. Nersené de bulsa kötép tışta (cil hem salkında) ozak
torırğa mecbür itü turında. (Uzak durmaya mecbur bırakmak)
II. cilletü→ [kim]
Ör. Bik artık *cilletti* indi bu stansa[kim] .

CİLLEV

- A1 I. cillev₁:Köçeyü (cil turında) . (Rüzgar esmek)
II. cillev→ [kim]
Ör. Cil[kim] *cilleti* toman açılmıy, bir lamıy künil basılmıy.
- A2 I. cillev₁:Cilde kibü, kipşenü. (Kurutmak)
II. cillev→ [kim]
Ör. –Sörrip taşlagan [kim] çeçilmi *cillep* yata torgandır.

CİLPÉNÜ

- A1 I. cilpénü₂:Kanat kagu, kanatlarını ceyép, oçıp kiterge omtılı (koşlar
turında) . (Kanat çırpmaq)
II. cilpénü→ [kim] , [kimle]
Ör. Ara-tire alarının birsi[kim] , yanıma töşip, eylenemde kanatları
bilen[kimle] cilpinip oça.
- A2 I. cilpénü₁:Gevdené citéz géne sikértép, koşlar cilpénüéne oxşaş xeraket
yasap kuyu. (Rüzgarda hafifçe sallanmaq)
II. cilpénü→ [kim]
Ör. [Aydar][kim] , (cinil gine) *cilpinip*, tolıbın kidi.
- A3 I. cilpénü₂:k. cillenü (2 meg.) . (Yellenmek)
II. cilpénü→ [kim] , [kimle]

Ör. (O)_[kim] Kulyavlık bélen_[kimle] *cilpénép* utru.

- A4 I. *cilpénü*₂: Cilde salmak kına sélkénü, tibrenü. (Rüzgarla sallanmak)
II. *cilpénü* → [kim] , [kimle]
Ör. Bakçadagı yafraklar_[kim] da, yomşak cil teesiri bilen_[kimle]
cilpinip, güya ekrin gine söyleşeler.
- A5 I. *cilpénü*₂: küç. Talpınıp alu, nindi de bulsa éşné ak-tivrak, inténsivrak
başkaru. (Bütün gücüyle uğraşmak)
II. *cilpénü* → [kim] , [kimle]
Ör. E front_[kim] bir kanatı bilen_[kimle] *cilpindimi*, anın ikinci kanatı da
silkinmiçe kalmıy.
- A6 I. *cilpénü*₁: küç. Cilkénü, oçını, aşkını (küñél turında).
(Heyecanlanmak)
II. *cilpénü* → [kim]
Ör. Uynıy garmon, bii barmak, *cilpinekünil*_[kim] .

CİLSÉNÜ

- A1 I. *cilsénü*₂: Az gına şésénü. (Hafifçe şişmek)
II. *cilsénü* → [kim] , [kimden]
Ör. Katı cilden_[kimden] sugışçıları_[kim] cilsindi.
- A2 I. *cilsénü*₁: méd. Yalkınsınıp şésü. (İltihaplanıp şişmek)
II. *cilsénü* → [kim]
Ör. Üpkesi_[kim] cilsinüyinnen.
- A3 I. *cilsénü*₁: Artık kızıp kitü, yarsu. (Kızmak)
II. *cilsénü* → [kim]
Ör. (Sen)_[kim] –Nik iliysin, taşla, *yaciter*, küter başın, artıkcilsinme.

CİLTÉREV

- A1 I. *ciltérev*₁: Ciñéleyép kitü, cil kébék oçu. (Yel gibi uçmak)

II. ciltérev→ [kim]

Ör. Ayagım, toyalmy niçik te, üzinnen atladı işikke; min_[kim] oçam, min baram, *ciltirim*, kolakta bir avaz – tim-trim.

A2 I. ciltérev₁:rev. meg. ciltérep. Cehet kéne, aşıgıp, bik tiz. (Çok çabuk gitmek)

II. ciltérev→ [kim]

Ör. Hatın_[kim], üz oyasın höcümnin saklavçı urman koşı kibik, *ciltirep*, soldatlar östine ırgıldı.

CİMÉRÜ

A1 I. cimérü₂:Vatıp, işép töşérü (yort, karaltı h. b. ş. korılmaları).(Yıkmak)
II. cimérü→ [kim] , [ne]
Ör. (Biz)_[kim]–Tigi aklar_[ne] *cimirip* kitken künirni tözetip öçin taş çigara idik.

A2 I. cimérü₂:Nersené de bulsa watu, böténlégén, tözéklegén bétérü.
(Bütünlüğünü bozmak)

II. . cimérü→ [kim] , [kimi]

Ör. (Onlar)_[kim]– Birkön kilip, kilet işigimni_[kimi] *cimirip* kittiler, retlep kuya almıym şunı:kadak yuk.

A3 I. cimérü₂:küç. Cemgiyetné, nindi de bulsa oéşma, idare sistémasın h. b. ş. nigézdén yukka çıgaru, başkaça üzgertép koru. (Zor bir işi başarmak)

II. . cimérü→ [kim] , [kimi]

Ör. (O)_[kim] Kapitalizmni_[kimi] cimirü.

A4 I. cimérü₂:küç. Tertipke kérgen, urnaşkan, üz agımı bélen bara torgan éşné, xelné bozu. (Bozmak)

II.cimérü→ [kim] , [kimi]

Ör. Ottonın_[kim] da bu zakonnı_[kimi] *cimiresi* kilmedi.

- A5 I. cimérü₂:küç. Üterge, başkarırğa, tormışka aşırırğa irék birmev (uy, plan h. b.ş. turında) . (Gayretlendirmek, başarmak)
II. cimérü→ [kim] , [kimi]
Ör. Bu eş_[kim] , bir yaktan, bizni_[kimi] tirgizip hem gayretlendirip ciberdi.
- A6 I. cimérü₂:Cıyırır, gadettegė torışın bozu, çıtu (çıray, yöz, kaş, küz turında) . (Kaşını çatmak)
II. cimérü→ [kim] , [kimi]
Ör. Ul_[kim] kaşların_[kimi] *cimirip*, yavız, usal itip, tüben karap yöri başladı.

CİRLEŞÜ

- A1 I. cirleşü₂:Nindi de bulsa bér uringa urnaşı, utıru. (Yerleşmek, oturmak)
II. cirleşü→ [kim] , [kimde]
Ör. (Biz)_[kim] Sikirip mindik te vazon işigi töbinde_[kimde] cirleştik.
- A2 I. cirleşü₂:Nindi de bulsa bér uringa urnaşıp yeşi başlav, töplenü.
(Yerleşmek)
II. cirleşü→ [kim] , [kimde]
Ör. Ul_[kim] gobeydullin digen bayda ...uralsk şherinde_[kimde] sevde yörtip bayıgan hem şunda *cirleşip* kalgan.
- A3 I. cirleşü₁:Havadan cirge töşü, cir östéne töşép utıru. (Havadan yere düşmek)
II. cirleşü→ [kim]
Ör. (O)_[kim] Normal töşip leşken hem mini baytak ezlep yörge.

CİRLEV

- A1 I. cirlev₂:Ülgen kėşéné kümü. (Defnetmek, gömmek)
II. cirlev→ [kim] , [kimi]
Ör. Hefiseni_[kimi] min_[kim] kaytkançı il yarım elik legenner iken.

CİRSÜ

- A1 I. cirsü₂:Tugan ilné sagınu. (Sıla hasreti çekmek)
II. cirsü→ [kim] , [kimde]
Ör. Çit de_[kimde] mal_[kim] da cirsi.
- A2 I. cirsü₁:Yarsu, yarsıp kitü. (Coşmak, heyecanlanmak)
II. cirsü→ [kim]
Ör. [Kızların yazga taba] künilleri_[kim] *cirsi*, yörekleri kımırcıy, küzlerinde ut köçlirek yana.

CİRENÜ

- A1 I. cirenü₁:Pıçrak, sası h. b. ş. eybérné kürüden küñél bolganu, xetta kosası kilü xisé uyanu. (Pislikten iğrenmek, kusacağı gelmek)
II. cirenü→ [kim]
Ör. Ul_[kim], üleksege karagan kiçirile torgan bir enü bilen, kart faşistka karap uyga kaldı.
- A2 I. cirenü₂:küç. Doşman kürü, yaratmav. (Düşman gibi görmek)
II. cirenü→ [kim] , [kimden]
Ör. –Aksöyak bulıp, köçsizlerni ilatıp yöriçilerden_[kimden] min_[kim] *cirenem*.

CİTDİLENÜ

- A1 I. citdilenü₁:Balalıktan çıgu, nersené de bulsa citdi, olılarça xel iterlék derecege citü. (Buluğa ermek)
II. citdilenü→ [kim]
Ör. Gazıym da, Raziya_[kim] da bu minutlarda üzlerin niçikter birden üsip, *citdilenip* kitken töсли sizdiler.
- A2 I. citdilenü₁:k. citdileşü (2 meg.) . (Endişe verici bir hal almak)
II. citdilenü→ [kim]
Ör. Xel_[kim] citdilenü.

CİTÉŞÜ

- A1 I. citéşü₁:Ölgörü, üsép citü (üsémlék turında) . (Büyümek)
II. citéşü→ [kim]
Ör. Alar artınnan kıyar, kişip kavın şikilli kadırlırek yaşılçeler_[kim] citişe.
- A2 I. citéşü₂:küç. Bilgélé bér proféssiya buyınça bélgéç kadr bulıp ölgörü.
(Yetişmek)
II. citéşü→ [kim] , [kime]
Ör. Bügin Tatar kızıl uzvodları_[kim] da kızıl komandirlarga_[kime] citiştir.
- A3 I. citéşü₁:yukl. form. citéşmev. Bérnikader citmev, kirek kaderlé
bulmav, citerlék bulmav. (Yeterli olmak)
II. citéşü→ [kim]
Ör. –Transport_[kim] *citişmi* bit, ipteş vahitov.
- A4 I. citéşü₁:yukl. form. citéşmev. Citmevçélék bulu, östéne çıgu; tikşerü
vakıtında matérial yaki akça tiyéşlé külemde bulmav.
(Yetişmemek)
II. citéşü→ [kim]
Ör. –Kayçak anda igirmi, miçkelep spirit_[kim] citişi.
- A5 I. citéşü₂:Kilép (barıp) ölgörü, vakıtında kilü, kiçékmev. (Vaktinde
gelmek)
II. citéşü→ [kim] , [kime]
Ör. U_[kim] yakubnın songı süzlerine_[kime] gine citiştı.
- A6 I. citéşü₂:Ölgörü, barın da eşlep bétérü, srogına ölgérte alu. (Olgun bir
insan haline gelmek)
II. citéşü→ [kim] , [kime]
Ör. (O)_[kim] Barısına_[kime] da citişe.
- A7 I. citéşü₃:Barıp citü, tapşırılı, iréşü (selam, télek, dogá h. b.) (Birine
dua etmek)

II. citéşü→ [kim] , [kime] , [ne]

Ör. (O)_[kim]— Üzéñe_[kime] xeyér-dogası_[ne] bulıp *citéşér*, Din, dönya öyretérge bézge mektep açıp bir.

CİTKÉRÜ

- A1 I. citkérü₃:Nindi de bulsa bér çikke yakınytu, şul çikke kader suzu (ozınça eybérneñ bér başı turında) . (Yakınlaştırmak)
II. citkérü→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. Nurgali_[kim] hezir tirsegin_[kimi] tişler idi de, avızga_[kime] *citkirip* kara sinanı!
- A2 I. citkérü₂:Bilgélé bér srokka suzu, bétérmi saklap totu. (Bir vakte kadar sabretmek)
II. citkérü→ [kim] , [kimi]
Ör. (Siz)_[kim]—Soldat başına yartışar kadak sohari birdiler, (ırte bilenge kader) şunı_[kimi] citkeresiz.
- A3 I. citkirü₂:Nindi de bulsa bér vakıtka kader tüzü, nindi de bulsa éşneñ vakıtın bilgélé bér çikke kader suzu turında. (İyi bir haber bekleme)
II. citkirü→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Garifullası turında (birer cılı heber işitü ömiti bilen) kiçni_[kimi] de citkirdi.
- A4 I. citkérü₁:Artınnan kuvıp citerge irék birü, kuvuçıdan akrınrak xereket itü. (Sakince hareket etmek)
II. citkérü→ [kim]
Ör. Bolay itkende, Ferit_[kim] (hetta dönyadağı in yahşı şuvçı malayga da) citkirmes.
- A5 I. citkérü₂:Tapşırı, iréştérü, süz bélen eytép añlatu (kémneñ de bulsa selamén, xislerén h. b.) . (Sözle birine dua etmek)

II. citkérü→ [kim] , [kime]

Ör. (O)_[kim] Cilge selam eytir idim, söyginime_[kime] citkirse.

- A6 I. citkérü₃:Elekle, çagu; bérer kéşé yaki naçar éş turında xeber itü.
(İhbar etmek)
II. citkérü→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. –Avıl itına_[kime] miniiya kilgen, sini_[kimi] citkirdilermiken eller_[kim] ?
- A7 I. citkérü₁:Nindi de bulsa xis, fikérné bérer törlé çarabélen béldéru,
añlatu. (Hislerini anlatmak)
II. citkérü→ [kim]
Ör. (O)_[kim] Citkirip yazu.
- A8 I. citkérü₂:Tözü, salu, kuru (yort, karaltı kékék nerselerné) .
(Yerleşmek)
II. citkérü→ [kim] , [kimi]
Ör. Ul_[kim] (bu yortnu)_[kimi] (tiri cıyuçu agint bulup, eşlegende) citkirgen idi şikilli.
- A9 I. citkérü₂:söyl. Ezérlev, ezérlep ölgértü. (Hazırlamak)
II. citkérü→ [kim] , [ne]
Ör. [Malay] kiçi_[kim] yakta aş_[ne] citkirip yörgen ebisi yanına sıyındı.
- A10 I. citkérü₂:Üstéru (çeç, sakal, mıyık turında) . (Uzatmak)
II. citkérü→ [kim] , [ne]
Ör. Hezretnin ulı_[kim] çeç_[ne] citkirgen, ştiblit kigen dip yamanlap karav yuk.
- A11 I. citkérü₂:Yaxşı itép ütev, tiyéşlé derecede tögel başkaru. (Yetiştirmek)
II. citkérü→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Balaların terbiyesin_[kimi] citkirip bulmıy başladı.

CİTEKLEV

- A1 I. citeklev₂:Kémné de balsa kulinnan totıpalıp baru. (Birini kolundan tutup götürmek)
II. citeklev→ [kim] , [ne]
Ör. Alar_[kim] artınnan bala kütergen, bala_[ne] *citeklegen* bir törkim hatın-kızlar da yöğirişip kapka yanına bardılar.
- A2 I. citeklev₂:Xayvannı tézgénennen, muyınçagınnan yaqi başqa caylanmadan totıp alıp baru. (Hayvanı dizgininden tutup gitmek)
II. citeklev→ [kim] , [kimi]
Ör. Atın_[kimi] *citeklep*... ul_[kim] ni öçindir bir kulına çülmek toktan, ikinci kulu bilen bolan sımak bir hayvan citeklegen.

CİTÜ I

- A1 I. citü₂:Nindi de balsa bér uringa yaqi bérer eybér yanına kilü, anın bélen tigézlenü. (Yakınlaşmak, yanına gelmek)
II. citü→ [kim] , [kime]
Ör. Ene yaşın kibik atılgan atlar_[kim] (tiz arada) çatka_[kime] citti.
- A2 I. citü₁:Xerekettegé kéşé yaqi eybérnéñ artınnan kuvıp barıp totu yeise kuvıp kilép tigézlenü. (Kovalayıp yetişmek)
II. citü→ [kim]
Ör. (Onlar)_[kim] –Kiçe monnan kaçkaç, kuvıp karasalar da, *cite* almadılar.
- A3 I. citü₁:Yakınlaşu, kilü, başlanu. (vakıt turında) . (Yakınlaşmak)
II. citü→ [kim]
Ör. (O)_[kim] Kiç bula, koyaş bayıy, engir-mingir cite.
- A4 I. citü₂:Külemé, sanı buyınça bilgélé bér çikke, derecege kader üsü, artu, maksimum zurlıkka iréşü. (Belli bir dereceye kadar yükselmek)
II. citü→ [kim] , [kime]
Ör. –Biride bolıtın kalınlığı_[kim] öç-dürt kilomitrga_[kime] *cite* idi.

- A5 I. citü₃:Üsünéñ yugarı stadiyesénde bulu, ölgéru. (Meyve yetişmek)
II. citü→ [kim] , [kime] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Mine_[kime] cilek_[ne] cite.
- A6 I. citü₂:Bilgélé bér vakıtka kader suzılı, bétmev. (Bir vakte kadar devam etmek)
II. citü→ [kim] , [kime]
Ör. –Yanaga_[kime] citmes, - didi Minnulla_[kim] .
- A7 I. citü₂:Añlaşılı, iréşü. (Yayılmak, duyulmak)
II. citü→ [kim] , [kime]
Ör. Bu fikir_[kim] halıkka_[kime] (bik tiz barıp) citti.
- A8 I. citü₁:Kémge de bulsa bilgélé bulu, eytelü, tapşırılı (xeber turında) .
(Haber göndermek) .
II. citü→ [kim]
Ör. Yazgan selamnerim_[kim] citmi, kittin irak cirlerge.
- A9 I. citü₂:Bérer gozér, üténéç bélen bik küp uringa mörecegat itüné yaki gomumen küp urında bulunı béldére. (Bir iş için bir yere müracat etmek)
II. citü→ [kim] , [kime]
Ör. (Biz)_[kim] –Arşını dürt tenkege ikibizge par tirekli asıl alğan idik, (şunu tiktirü öçin) bir kön eçinde biş cöyçige_[kime] cittik.
- A10 I. citü₂:Kirek çaklı bulu; kirek çaklı tiyü. (Gereкли yere gitmek)
II. citü→ [kim] , [kime]
Ör. Su taşırğa çönki akça_[kim] citmikökürişine_[kime] .
- A12 I. citü₂:yukl. form. citmegen. Üzénnen aldagı süzler añlatkan bilgé yaki eş, xel östéne tagı başkaları da bulunı béldérgende (gadette rizasızlık tösméré bélen) kullanıla. (Birini olumsuz etkilemek)
II. citü→ [kim] , [kimi]

Ör. (Siz)_[kim] – İrimni_[kimi] (çitte azdırı gına) *citmegen* iken, tagı monda öyge kilip te azdırı başladığımızını indi.

A13 I. citü₂:yukl. form. citmev. Citerlék kader, citerlék külemde bulmavnı añlata. (Yeterli olmadığımı anlatmak)
II. citü → [kim] , [kime]
Ör. Lekin iki kunakka_[kime] urın_[kim] *citmi* kaldı.

A14 I. citü₂:söyl. évf. yukl. form. citmev. Yüler, akılsız bulu. (Akılsız bulmak)
II. citü → [kim] , [kimi]
Ör. -Elle *citmi* miken monı_[kimi] ? – didi ul_[kim] .

CİÑÉLEYÜ

A1 I. ciñéleyü₁:Avırlığı, külemé kimü, ciñél bulıp kalu. (Hafiflemek)
II. ciñéleyü → [kim]
Ör. Sudan çıkkaç sizdi ki, toz_[kim] erip, yok şaktıy cinileyge.

A2 I. ciñéleyü₁:Avırlık, kıynılık kimü (éş, tormış turında) . (Hayatın zorlaşması)
II. ciñéleyü → [kim]
Ör. -Biznin de tormışlar_[kim] ciniliyeyir.

A3 I. ciñéleyü₁:évf. Yülerlenü, akıldan yazu. (Çılgınca davranmak)
II. ciñéleyü → [kim]
Ör. -(Namazlık östinde utıra-utıra) *cinileygensin* ahır, kart_[kim] , -di hatını.

CİÑÉLÜ

A1 I. ciñélü₁:Sugışta doşmanıñ ciñép, aña buysınırğa mecbür bulu. (Savaşta yenilmek)
II. ciñélü → [kim]
Ör. Çönki biz_[kim] kilgenbiz bu dönyaga *cinilirge* tügil, cinerge!

A2 I. ciñélü₁:Köreşte, yarıştá artta kalu. (Güreşte, yarıştá arkada kalmak)
II. ciñélü→ [kim]
Ör. Öziklik ul_[kim] , *cinilü* tügil, lekin ul tuktata cinüv üsişin.

A3 I. ciñélü₂:Nindi de bulsa köçke, xiske karşı tora almav, birélü.
(Hislerine karşı duramamak)
II. ciñélü→ [kim] , [ne]
Ör. –Küz yaşleri –köçsizlik_[ne] *cinilü* bilgisi ul_[kim] .

CİÑÜ

A1 I. ciñü₂:Sugıştá doşman gaskerén kırú hem ciñüçé bulıp çıgu, doşmanı
buysınırğa mecbür itü, buysındıru. (Savaştá düşmanı yenmek)
II. ciñü→ [kim] , [kimi]
Ör. Hiçbir doşman_[kim] *cinmesit* halkın_[kimi] , şundıy duslık bizde bulgaçtın.

A2 I. ciñü₂:Yarıştá, köreşte bérénçélékné alu, aldınıgı bulıp çıgu. (Yarıştá,
güreşte birinci olmak)
II. ciñü→ [kim] , [kimde]
Ör. Cemilegil_[kim] *cinbeygide*_[kimde] . , hemile gil kızıl taktada

A3 I. ciñü₂:Nindi de bulsa bér xis, sıyfat östénlék alu, ikénçé xisné, sıyfatnı
yukka çıgaru. (Belli bir özelliği artmak)
II. ciñü→ [kim] , [ne]
Ör. Hemit_[kim] , (apası kibik) , tiz gine torıp, urın-cirin yalt ittirp cıyıp
kuymakçı idi de, eligi_[kimi] de bayagı, yalkavlık_[ne] cindi.

CIYILU

A1 I. cıyılı₁:Töş. yün. k. cıyu (1—14 meg.) . (Bir yere toplanmak)
II. cıyılı→ [kim]
Ör. Cıyıldızur cıyılışlar_[kim] .

A2 I. cıyılı₂:Küp can iyésénéñ bér uringa kilüé, tuplanı, barısı bérge bér

tirede bulu. (Biraraya toplanmak)

II. cıyılı→ [kim] , [kimde]

Ör. Avıl kişileri_[kim] ... hezir üzleri bu soldatlar tiresinde_[kimde] cıyılalar.

A3 I. cıyılı₁:Bérge, yeneşe bulu, bérge turı kilü. (Yenişememek)

II. cıyılı→ [kim]

Ör. Beliş ile Gıylım_[kim] (birge) cıyılmas.

A4 I. cıyılı₁:Cıyıp alu yaqi alıp ikénçé uringa kuyu. (Bir yere toplamak)

II. . cıyılı→ [kim]

Ör. Östeller_[kim] cıyılğan.

A5 I. cıyılı₂:Cıyıştırılı, tertipke kitérélü. (Düzenlemek, tertiplemek)

II. . cıyılı→ [kim] , [kimle]

Ör. Selim mirzanın bay cihazlar bilen_[kimle] cıyılğan_{kunak} bülmesi_[kim] .

A6 I. cıyılı₁:Yabıgu, simézlégén yugaltu, cıynaklanu. (Zayıflamak)

II. . cıyılı→ [kim]

Ör. Kızın_[kim] (şaktıy) cıyılğan, külmegi de buşap kalğan.

CIYINU

A1 I. cıyını₁:Kaya da bulsa baru yaqi bérer eş öçén kireklé eybérlerné

cıynav, ezérlék çaraları kürü. (Hazırlanmak)

II. cıyını→ [kim]

Ör. –Yarıy, min_[kim] (kaytıp) cıyına başlıym.

A2 I. cıyını₃:Nerse de bulsa eşlerge ezérlenü. || Nerse de bulsa eşlerge

niyetlev, uylav, planlaştıru. (Bir işe hazırlanıp, niyetlenmek)

II. cıyını→ [kim] , [kime] , [kimle]

Ör. Zeynepbanu bilen karlıgaç, herkaysı_[kim] , par at bilen_[kimle]

tırmalarga_[kime] cıyındılar.

CIYIRU

A1 I. cıyır₂: Tigéz, şoma öslékné cıyrıçıklandırı; bér yakka cıyıp sırlar yasav, börü. (Buruşturmak, büzmek)

II. cıyır_u → [kim] , [ne]

Ör. (O)_[kim] Östel_[ne] yapmasın cıyır_u.

A2 I. cıyır₂: Bögerlev, bögerlep tartıp kitérü. || Başnı yeşérérge tırışıp, muyınnı, cilkené kéçéreytü, cıy_u xeraketé yasav. (Dizleri karnına çekip tortop olmak)

II. cıyır_u → [kim] , [kime]

Ör. [Timiri kart]_[kim], (kilini nefisenin tizlerin iyegine kader) *cıyırıp*, balalarça börişip yatuvına küzi töşip, anın östine yaptı.

CILINU

A1 I. cılın₂: Yangan uttan, koyaştan h. b. çıkkan cılını üzéne alıp yaqı cılı havalı urında torıp, tuñgan, küşékken tenné cılı xelge kitérü. (Isınmak)

II. cılın_u → [kim] , [kimde]

Ör. (Onlar)_[kim] Utıralar çıgıp palubaga, koyaşında yaznın_[kimde] cılınıp.

A2 I. cılın₁: Hava torışınıñ üzgerüé, könner cılığa eylenü. (Havanın ısınması)

II. cılın_u → [kim]

Ör. (Kar töşip, biraz vakıt ütkeç) , kinet könner_[kim] *cılındı* da, bir kiçte yangır yavıp kitti.

A3 I. cılın₂: küç. Nindi de bulsa xisten, fikérden h. b. éçké dert, énérgiya tuu, ömét uyanu turında. (Ümitlenmek, canlanmak)

II. cılın_u → [kim] , [kimle]

Ör. (Ben)_[kim] Bügin şındıy mehebbetin bilen_[kimle] cılındım.

CIRLAV

A1 I. cırlav₁: Tavış yarıları yardıménde muzıkal avazlar, moñ çıgaru, muzıkal eser, başkaru. (Türkü söylemek, şarkı söylemek)

II. cırlav → [kim]

Ör. *Cırladılar* şunda kaybirler_[kim], iske alıp tугan illerin, kaybirleri-sağınp balaların, kaybirleri – üzünün söygenin.

A2

I. cırlavlav₁:küç. Sayrav (koşlar turında) . II Kaybér koş hem

böceklernéñ tuktavsız kıçkırui, taviş çıgarui turında. (Güzel sesler çıkarmak)

II.cırlav → [kim]

Ör. Nazlı akkoş_[kim]*cırlıy* tugaydagı tönboyıklı tonık küllerde.

A3

I.cırlav₁:küç. Maşinalarnıñ éş protsésında ritmlı taviş çıgarıp éşlevleré turında. (Makinelerin ses çıkarması)

II.cırlav→ [kim]

Ör. Propiller_[kim] (tırtır) haman *cırlav*tordı.

A5

I. cırlav₁:rev. meg. küç. lap. Bik şep, yaxşı itép, uñışlı revéşte. (Çok güçlü, güzel ses çıkarmak)

II.cırlav→ [kim]

Ör. İtikçiler_[kim] *cırlap*kına gomir iterler idi.

CIYUV I

A1

I. cıyuv₂:Kéşe yaqi xayvannarnı törlé urınnardan bér ge kitérü, tuplav.

(Bir yere toplamak, yıǵmak)

II. cıyuv→ [kim] , [kimi]

Ör. (O)_[kim] Bötin avıl halkın_[kimi] *cıyıp*, meydan urtasına kuyıp, kamçı bilen yargannar.

A2

I. cıyuv₂:Ekrénlep, béremlep tuplav, buldıru hem kübeytü. (Yavaş yavaş birbiri ardınca toplamak)

II. cıyuv→ [kim] , [kimi]

Ör. Atasınnan yaşırıp *cıyganakçalarını*_[kimi] Hesenşa_[kim] üzi tilegençe tuzdıra başladı.

- A3 I. cıyuv₂:Urıp, sugıp urnaştırı (igén uñışı turında) . (Ekin biçmek)
II. cıyuv→ [kim] , [kimi]
Ör. (Biz)_[kim] –Vakitında *cıyıp*, vakıtında zadaniyini_[kimi] tapşıra alsak,
bik hup.
- A4 I. cıyuv₂:Kiñeşme, beyrem h. b. uñayı bélen keshélerné, xalıknı bilgélé
bér uringa kitérü, çakıru. || Kunakka çakıru, deşü turında.
(Davet etmek, çağırmaq)
II. cıyuv→ [kim] , [ne]
Ör. Ul_[kim] eçinnen uylıy... öy tutırıp kunak_[ne] cıyarga.
- A5 I. cıyuv₂:Mobilizatsiyalev, zapastagılarnı xerbi xézmetke alu.
(Hizmetine almak)
II. cıyuv→ [kim] , [kimi]
Ör. Mine hezir prikaz bar. (O)_[kim] Felen-felen ilgılarını_[kimi] cıyalar.
- A6 I. cıyuv₃:Mecbüri tülenérge tiyeshlé yöklemené xalıktan alu (salım, nalog
h. b. ş.) , tülerge mecbür itü. (Zorla vergi almak)
II. cıyuv→ [kim] , [kimde] , [ne]
Ör. (Onlar)_[kim] İrteden birli avılda_[kimde] salım_[ne] cıyalar.
- A7 I. cıyuv₃:Ayırım kiseklerné bér-béréne bérkétép, yalgap, bér bötén
(méxanizm, korılma) xasil itü. (Parçaları birleşirmek,
mekanizmayı kurmaq)
II. cıyuv→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. – E bugün min_[kim] ana_[kime] vintovkanı_[kimi] niçik totarga, süterge,
cıyarga öyrettim.
- A8 I. cıyuv₂:Cıyıştırı, tertipke kitérü (bülme h. b. turında) . (Bıraraya
getirmek, düzenlemek)
II. cıyuv→ [kim] , [kimi]
Ör. Kilin_[kim] (bik tiz gine) tur yağın_[kimi] *cıyıp*,hetta yuvıp uk çıgardı.

- A9 I. cıyuv₂:Béraz ciñéleytü, azaytu (zur eş turında) . (İşini biraz hafifletmek, azaltmak)
II. cıyuv→ [kim] , [kimi]
Ör. Eşni_[kimi] (biraz) *cıygaç,ul*_[kim] , yalçının isep-husavın özip, çıgarıp ciberdi.
- A10 I. cıyuv₂:Alu, alıp kuyu. (Almak)
II. cıyuv→ [kim] , [kimi]
Ör. Balalar_[kim] stindlardagı resimnerni_[kimi] *cıyarga* kiriştiler.
- A11 I. cıyuv₂:Yeşerü, kürénmeslék, bélénmeslék uringa urnaştırı.
(Saklamak, gizlemek)
II. cıyuv→ [kim] , [kimi]
Ör. (Ben)_[kim] –Artık-portık kegazlerinni hem bu kinégeni_[kimi] (iragrak) *cıyarga* kirek.
- A12 I. cıyuv₂:Yolasın kitérep kümü, lev turında. (Gömmek)
II. cıyuv→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Belki gevdessin_[kimi] de *cıyıp* levçi bulmagandır.
- A13 I. cıyuv₂:Üzéne séñdérü. (Sindirmek, hazmetmek)
II. cıyuv→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] İS_[kimi] cıyu.

CEYÜV

- A1 I. ceyüv₂:Cıyılıp, böklenép yaki yomarlanıp torgan eybérné yazıp, kiñeytép ciberü, açu. (Kapalı veya yumulu bir şeyi açmak)
II. ceyüv→ [kim] , [kimi]
Ör. Yafrakların_[kimi] ceygentirekler_[kim] .
- A2 I. ceyüv₃:Börtéklé, vak eybérlerné yuka katlam itép yak-yakka taratu, öémnen ceyém xasil itü.
II. ceyüv→ [kim] , [kimi] , [kimde]

Ör. Nefise_[kim] , (eligi kismekten bir uç boday alıp) , uç töbinde_[kimde] *ceyip* kürsetti.

- A3 I. *ceyüv*₂:Tüşev, nindi de bulsa bér öslékné kaplatıp tözü, salu.
(Yuvarlamak, düşürmek)
II. *ceyüv*→ [kim] , [ne]
Ör. Yakup_[kim] taş_[ne]*ceygen* yul buylap kitip bardı.
- A4 II. *ceyüv*₂:İké yakka ayıru, kiñ itép yak-yakka ciberü (kul, kanat, ayak turında) . (Kol, kanat vb. çırpmaq)
II. *ceyüv*→ [kim] , [kimi]
Ör. Danilov_[kim] , başın çaykap, kulların_[kimi] *ceyip* ciberdi.
- A5 I. *ceyüv*₂:küç. Taratu, herkémgé meglüm itü (süz, xeber turında) . (Söz, haber yaymak)
II. *ceyüv*→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Bu şatlıknu_[kimi] (tizrek) *ceymek* bula bilgen-bilmegennin barısına.

ÇABUV I

- A1 I. *çabuv*₂:Ülen yeki igénné çalgı yeki çapkıç maşına bélen kistérev,
kistérep taşlav. (Kestirip atmak)
II. *çabuv*→ [kim] , [kimi]
Ör. Babaylar_[kim] kolhoznın borçagin, yasmıgın_[kimi] *çabtılar* , urakçılar artınnan zur-zur eskirtler, kibenner kuya bardılar.
- A2 I. *çabuv*₂:Nindi de bulsa ütkén nerse bélen kisüv, kistérev. (Kesmek)
II. *çabuv*→ [kim] , [kime]
Ör. Birkimnin de üz ayağına_[kime] üzi balta_[kim] *çabası* kilmi.
- A3 I. *çabuv*₂:(Kümér, ruda, taş) kazuv, çıgaruv. (Kazmak, çıkarmak)
II. *çabuv*→ [kim] , [kimi]
Ör. Şefiyk babay_[kim] kıştan tunıp kalgan miçkelerdegi bozlarnı_[kimi] *çaba*.

- A4 I. çabuv₂:küç. isk. Sugışuv, sugış alıp baruv. (Mücadele etmek)
II. çabuv→ [kim] , [kimi]
Ör. (Onlar)_[kim] Layoş karşı torıp karagan idi, anı_[kimi] da çaptılar.
- A5 I. çabuv₃:Ağaç, tıp, kiske h. b. ş. nerselerge baltanı bik nık kitérép
berép, töşép kitmeslék itép kértüv, batıruv. (Ağaca batırmak)
II. çabuv→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. Bikmulla kart_[kim] , baltasın_[kimi] töyoke_[kime] çaptı da, tizlerine tayanıp,
ayagüre bastı.

ÇABUV II

- A1 I. çabuv₁:Çaptıruv, çaptırıp baruv, çaptırıp kilüv, çaptırıp yörüv (atta,
atlarda) . (Çok hızlı gitmek)
II. çabuv→ [kim]
Ör. Nimeylar_[kim] , (atların kamçılıy-kamçılıy) , karşı yaktağı yulga taba
sibilip çaptılar.
- A2 I. çabuv₁:Yögérüv, yögérép baruv, yögérép kilüv, yögérép kitüv.
(Koşmak)
II. çabuv→ [kim]
Ör. Gabdulla_[kim] (şunda uk temekige torıp) çaptı.
- A3 I. çabuv₁:Çabışlarda, beygelerde katnaşuv, yarışuv. (Yarışmak)
II. çabuv→ [kim]
Ör. Çabaçak atlar_[kim] halık dingizi buyinnan yöreklerine çıdaşa
almaganday yöriler.
- A4 I. çabuv₁:Bik tiz xeraket itüv, alga baruv (maşına h. b. ş. turında) .
(Çabuk hareket etmek)
II. çabuv→ [kim]
Ör. (İkmek töyip) sostav_[kim] çaba.

- A5 I. çabuv₁:Nindi de bulsa bér eş artınnan yörüv; bérer eşné buldırırğa tırışıp yörüv. (Gayret etmek)
- II. çabuv→ [kim]
- Ör. Etkey, [abzını] bu nahak beladen kotkariym dip, kön_[kim] çaba,tön çaba.

ÇABUV III

- A1 I. çabuv₂:Bik katı suguv (yañakka, bitke h. b. ş) . (Yanağını sıkmak)
- II. çabuv→ [kim] , [kime]
- Ör. [Helim:] Biznin helfe abıy malaylarnı kıynıy. (O)_[kim] Yanaklarına_[kime] çaba.
- A2 I. çabuv₃:Sébérkége oxşagan bérer nerse bélen tenge berép-berép aluv. (Süpürgeyle vurmak)
- II. çabuv→ [kim] , [kimi] , [kimle]
- Ör. (O)_[kim] Balanı_[kimi] munçada sibirke bilen_[kimle] çabu.
- A3 I. çabuv₃:Pıçraktan, kérden arındıruv yeki yomşartuv öçén belek bélen suguv, berüv (meselen, kerge) . (Kirden arındırmak)
- II. çabuv→ [kim] , [kimi] , [kimle]
- Ör. (Onlar)_[kim] Tik anarı gına çilektegi kirlerin_[kimi] çıkarıp, üzara endeşkelep ala-ala, citiz-citiz çaykarga hem, su buyin yangıratıp, belek bilen_[kimle] çabarga totındılar.

ÇAGUV I

- A1 I. çaguv₂:Uk bélen cerexetlev, çençép aguvlav (kaybér böcekler, çayan h. b. ş. turında) . (Zehirlemek)
- II. çaguv→ [kim] , [kimi]
- Ör. Çayan_[kim] çagaüzin_[kimi] songı çikte, borkit yardan tüben taşlana.
- A2 I. çaguv₃:Çençüv, çençép avırttırıv, çençép cerexetlev (éneleré yeki çakkıçı bulgan üsémlekler turında) . (Bitkiler tarafından yakmak)

II. çağuv→ [kim] , [kimi] , [kimle]

Ör. Min_[kim] , yırtık külme_[kimi] -ıstan arkılı yalangaç tenimni_[kimi]

kıçitkannan_[kimle] *çaktırmıym* dip, saklanıp kına kıçitkanlıkka kirip postım.

A3

I. çağuv₂:küç. söyl. Vlast kэшéleréne, bérer başlıkka kémnéñ de bulsa östénen söylev, anı gayıplep xeber citkérüv; éleklev. (Haber vermek)

II. çağuv→ [kim] , [kimi]

Ör. Anı_[kimi] Serif_[kim] barıp çakan.

ÇAGUV II

A1

I. çağuv₂:Taşka, çakmataşka taş yeki koriç kisége bélen oçkın çıgarırlık itép berüv. (Çakmak)

II. çağuv→ [kim] , [kime]

Ör. Eybirni eybirge katsan, zatı bilinir, taşnı_[kim] taşka_[kime] *çaksan*, utı bilinir.

ÇAGUV III

A1

I. çağuv₂:isk. Çağıldırıv. (Yansımak, aksetmek)

II. çağuv→ [kim] , [kimi]

Ör. Ul yöze nurlar eçinde, ay_[kim] *çagadır* yözleri_[kimi] .

ÇAĞIŞTIRUV

A1

I. çağıştıruv₃:Kürénéşlernéñ, prédmétların h. b. oxşaşlıkların yeki ayırmaların, yeise bérsénéñ ikénçésénen östénlégén bilgélev, açıklav öçén tikşérüv. (Bir şeyi diğér şeyle karşılaştırmak)

II. çağıştıruv → [kim] , [kimi] , [kimle]

Ör. Komandır_[kim] üzünin karşında töz basıp toruçı kiçkine geydeli bikbulatovnı_[kimi] künilinnen üzünin igitleri bilen_[kimle] *çağıştırıp* aldı.

A2

I. çağıştıruv₂:Kém yeki nerse bélen de bulsa tiñlev, kémge yeki nersege bulsa da oxşatuv. (Karşılaştıрмаak)

II. çağıştıruv → [kim] , [kimle]

Ör. (O)_[kim] ... Üzin borıngı yunan heykelleri bilen_[kimle]

çağıştırıp, segatlerçe lezzetlene idi.

ÇAYKAV I

A1 I. çaykav₂: Yuvıla torgan eybérneñ kéréñ, pıçragın, sabının bétérér öçén çista suga batırıp bér yaktan ikénçé yakka yörtüv, yuvuv.
(Yıkamak, kir çıkarmak)

II. çaykav → [kim] , [ne]

Ör. Ağım suda, tar basmada, kirler_[ne] çaykıy Sacide_[kim] .

A2 I. çaykav₂: Dézinféktsiyelev, çıstartuv yeki devalav maksatı bélen yuvuv
(meselen, avızını) . (Ağzını yıkamak)

II. çaykav → [kim] , [kimi]

Ör. [Helfeler]_[kim] birem-birem avızların_[kimi] çaykadılar da,
kulyavlıkların alıp, avızların sörttiler.

ÇAYKAV II

A1 I. çaykav₃: Gaceplenüv, rıza buluvnı, xuplavnı h. b. ş. béldérép başnı bérkader tüben igelev yeki yak-yakka sél kötüv. II Tigéz revéşte salmak kına yugarıdan tübenge sélküv, xereket ittérüv
(başnı) . (Şaşırarak başnı hareket ettirmek)

II. çaykav → [kim] , [kimi] , [kimle]

Ör. Brigadir_[kim] ... kuvanıçlı bir gacepsinü bilen_[kimle] başın_[kimi] çaykap
tordı.

A2 I. çaykav₂: Nersené de bulsa havada xereket ittérüv, bér yaktan ikénçé yakka yörtüv; sélküv, bolgav. (Bir yandan diğér yana hareket ettirmek)

II. çaykav → [kim] , [kimi]

Ör. [Timirkük]_[kim] Çuklar tagılğan yalların_[kimi] çaykıy, östinde koyaş nurları balkıy.

ÇAKIRUV

- A1 I. çakıruv₂:Taviş yeki işare bélen kilérge, yakınayırğa tekdim itüv,
sorav, kuşuv. (Çağırmaq)
II. çakıruv→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Küterilip karasa, askı terezelernin birsinde dskayiv üzi kül
izep anı_[kimi] çakırıp tora idi.
- A2 I. çakıruv₂:Bérer urınga, cirge nindi de bulsa maksat bélen kilérge
tekdim itüv, üténüv, sorav, kuşuv. (Çağırmaq)
II. çakıruv→ [kim] , [kimi]
Ör. Aysılı ana_[kim] hezir uk Seyfi bilen brigadirlarnı_[kimi] çakırırğa kuştı.
- A3 I. çakıruv₁:Nindi de bulsa eş-xeraket başkarırğa, bérer eşte katnaşırğa
tekdim itüv, üténüv, sorav. (Ses ve işaretle gelmesini istemek)
II. çakıruv→ [kim]
Ör. [Gayni:] Kazanda vakıtta kızlar_[kim] (cıyınına garmun uynargadıp)
çakırılar idi.
- A4 I. çakıruv₂:Nindi de bulsa eş başkarırğa cilkéndérüv, nindi de bulsa eşke
kuzgatuv. (Bir şey için hareketlendirmek)
II. çakıruv→ [kim] , [kimi]
Ör. Birgı uynap bizni_[kimi] ul_[kim]çakırdı, biz kuşıldık köreş ına.
- A5 I. çakıruv₂:Kémnéñ de bulsa üz-üzén bilgélé bér tertipte totuvın yeise
bérer törlé eş yörtüvén talep itüv; kémge de bulsa şunı tekdim
itüv. (Talep etmek)
II. çakıruv→ [kim] , [kime]
Ör. [Artamonov:]_[kim] Gracdannar, tertipke_[kime] çakıram! İpteş
biktimirov, devam itigiz. .

ÇALUV I

- A1 I. çaluv₂:Suyuv (kübrek korbanga suyıla torgan xayvan turında eytéle) .
(Kurban kesmek)

II. çaluv → [kim] , [kimi]

Ör. (Onlar)_[kim] *Çaldılar* korban kıyılıp bu ügizni_[kimi] .

ÇALUV II

A1 I. çaluv₂:Bér-bérséne arkılı kuyuv, arkılı kitérép kuyuv; bérsén ikénçésé östéne kuyuv (ayaklarını) . (Birbirinin üstüne koymak)

II. çaluv→ [kim] , [kimi]

Ör. Ul_[kim] ayagin_[kimi] *çalıp*,kulların kuşırıp utırgan.

A2 I. çaluv₁:Nerse bélen bulsa da urav, çornav. (Düğümlemek, bağlamak)

II. çaluv→ [kim]

Ör. (O)_[kim] *Çalıp* beylev.

ÇALUV V

A1 I. çaluv₂:isk. Uynav (muzıka koralında) . (Müzık çalmak)

II. çaluv→ [kim] , [ne]

Ör. Dagstanlı kart_[kim] haman saz_[ne] *çalıp* utıra.

ÇAMALAV

A1 I. çamalav₃:Nersenéñ de bulsa külemén, mikdarın, avırlığın, ozınlığın h. b. ş. yakınça bilgélev. (Tahmin etmek)

II. çamalav→ [kim] , [kimi] , [kimde]

Ör. (O)_[kim] [Bülmede]_[kimde] Birniçe min törli kitap barlıgın_[kimi] *çamalarga* mömkin idi.

A2 I. çamalav₂: Yakınça añlav, töşénüv; yakınça bélüv, sizémlev. (Tasarlamak)

II. çamalav→ [kim] , [kimi]

Ör. Şeyhitdinov_[kim] obstanovkanı_[kimi] (bik tiz) *çamalap* aldı.

A3 I. çamalav₂:Télek buluv, isep totuv, niyetlenüv. (Niyetlenmek)

II. çamalav→ [kim] , [ne]

Ör. (Onlar)_[kim] İndi hezir sıra zavodına kirirge dip yörim_[ne] *çamalar*.

ÇARLAV

- A1 I. çarlav₂:Kaybér kisüv koralların çarda totıp ütkénlev, çarda kayrav.
(Biley taşında bilemek)
II. çarlav→ [kim] , [kimi]
Ör. Yakup alarnı kanatlandırıp çigara :tiziler_[kim] , öylerine kaytkaç, yöz de birinçi tapkır pıçkılarını kayrıylar, baltaların_[kimi] çarlarga totınalar.
- A2 I. çarlav₂:küç. Tecribelé, bélémlé, eş yérte béle torgan késége
eylendérüv; öyretüv. (Tecrübe kazandırmak)
II. çarlav→ [kim] , [kimi]
Ör. [Zarif :] Boyarnın ine isep yuk. ... Min_[kim] igiltlerni_[kimi] çarladım.
- A3 I. çarlav₂:küç. söyl. Kıynav. (Dövmek)
II. çarlav→ [kim] , [kimle]
Ör. (Onlar)_[kim] Mondıy helde kolaknı yolkıp kına kalmıylar, külmekleribizni, hetta ıştannarıbızını saldırıp, çıbık bilen_[kimle] çarlıylar.
(istekler turında)

ÇİGÜV I

- A1 I. çigüv₁:Maxsus cép bélen tégép tukımaga yeki künge bizék töşérüv,
şundıy yul bélen tukımaı yeki künné bizéklev. (Nakış işlemek,
oya yapmak)
II. çigüv→ [kim]
Ör. (O)_[kim] (Tapkırılrap) çigüv.

ÇİGÜV II

- A1 I. çigüv₂:söyl, 1. k. çigénüv. (Geri çekilmek)
II. çigüv→ [kim] , [kime]
Ör. (O)_[kim] ... öç-dürt adım artka_[kime] çikmi.
- A2 I. çigüv₂:Nindi de bulsa xis-toygı sürélüv, kimüv, bétüv; nindi de bulsa
uy fikérden kaytuv. (Bir düşünceden vazgeçmek)

II. çigüv→ [kim] , [kimden]

Ör. Udarnıklar, indi kaygısızın[kolhoz yarışınan] _[kimden]

çigerküniligiz _[kim] ?

ÇİGÜV III

A1 I. çigüv₂:söyl. Bérer törlé xelné béldére torgan isémnerden soñ kilép, şul xelge duçar buluvnı, şul xelné kiçérüvne béldére. II Gomumen kiçérüv, baştan ütkerüv (meselen, nindi de bulsa avırlıklarnı) . (Çekmek, duçar olmak. Kaygı çekmek...)

II. çigüv→ [kim] , [ne]

Ör. (O) _[kim] Mihnet _[ne] çigü.

A2 I. çigüv₂:isk. Tartuv (meselen, temeké) . (Sigara içmek)

II. çigüv→ [kim] , [ne]

Ör. Medresede helfeler _[kim] kaysı temeki _[ne] çige, kaysı vak sala.

ÇİRAV

A1 I. çirav₁:Cir östé yeki bérer savıttığı suv az gına yeki bérkader tunu, yuka boz bélen kaplanuv. || Bér kader katılanuv, katı xelge kilüv (bérişlé izélgen massalar, meselen, zamazka, alébastr y. b. ş. turın-da) . (Donmak, katı hale gelmek)

II. çirav→ [kim]

Ör. Min uramga çıkanda, görleviklernin östi _[kim] çirap, yuka boz bilen kaplangan idi.

ÇİTLEV

A1 I. çitlev₂:Nersenéñ de bulsa çit-çitén totuv, kayuv; kırıyın tégüv. (Sınır koymak)

II. çitlev→ [kim] , [kimi]

Ör. (O) _[kim] Ap-ak şarf, yayay matur şarf _[ne] , beren yonı bilen eşlegen ; buvuy-buvuy tasta sızık kalgan, baş-başaların _[kimi] (matur) çitlegen.

A2 I. çitlev₂:Çit-çitlerén buydan buyga ırmavlav, ırmav aluv, cék aluv.

(Sınır koymak)

II. çitlev→ [kim] , [ne]

Ör. (O) [kim] Anda 120 kubomert[ne]çitlegen takta hem 40 kubomert borislıklar sorap yazılğan idi.

A3 I. çitlev₂:küç. Üz itmev, yakın itép sanamav, sanga suknav, çitleşterüv.

(Dışlamak, benimsememek)

II. çitlev→ [kim] , [kimi]

Ör. Avıl kişisi[kim] şehar kişisin[kimi] çitlemiçe tilge ala almy hem kirisinçe.

A4 I. çitlev₁:söyl. k. çitletép uzuv (ütüv) . (Etrafindan dolanıp geçmek)

II. çitlev→ [kim]

Ör. Yarıy eli pulya[kim] çitledi, yarıy eli sini bizden alıp tormış bizni yatım itmedi.

ÇİŞÜ

A1 I. çişü₂:Beylengen bav, şnur, cép h. b. ş. nı sütüv, oçların ıçkındıruv, ayıruv. (Çözmek, açmak)

II. çişü→ [kim] , [kimi]

Ör. [Hesen] [kim] üzin baganaga birkitken çılbrını[kimi] çişip ciberdi de aşığa-aşığa ge töşe başladı.

A2 I. çişü₂:Téymesén, kaptırmasın h. b. ş. ıçkındıruv, ıçkındırıp açuv (kiyém turında) . (Düğmelerini açmak)

II. çişü→ [kim] , [kimi]

Ör. Mohmat[kim] bir vakıt uzuv töymelerin[kimi] çişip ciberdi...

A3 I. çişü₂:Tiyéşlé cavapnı tabu, cavabın çıgaruv, ézlegenné tabu. (Bir sırrı açıklamak)

II. çişü→ [kim] , [ne]

Ör. (O) [kim] Krossvord[ne] çişü.

- A4 I. çışü₃:Bérer meselené, problémanı xel itüv, xel kıluv, açıklav. II Bérer xelné açıklav, töşenüv, bélüv. (Bir meseleyi halletmek)
- II. çışü→ [kim] , [kimi] , [kimde]
- Ör. Şunu eytirge kirek, Nurgalı_[kim] azık meselesin_[kimi] künilinnen katgıy revişte_[kimde] *çışip* kuyugan idi.

ÇOLGAV II

- A1 I. çolgav₂:Bérer nerse (çüprek, tukıma h. b.) bélen urav, çornav, térüv. Uratuv, uratıp aluv. (Bir şeyle sarmak, dolamak)
- II. çolgav→ [kim] , [kimi]
- Ör. Acdaha han_[kim] kızın_[kimi] *çolgap* algan, yotu[maksatı] ile avızına taba suvırmakta idi.
- A2 I. çolgav₂:Bérer kése yeki nerse tireséne kilép tuplanuv, anın yanına kilép basuv; anı eylendérép aluv. (Bir kimsenin veya bir şeyin etrafına toplanmak, üşüşmek)
- II. çolgav→ [kim] , [kimi]
- Ör. Vazonnardan töşken gaskeriler_[kim] , anı_[kimi] (törlü yaktan) *çolgap* alıp, soraşa başladılar.
- A3 I. çolgav₂:Bérer nerse tiresénde urnaşuv. II Bérer prédmétıni bérer nerse uratıp aluv, basuv, kaplav aluv. (Yayılmak)
- II. çolgav→ [kim] , [kimi]
- Ör. Tire-yaknı_[kimi] su_[kim] *çolgap* aldı.
- A4 I. çolgav₂:küç. Kém öçen de bulsa yakın késege eylenüv, yakın kése bulıp toruv. (Yakın bulmak)
- II. çolgav→ [kim] , [kimi]
- Ör. (Onlar)_[kim] (Şul vakıtta) anı_[kimi] *çolgap* algan kişilerden bik kübisin ikişer gine süzli cömler bilen, begzan kölki ve begzan açı surette megrif itti.
- A5 I. çolgav₁:Bar yaktan da kaplav, kaplav aluv, tomalav. (Yayılmak,

kaplamak)

II. *çolgav*→ [kim]

Ör. Yalkın_[kim] *çolgap* alu.

ÇUVALUV

- A1 I. *çuvaluv*₁:Tertipséz revéšte ürélüv, işélüv, beylenüv; beylenüv töyénlenüv. (Çoğalmak)
II. *çuvaluv*→ [kim]
Ör. Yatma_[kim] *çuvaluv*.
- A2 I. *çuvaluv*₂:söyl. Kém bélen de bulsa aralaşuv, bérer törlé eş yörtüv, bérer törlé mönesebette buluv. || Yakın mönesebette buluv, mexebbet beylenéşinde buluv.(Yakın münasebette bulunmak)
II. *çuvaluv*→ [kim] , [kimde]
Ör. -Ul_[kim] bit başta esirlar tiresinde_[kimde] *çuvalgan* idi, diler.
- A3 I. *çuvaluv*₁:söyl. Megnesé, faydası bulmagan yeki yaramagan eş h. b. ş. bélen şögillenüv. II Butaluv, yaramagan eşke katnaşuv. (Karışmak, dağılmak)
II. *çuvaluv*→ [kim]
Ör. Ehmetsafa agay öyde yuk çağında yaki *çuvalıp* yörgen vakıtlarında barlık eşlerin_[kim] başkaruçı timirgalidir.
- A4 I. *çuvaluv*₁:Katlavlanuv, çiténleşüv, kıyınlaşuv (eş h. b. ş.) . II Añlav -téşénüv avırlaşuv, açıklığı yugaluv. (Çetrefilleşmek)
II. *çuvaluv*→ [kim]
Ör. Eş_[kim] *çuvaluv*.
- A5 I. *çuvaluv*₁:küç. Beylenéş yugaluv, beylenéş bétüv, açıklık yugaluv (fikérde, uyda, söylemde h. b. ş.) ; butalçıklanuv (fikér, uy h. b. ş.) . (Karmaşıklıklaşmak)
II. *çuvaluv*→ [kim]
Ör. [Gali :] Ardım ... (Bu arada) fikirim_[kim] de *çuvaldı*.

ÇUKU

- A1 I. çuku₃:Azıknı tomşık bélen élektérép alıp aşav (koşlar turında) .
(Galamak)
II. çuku→ [kim] , [kimde] , [ne]
Ör. Bir ala karga_[kim] taş üstinde_[kimde] balık_[ne] çukıy.
- A2 I. çuku₂:Tomşık bélen élektérv; tomşık bélen élektérép aluv, tomşık
bélen çokıp çıkaruv. (Galamak)
II. çuku→ [kim] , [kimi]
Ör. Karga küzin_[kimi] karga_[kim] çukımas.

ÇUMU

- A1 I. çumu₃:Baş bélen suga kümélüv. (Suya gömülmek, batmak)
II. çumu→ [kim] , [kimden] , [ne]
Ör. (Ben)_[kim] Çıltır-çiltır akkan çışmelerden_[kimden] çumıp taşlar_[ne] aldım
bilevge.
- A2 I. çumu₂:Batuv. II Téşép kitüv (aska, tépke h. b. ş.) . (Batmak)
II. çumu→ [kim] , [kimde]
Ör. Ayak astı tubıktan bata, kayber lerde_[kimde] kıska kunıçlı itik_[kim]
(bötinley) çumıp-çumıp kile.
- A3 I. çumu₂:Bérer yomşak nerse éçéne kérép kitüv, kümélüv; baştanayak
kaplanuv. (Yumuşak bir şeyin içine gömülmek)
II. çumu→ [kim] , [kime]
Ör. [Gayıznın] taza muskıllı yalangaç bilekleri iki yakka taşlangan, ...
avır geydesi_[kim] çipiçenge_[kime] çumgan.
- A4 I. çumu₂:küç. Bik nık birélép bérer eş bélen şögillenüv, bik nık birélép
kitép bérer eş eşlev. || Bérer xelge duçar buluv. (Çok derin
duygulara dalmak)
II. çumu→ [kim] , [kimle]

Ör. Şakir bilen alsu_[kim] , (tüben karap) , bik borçulı uyga_[kime] çumgannar.

- A5 I. çumu₂:Birer helge duçar bulu. (Çaresiz kalmak)
II. çumu→ [kim] , [kime]
Ör. (O)_[kim] Tınlıkka_[kime] çumu.

ÇIGARUV

- A1 I. çıgaruv₃:Nersené de bulsa bérer prédmetnıy éçénen tıška aluv, tıška alıp kuyuv. (Çıkarmak)

II. çıgaruv→ [kim] , [kimden] , [ne]

Ör. iski. kün. (O)_[kim] Bokçasınnan_[kimden] bir beylem hatlar_[ne] çıgardı hem andan uk bilgilep kuyugan bir ak konvertnı alıp rehilege suzdı.

- A2 I. çıgaruv₂:Kayan da bulsa bérer nersené küterép alıp çıguv, küçérüv. (Götürmek)

II. çıgaruv→ [kim] , [ne]

Ör. Ul_[kim] öyge kirip, akbüzge aşarga_[ne] çıgardı.

- A3 I. çıgaruv₂:Kémné de bulsa bérer nersenéñ éçénen, çiklerénen çitka ciberüv, yüneltüv. (Bir şeyin içinden çıkarmak)

II. çıgaruv→ [kim] , [kimden]

Ör. (Onlar)_[kim] –Propuskın bulmasa, şherden_[kimden] çıgarmıylar.

- A4 I. çıgaruv₂:Bérer nerse aş a küçérüv, kiçerge yardım itüv (yılga, küpér h. b. ş. aş a) . (Bir uçtan bir uca geçirmek)

II. çıgaruv→ [kim] , [kime]

Ör. (O)_[kim] İlga_[kime] (aş a) çıgaru.

- A5 I. çıgaruv₃:Nersené de bulsa bérer prédmet aş a tıška ütkerüv, tıška süzüv, tıška kuyuv. II Tıška salındıruv (çalbar balagın h. b.) . (Dışarı çıkarmak)

II. çıgaruv→ [kim] , [kimi] , [kimden]

Ör. Mitriçiv_[kim] ... şinil cinindegi tişikten_[kimden] barmagın_[kimi] *çıgarıp* kürsetti.

ÇIGUV

- A1 I. çıguv₂:Kaydan da bulsa kitüv, ul urınnı kaldırıv, kaldırıp kitüv. ||
Bargan yuldan, yüneléşten çitke kitüv, çitke küçüv, yulın üzgertüv. (Bir yerden başka yere geçmek)
II. çıguv → [kim] , [kimden]
Ör. Baruvçılarnın atları_[kim] , (korsaktan bata-bata) yuldan_[kimden] çıktılar.
- A2 I. çıguv₂:Kaya da bulsa kilüv, kilép basuv, kaya da bulsa kilép kürénüv.
II Kaysı yakka bulsa da karav, yünelgen buluv (bérer prédmét turında) . (Ortaya çıkmak, görünmek)
II. çıguv → [kim] , [kime]
Ör. Ozın buylı Ukravnev_[kim] (itik ükçelerin birsin birisine berip) , stroy aldına_[kime] çıktı.
- A3 I. çıguv₂:Bérer urında yeşevden, toruvdan, buluvdan tuktav. (Belli bir yerden çıkmak)
II. çıguv → [kim] , [kimden]
Ör. (O)_[kim] Tormeden_[kimden] çıgu.
- A4 I. çıguv₃:Bérer maksat bélen kaya da bulsa yünelüv, baruv, kitüv. (Bir maksatla bir yere varmak)
II. çıguv → [kim] , [kime] , [kimle]
Ör. -Sin_[kim] alar bilen_[kimle] razvidkaga_[kime] çıgarsın.

ÇIDAV

- A1 I. çıdav₁:Avırtuvnı kiçére aluv, avırtuga tüzüv. (Direnmek)
II. çıdav → [kim]
Ör. Sıyı ügiz_[kim] (-kortlar çakkaç-) *çıdıy* almy çaptıralar, koyrık çençip, bizlep-bizlep!

- A2 I. ıdav₂:Tüzémlé buluv, tüzémlélékke, sabırlıkka iye buluv. II Tıyılıv,
tıyılıp toruv, üz-üzén tıyıp toruv. (Tahammül etmek, sabırlı
olmak)
II. ıdav→ [kim] , [kimi]
Ör. (O) _[kim] Monda kayber kişilerin nirvları_[kimi] ıdamadı.
- A3 I. ıdav₂:Kartı toruv, biréşmev, tüzüv. (Dayanmak)
II. ıdav→ [kim] , [kime]
Ör. –Doşman_[kim] , bızın basımga_[kime] ıdıy almıyça, tihnikasın,
skladların, talap alğan baylıkların taşlap kaça.
- A4 I. ıdav₁:Üzénéñ böténlégén, üzléklerén saklıy aluv; tuzmav;
cimérelmev; tarkalmav. (Yıkılmak)
II. ıdav→ [kim]
Ör. [Hekim:] Şingırdagan usakta_[kim] ozakka ıdıy diler bit.

IKÜ

- A1 I. ikü₂:Atu, atıp ütérüv. (Çekmek)
II. ikü→ [kim] , [kimi]
Ör. Mine min_[kim] olavdan mıltık taptım, bir kuyannı_[kimi] ikip te kildim
eli.

ENÇÜ

- A1 I. ençü₃:Salkın koralnıñ oçlı b'aşın kémnéñ de bulsa tenéne kadav,
kértüv. II Bérer oçlı nersené kaya da bulsa kadav, kadap kuyuv.
(Batırmak)
II. ençü→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. Biri_[kim] kükregine_[kime] birsi kılıçları_[kimi] eniçkenner.
- A2 I. ençü₂:Vak enéçkéler tenge tiyép avırttırıv, tende avırtıv barlıkka
kitérüv. (Sivri bir şeyle batırmak)
II. ençü→ [kim] , [kimi]

Ör. (O)_[kim] Cipke barmak bilen oringanda eliktr çatkısı çığa hem barmaknı_[kimi] *çençip-çençip* ala.

- A3 I. çençü₂:küç. söyl. Kémge de bulsa çençülé, zeherlé süzler eytüv. II
Süzler bélen kémge de bulsa naçar teesir itüv, küdéléne tiyüv;
kadav. (Sert sözler söylemek)
II. çençü→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Kazak yortı kölmi niçek çıdıy?_[ne] dip çeniçti.

ÇEÇÜV

- A1 I. çęçüv₂:Ezér lengen tufrakka orlıklar saluv, sibüv (Toprağa tohum
saçmak, ekmek)
II. çęçüv→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Boday_[ne] çęçü.
- A2 I. çęçüv₂:Törlé cirge töşérüv, taşlav, sibüv. (Dağıtmak)
II. çęçüv→ [kim] , [kimi]
Ör. (Ben)_[kim] Kümeç valçıkların_[kimi] *çęçę-çęçę* aşarga, kaymaklı salkın
sötüni eçerge totındım.
- A3 I. çęçüv₂:Törlé yakka taratuv, sibüv (nurnı, yaktılıknı) . (Yaymak)
II. çęçüv→ [kim] , [ne]
Ör. Koyaş_[kim] nur_[ne] çęçę.
- A4 I. çęçüv₂:küç. Kęşéler arasına taratuv, kęşélerge cit-kérüv (megrifetné h.
b. ş.) . // küç. söyl. Küplerge bilgélé itüv, taratuv (xeberné,
sérné h. b. ş.) . (Haber yaymak)
II. çęçüv→ [kim] , [kimi]
Ör. (Ben)_[kim] Taptım gıylım, çęçtimtapkanım_[kimi] , ni tabarmın bugün
bolgarda?

ÇÖYÜV

- A1 I. çöyüv₃:Yugarıga taşlav, yugarıga ırğıtuv. (Yukarı atmak, havaya
fırlatmak)

II. çöyüv → [kim] , [kimi] , [kime]

Ör. Hefise_[kim] , süz barışında kulın kiskin, lekin totnaklı bir cilkindirip, çeç tolımnarın_[kimi] artka_[kime] çöyüv.

A2 I. çöyüv₃:Bik nık kuvanuv, şatlanuvnı bédérép, kémné de bulsa, kullarda totıp, yugarıga bérnıçe mertebe ırgıtuv. (Sevinçten havalara fırlatmak)

II. çöyüv → [kim] , [kimi] , [kime]

Ör. Bu minutta Şeyehmehnin_[kim] ... balaların_[kimi] tuşemge_[kime] çöyesi kilip kitti.

A3 I. çöyüv₃:Kémné de bulsa küterép alıp ögüv (kéreşte) . (Yukarı kaldırmak)

II. çöyüv → [kim] , [kimi] , [kimde]

Ör. (Ben)_[kim] –Sini_[kimi] şul heremlevim arkasında_[kimde] (baş aşa) çöydüm.

A4 I. çöyüv₁:söyl. Atuv (havaga rakéta ciberüv turında) . (Havalanmak)

II. çöyüv → [kim]

Ör. Annan ara-tire avtomatlardan atalar, ak rakitalar_[kim] çöyeler.

A5 I. çöyüv₂:Yugarıga, öske küterüv. (Yukarı kaldırmak)

II. çöyüv → [kim] , [kimi]

Ör. Min yakınlaşkannı kürüğe, [at]_[kim] başın_[kimi] çöyede kitip bara.

ÇÜKÜ

A1 I. çükü₂:Kızgan métallga tiyéşlé forma birüv öcén çükéç bélen suguv, berüv. || Şul yul bélen timérden nerse de bulsa yasav. (Diz çökmek)

II. çükü → [kim] , [kimde]

Ör. Borhan_[kim] şul kızgan utlı timirlerni kileşçege elektrıp ala da sandalda_[kimde] çüki.

- A2 I. çükü₂:Çalgınıñ yözén çükéç bélen berép yukartuv, ütkénlev.
(Gerginleştirmek)
II. çükü→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Çalgı_[ne] çüküv.
- A3 I. çükü₂:küç, Bik nık tırışıp, tırışlıklar kürsetép bérer nersené xezérlev,
buldıruv, kitérép çıgaruv. (Hazırlamak)
II. çükü→ [kim] , [ne]
Ör. Bahadırday, Moskva eşçileri_[kim] ülim_[ne] *çüki* anda doşmanga.

ÇÜPLEV I

- A1 I. çüplev 1:Bér iş nersege başka çit nerse katnaşuv, çüp I (4 meg.)
katnaşuv. (Çöple kaplanmak)
II. çüplev→ [kim]
Ör. İden_[kim] çüplengen.

ÇÜPLEV II

- A1 I. çüplev 2:Taralıp yatkan yeki başka törlé azıknı tomşık bélen élektérép
alıp aşav. (Bir şeyi parçaladıktan sonra yemek)
II. çüplev→ [kim] , [kimi]
Ör. Sabıy_[kim] , valçıkların_[kimi] *çüplep* bitirgeç, enisinin kiyizlenip bitken
çeçleri bilen uynaganday itindi.
- A2 I. çüplev₂:Bérer taralıp yatkan nersené cıyuv, cıyıp aluv. (Bir yere
toplamak)
II. çüplev→ [kim] , [kimi]
Ör. Berengi_[ne] *çüplegen* çağında, tizi berengi kazuçı aksak Sacide
apay_[kim] yalgış minim ayakka timir körek bilen çaptı.
- A3 I. çüplev₂:Nindi de bulsa bilgé, üzlék buyınça saylap aluv, ayırıp aluv.
(Ayırmak)
II. çüplev→ [kim] , [kimle]
Ör. (Biz)_[kim] Gafife bilen_[kimle] (biremliklep) çüpledik.

- A4 I. çüplev₃:Bérer nersené çit katnaşmadan, çit prédméttan yeki
komaçavlavçı nersedén arındıruv, çistartuv maksatı bélen, ul
çit bulgan nerselerné ayırıp aluv, cıyıp aluv. (Ayırıp almak)
II. çüplev→ [kim] , [kimi] , [kimde]
Ör. (Onlar) _[kim] [Boday basında] _[kimde] Sirek-mirek küringen kük
çeçekni_[kimi] gine çüplip aldılar.

DAVLAV

- A1 I. davlav₁:Bérer nerse talep itép, dav küterü. (Bir şeyi talep etmek, dava
etmek)
II. davlav→ [kim]
Ör. Hokuk_[kim] davlav.
- A2 I. davlav₁:Resmi töste yeki sud arkılı talep itü. (Dava açmak)
II. davlav→ [kim]
Ör. (Ben) _[kim] Yahşılıkta birmesegéz, (sud arkılı) *davlapalırımın*.
- A3 I. davlav₁:Bérer nersené yaklap köreşü, sugışu, añayar eşérge omıtlı.
(Bir maksada erişmek için mücadele etmek)
II. davlav→ [kim]
Ör. Írék_[kim] davlav.

DEŞÜ

- A1 I. deşü₂ :K. eşdeşü. (Konuşmak, söz söylemek, cevap vermek,
çağırmaq, davet etmek)
II. deşü→ [kim] , [kime]
Ör. (O) _[kim] (Çeçekten çeçekke küçkende, ballı sular eçkende, niçkebilge
tagın kimdir eşdeşe) , üzi yanına_[kime] deşe.

DİRİLDEV

- A1 I. dirildev₁:İş hem kıska tirbeniş hareketleri yasap silkinü.
(Hareketlenmek)

II. dirildev→ [kim]
Ör. Kul_[kim] dirildev.

- A2 I. dirildev 1:Küç. Kurkuga birelü. (Korku vermek)
II. dirildev→ [kim]
Ör. Eyde kürsinner usallar_[kim] titresinner aptırap ; küzlerinnin yaş te tüksinner *dirildep*-kaltırap.

DIYÜ

- A1 I. diyü₂:Turı hem kıyık söylemne kontekstka beylep, avtor süzi sıyfatında yeki avtor süzleri sostavında tübendegi megnelerde grammatik heber bulıp kullanıla. (Söylemek, demek)
II. diyü→ [kim] , [ne]
Ör. Garmunıñni uynap ciber, kızlar_[kim] cırlıybız_[ne] diler.
- A2 I. diyü₂:Üzénen alda kilgen süzge mönesebetlé revéşte«(şulay) atav, isémlev», «(şulay) karav» digenné béldére. (... adını vermek)
II. diyü→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Kara tügél, kük te_[ne] dip bulmıy.
- A3 I. diyü₂:Yukl. form. Üzénen alda kilgen süzge mönesebetlé revéşte, «añña igtıbar itmev», «anıñ bélen isepleşmev» digenné béldére. (Dikkate almak)
II. diyü→ [kim] , [ne]
Ör. Rékrut veşler_[kim] , pıçrak_[ne] *dimiler*, talyan bélen uram iñliler.
- A4 I. diyü₂:Kir. Süzné, fikérné, başta eytélgén bér süzge yalgap, ikénçége borıp cibergende (témasın alıştırğanda) kullanıla. (... diye farz etmek)
II. diyü→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Yangın sarayı_[ne] *digennen*, ille de küñéllé indé üzé.
- A5 I. diyü₂ :Eytélgén fikérnéñ üzéñnéké tügéllégén kürsetép, «iméş»

megnesén béldére. (Bir şeyin açıklamasını yapmak)

II. diyü→ [kim] , [ne]

Ör. Bulgan_[ne] dibér patşa_[kim] , bik usal bulgan di üzé.

A6 I. diyü₂:Üzé karagan süzde béldérelgen eş-xelnéñ, sıyfatnıñ, mikdarnıñ külemé kim-rek ikenné añlata. (Bir şeyin miktarını, özelliğini bildirmek)

II. diyü→ [kim] , [kimi]

Ör. (Ben)_[kim] Bötén Kazannı_[kimi] *diyerlek* eylendém, lekin armadım.

A7 I. diyü₂:Baş kiléştege süzné ayırılmışka beylep, «isémlé», «şulay dip atala torgan» megnésén béldére. (Bir şeyin manasını bildirmek)

II. diyü→ [kim] , [kime]

Ör. (O)_[kim] Yarlılarga_[kime] *digen* bér kélet ikmek bar elé anda.

A8 I. diyü₂ :«Bérer nerse meselesénde, şunıñ buyınça, şul yaktan Karaganda»

digenné béldére. (... diye bildirmek)

II. diyü→ [kim] , [ne]

Ör. Cır_[ne] *digende* indé Gazinürniñ kapçıgı_[kim] tişék tügél.

DOŃGIRDAV

A1 I. dongırdav₁:«Doñgır» avazların xetérletép, özék-özék yandırav.

(Doñgırdiye ses çıkarmak)

II. dongırdav→ [kim]

Ör. Vagon kolaklarını_[kim] (tondırıp) *doñgırdıy* idé.

DUVLAV

A1 I. dulav₂:Bik zur köç bélen hem tonık gülev avazları çıgarıp xeraket itü (tabıgat köçleré h. b. ş. turında) . (Çok ses çıkararak, hareket etmek)

II. dulav→ [kim] , [kimde]

Ör. Tısta_[kimde] ci_[kim] , buran_[kim] (döñyanıñ astın öske kiterérlék bulıp kuzgalgan) , dulıy.

- A2 I. dulav₁:Açulanu, rizasızlık kébék xislerné üte şav-şulu töste (talaşıp yeki sugışıp) béldérü; xolıksızlanu. (Rıza göstermemek)
II. dulav→ [kim]
Ör. Şerefi_[kim] (xezér bayagı şikéllé) *dulamıy*, herbér süzén insaf bélen yuvaş kına séyli idé. K. Nacmi.

DULKINLANU

- A1 I. dulkınlanu₁:Dulkın (1, 2 meg.) barlıkka kitirip hereketlenü, tirbenü.
(Dalgalanmak)
II. dulkınlanu→ [kim]
Ör. Ögirip kilgen iginner_[kim] (ekrin gine) dulkınlana.

DUVILDAV

- A1 I. duvıldav₁:«U-u-u» simanrak taviş çıgaru, kalın taviş bélen gülev (tabıgat köçleré h. b. ş. turında) . (Ses çıkarmak)
II. duvıldav→ [kim]
Ör. Buran_[kim] duvıldav.
- A2 I. duvıldav₂:Üte canlanıp, şav-şu kilép eş-xereket itü. (Hareketlenmek)
II. duvıldav→ [kim] , [kimde]
Ör. Ni öçén xayvannar_[kim] (cingende, béz o/siñdék! dip) , alar arasında_[kimde] *duvıldap* yördén?

DIRILDAV

- A1 I. dırıldav₁:«Dır» siman tavişlar çıgarıp şavlav-kaltırav. (Dır diye ses çıkarmak)
II. dırıldav→ [kim]
Ör. Traktor_[kim] dırıldavı.
- A2 I. dırıldav₂:Dırıldavık, katı yulda (arbaga h. b. ş. nersege) utırıp

barganda sélkénü. (Sert yolda ses çıkarmak)

II. dırıldav→ [kim] , [kimde]

Ör. (Biz)_[kim] Buş arbada_[kimde] *dırıldıy-dırıldıy*avılga kaytabız.

DIÑGIRDAV

A1 I. dıngırdav₁:«Diñgır» avazların çıgarıp yañırav. (Gürüldemek)

II. dıngırdav→ [kim]

Ör. [Çilek]_[kim] (yökten) *diñgırdap* töşté.

DEVALAV

A1 I. devalav₂:Çirné. darular h. b. ş. yardeménde bétérü çaraları kürü.

(İyileştirmek)

II. devalav→ [kim] , [kimi]

Ör. (O)_[kim] Révmatizmni_[kimi] devalav.

A2 I. devalav₂:Çirlé kéşéné yeki avırtkan cirné, maxsus récimga kuyıp, şifalı şartlarga-moxitka küçérép, kirek oçrakta darular dakullanıp savıktıru çaraları kürü. (Tedavi etmek)

II. devalav→ [kim] , [kimle]

Ör. (Onlar)_[kim] Andalem bélen_[kimle] devalıylar.

A3 I. devalav₂:Künélsézlékné h. b. ş. borçunı cidél kiçérérge, annan arınırga yardım itü. (Birine bakmak, yardım etmek)

II. devalav→ [kim] , [kimi]

Ör. Xatınım_[kim] , üzéde bélmıçe, ... miné_[kimi] (üzénéñ tabigaté, xolkı, mégamelesé bélen) devaladı.

DÖRÉSLEV

A1 I. döröslev₃:Süzdegé, yazudagı h. b. ş. yalgışnı tözetü. (Doğrulamak)

II. döröslev→ [kim] , [kimi] , [kimde]

Ör. Min_[kim] ıglanda_[kimde] yalgış yazılğan [süzné]_[kimi] *döröslep*, tözetép kuydım.

- A2 I. döröslev₁:Bérer nersenéñ dörös buluvın, döröslegén delil bélen raslav.
(Bir şeyin doğruluğunu ispatlamak)
II. döröslev→ [kim]
Ör. (O)_[kim] *Dörös* dip tabu.

DÖRLEV

- A1 I. dörlev₂:«Dér» sıman tavışlar çıgaru (ut, yalkın h. b. turında) . (Gürül gürül alevlenmek, yanmak)
II. dörlev→ [kim] , [kimde]
Ör. Şırıpı ut itüze almı yoyuilge, Kümér utı_[kim] cilde_[kimde] dörliğéne.

DÜNÜ

- A1 I. dünü₂:Bér nerseden ikénçé nersege, bér törden ikénçé téрге evérelü.
(Evrilmek, dönmek, çevrilmek)
II. dünü→ [kim] , [kime]
Ör. Sagınıp yılıası bulsam, gomérge eçém_[kim] (yanıp) *dünerkara* kümérge_[kime] .
- A2 I. dünü₂:Avma kaylık kürsetü, ikénçé yakka küçü. (Kararından dönmemek)
II. dünü → [kim] , [kimden]
Ör. (Biz)_[kim] Kararıbızdan_[kimden] dunmibéz.

EVELEV

- A1 I. evelev₃:Nersenéñ de bulsa eçénde yaki östénde eylendére-eylendére tegeretü. (Yuvarlamak)
II. evelev→ [kim] , [kimi] , [kimde]
Ör. (Onlar)_[kim] Bir-birinni_[kimi] karda_[kimde] evelev.
- A2 I. evelev₂:Nersené de bulsa kul bélenlerlé-birlé yörtép, oyıştırıp yomrı yaki başka formaga kitérü. (Çevirmek)
II. evelev→ [kim] , [kimi]
Ör. [Hediçe tutı]_[kim] lampasın kısıbrak kuyıp, (arkın gına kıştırdıy kıştırdıy) kabartmasın_[kimi] *eveledi*, miçke yagıp ciberdi.

- A3 I. evelev₃:Nindi de bulsa nersené kulda yaki avızda erlé-birlé yörtü.
(Kolunda evirip çevirmek)
II. evelev→ [kim] , [kimi] , [kimde]
Ör. [Ana]_[kim] kin baltır itip kine beylengen ikinçi sınar oyıkbaşnı_[kimi]
nişletirge bilmişe kulında_[kimde] *eveli-eveli*: _ busın, belki, sistra kigizir, -
didi.
- A4 I. evelev₃:küç. Tégénnen-monnan gına eşlep taşlav; niçék élekté şula
yéşlev. (Fırlatmak)
II. evelev→ [kim] , [kimden] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Annan-monnan_[kimden] oyıkbaş_[ne] evelev.
- A5 I. evelev₂:küç. Bérrnersenéözléksézkabatlap, söylep toru; bérükéşné
haman kabatlav, eşlev. (Evelemek, gevelemek)
II. evelev→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] –Süzlerni_[kimi] (erli-birli) *evelep* torudan başka bilgen
nersegiz de yuktur, ahrısı.

EZÉRLEV

- A1 I. ezérlev₂:Nersené de bulsa faydalanırlık, kullanırlık xelge kitérü; ezér
xelge kitérép kuyu. (Hazırlamak)
II. ezérlev→ [kim] , [ne]
Ör. Köndizden uk alar_[kim] , (skambyalar hem hidiyatnin işik aldınnan
taktalar kitirip) , sehne sıman seki_[ne] ezirlediler.
- A2 I. ezérlev₂:Nersené de bulsa ütev östénde eşlev, nersené de bulsa
éşkertü. (Yapmak)
II. ezérlev→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Rol_[ne] ezirlev.
- A3 I. ezérlev₂:Yasav, eşlev. (Yemek pişirmek)
II. ezirlev→ [kim] , [ne]

Ör. (O)_[kim] Daru_[ne] ezérlev.

A4 I. ezérlev₃:Péşérép, kızdırıp h. b. Aşarga yaraklı xelge kitérü; kireklé nerselerné tabınga kuyu. (Yemek hazırlamak)

II. ezérlev→ [kim] , [kime] , [ne]

Ör. –Min_[kim] , balam, (bik eybetlep söt östi kuşıp) katık_[ne] ezirledimüzine_[kime] .

A5 I. ezérlev₂:Nindi de bulsa maksat bélen öyretü, tiyészlé bélém birü; bélgé çitép çıgaru. (Öğretmek)

II. ezérlev→ [kim] , [ne]

Ör. (O)_[kim] Kadrlar_[ne] ezirlev.

EYDEV

A1 I. eydev₂:Kémné de bulsa üzéñ bélen çakıru yaqi iyertép alıp kitü. (Çağırmaq)

II. eydev→ [kim] , [kimi]

Ör. [Selim]_[kim] (Merdenşa babay bilen savbullaştı da) , akbüzni_[kimi] eydep, turıdan urmakğa taba yögirdi

A2 I. eydev₃:Öndev, nindi de bulsa eşke, maksatka çakıru. (Bir iş yapmaya davet etmek)

II. eydev→ [kim] , [kimi] , [kime]

Ör. İki kolhoz_[kim] , (ıldan-il duslaşa barıp) , birsin-birsi_[kimi] alga_[kime] eydiler.

EYLENDÉRÜ

A1 I. eylenderü₂:Nersené de bulsa üz küçeré tiresénde xeraketke kitérü. (Hareket ettirmek)

II. eylenderü→ [kim] , [kimi]

Ör. Tavga mingen sayın, cil_[kim] , (usallana barıp) , tav başındağı tigmennernin avır kanatların_[kimi] eylendire.

- A2 I. eyelend r 2: Nerseni de bulsa astın  ske karatıp kuyu, astın  ske  ıgaru, t nter . (D nd rmek)
II. eyelend r → [kim] , [kimi]
 r. (O)_[kim]  lme_[kimi] eyelendir .
- A3 I. eyelend r 2: Eyb rne sulyagınu it p yaartıp t g . (Dikmek)
II. eyelend r → [kim] , [ne]
 r. (O)_[kim] Palto_[ne] eyelendir .
- A4 I. eyelend r 3: K mn  yaki nerseni de bulsa uratıp, kamapalu, urtada kaldıru. (Etrafinı kuatmak)
II. eyelend r → [kim] , [kimi] , [kimle]
 r. (O)_[kim] Kibenni_[kimi] kirte bilen_[kimle] eyelendir .
- A5 I. eyelend r 2: K mn  de bulsa b rer urında y rt p  ıgu, uratıp y rt . (Kaplamak)
II. eyelend r → [kim] , [kimi]
 r. Biz de_[kim] , ayavlık tiresin_[kimi] *eylendirip*,  irem  stine utırıtık.

EYLEN 

- A1 I. eylen 2:  z k  ere tiresende borlu; eyelene buyın a xeraket it . (D nd rmek)
II. eylen → [kim] , [ne]
 r. (O)_[kim] Tegerme _[ne] eylen .
- A2 I. eylen 2: B r yaktan ik n e yakka borlu. (Y n de itirmek)
II. eylen → [kim] , [kime]
 r. (Biz)_[kim] (Kola  sala-sala bilekler arga ) , sırt  stine_[kime] eyelendik.
- A3 I. eylen 1: B rer nerse  stende o ıp t gerek yasav (samol t, kolar h. b. turında) . (U arak daireler  izmek)
II. eylen → [kim]
 r.  iya  e egidey ak k belek_[kim] (ba  stinde o ıp) eyelene.

A4 I. eylenü₂:Kaya da bulsa barıp, kiré borılıp kaytu. (Yön değiştirmek)
II. eylenü→ [kim] , [kimden]
Ör. Ul_[kim] çanasına barısınnan da kübrek saldı, basudan barısınnan
da_[kimden] (tizrek) eylendi.

A5 I. eylenü₂:Urap yörü, urap çıgu; yörép kilü, yörép kaytu. (Etrafindan yürümek)
II. eylenü→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Uramnı_[kimi] eylenü.

A6 I. eylenü₁:Böténley başkaga [evérelü, başka xelge küçü, böténley başka kürénéř, tös alu.] (Başka hale geçmek)
II. eylenü→ [kim]
Ör. Kölge_[kim] eylenü.

EYTÜ

A1 I. eytü₂:Nindi de bulsa fikérné, uynı télden béldéru, xeber itü; nerse de bulsa söylev. (Öğretmek)
II. eytü→ [kim] , [kimi]
Ör. Gayşege Fehri üzinin dus kişisi_[kim] bulganın_[kimi] eytti.

A2 I. eytü₂:Nerse turında da bulsa añlatu, öyretü. (Anlatıp öğretmek)
II. eytü→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Bu hakta fen bolay dip eyte:sötli sıyır üstiresin kilse,
bozayga yaş çağında mömkin hetli küp itip kuyi söt eçirt, _[ne] di.

A3 I. eytü₂:küç Köylep uku, lav. (Türkü söylemek)
II. eytü→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Beyit_[ne] eytü.

ERNÜ

A1 I. ernü₁:Açıtıp, çémérdetép avırtu. (Acımak, sızlamak)

II. ernü→ [kim]

Ör. Tırnalğan bitim eçite, (tiz) başım_[kim] erni.

A2 I. ernü₁:Ruxi gazap kiçerü, rencü, açınu. (Üzölmek)

II. ernü→ [kim]

Ör. Ata bilen ugi ana_[kim] (bik) ernidiler.

ERÇÜ

A1 I. erçü₂:Nersenéñ de bulsa kabıgın, tışçasın alıp taşlav, çistartu, saldıru.
(Kabuğunu soymak)

II. erçü→ [kim] , [ne]

Ör. (O)_[kim] Berengi_[ne] erçü.

A2 I. erçü₃:Çüp, pıçrak h. b. ş. dan çistartu, arındıru. (Temizlemek)

II. erçü→ [kim] , [kimi] , [kimle]

Ör. –Sin_[kim] hezir ene tigi zur savıttan kara cimış bilen_[kimle] yözimni_[kimi] erçi tor.

A3 I. erçü₂:Ağaç-kuvaklarını tamırları bélen kuptarıp, bérer nindi urını
çistartu. (Temizlemek)

II. erçü→ [kim] , [ne]

Ör. (O)_[kim] Cir_[ne] erçü.

A4 I. erçü₃:küç. Nindi de bulsa urını, ilné, kolléktivni azat itü, çistartu, kuu
(doşmannan, çit, zararlı éléméntlardan h. b.) . (Düşmanları
temizlemek)

II. erçü→ [kim] , [kimi] , [kimden]

Ör. (Sen)_[kim] Niçik kine bulsa da olı şirme avılın_[kimi] aklardan_[kimden] erçirge!

FAYDALANU

A1 I. faydalanuv₂: Kim yaki nerse de bulsa birer törli kireklik, ihtiyaç öçin
kullanuv. (Bir ihtiyaç için kullanmak)

II. faydalanuv → [kim],[kimden]

Ör. Tukay_[kim] [üz içatında] tagın liginde, uydırma hemlerden_[kimden] de faydalana.

A2 I. faydalanuv₂: Birer hel, kürinişni üz intirisin öçin kullanuv, forsat dip sanap, şunardan aluv. (Fırsattan yararlanmak, kötüye kullanmak)

II. faydalanuv → [kim] , [kimden]

Ör. Halık_[kim] könnin ayazlıgınnan_[kimden] faydalanıp kalırğa dip kırğa aşığa.

FİKİRLEV

A1 I. fikirlev₂: Fikir yörtü, uylıy alu. (Düşünmek)

II. fikirlev → [kim] , [kimle]

Ör. Muzıka bilen_[kimle] fikirlev köçine bulunı süzebiz_[kim] .

FEHİMLEV

A1 I. fehimlev₁: isk. Anlav, töşinüv, bilü. (Anlamak, bilmek)

II. fehimlev → [kim]

Ör. Tilsiz mullalar_[kim] bir nerse eytmekçi bulalar, lekin, ah nadanlık, irinnerin silkiteler de, bir nerse de fehimlenmi.

GAYGILDAŞU

A1 I. gaygıldaşu₁: Kazların kalıncık taviş bélen kıçkıruları. (Kazların ses çıkarması)

II . gaygıldaşu → [kim]

Ör. (Eteç kıçkırganın) işetep, kazlar_[kim] *gaygıldaştı*, ürdekler bakıldıştı.

A2 I. gaygıldaşu₁: küç. Késélerné ñiha haylap kıçkırıp kélésüleré.
(Gülüşmek)

II. gaygıldaşu → [kim]

Ör. (Helim)_[kim] sikenep, küzleren açıp jibergende, (bülme tulımalay) *gaygıldaşıp* köleşep tora ide.

GEPLEŞÜ

- A1 I. gepleşü₁:Üzara söyleşü, eñgeme koruv. (Sohbet etmek)
II. gepleşü→ [kim]
Ör. (Onlar)_[kim] Anda çertletep çiklevek aşyılar, öçevü-dürtevü berge cıyelip, (üzara) *gepleşep* utıralar.

GEPLEV

- A1 I. geplev₂:sir. Söylev, eytöv. (Söylemek, göstermek)
II. geplev→ [kim] , [kimi]
Ör. Bu kyafırge_[kim] minem kem ikenlekné_[kimi] *gepleme* inde sin, mehdüm...

GÖRLEV

- A1 I. görlev₁:Kügerçinnernin gör-gör kilüy. (Gürlemek)
II. görlev→ [kim]
Ör. Kügerçinner_[kim] *görli* gör kilip.
- A2 I. görlev₁:Şav-gör kilü, salmak, bir-birsine kuşılıp bargan ritmik tavışlar çıgıp toru. (Çağlamak)
II. görlev→ [kim]
Ör. Palata_[kim] (yanadan) *görli* başladı.
- A3 I. görlev₁:Görildevli tavışlar çigarıp toru. (Yüksek ses çıkarmak)
II. görlev→ [kim]
Ör. Eylenirler orçıklar, maşınalar_[kim] *görlerler*.
- A4 I. görlev₁:< gör- gör→ uynında <ebi→ nin gör-gör dip toru. (Oyunda gör gör demek)
II. görlev→ [kim]
Ör. Birli, ikili, öçli, Asiya kaç, Banu_[kim] *görli* (sanamış) .

GÖRLEŞÜ

A1 I. görleſü₁:Uzara gör-gör kilü. (Güvercin ötmek)
II. görleſü→ [kim]
Ör. Urman yakın, bolın yeneſe, çeſme çıltıry, koſlar_[kim] görleſe.

A2 I. görleſü₁:Küç. Uzara tatu, yomſak, yağımlı itip söyleſü turında.
(Dostça konuſmak)
II. görleſü→ [kim]
Ör. Sirleſeler, görleſeler_{igit bilen kız}_[kim] .

A3 I. görleſü₁:ſavlav. (Gürültü çıkarmak)
II. ſavlav→ [kim]
Ör. (Ceygi kiçte) uçaklar_[kim]görleſip yanalar...

GÜLEV

A1 I. gülev₁:ſaüger kilüv, küp törlé tavıſlardan gérgilép toruv.
II. gülev→ [kim]
Ör. (Onlar)_[kim] (Anda umarta kortı kebek) güliler ide.

A2 I. gülev₁:Güveldev, maſınalarnın tavıſlanı péſlevé
II. gülev→ [kim]
Ör. (Bombardirovſçiklarınğ) basınk1_[kim] gülevülere dulkın-dulkın bulıp
kile hem kaydadır erakta- kön batıſta yugalalar.

GÜZELLE

A1 I. güzellev₂:Maturlanu, matur itip kürsetü. (Güzelleſmek, güzel olmak)
II. güzellev→ [kim] , [kimi]
Ör. Hezir mine_[kimi] neni kuvakçılar_[kim] güzelliler yözin dalanın.

HAVALANU

A1 I. havalanu₂:Masayu, erilenü, kepreyü, tekebbirlenü. (Kibirlenmek,
mağrur gezmek, yüksekten bakmak)
II. havalanu→ [kim] , [kime]

Ör. Atasının baylığına_[kime] *havalanıp*,... Mirza igit_[kim] yagında da bik küp kişilerge zarar saldı.

HAVALAV

- A1 I. havalav₁:Kanatların ceygen kiliş, havada yözü. (Uçmak)
II. havalav→ [kim]
Ör. Agıydilkeylernin çıktım, hay, buyına laçın koşım çöydim suyirga;
*havalanmylaçın*_[kim] , tipmi cenlik, salkın kilir kış da bu ilda.

HAVLAV

- A1 I. havlav₁:Hav-hav tavişları çıgaruv, örüv. (Havlamak)
II. havlav→ [kim]
Ör. Sirek-sirek itler_[kim] *havlap* ala.

HEVESLENÜV

- A1 I. heveslenüv₂:Nerse bilen de bulsa mavıgıuv, kızıksınuv; nersede de bulsa birilüv. (Heveslenmek)
II. heveslenüv→ [kim] , [kime]
Ör. (O) _[kim] Kiyinirge-yasanırğa_[kime] *heveslenip* kitüv.

IMLAV

- A1 I. ımlav₂:Im, işare bilen nersede bulsa bildirüv, anlatuv, nersede de bulsa kürsetüv. (İşaret etmek, işaret ederek fikrini belli etmek)
II. ımlav→ [kim] , [kime]
Ör. Yaralı hatın_[kim] , irinneringine kıymıldatıp, nidip eytti hem terezege_[kime] ımladı.
- A2 I. ımlav₂:Süz barışında kimnin de bulsa birer kimçiligine ütkende bulgan birer kıyık eşine, birer törli helge kinaya yasav, törttirip eytü.
(Dikkatini çekmek)
II. ımlav→ [kim] , [kime]
Ör. Tik bu turıda milevşege_[kime] birni de_[kim] ımlaganı yok.

IMSINUV

- A1 I. ımsınuv₂:Kişi kulındağı nersere kızığıp karay, üzine bire dip ömititüv;
nefisin süzü. (İmrenerek bakmak, çok arzu etmek)
II. ımsınuv→ [kim] , [kime]
Ör. Kişi_[kim] kulındağıga_[kime] *ımsıngan*,üz kulındağı sıçkıngan.
- A2 I. ımsınuv₂:Nerse de bulsa işlerge omtılı, tırışuv. (Başarmayı arzu etmek)
II. ımsınuv→ [kim] , [kime]
Ör. Mine ul tiren su töbinde yata imeş. (Ben)_[kim] Kıçkırırga_[kime] *ımsınıp* karıyda ...tavışı çıkmıy.

IRGILUV

- A1 I. ırgıluv₂:Kiskin hareket bilen túbenge yaki yogarıga atıluv, taşlanuv,
sikirüv. (Atılmak, hücum etmek)
II. ırgıluv→ [kim] , [kime]
Ör. Eşnin nersede ikenin töşinip çitken akbüz_[kim] (açınıp) terezege_[kime] ırgıldı.
- A2 I. ırgıluv₂:Kisken, kızıuv tizlik bilen birer yakka yünelüv, hareket itüv.
(Hızla bir yöne yönelmek)
II. ırgıluv→ [kim] , [kime]
Ör. Rakita_[kim] tagın uladı, tagın (çilpinip) alga_[kime] ırgıldı.
- A3 I. ırgıluv₂:Höcüm itip, kızıuv revişte hareketitüv, alga taşlanuv(sugış kırında) . (Hareket etmek, fırlamak)
II. ırgıluv→ [kim] , [kime]
Ör. Doşman_[kim] kara yavbulıp, biznin irikli ili bizge_[kime] ırgıla.
- A4 I. ırgıluv₂:Kimgede bulsa taşlanuv, höcüm itüv. (İleri atılmak, fırlamak)
II. ırgıluv→ [kim] , [kime]
Ör. Bir zaman ana_[minim abıyga]_[kime] öç büri_[kim] ırgılğan.

IRGITUV

- A1 I. ırgıtuv₂:Kuldağı eybirmi küyet bilen kimge yaki nersege de bulsa
töbep oçıruv, atuv, taşlav. (Eldeki bir şeyi fırlatıp atmak,)
II. ırgıtuv→ [kim] , [ne]
Ör. Ulüzine yakın uk_[ne] kilip çitken bir törkimni miyöstine bir-bir artlı
birniçe grahata_[kim] ırgıttı.
- A2 I. ırgıtuv₃:Birer nersene kireksiz dip yaki başka sebep maksatlar bilen
kaya da bulsa taşlav, atıp biröv. (Bir şeyi gereksiz diye atmak,
fırlatıp saçmak)
II. ırgıtuv→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. Kegaz_[kim] çüplerin_[kimi] erçege_[kime] ırgıtuv.
- A3 I. ırgıtuv₃:Kimni de bulsa kisik küterip alıp çirge igöv yaki kixsin
hereket bilen iterü. (köreşkende, suğışkarda h. b.) (Dağıtmak)
II. ırgıtuv→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. Bilden totuvına, ul malay_[kim] miné_[kimi] , (bötirip alıp, bir yakka_[kime]
ırgıttı.

ISILDAV

- A1 I. ısıldav₁:”Iss” digentavişçıgaru(kaz, ilan turında) . (Iss diye ses
çıkarmak)
II. ısıldav→ [kim]
Ör. Koyrığına bassan, ilan_[kim] da ısıldıy.
- A2 I. ısıldav₂:“Iss” dip tınıçlanırğa, şımbulırğa küşü, işarelev. (Seslenmek)
II. ısıldav→ [kim] , [ne]
Ör. Şepihelfe_[kim] kirip kile! ... dip_[ne]ııldadı kimdir.

IÇKINDIRUV

- A1 I. ıçkındıruv₂:Kiyirilgen, elektirilgen, kısıp totkan çirden kiri çıgaruv,
ciberöv, buşatuv. (Çıkarmak)
II. ıçkındıruv→ [kim] , [kimi]

Ör. (O)_[kim] Bil kayışın_[kimi] ıçkındıruv.

A2 I. ıçkındıruv₂:Kimni de bulsa kaçırıv, ciberüv. (Kovmak, göndermek)

II. ıçkındıruv→ [kim] , [kimi]

Ör. (O)_[kim] “Asıl koş” nı [şikli kişini]_[kimi] ıçkındırmaska kirek.

A3 I. ıçkındıruv₂:Nindi de bulsa mömkinlikten faydalanmav. (Bağımlı olmak, özgür olmamak)

II. ıçkındıruv→ [kim] , [kimde]

Ör. (O)_[kim] İnde hörriyat kulında_[kimde] , totta ıçkındırma tik.

A4 I. ıçkındıruv₂:İriksizden, uylap tormıyça nerse de bulsa söylev, eytöv, eytip, taşlav. (Özgür olmayıp taşlamak)

II. ıçkındıruv→ [kim] , [ne]

Ör. Oçuçı da_[kim] şunda birikicılı süz_[ne] ıçkındıra.

İÇKINUV

A1 I. ıçkınıv₂:Birer sebep bilen kidirilgen, elektirilgen, yalgangan, yabıştırılgen, totkan çirden çıguv, salınuv. (Çıkmak)

II. ıçkınıv→ [kim] , [kimden]

Ör. Çangılar_[kim] ayaktan_[kimden] ıçkınıv.

A2 I. ıçkınıv₁:Totılgen, elekken, beylengen çirden kinet kotıluv, aralanuv, kitip baruv (kişiler, canlı nerseler turında) . (Elden kaçmak)

II. ıçkınıv→ [kim]

Ör. Şunnan, ulım, kotoçkıçzur balık_[kim] öske kilipçıktı da (karmaknı özip) ıçkındı.

A3 I. ıçkınıv₃:Tiz gine kaya da bulsa kitöv, yünelöv. (Belli bir yöne yönelmek)

II. ıçkınıv→ [kim] , [kimi] , [kime]

Ör. Töşki yaldan torıp, hozçılar_[kim] barlığı_[kimi] da eşke_[kime] ıçkındı.

- A4 I. ıçkınuv₁:Bırer trli avır, klyenhelden ıgıuv, kotıluv. (Zor bir durumdan kurtulmak)
- II. ıçkınuv → [kim]
- r. (O)_[kim] olga palgan dünyanın vak tormışı ske kunıp, k bite, helden tayam, bulmıy haman da ıçkınuv.

IşANUV

- A1 I. ıřanuv₂:Bırer nersenin bulacağına, unışlı başkarılıvına h. b. nıklı ışanı bulı; inanuv. (Güvenmek, inanmak)
- II. ışanuv → [kim] , [kime]
- r. Min_[kim] , behıtsızlıkke karşı, monın tştgıle ın n ikenine_[kime] tamam ışandım.
- A2 I. ıřanuv₁:ın, hakıykat dip kabul itv; nersene de bulsa ınbarlıkta bar, yaşı dip sanav. (Gerçek olarak kabul etmek)
- II. ışanuv → [kim]
- r. (Sen)_[kim] Bir sugışta az gına kaldım, *ışansan*, ulmie.
- A3 I. ıřanuv₂:Nersege de bulsa mit baglav, isep totuv. (mitlenmek, güvenmek)
- II. ışanuv → [kim] , [kime]
- r. Ayu_[kim] -kine_[kime] , kişi_[kim] -aklına_[kime] ışanır.
- A4 I. ıřanuv₁:Kımgı de bulsa ışanı baglav; ışanıını, mitni aklarga seletle dip sanav. (mit bağlamak)
- II. ışanuv → [kim]
- r. Sızın_[kim] *ışanıgızda* emir hem yardım gıne bırigız.

IşIKLAV

- A1 I. ıřıklav₂:Kıplav, cil, yangır timeslik itv. (Rüzgara ve yağmura karşı üstünü örtmek)
- II. ışıklav → [kim] , [kimden]
- r. (O)_[kim] Yangırdan_[kimden] ışıklav.

- A2 I. ışıklav₂:Üzi bilen kaplap, saklap toruv. (Siper olmak, korumak)
II. ışıklav→ [kim] , [kimi]
Ör. Bu yaş urman . kalın yeşil trassa [kim] , bötin rayon kırın [kimi] ışıklar.

İŞKU

- A1 I. ışku₂:Bir nerseni ikinci nerse östine katı basıp şudıru, erli-birli yörtü
(ösligin çıstartu, şomartu, tigizlev) . (Bir şeyin üzerini sürterek
temizlemek)
II. ışku→ [kim] , [kimle]
Ör. Kız [kim] (bik tırışıp) , kom bilen [kimle] ışkıp legen agartıp yata iken.

İZGİŞU

- A1 I. ızgışu₁:söyl. Katı kışkırışu, talaşu, gavgalaşu. (Atışmak, çekişmek)
II. ızgışu→ [kim]
Ör. – Siz, iki tungan [kim] , ni eşlep ızgışıp yörisiz, Zöleyha apay?

İGÜV

- A1 I. igüv₃:Bértéklé kulturalarnı çeçép üstérüv. (Ekin ekmek)
II. igüv→ [kim] , [kimde] , [ne]
Ör. Alar [kim] (söyene-söyene) ul çirlerde [kimde] igen [ne] igeler.

İZEV

- A1 I. izev₂:(Çakırını yeki, kirésénçe, savbullaşını h. b. ş. nı béldérép)
kulnı bérkader küterép, nindi de bulsa işare yasap séltev,
bolgav. (Bir şeyi işaret etmek)
II. izev→ [kim] , [ne]
Ör. Misbah [kim] alar arasında Gazinurnı [kimi] şeylede hem, (üze de
sizmesten) kul [ne] izede.

İZÜV I

- A1 I. izüv₃:Katı yeki poroşok sıman nersené suv kuşıp bolgatuv, yomşak,
sıyık yeki bolamık xeléne kitérüv. (Ezmek)

II. izüv→ [kim] , [kimle] , [ne]

Ör. [Ul]_[kim] , balakların tezden sızganıp, (irteden kiçke kader) ayağı
belen_[kimle] kızıl balçık_[ne] ize.

A2 I. izüv₂:Bérer eybérné zur avırlık astında kaldırıp basuv, yançuv, sıtuv,
taptav, formasın bozuv. (Şeklini bozmak)

II. izüv→ [kim] , [kimi]

Ör. Çeçeklerne_[kimi] şıtırdatıp izep, çıgıp kitte avır maşına_[kim] .

A3 I. izüv₂:küç. gadi s. Bik katı kıynav, kıynap xelden taydıruv. (Ezerek
inceltmek)

II. izüv→ [kim] , [kimi]

Ör. (O)_[kim] (Az gına nerse belen totılıp) elekteng ise, çistıynı_[kimi] izep
betergençe kıynıylar.

A4 I. izüv₂:küç. İerekke avır bulıp, borçıp, cefalap, gazaplap toruv. (Azap
çektirmek)

II. izüv→ [kim] , [kimi]

Ör. (O)_[kim] Küngelsez, eç poşa, sunıslı_[kimi] ize.

A5 I. izüv₂:küç. Törlé avırlıklar, dönya meşekatleré basu, azap çiktérü;
helden taydıruv, éşten çıgaruv. (Azap çektirmek, işten çıkarmak)

II. izüv→ [kim] , [kimi]

Ör. Karangılık, kollık, yarlılıklar_[kim] bezneng babaylarını_[kimi] izgenner.

A6 I. izüv₁:Ékonomik, politik hem ruxi yaktan kısınkılıkta totuv, cebérlev.
(Zorlamak, baskı yapmak)

II. izüv→ [kim]

Ör. Kapital dönyası_[kim] izde, Kol iterge vlast başınnan kuvıp töşerelde.

İLTÜ

A1 I. iltü₂:Citeklep, küterép ya utırtıp kaya da bulsa alıp baru. (Alıp

gitmek, çekiştirerek götürmek)

II. iltü→ [kim] , [kime]

Ör. Cil_[kim] (ihtiyarsızlap) elle kaylarga_[kime] sörep ilte.

A2 I. iltü₃:Nersege bulsa da alıp baruv. (Alıp gitmek)

II. iltü→ [kim] , [kimi] , [kime]

Ör. Marks-Lenin yolu_[kim] ademnerné_[kimi] çın azatlıkka_[kime] ,
yaktılıkka_[kime] ilteçek.

A3 I. iltü₂:küç. Köreşte, eşte citekçé bulıp alıp baruv, eydev. (Sürüklemek)

II. iltü→ [kim] , [kime]

Ör. İlt sin_[kim] bezneng egetlerne_[kime] yavuga !

A4 I. iltü₄:Bérer nersege sebep buluv, şuna kitériv. (Yerine getirmek)

II. iltü→ [kim] , [kimi] , [kime] , [kimden]

Ör. [Mondıy] ungıssız süzler_[kim] ... telne bozu, eserne_[kimi]
ukuçıdan_[kimden] eraklaştıruga_[kime] ilteler.

İLEV I

A1 I. ilev₂:Onnı kérpeden ayırıp aluv öçén ilek arkılı ütkerü. (Elemek,
ayırıp almak)

II. ilev→ [kim] , [ne]

Ör. (O)_[kim] On_[ne] ilevü.

A2 I. ilev₂:küç. söyl. Bérer eşné, meselené, kэшéné kat-kat, törlé yaklap,
céntéklep tikşériv. (Bir meseleyi araştırmak)

II. ilev→ [kim] , [kimle]

Ör. Alar_[kim] , üzlereneng <<viza→ → isemle ileklerdenen_[kimle] ilep
<<kommunizm agitatorlarının→ → üz illerene ayak basularınnan
kotılmakçı bulalar.

A3 I. ilev₂:küç. söyl. Kúp kiyép tavşaldıruv, eşten çıgaruv. (Çok giyerek
yıpratmak)

II. ilev→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Kiyem_[ne] ilev.

A4 I. ilev₂:küç. gadi s. Kıyav.
II. ilev→ [kim] , [kimi]
Ör. Tege eget_[kim] şaktıy taza bulıp çıktı, berüze öç egetné_[kimi] (küz açıp yomgançı) *ilep* taşladı.

İLEV II

A1 I. ilev₂:Tirénéñ yonsız yağın éçegen kamır yeki imen kayrısı suyına salıp (yeki buyap) yomşartuv, iyétü hem soñınnan çista itép kıruv. (Yumuşatıp, kırmak)
II. ilev→ [kim] , [kimi]
Ör. Ehmedineng etisi_[kim] sarık tiresé_[ne] *iliv* die.

İMLEV

A1 I. imlev₂:Horafatlar buyınça:törlé süz hem efsénner eytép, çeç, kara meçé söyegé, kara sıyr söté h. b. bélen kéşéné savıktırırğa, darularga mataşuv yeki, kirésénçe, bozuv, yışkérü; ırımlav. (Büyü yapmak, büyü ile tedavi etmek)
II. imlev→ [kim] , [kimi]
Ör. (Ben)_[kim] Bu balaning oçası kalıkkın, şunı_[kimi] imlim.

A2 I. imlev₁:Gomumen darulav. (İlaçla tedavi etmek, şifa vermek)
II. imlev→ [kim]
Ör. *İmlemegen* im_[kim] kalmadı, almagan daru kalmadı.

İMREV

A1 I. imrev₁:Yokımsırav, yoklap aluv yeki yokıga oyuv. (Uyuklamak)
II. imrev→ [kim]
Ör. (O)_[kim] Kalgıp kite, *imrep* kite.
A2 I. imrev₂:küç. Yomşav, néçkerüv (küñél turında) . (Şefkat göstermek)

II. imrev→ [kim] , [kime]

Ör. Bu sayravuga_[kime] ing katı küngeller_[kim] *imregenner*, elekkeler mongaygannar, izregenner.

İMÜ

A1 I. imü₃:Írénne, télné éçke taba xerectlendérep, imçekten söt suyıruv.
(Emmek, süt emmek)

II. imü→ [kim] , [kimden] , [ne]

Ör. [Alar] ikese de_[kim] ber kükrekten_[kimden] söt_[ne] imgenner.

A2 I. imü₁:Kéşédegé yeki bérer eybérdégé sıyıklıkını üzéne cıyuv, suyıruv
(bécekler hem üsémlekler turında) . (Bir yere toplamak, içine çekmek)

II. imü→ [kim]

Ör. Eger [kandalalar]_[kim] (törle yaktan sarıp) *ime* başlasalar, çıdap kınator.

A3 I. imü₂:Katı nersené avızga kabıp, tékérék bélen çılatıp suyıruv. (Katı bir şeyi ağıza alıp emmek)

II. imü→ [kim] , [ne]

Ör. (O)_[kim] Barmak_[ne] imü.

İPLEV

A1 I. iplev₂:Kullanırğa, totarga, kiyerge h. b. eşlerge uñay bulırlık xelge
kitérüv, uñaylı yasav, retlev. (Ayarlamak, düzeltmek,
düzenlemek)

II. iplev→ [kim] , [kimi]

Ör. [Malay]_[kim] üz sumkasın_[kimi] iplede.

A2 I. iplev₃:Urınınnan küçken yeki tertipsézlengen nersené kiré urınına
yatkıruv, tözetüv. (düzeltmek)

II. iplev→ [kim] , [kimi] , [kimle]

Ör. [Kız]_[kim] sarı çeçleren_[kimi] ... tarak belen_[kimle] *ipli-ipli* bezneg belen isenleşte.

İRÉŞÜ

A1 I. iréşü₂: Bérer uringa yeki bilgélé çikke kiléy citüv. (Erişmek, ulaşmak)
II. iréşü → [kim] , [kime]
Ör. Kaydadır yaktılık bar, kayçan da bulsa bez_[kim] sunga_[kime] ireşerbez.

A2 I. iréşü₃: Heber, süz, gaybet kémge de bulsa bilgélé buluv, işétélüv.
(Haber duyulmak,)
II. iréşü → [kim] , [kime] , [kimle]
Ör. Bu heber_[kim] otryadtan otryadka_[kime] yaşen tizlege belen_[kimle] ireş[te]

A3 I. iréşü₂: küç. Üzé télegen nersené zur tırışlık bélen buldıruv, kuyılğan maksatına iye buluv. (Maksadına ulaşmak)
II. iréşü → [kim] , [kime]
Ör. (O)_[kim] Zur unğıslarga_[kime] ireşü.

A4 I. iréşü₂: küç. Bérer nersenéñ megnesén, éçké tabigatén, éçtelégén añlar xelge citüv, añlav, töşénüv. (Bir şeyin manasını anlamak, düşünmek)
II. iréşü → [kim] , [kimi]
Ör. Hiç sebepsez bu eşneng kirege kitüvené_[kimi] [anınğ] _gakılı_[kim] ireşmede.

A5 I. iréşü₂: Bérer yeşke kader yeşev, citüv. (Belli bir yaşa gelmek, yetişmek)
II. iréşü → [kim] , [kime]
Ör. Bu ugıllar üsep citer vakıtlarda Möhemetgali babay_[kim] zur-zur yaşlerge_[kime] *ireşken* ve başı kar töсле agargan [ide] .

İSERÜ

- A1 I. isérü₁:Arakı h. b. ş. isértkéç écép, vakıtlıça aynık fikir yörtü hem normal xeraket itü seletén yugaltuv. (Sarhoş olmak, bilincini kaybetmek)
II. isérü→ [kim]
Ör. Katıp ülüden kurkıp, ul_[kim] (spirt eçe) ,*isere* yoklıy.
- A2 I. isérü₂:Agulanuv (gadette gaz bélen) . (Gaz ile zehirlenmek)
II. isérü→ [kim] , [kimde]
Ör. (Siz)_[kim] Miçne bik kızu tomalagansing (ahrı) , *iserersez* bit monda_[kimde] .
- A3 I. isérü₂:küç. Bérer nerse teesirénde baş miñgévülenüv, aňgı-miñgé xelge kilüv. (Bir şeyin etkisiyle akılsız hale gelmek)
II. isérü → [kim] , [kimden]
Ör. Yokısızlıktan_[kimden] *isergen*haci_[kim] yokıga da kitte.
- A4 I. isérü₂:küç. Şatlık, yaxşı mégamele, tabigat maturlığı h. b. ş. teesirénde eserlenüv, üz-üzén onıtır xelge kilüv. (Keyiflenmek)
II. isérü→ [kim] , [kimden]
Ör. Min_[kim] *iserdem* küzlerennen, baldan tatlı süzlerennen. _[kimden]

İSNEV

- A1 I. isnev₁:Borın arkılı pava sulap is sizüv. (Koku almak, sezme,)
II. isnev→ [kim]
Ör. Kübek sıman ak nersene ikese de_[kim] *isnep* karadılar:angardan çın sabın ise kile ide.
- A2 I. isnev₃:küç. Bér eşné sizép aluv, asılına töşénüv. (Bir işi sezme, düşünmek)
II. isnev→ [kim] , [kimi] , [kimde]
Ör. (Onlar) _[kim] Zagranıtsada da_[kimde] bu eşné_[kimi] *isnep* belgenner.
- A3 I. isnev₂:küç. Bérer nersené totıp, kürép, tatıp, baştan kiçérép bélüv.

(Tecrübe ederek öğrenmek)

II. isnev→ [kim] , [kimde]

Ör. Habul_[kim] beraz seyasiy isne de_[kimde] isnegen.

A4 I. isnev₁:İrénüv, yalıgıv, yokı kilüv kébék xellerde, iréksézden avızını kin, açıp, tiren sulış aluv hem anı şunda uk kiré çıgaruv.

(Esnemek)

II. isnev→ [kim]

Ör. Berevü_[kim] katı itep kiverelde, (avızın zur açıp) isnede.

İTÜ

A1 I. itü₂:söyl. Éşlev, bérer eş başkaruv, ütev. (Etmek, yapmak)

II. itü→ [kim] , [kimi]

Ör. (O) _[kim] Süzen_[kimi] ítmi kuymas inde.

A2 I. itü₃:Bérer nerse eşlemekçe buluv, bérer nerse eşlerge télev, niyetlev.

(Bir iş yapmaya niyetlenmek)

II. itü→ [kim] , [kimi] , [kime]

Ör. (Onlar) _[kim] Ahrısı, miné_[kimi] öç el azaplarga_[kime] iterlerder.

İŞÉTÜ

A1 I. işétü₃:Törlé avazlarını, tavışını kolak bélen sizüv, kabul itüv. (İşitmek, duymak)

II. işétü→ [kim] , [kimi] , [kimde]

Ör. Alar_[kim] üz artlarında_[kimde] (totaş) , katı ber göreldevü_[kimi] işetteler.

A2 I. işétü₁:s. meg. Tıñlav, tavışını kabul itü öçén xézmət ite torgan.

(Sözünü dinlemek)

II. işétü→ [kim]

Ör. Soloman_[kim] (tiz gene) işetü aparatı kuvelgan hikmetle küzlegen kivep aldı.

A3 I. işétü₂:Bérer xeberné ikénçé bér kéşe arkılı bélüv. (Bir haberi başka bir

kişinin duyması)

II. işétü→ [kim] , [kimi]

Ör. [Mostafa] _[kim] bu tegüçeneng avırıp egılğanın _[kimi] işetken die.

A4

I. işétü₂:Tıñlav, igtibarga aluv. (Sözünü dinlemek, önemsemek)

II. işétü→ [kim] , [kimi]

Ör. (Sen) _[kim] Mené _[kimi] işet ele, Zeki abıeng nerselerdi.

İŞÜ I

A1

I. işü₂:Bélép, oyışıp torgan yeki korılğan nerselerné cimérüv, avdaruv.

(Yıkmak, harap etmek,)

II. işü→ [kim] , [kimi]

Ör. (Biz) _[kim] Miçleren _[kimi] de *iştek*,kazanın da vattık.

A2

I. işü₁:rev. meg. işép. Küp bulıp, oyış-oyış bulıp. (

II. işü→ [kim]

Ör. Yangır _[kim] *işep* yavu.

A3

I. işü₃:küç. gadi s. Kıynav. (Dövmek)

II. işü→ [kim] , [kimi] , [kimle]

Ör. (Ben) _[kim] Eh, şul çaknı _[kimi] [imçene] pumala belén _[kimle] (gene) *işep* çıgargan bulsam la.

İŞÜ II

A1

I. işü₂:Bavnı, cépné yeki cép sıman nersené nıklık öçén béрниçe katlı itép
ürüv. (İp, sicim benzeri şeyleri kat kat edip örmek)

II. işü→ [kim] , [kimi]

Ör. (Biz) _[kim] (Kıyalarga menü öçen) cep baskıçlar _[ne] iştek.

İŞÜ III

A1

I. işü₂:Köymené xeraketke kitérüv öçén işkek bélen éterüv. (Sandalı
harekete geçirmek)

II. işü→ [kim] , [kimi]

Ör. (O)_[kim] Köymeçe kartı_[kimi] , kıska saplı işkegen_[kimi] (ber kulınnan ikençe kulına küçergelep, salmak kına) işte de işte.

- A2 I. işü₁:küç. Tormış agımı kêsé télemegen yakka alıp kitüv. (
II. işü→ [kim]
Ör. Şulay_[kim] , lekin kirege *ışse* yazmış, ülep kitse hatın, küp tormıy yanglış.

İYERÜ

- A1 I. iyerü₂:Bérevné yeki bérer iyersenéñ artınnan kalmıy baruv. (Birinin peşine takılıp gitmek)
II. iyerü→ [kim] , [kime]
Ör. Gölendem ebi [cilekke] kızlar belen gene barmakçı ide de, bez, malaylar da_[kim] , alarga_[kime] iyerdek.

- A2 I. iyerü₂:Bérer kêsége yeki nersege yabışuv, sırışuv, tağıluv, sılanuv. (Birine uymak, yanına katılmak)
II. iyerü→ [kim] , [kime]
Ör. (Yazning heberçese kebek kilep) , kar suvına_[kime] *iyerep* kite ul [çeçek]_[kim] .

- A3 I. iyerü₂:küç. Bérer kêsénéñ süzéne, fikérene karap, tayanıp eş itüv. (Birinin sözüne uymak, yoldan çıkmak)
II. iyerü→ [kim] , [kime]
Ör. Baymorat_[kim] kotkısına_[kime] *iyerep*, sine minzele yarmin kesene alıp barmıy herengne kaldırdı.

- A4 I. iyerü₂:Buysınuv. (Birine uymak)
II. iyerü→ [kim] , [kime]
Ör. Mın_[kim] ise nefseme_[kime] *iyerep* kabul itmedem.

İÑLEV

- A1 I. iñlev₂:Bérer urınnı bilev, alıp toruv. (Enlemek, ölçmek)

II. iñlev→ [kim] , [kimi]

Ör. (O) _[kim] (Semigıl abzyınyng arttağı berengge bakçası_[kimi] da başka keşelerneke kebek) yartı disetine né_[kimi] inglemegen, ... tik öç-dürt batman berengge çeçerlek kene ide.

A2 I. iñlev₂ :rev. meg. inlep. Bötén kiñlékke kaplap alıp. (Enlemesine kaplamak)

II. iñlev→ [kim] , [kimi]

Ör. [Bolıtlar] _[kim] kükne_[kimi]inglep kayadır aşığalar.

A3 I. iñlev₂:küç. rev. meg. iñlep. Bérer nersené tulısınça, bötén küleméne küzden ütkerüv turında. (Bütünüyle kaplamak)

II. iñlev→ [kim] , [kimi]

Ör. Direktorning yögerek karaşları_[kim] inglep çaba hoz alanın_[kimi] .

A4 I. iñlev₂:küç. Koçuv, böténley çolgap aluv. (Kucaklayarak bütünü almak)

II. iñlev→ [kim]

Ör. İsken ciller_[kim] inglep bete almas bu ili_[kimi] kinglegen. ,

A5 I. iñlev₂:Bérer né, urınnı, ilné h. b. ş. arkılığa-buyga yérép çıguv. (Yerini, yurdunu arşınlamak)

II. iñlev→ [kim] , [kimi]

Ör. Altay sahraların_[kimi] inglisengsin_[kim] , çirem-dalalarda tirliseng.

IÑÜ

A1 I. iñü₂Yugarıdan tüben taba töşüv. (İnme, aşağıya inmek, alçalmak)

II. iñü→ [kim] , [kime]

Ör. Huca_[kim] kütkenber yançık altınga_[kimi] inggen.

A2 I. iñü₁:Batu, bayu(koyaş turında) . (Güneşin batması)

II. iñü→ [kim]

Ör. Koyaş_[kim] inggen, tıšta karanggı töşep kile.

- A3 I. iñü₂: Cirge batıp kërüv, sênüv. (Yere batmak, sinmek)
II. iñü→ [kim] , [kime]
Ör. Turay batır tegene sakalınnan urap alıp kiterrep bere, üze ber karış, sakalı_[kim] biş karış tez tingenten idenge_[kime] inge.
- A4 I. iñü₂:Çokırlanıp batıp kërüv. (Çukurlanıp, batmak)
II. iñü→ [kim] , [kimden]
Ör. Altı poçmaklı yortning túbese_[kim] , urta ber ennen_[kimden] *ingep*, döya örkeçene ohşap kaldı.
- A5 I. iñü₂:Bérer nersenén, éçéne kërüv. (Bir şeyin içine girmek)
II. iñü→ [kim] , [kimden]
Ör. Terezeden_[kimden] *inggen* çolanga monglı ayning nurları_[kim] .
- A6 I. iñü₂:Bilep aluv. (Akşam olmak)
II. iñü→ [kim] , [kime]
Ör. Öyeçene_[kime] kiçke karanggi_[kim] *inge* başladı.

KABALANU

- A1 I. kabalanu₁:Bikaşıgıp, tertipséz xereket igüv, aşığıp bérer nerse éşlev.
(Telaşlanmak, acele etmek)
II. kabalanu→ [kim]
Ör. Nuçik kiçe bulmasın, [hatın]_[kim] bik aşığa, hetta kabalana.

KABALAV

- A1 I. kabalav₂:dial. Karmalav, kapşav. (Yabancılamak, yadırgamak)
II. kabalav→ [kim] , [kimi]
Ör. Miskin yabalak_[kim] , bumaklarını_[kimi] *kabalap- kabalap*, başka ağaçka küçken.

KABARU

- A1 I. kabaru₂:Bülteyép çıgu, bülteyép, çıgınkılanıp toruv. (Çıkıntı

oluşturmak)

II. kabaru→ [kim] , [kimde]

Ör. Yanak buûlarında_[kimde] kalkulı_[kim] *kabarıp* çıktı.

A2 I. kabaru₁:Şeşép çıgu, şeşénüv. (Şişip çıkmak)

II. kabaru→ [kim]

Ör. Stina buyındağı ağıaç divanda Ferit utıra, burını zurayıp kitken, *kabargan* irinneri_[kim] kırıyında kan ezi.

KABARINU

A1 I. kabarinu₂:Açulanuv, yarsuv; tuzınuv. (Acı çekmek)

II. kabarinu→ [kim] , [kime]

Ör. Biznin küki_[kim] bu eşke_[kime] (buk nık) açulandı, kabarındı.

KABATLAV

A1 I. kabalav₂:Bér eşné nektşul revéšte ikénçe tapkır başkaruv.

(Yinelemek, ısrar etmek, tutturmak)

II. kabalav→ [kim] , [kimi]

Ör. (Sen)_[kim] Uzgandakı hatalarını hükim ite bilmesen, alarnı_[kimi] (yanadan) *kabalavın*, mümkün.

A2 I. kabalav₂:İkénçe bérevnéń eş-xeraketén anińça eşlev. (İkinci bir defa yapmak)

II. kabalav→ [kim] , [kimi]

Ör. Marat_[kim] ise - - - üzınçe söylenip, sistra nişlese, sunı_[kimi] *kabalap* yöri birdi.

A3 I. kabalav₂:Bér ük nersené béрниçe mertebe eşlev, eytüv. (Söylemek, öğretmek)

II. kabalav→ [kim] , [kimi]

Ör. Ehmedulla_[kim] , cavap kötip, soravın_[kimi] kabaladı.

A4 I. kabalav₂:Yanadan işettérüv, kiré kaytaruv (meselen, tağış, kaytavaz,

yangıraş turında) . (Yeniden işittirmek)

II. kabatlav→ [kim] , [ne]

Ör. [Balıkçılar] lamagan, lasandayingıraşkannar_[ne] , Kaspiy yarları_[kim]
kabatlagan ernip ingıraşunun skaladan kaytıp yangıravın.

- A5 I. kabatlav₂:Élék öyrenélgen nerézné yanadan ukıp xetérde yanartuv,
iske töşérüv, yanadan eytöv. (Öğrenilen bir şeyi hatırlamak)
II. kabatlav→ [kim] , [kimi]
Ör. (Ben)_[kim] Grammatikanı_[kimi] kabatlav.

KABU

- A1 I. kabu₂:Aşav yaki éçü öçén avızga aluv. (Ağıza almak)
II. kabu→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Birniçe kaşık aş_[ne] *kaba* da tuktalıp kala.
- A2 I. kabu₃:Bérer nersené irénnerge kıstıruv. (Bir şeyi dudaklarına
sıkıştırmak)
II. kabu→ [kim] , [kime] , [ne]
Ör. Malaylar_[kim] , kamış tübine çutıp , avızlarına_[kime] kuyış eçli kamış_[ne]
kabıp yatalar.

KABIZU

- A1 I. kabızu₂:Yandırıv, yandırıp ciberüv. (Yakmak)
II. kabızu→ [kim] , [kimi]
Ör. Razinur_[kim] temeki_[kimi] *kabızdı* hem dulkınlanıp tarta başladı.
- A2 I. kabızu₂:Éşlete başlav, xeraketke kitéruv. (İşletmeye başlamak,
harekete geçirmek)
II. kabızu→ [kim] , [kimi]
Ör. Feyiz_[kim] üzi de kütmegen (usta hareket bilen) mutornı_[kimi] kabızdı.

KABINU

- A1 I. kabınu₁:Yanuv, yanıp kitüv, yana başlav. (Yanmak, tutuşmak)
II. kabınu→ [kim]
Ör. Karangı zal kinet yaktırıp kite, procekurga utlar_[kim] kabına.
- A2 I. kabınu₁:küç. Dertlenép éşliy başlav, éşke ruxlanıp kéréşü.
II. kabınu→ [kim]
Ör. (Ben)_[kim] (Yalkın kibik) *kabınam* eşte, min dertlenem, ruhlanam.
- A3 I. kabınu₁:küç. Başlanuv, köçeyüv, kiyérénké tös aluv (ictimagıy vakıygalar turında) . (Güç kazanmak)
II. Kabınu→ [kim]
Ör. Ruzasızlıklar_[kim] munın bilen gine sünmedi, kabına bardı.

KAGU

- A1 I. kagu₂:Şaku; işék, tereze, sténa h. b. ş. nersege cinélçe bergelev.
(Vurmak, kapı çalmak)
II. kagu→ [kim] , [ne]
Ör. Kimdir_[kim] tereze_[ne] kaga idi.
- A2 I. kagu₂:Bérer nersege berép, sugıp signal birüv. (Bir şeyle sinyal vermek)
II. kagu→ [kim] , [ne]
Ör. (Onlar)_[kim] (Eşke çakırıp) kırdá çan_[ne] kaktılar.
- A3 I. kagu₂:Yarga berüv (dulkınnar turında) . (Dalgaların kıyıya çarpması)
II. kagu→ [kim] , [kimi]
Ör. Su akkanı işitsinner için, dulkınnarı_[kim] barıp - - - yarlarını_[kimi] kaga.
- A4 I. kagu₃:Kadak, kazık, çéy kébék nerselerné berép, sugıp kértüv.
(Kazıkla deşmek)
II. kagu→ [kim] , [kimle] , [ne]

Ör. [Bikbulat]_[kim] zur ağaç tukmak bilen_[kimle] (ehildi-ehildi) kazık_[ne]
kaga idi.

A5 I. kagu₃:k. kadaklav (1 meg.) . (Çivilemek, çakmak)
II. kagu→ [kim] , [kime] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Kıtlık ilni indi turı kildi terezelerge_[kime] takta_[ne] kagarga.

A6 I. kagu₁:Bérer nersené sukkalap yaki sélkép, tuzannan, çüpten h. b.
arındıruv, çistartuv. (Silkelemek, tozlarından arındırmak)
II. kagu→ [kim]
Ör. (O)_[kim] Kilem_[ne] kagu.

A7 I. kagu₂:Eyber éçéne tulgan nersené sélkép buşatuv, tügüv. (Boşaltmak,
dökmek)
II. kagu→ [kim] , [kimi]
Ör. [Bedri]_[kim] samuvarnı_[kimi] alıp, (tiz gine) kagıp, su salıp, miç aldına
utırttı.

KADAKLAV

A1 I. kadaklav₃:Bérer nerséné ikénçé ber eyberge kadak yardıménde
bérkétép kuyuv. (Çivilemek, çakmak)
II. kadaklav→ [kim] , [kimi] , [kimle]
Ör. [Gaynaval:]_[kim] tereze-işiklerni_[kimi] takta bilen_[kimle] kadakladık.
İskere turıgız.

KADALU

A1 I. kadalı₂:küç. Baştüben yıgıluv, kilép töşü. II Yögérep kilép, baş bélen
karga, suga h. b. çumuv. (Saplanmak, batırılmak)
II. kadalı→ [kim] , [kime]
Ör. Ör. [Kız]_[kim] taşlana buyik sikirgiçten, atkan uktay, suga_[kime]
kadala.

A2 I. kadalı₁:küç. gada. s. Ülüv, yukka çıgu. (Ölmek, yok olmak)

II. kadalı→ [kim]

Ör. (Sen) _[kim] *Kadalıp* bitsen bazarı, astı-üske kilip bitsin Gaynetdin kompaniyelerinileri bilen!

KADAV

- A1 I. kadav₃:Oçlı eybérlerné bérer ge köç bélen batıp, kértép kuyuv.
(Batırmak, sokmak, saplamak,)
II. kadav→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. Sultangerey_[kim] küregin_[kimi] cirge_[kime] kadadı.
- A2 I. kadav₂:Tégép bérkétép kuyuv. (Dikmek, koymak)
II. kadav→ [kim] , [kimi]
Ör. [Camalı] şulay_[kim] (“maşınaça” eşlep) töymelerini_[kimi] *kadadı*,
cinnerin utırttı da kin sekige cayıp ütüklerge totındı.
- A3 I. kadav₂:küç. Kims. Tiyéşsez uringa, faydasızga utırtıp kuyuv, bastırıp
kuyuv. (Bastırmak, koymak)
II. kadav→ [kim] , [kime]
Ör. [Priziduymga]_[kim] (saylap) üstel yanına_[kime] *kadagannar* da üzün
[Nurmühemmetni] , eşi bitken. - - - nuk bir süz deşsin.

KAYIRÜ

- A1 I. kayırü₂:Bérkétélgen, nıgıtılğan nerseyé ikénçé bér eybér yardeménde
urınınnan kuptaruv, çıgaruv. || Eybérneñ bér başın yaki yağın
kiré yakka yüneltüv, boruv. (Koparıp çıkarmak)
II. kayırü→ [kim] , [kimi]
Ör. [Nıgmetcan] _[kim] birüzi tübege minip taktalarını_[kimi] (elle kaya) *kayırip*
alıp berdi.
- A2 I. kayırü₂:Ayak, kul, baş h. b. larnı normal bulmagan torıška kitérep
boruv, imgetüv. (Birinini elini ayağını sıkıştırıp bükme)
II. kayırü→ [kim] , [kimi]
Ör. Stipanuv_[kim] başta çalgı sabın totıp aldı, malaynın kulın_[kimi] kayırdı.

- A3 I. kayırü₂:Zur külemlé itép aktaruv, kuptaruv (tufrak, balçık h. b.) . ||
(Toprak benzeri şeyleri çokça alıp başka yere atmak)
II. kayırü→ [kim] , [kimi]
Ör. Şeyhattar babay_[kim] , (çi kalgan de tuktap) , saban türeni_[kimi] *kayırıp*
salgan keslerni ayagı bilen buraznaga sıyrıp tüşirdi.
- A4 I. kayırü₂:Yuldan çitke boruv, borıluv. (Yoldan sapıp uzağa gitmek
yoldan sapıp uzağa gitmek)
II. kayırü→ [kim] , [kime]
Ör. (Sen) _[kim] (Tut ta ayırmadan) sulga_[kime] *kayır*, avılının argı başında
min üzim karşı alırmın.
- A5 I. kayırü₂:küç. Kémnéñ yaki nersenéñ intéresın küzde totıp, meselené
yaki fikérné şul yakka yüneltüv; şunı yaklav, kaygırtuv. (Bir
meseleye dikkatini vermek)
II. kayırü→ [kim] , [kimi]
Ör. Bir-bir artlı çıgıp süylevçiler_[kim] (barı da) bir yaknı_[kimi] *kayıralar*, süz
kuyışkanday, bir nı lıylar.

KAZU

- A1 I. kazu₂:Kürek h. b. ş. nerse bélen né yomşartuv. (Kürekle yeri
yumşatmak)
II. kazu→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Bakça_[ne] kazu.
- A2 I. kazu₂:Tufragın, balçığın çokıp çıkarıp, uyıntı yasav. (Kazmak, çukur
kazmak)
II. kazu→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Kuyı_[ne] kazu.
- A3 I. kazu₂: astınnan nersené de bulsa çokıp çıkarıp cıyuv. (Yer altından

bulup çıkarmak)

II. kazu→ [kim] , [ne]

Ör. (O)_[kim] Berengi_[ne] *kazu* vakıtında mina urak vakıtındağı kibi uynap yürirge turı kilmedi.

A4 I. kazu₂:Nersené de bulsa çoku, tırnav. || Artık nerselerden çistartuv maksatı bélen kolak, borın, téşlerné çoku. (Kulak, burun, dişlerini temizlemek)

II. kazu→ [kim] , [kimi]

Ör. (O)_[kim] Kutırnı_[kimi] kazu.

A5 I. kazu₂:küç. Töpçénüv, tikşérüv; k. Kazınuv. (Araştırmak, peşini bırakmamak)

II. kazu→ [kim] , [kimi]

Ör. (O)_[kim] [Yaramagan urınnarga baruy] yuk-barnı_[kimi] *kazıp* yürüçi ademner tarafınnan hezmetke citkirdi.

KAYNAV

A1 I. kaynav₁:Bik nık kaynarlav arkasında par yasalıp kübéklenüv, bıgırdav (sıyıklık turında) . (Kaynamak, köpürüp kabarmak)

II. kaynav→ [kim]

Ör. Samavarım bulsa idi, / (O)_[kim] (Şavlap) *kaynap* torsa idi / Şul çeylerni içken çakta / Canım yanda bulsa idi.

A2 I. kaynav₁:küç. Yarsıp, aşkınp toruv, köçeyüv (xis, toygı hem kiçéréşler turında) . || Aşkınp, yarsıp, gérlep, kızıp kitüv (bérer eş h. b. ş. turında) . (Hisleri güçlenmek)

II. kaynav→ [kim]

Ör. Şul çağında yüreklerde yarsu, dert_[kim] kaynıy.

A3 I. kaynav₂ :küç. Kaynaşu (1 meg.) , géc kilép toruv. (Kaynaşmak, karışmak, tanışıp alışmak)

II. kaynav→ [kim] , [kimde]

Ör. Pirronda_[kimde] halık_[kim] kaynıy.

KAYTARU

- A1 I. kaytaru₂:Kaytıp kiterge kuşuv, boyıruv, réxset birüv; kiré borıp ciberüv. || Nindi de bulsa xelde kiré ozatuv. (Geri çevirmek, geriye göndermek)
II. kaytaru→ [kim] , [kimi]
Ör. Gazinur tagı da süyleşirge ezir idi, lekin Sabir babay_[kim] anı_[kimi] *kaytarıp* ciberdi.
- A2 I. kaytaru₃:Algan eybérné kiré birüv, xucasına tapşıruv. (Geri vermek, bir başkasına vermek)
II. kaytaru→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. Arhipov_[kim] karagaçnı_[kimi] , nidiyatke_[kime] *kaytarıp* birdi.
- A3 I. kaytaru₃:Totılğan çıgım kader fayda aluv yaki fayda kitéröv. (Faydalanmak)
II. kaytaru→ [kim] , [kimi] , [kimle]
Ör. (Biz) _[kim] Erem kitmes bizge birilgen küç, *kaytarırbızanı*_[kimi] eş bilen_[kimle] .
- A4 I. kaytaru₂:Bérer eşke, xeraketke, süzge h. b. şundi y uk itép cavap birüv. (Bir söze cevap vermek)
II. kaytaru→ [kim] , [kimi]
Ör. Selime_[kim] (baş silkip) anın selamın_[kimi] kaytara.
- A5 I. kaytaru₃:Bérer nersené yaki xelné yañadan buldıruv, élékké xelge, torışka kitéröv. (Bir şeyi ilk haline çevirmek)
II. kaytaru→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. [Komandırın kuşu tonı]_[kim] Nurullını_[kimi] üz heline_[kime] kaydardı.
- A. Şamov
- A6 I. kaytaru₂:Bérer nersené alıp kaytuv, kitéröv. (Bir şeyi geri getirmek)

II. kaytaru→ [kim] , [kimi]

Ör. [Mortaza:] – Tınıç bul, zakırıç, biznin igitler_[kim] ul koriçnı_[kimi]

kaytarıp ta citkirgennerdir indi.

KAYTU

A1

I. kaytu₂:Çıgıp kitken, başlangan urınga kiré kilüv. // Şul yünelêşte xeraket itüv. (Geri gelmek, dönmek)

II. kaytu→ [kim] , [kime]

Ör. (O)_[kim] Kayum üyge_[kime] *kaytıp* kirgende, koyaş yana gına ingen idi.

A2

I. kaytu₂:Bilgélé bér urınga tovar, eybérler h. b. nerseler kilüv.

(Satılacak şeyler gelmesi)

II. kaytu→ [kim] , [kime]

Ör. Kibitke_[kime] kün itikler_[kim] *kaytkan* iken.

A3

I. kaytu₂:Tuktalıp torgan nersege yañadan totınuv, kabat başlav.

(Yeniden başlamak)

II. kaytu→ [kim] , [kime]

Ör. (Ben)_[kim] Şul vakıtta uk, eger gomirim bulsa, vakıt citkire alsam, bu eserge_[kime] (yanadan bir) *kaytırmın* dip üz künilimde kistirip kuydım.

A4

I. kaytu₃:Élékte bulgan xelge, torışka kilüv. (İlk haline, duruşuna gelmek)

II. kaytu→ [kim] , [kimde] , [ne]

Ör. (Ben)_[kim] Kişiler arasında_[kimde] biraz normal helge_[ne] *kaytkan* kibik buldım.

A5

I. kaytu₂:Baş tartuv, tanuv (fikérden, süzden) . (Sözünden caymak)

II. kaytu→ [kim] , [kimden]

Ör. - Yuk, Gazinur_[kim] , sin fikirinnen_[kimden] *kaytma*, - [didi güller] .

KAKSU

A1

I. kaksu₂:Temsézlenüv, bozıluv. (Güneşte kuruyup bozulmak,

bayatlamak)

II. kaksu→ [kim] , [kimde]

Ör. – [May]_[kim] bazda_[kimde] (uzak torgan) , *kaksıgan*, bazarlıklı tügil!

KAKŞAV

A1 I. kakşav₁:Buşap, sélkénép tora torgan xelge kilüv. (Üstündeki bir şeyden temizlenmek, arınmak)

II. kakşav→ [kim]

Ör. İden parkitları_[kim] *kakşagan*, tanımaslık derecede karalğan.

A2 I. kakşav₁:küç. Cimérélüv, tarkaluv, bétüv, yukka çıgu xeléne kilüv (xucalık, gaile tormışı, tertip h. b. turında) . (Küçülmek, içten çöküp harap olmak, yok olmak)

II. kakşav→ [kim]

Ör. [Sabir]_[kim] bik tiz avılga kayta *kakşagan* hucalıklı nıgıtıp, üstirip cibere.

A3 I. kakşav₁:küç. Zegıyflenüv, naçarlanuv (ézlametlék turında) . (Zayıflamak, kötüleşmek)

II. kakşav→ [kim]

Ör. Kart_[kim] (bıyıl) kakşadı.

yev

A4 I. kakşav₃:küç. Kimüv, yukka çıga baruv, kiré yakka üzgerüv (ışanıç, duslık h b) . (Güveni kalmamak)

II. kakşav→ [kim] , [kime] , [ne]

Ör. Selmen kartnın_[kim] bu yana hizmetçi_[kime] bulgan ıšanuçı_[kim] *kakşıy* başladı.

KALDIRU

A1 I. kaldıru₂:Kaya da bulsa kitkende, barganda üzén bélen almav. (Belli bir yere koymak, bırakmak)

II. kaldıru→ [kim] , [kimi]

Ör. Biz_[kim] atnı_[kimi] kart itep (tübine beylep) kaldırdık.

- A2 I. kaldıru₂:Üzénen soñ bérer nersenéñ barlıkka kilüvéne, çıguvına sebepçé buluv. (Bir şeyi olmasına sebep bulmak)
II. kaldıru→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] İmeli şulay minim künilimde anlaşılmıy torgan yat'siz toygı_[ne] kaldırıp kitti.
- A3 I. kaldıru₃:Bérer nersené kém öçén de bulsa saklav; bulép kuyuv, ayırıp kuyuv; yaki nindi de bulsa maksat bélen saylap alıp kaluv. (Birisine saklamak)
II. kaldıru→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. (O)_[kim] Mine_[kime] bu kıp-kızıl, ep-eri in temli cileklerni_[kimi] (eniyime dip) kaldırdı.
- A4 I. kaldıru₂:Kémnén de bulsa faydalanuvına, karamağına birüv, tapşıruv. //Üzénen soñ nindi de bulsa miraska, milékke iye itüv. (Birisinin faydalanmasını sağlamak)
II. kaldıru→ [kim] , [ne]
Ör. (Tatar edebiyatı dün'yası için) bık bay het kıymetli miras_[ne] kaldırganyazuçı_[kim] .

KALKU I

- A1 I. kalku₂:Küterélüv, toruv, ayakka basuv (kêşéler turında) . (Yükselmek, ayakları üzrinde durabilmek)
II. kalku→ [kim] , [kimden]
Ör. Kimnerdir_[kim] urınnarınnan_[kimden] kalıktı, kullar küterildi.
- A2 I. kalku₃:Sıyıklık éçénen éske küterélép çıgu. (Sıvı bir şeyin içinden çıkmak)
II. kalku→ [kim] , [kimi] , [kimden]
Ör. Bu yulı_[kimi] su astınnan_[kimden] malay_[kim] kalıktı.

- A3 I. kalku₁:Üsüv, zurayıp kitüv, küterélüv (igénner, balalar h. b.) .
(Büyüme, boy atmak, yetişmek)
II. kalku→ [kim]
Ör. Yaşıl kilem bulıp *kalkaçirem*_[kim] , yazgı hava eybet bulganga.
- A4 I. kalku₁:Küterélüv, çıgu (kük cisémneré turında) . (Gök cisimlerinin yükselmesi)
II. kalku→ [kim]
Ör. *Ay*_[kim] *kalkıp*, bulıt arasında yugaldı.

KALU

- A1 I. kalu₂:Bilgélé bér urında torunı, buluvnı devam itüv, annan kitmev.
(Bir yere gitmemek)
II. kalu→ [kim] , [kimde]
Ör. *Cingi bilen abıy*_[kim] *üyde*_[kimde] kaldılar.
- A2 I. kalu₁:Kémné de bulsa alıştırıv, kémnéñ de bulsa urının aluv. (Birini alıştırmak)
II. kalu→ [kim]
Ör. Atası uzgan kışın çirlep ülgeç, (Sayme üçin birdenbir yakın kişi bulıp) *Nesime*_[kim] *kalgan* idi.
- A3 I. kalu₁:Nindi de bulsa xelde, torışta buluvnı devam itüv. (Çalışmaya devam etmek)
II. kalu→ [kim]
Ör. *Tereze*_[kim] (açık) kalu.
- A4 I. kalu₂:Nindi de bulsa xel, sıyfat üzgeréşséz saklanuv. (Değişmeden saklamak)
II. kalu→ [kim] , [kimde]
Ör. *Halık tilinde*_[kimde] *anın itip süylerlik süzleri*_[kim] (gine) kaldı.
- A5 I. kalu₂:Nerse de bulsa eşlerge géne kirek buluv, turı kilüv, tiyész buluv

turında. (Gerekli olmak, faydalı olmak)

II. kalu→ [kim] , [kime]

Ör. Sugıp ambarga_[kime] salası_[kim] (gına) kaldı.

A6 I. kalu₁:Nindi de bulsa çik, momént kilép citkençé bilgélé bér zurlıkını teşkil itép toruv. (Az vakit kalmak)

II. kalu→ [kim]

Ör. Kúp bulsa, yartı segat vakıt_[kim] kaldı.

A7 I. kalu₂:Bér-bér xelge töşü, bér-bér xelde buluv. (Belli bir hale geçmek)

II. kalu→ [kim] , [kimde]

Ör. Su astında_[kimde] kaldıtugaylar_[kim] .

A8 I. kalu₂:Kémnéñ de bulsa öleşéne tiyüv, anıñ karamagina, milkéne küçüv (yort-cir, miras, kitap h. b.) . (Miras kalmak)

II. kalu→ [kim] , [kime]

Ör. Yurt_[kim] balalarga_[kime] kalu.

KAMAV

A1 I. kamav₂:Kémné yaki nersené de bulsa uratıp, eylendirép aluv; her yaktan bilev. (Etrafını kuşatmak, sarmak)

II. kamav→ [kim] , [kimi]

Ör. (Onlar)_[kim] (Türli yaktan) bizni_[kimi] kamiylar.

A2 I. kamav₂:Çıgarga, çigénérge rmömkinklék kaldırmıy uratıp aluv, bocraga aluv. (Etrafını sarmak)

II. kamav→ [kim] , [kimi]

Ör. Künilli gine utırganda, bunanı_[kimi] politiya_[kim] kamadı.

KANU

A1 I. kanu₂: Basıluv, kanegatlenüv (susın, uç, açu h. b.) . (Razı olmak, memnun olmak)

II. kanu→ [kim] , [kimle]

Ör. İraktağı su bilen_[kimle] susın_[kim] kanmıy.

KAPLAV

- A1 I. kaplav₂:Bérer nersenéñ östéne, tübeséne ikénçé bér nersené tüşev,
ceyüv. (Kaplamak, sarmak, döşemek)
II. kaplav→ [kim] , [kimi]
Ör. Eyhedige eytigiz:irtege uk_[kim] yurt tübesin_[kimi] kaplasın.
- A2 I. kaplav₃:Bér eybérné ikénçé bér eybér bélen bérkev. (Bir şeyi ikinci bir
şeyle kaplamak)
II. kaplav→ [kim] , [kimi] , [kimle]
Ör. [Reyfe]_[kim] , tirisi uyılıp çıkkın kulin_[kimi] al-yapkıçı bilen_[kimle]
kaplap totıp, terezege taba borıldı.
- A3 I. kaplav₂:İké prédmét arasına turı kilép, alarnıñ bér-bérséne kürénérlek
buluvvına komaçavlav. (İki şey arasına girip birbirini zor
görmesini sağlamak)
II. kaplav→ [kim] , [kimi]
Ör. (Ul arada) moskva poizdı_[kim] , [gereylernin]_[kim] sostavın_[kimi] *kaplap*, ni
üçindir yürişin akrınaytıp, salmak kına uzıp kitti.
- A4 I. kaplav₂:Kérép-çıgıp yörüv, ütöv yulın biklev, yabu. (Girip çıkıp birini
beklemek)
II. kaplav→ [kim] , [kimi]
Ör. (O) _[kim] İşiktegi avır, kalın yuzın_[kimi] *kaplap* tora bit anın...
- A5 I. kaplav₃:Tereze, işék h. b. larnı bérer nerse bélen yabu, tomalav.
(Pencere, eşik gibi yerlerdeki boşlukları kapatmak)
II. kaplav→ [kim] , [kimi] , [kimle]
Ör. (Biz)_[kim] Terezelerni_[kimi] palan bilen_[kimle] *kaplarbız* da mıştım gına
utırırbız.
- A6 I. kaplav₂:Bérer nersenéñ astın éske eylendéruv. (Altını üstünegetirmek)

II. kaplav→ [kim] , [ne]

Ör. Bagana tübine_[kim] zur kismek_[ne] *kaplav* kuyilgan.

A7 I. kaplav₂:Tomalav (bolit, toman, karañgılık, küz yeşé h. b. lar turında) .
(Bulut, duman, karanlık vb. kaplamak)

II. kaplav→ [kim] , [kimi]

Ör. İdilni_[kimi] toman_[kim] kaplagan.

KAPTIRU I

A1 I. kaptıru₂:Kabarga birüv. (Yakalamak)

II. kaptıru→ [kim] , [ne]

Ör. (Kim)_[kim] Alma_[ne] kaptıru.

A2 I. kaptıru₂:Aşarga birüv, béráz gına aşatuv. (Yiyecek vermek)

II. kaptıru→ [kim] , [kimi]

Ör. [Atka]_[kim] avıldan alıp kilgen berengi bilen ikmek sınıkların_[kimi]
kaptırıp alırğa turı kildi.

KAPTIRU II

A1 I. kaptıru₂:Élektérüv (sedefné, kaptırmanı p. b) . (Bağlamak, takmak)

II. kaptıru→ [kim] , [kimi]

Ör. Hafız_[kim] stinadagı küzgige karap çeçlerin retli, izülerin_[kimi] kaptıra.

A2 I. kaptıru₂:söyl, Karmak bélen balık totuv. (Oltayla balık tutmak)

II. kaptıru→ [kim] , [ne]

Ör. (Biz)_[kim] Üçevlep balık_[ne] *kaptıra* başladık.

A3 I. kaptıru₃:Çabıp kadap kuyuv (baltanı) . (Baltayı saplayıp bırakmak)

II. kaptıru→ [kim] , [kimi] , [kime]

Ör. Ul_[kim] bir-iki koçak korı-sarı yardı da baltasın_[kimi] (yüzi bilen) tüter
başına_[kime] *kaptırıp* kuydı.

iv

KARALAV

- A1 I. karalav₂:Karaga buyav, karaltuv. (Kararmak, kaşlarını çatmak)
II. karalav→ [kim] , [kimi]
Ör. (Sen)_[kim] Tişlerini_[kimi] *karalama*, kaşlarını karala.
- A2 I. karalav₂:küç. Kaygılı-xevéflé itüv; pıçratuv. (Kaygılı hale gelmek)
II. karalav→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Mataştağız yaktı künné_[kimi] *karalarga*, duşmanlık salırğa dip aralarga.

KARALU I

- A1 I. karalu₂:Kara töske kérév, karañgılanuv. (Karanlık hale gelmek, kararmak)
II. karalu→ [kim] , [kimle]
Ör. Çana yulları_[kim] bilevlenip şomardılar, annan_[kimle] karaldılar.
- A2 I. karalu₁:Kérülenüv, pıçranuv. (Kirlenmek)
II. karalu→ [kim]
Ör. Hemdiyenin ak kalfığı_[kim] (yana) karalğan çağı.
- A3 I. karalu₁:Kara, karangı töste kürénüv. (Kara bir halde görünmek)
II. karalu→ [kim]
Ör. Küye urmannar_[kim] , kara dingiz kibik bulıp karalıp hem dulkınlanıp, şavlap torgannar.
- A4 I. karalu₁:küç. Nadanlanuv, ruxi yaktan tupaşlanuv. (Çaresiz kalmak)
II. karalu→ [kim]
Ör. E biznin işiler_[kim] ... gönahka çumır, karalıp bite.

KARAV I

- A1 I. karav₂:Küzlerné nersege bulsa da yüneltép (tébeb) , kürép, şul nerse turında meglumat aluv. (Bakmak, gözünü dikip bakmak)
II. karav→ [kim] , [kime]

Ör. Gölsim apa_[kim] östel arasinnan çıktı da segatke_[kime] karadı.

- A2 I. karav₁:Tamaşa itüv, küzetüv. (Seyretmek, gözetlemek)
II. karav→ [kim]
Ör. Rifgatnin karavı_[kim] *karav* ulmadı, hetta nindi film kürsetkenlikleri de anın hetirinde kalmadı.
- A3 I. karav₂:Tikşerüv, tikşerép karav. (Kontrol etmek)
II. karav→ [kim] , [kimi]
Ör. – Kilinkeyim_[kim] , aşnın tozın_[kimi] karıy kür.
- A4 I. karav₂:Xékémge kuyuv, tikşerüv, xel itüv. (Karar vermek, hüküm vermek)
II. karav→ [kim] , [kimi]
Ör. Duma_[kim] törli meselelerni_[kimi] karar için komissiyaler saylagan...
- A5 I. karav₂:Bilgélé bér karaşta toruv, mönesebette buluv. (Birlikte karar vermek, münasebette bulunmak)
II. karav→ [kim] , [kime]
Ör. Tenkıytke_[kime] kim_[kim] niçik karıy.
- A6 I. karav₂:Terbiyelev; tiyêşlé xézmət kuyuv, xézmət kürsetüv. (Hizmet etmesi için terbiye etmek)
II. karav→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Siz kürirsiz, (şundi y matur itip) ul balanı_[kimi] *karar*, üstirir.
- A7 I. karav₂:Nersené de bulsa tözék yaki cıynak xelde totuv. (Düzenli bir şekilde yığmak)
II. karav→ [kim] , [kimi]
Ör. Ul_[kim] hezir gafinin tigirmenlerin_[kimi] *karıy* başladı.
- A8 I. karav₂:Bérer nersené eşlevné, başkarunı maksat itép, şunıñ xesteréne kéréşü, cayın, mömkinléklerin çamalav. (Bir şeyi yapmak için

çaba sarf etmek)

II. karav→ [kim] , [kimi]

Ör. Üz gaydamn_[kimi] üzim_[kim] *karamasam*, kişi kaygırtmas.

KARTAYUV

A1 I. kartayuv₁:Olı yeşke citüv. || Kartdık bilgeleré kürénüv, olısımanlanuv, yeşlék sıyfatların yugaltuv. (İhtiyarlamak, yaşlanmak,)

II. kartayuv→ [kim]

Ör. Mine hezir ikibiz_[kim] de *kartaydık*, çeçleribiz agardı.

A2 I. kartayuv₁:küç. İskérüv; murtayuv, kakşav. (Bayatlamak, eskimek, yıpranmak)

II. kartayuv→ [kim]

Ör. Evvel zamannarda köni buvi açık, anın arkılı özliksiz yörilip torıla torgan bu *kartaygan* kapka_[kim] hezir eçki yaktan biklenip kuyilgan idi.

A3 I. kartayuv₁:Başakları kibép katuv, börtékleré ge koyıla başlav (aşlıklar turında) . (Tohumları yere koymak)

II. kartayuv→ [kim]

Ör. Kartaygan kıyarlar_[kim] , orlık kıyarları.

A4 I. kartayuv₁:küç. Üz vakıtı, üz çorı uzuv; ehemiyetén yugaltuv. || Sazav (kiyevge çıgu vakıtı uzuv) . (Önemini kaybetmek)

II. kartayuv→ [kim]

Ör. Böyük kişiler_[kim] (birvakıtta da) kartaymıylar.

KARIŞUV I

A1 I. karışuv₂:Eytélgenné ütevdén, kuşılğanga buysınudan baş tartuv, tıñlamav, buysınmav, kirélenüv. (Boyun eğmemek, dinlememek, baş kaldırmak, direnmek)

II. karışuv→ [kim] , [kimi]

Ör. (O) _[kim] Güzel ... birgen darularnı_[kimi] *karışmıyça* eçti.

KARIŞUV II

- A1 I. karışuv₂: Tabigıy bulmagan revéşte borgalanuv, kekreyüv; kekreyép katuv. (Eğrilmek, bükülmek)
II. karışuv → [kim] , [kimi]
Ör. (Sen)_[kim] Karışıp üsken karamanı_[kimi] turaytalmassın.

KATNAV

- A1 I. katnav₁: dial. İşélgen bavnı yuvanaytuv yaki tukılğan, ürélgen nerézné kalınaytuv öçén, cép yaki tasma östev tukıp, ürép çıgu, kat östev. (Üremek, çoğalmak, artmak)
II. katnav → [kim]
Ör. Mevliha tuti zur ceymeler östinde cılınıp yatkan boday_[kim] katnavın irkelegendey yomşak itip uçı bilen tıgızlı-tıgızlı eylenip çıktı.

KATUV I

- A1 I. katuv₁: Katı xelge kilüv. (Katılaşmak)
II. katuv → [kim]
Ör. Östel östinde_[kimde] bir kıyırcık_[kim] katkan kümeç bilen bir stakan tora.
- A2 I. katuv₁: Tuñu, suvınuv neticesénde yaki tüben témpératura teesirénde katı xelge kilüv (sıyıklıklar turında) . (Donmak)
II. katuv → [kim]
Ör. Agıydilnin agım ciri_[kim] (kış bulsa da) katmıydır.
- A3 I. katuv₂: küç. Öşüv, küşégü. (Üşümeç)
II. katuv → [kim] , [kime]
Ör. Bolay_[kim] da suvıkka_[kime] katıp, öşip kirgen malay kıçkırıp ilarga uk totındı.
- A4 I. katuv₂: Yabışıp kibü, yabışıp kaplav. (Yapışıp kaplamak)
II. katuv → [kim] , [kime]
Ör. Baş, muyin, cilkeler tirlep, alarga_[kime] tuzan_[kim] katkan.

A5 I. katuv₁:Kérlenüv, pıçranuv; tupaslanuv. (Kirlenmek, çamurlanmak)
II. katuv→ [kim]
Ör. Katkan külmek_[kim] .

A6 I. katuv₁:Xereketsézlenüv, üzgeréşséz xelde kaluv. (Hareketsiz kalmak)
II. katuv→ [kim]
Ör. Gosman_[kim] *katıp* tik tora, nik kine bir süz eytsin.

KATUV III

A1 I. katuv₃:Kuşu, kuşıldıruv; aralaştırıp bolgatuv; butav. (İçine katmak, ilave etmek)
II. katuv→ [kim] , [ne] , [kime]
Ör. (O) _[kim] Ey, katık_[ne] *katkanboray tokmaçlı şulpa pişseçige*_[kime] !

A2 I. katuv₂:İké yaki bérniçe cépné (yaki bav cebén) béрге kuşıp bétérüv, işép bér cép (bav, kindére) yasav. (İki yakayı birleştirmek)
II. katuv→ [kim] , [ne]
Ör. (O) _[kim] *Katılgan*ifek_[ne] .

A3 I. katuv₂:Kém bélen de bulsa aralaşırğa télek béldérüv; şuniñ xeléne kérüv (ayırım tézmeler sostavında) .
II. katuv→ [kim] , [ne]
Ör. (O) _[kim] Süz_[ne] katuv.

KATUV IV

A1 I. katuv₃:Yalgav, devamın östev. (Birbirine eklemek)
II. katuv→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. Könni_[kimi] tönnerge_[kime] *katıpsin*_[kim] işlesen de her zaman, yartı tiyinlik fayda itmisin, yalangaç sin haman.

A2 I. katuv₂:Ütkerüv, uzdıruv (vakit turında) . (Vakit geçirmek)
II. katuv→ [kim] , [ne]
Ör. (Sen) _[kim] Yuldaşın yaman bulsa – (İrak yörip) tön_[ne] katma.

KAÇUV

- A1 I. kaçuv₁:Xevéf-xeter kötélgen urınnan, höcumnen yaki doşman kulınnan aşığıp hem kübésénçe yeşérén revéşte kittüv; çitte yeşérénép yeşev. (Kaçmak)
II. kaçuv→ [kim]
Ör. (O)_[kim] *Kaçıp* baruv.
- A2 I. kaçuv₂:Oçraşmaska, kürénmeske tırışu; çitterek yörüv. (Görünmeden hızlıca kaçmak)
II. kaçuv→ [kim] , [kimden]
Ör. Karga_[kim] ülekseden_[kimden] , mezin_[kim] ülikten_[kimden] kaçmas.
- A3 I. kaçuv₂:Mösélman gadgeté buyınça ırlerden yöz yeşérüv, süyleşmeske tırışu (xatın-kızlar turında) . (Bir şeye teşebbüs etmek)
II. kaçuv→ [kim] , [kimden]
Ör. Unmagan kilin_[kim] ... kaynataden_[kimden] *kaçmıdır*, oyatsızdır.
- A4 I. kaçuv₁:Yükl. form. Nindi de bulsa eş yaki eybérnéñ hervakit kul astında buluvın, anı télegen vakıtta faydalanırğa yaki başkarırğa mömkin buluvnı béldére. (Yanında olmak)
II. kaçuv→ [kim]
Ör. – İgin ölgirse, başta baynıkın ur, üzinniki_[kim] kaçmas.
- A5 I. kaçuv₂:Yugaluv, cüyélüv, bétüv (yaxşı, unay sıyfatlar turında) . (Yok olmak, bitmek)
II. kaçuv:→ [kim] , [kimden]
Ör. Yözinnen_[kimden] oyat_[kim] kaçuv.

KÉRÉŞÜV I

- A1 I. kéréşüv₂:Bérer nerse eşliy başlav, eşlerge totınuv. (Girişmek, başlamak)
II. kéréşüv→ [kim] , [kime]

Ör. Soldatlar ilga buylap okoplar, blindaclar_[kim] kazırğa_[kime] kiriştiler.

- A2 I. kéréşüv₂:küç. yökl. form, kéréşmev. Kagılmav, nindi de bulsa
meselené çitletép ütöv. (Başlamak)
II. kéréşüv → [kim] , [kime]
Ör. – İsiriklik bilenmi, tügilme, min_[kim] anısına_[kime] *kiriştim*, ene minim
balam, yanıma da kirmiçe, uramda yöri.

KÉRÉŞÜV II

- A1 I. kéréşüv₂:Bér-bérene kérév, yéréşü. (Birbirine girmek)
II. kéréşüv → [kim] , [kimle]
Ör. (O)_[kim] Kürşi bilen_[kimle] kirişüv.

KÉRÉŞÜV III

- A1 I. kéréşüv₁:Ukmaşu, kiyézlenüv (yon, kiyéz h. b. eybérler turında) .
(Keçeleşmek)
II. kéréşüv → [kim]
Ör. Ak tulalar_[kim] (tiz) *kirişe*, arkav-buvi tiz irlense.

- A2 I. kéréşüv₂:küç. Kuşıluv. (Katılmak)
II. kéréşüv → [kim] , [kime]
Ör. (O)_[kim] Ayrım kabile tillerinin üzara_[kime] kirişive.

KÉRÜ

- A1 I. kérév₂:Bérer nersenén éçéne taba xeraket ütöv, kaya da bulsa ütöv,
bérer nersenén çigén ütöv. (Girmek, bir şeyin içine girip
takılmak)
II. kérév → [kim] , [kime]
Ör. (Şehernin ikinci yagınnan kiçkine) törkimnerge_[kime] bülingen Kazak
otryadları_[kim] kirdiler.

- A2 I. kérév₂:Bérer nersenén éçéne ütöv; kadaluv. || Éçke ütöv, kaya da bulsa
yul tabtp ütöv, tuluv (suv, suvık, cil, tuzan h. b.) . (Bir şeyin

- içine girmek)
II. k r → [kim] , [kime]
 r. Saban_[kim] ge_[kime] *kirmi*,  itke taypılıp  ıga.
- A3 I. k r ₂:B rer maksat" b len ye er n rev ste  t v. (S yge, b lmege
h.b. .) . (Belli bir maksatla girmek)
II. k r → [kim] , [kime]
 r. Bizge_[kime] (b gin) bur_[kim] kirgen idi.
- A4 I. k r ₂:Urna u, kabul it l v (  ke, ukuv yortna h. b.) . (Kabul
edilmek)
II. k r → [kim] , [kime]
 r. Medine_[kim] frontlar tınga  gına, ... kimnindir dimlevi buyın a
pidagogiya kurslarına_[kime] kiri.
- A5 I. k r ₂:Bilg l  b r vakıtka devalanuv   n yatuv, urna u (bolni aga,
gospitalge h. b.) . ( yile mek i in bir yere yerle mek)
II. k r → [kim] , [kime]
 r. – Anda bir-iki k nnen tiriltirler, biz sini k tip torırbız, -dige ,
Necip_[kim] , (nihayat) , bolnitsaga_[kime] *kirirge* riza buldı.
- A6 I. k r ₂:B rer nersen n sostavında sanaluv, sostavına bilg len v. (Bir
 eyin b nyesine girmek)
II. k r → [kim] , [kime]
 r. H k met_[kim] sostavına_[kime] kir v.
- A7 I. k r ₂:Savıtıni  sıyı lılığı turında. (Kap kacağa sığacak durumda
olmak)
II. k r → [kim] , [kime]
 r. Bankaga_[kime] bir litr_[kim] kire.

K Y R 

- A1 I. kiy r ₃:Tartuv, s z v (ceye k r  n) . || B rer nersen  suzıp, tartıp

çitlerénnen, kırıylarınnan kaya da bulsa bérkétép kuyuv. (Yay çekmek, bir şeyin kenarlarından çekip esnetmek)

II. kiyérü→ [kim] , [kimi] , [kimden]

Ör. Cik_[kim] , ukni_[kimi] alıp, kalkurak cirge basa da ceyaden_[kimden] *kiyirip* han saray yagına atıp cibere.

A2 I. kiyérü₂:Kabartuv. (Güçlü hale getirmek)

II. kiyérü→ [kim] , [kimi]

Ör. Cil_[kim] cilkenni_[kimi] *kiyirdi*, köyme şaktıy kızuv yögip kitti.

A3 I. kiyérü₂:Kiñ itép, zur itép açu. II Yak-yakka ceyüv, tırpaytuv. (Zorla germek, açmak)

II. kiyérü→ [kim] , [kimi]

Ör. (O)_[kim] Kürşilernin kızgılt eteçi çiten başına şap-şop sugıp, bugazın_[kim] *kiyirip* kışkırdı.

A4 I. kiyérü₂:Alga çıgaruv, kalkıtuv (kükrekné, ayak h. b.) . (Kaldırmak, yükseltmek)

II. kiyérü→ [kim] , [kimi]

Ör. Ferit_[kim] kükregin_[kim] *kiyirdi*.

KİLÉŞÜV I

A1 I. kiléşüv₁:Dus buluv, tınıç yeşev, bér-bérénné adlav, béрге yeşiy aluv. (Dost olmak, birbirini anlamak)

II. kiléşüv→ [kim]

Ör. Tugan bilen tugan kuvaknışır, hatın bilen ir_[kim] de kilişir.

A2 I. kiléşüv₁:Doşmanlaşunı, talaşnı tuktatuv, bétérüv; duslaşu, tatulaşu. (Barışmak, dost olmak)

II. kiléşüv→ [kim]

Ör. Baytirik bilen Alanbaş_[kim] barı it vlasti urnaşıp, kolhozlar oyışkannan son gına kilişkenner.

- A3 I. kiléşüv₂:Solıx tözü. || i. meg. Doşman lagérena karata kiléşüçenlék mönesebeté; printsipsız taşlamalar. (Barışmak)
II. kiléşüv→ [kim] , [kimle]
Ör. Patşa_[kim] hökümete ilde küterilip kilüçi rivolyutsiyarden kotuluv öçin himitslar bilen_[kimle] (siparatnıy revişte) *kilişirge* hezirlene.
- A4 I. kiléşüv₂:rev. meg. kiléşép. Üzara aldan söyleşép, riza bulıp, bér fikérge kilép. (Uzlaşmak, anlaşmak)
II. kiléşüv→ [kim] , [kimle]
Ör. – Min_[kim] Segiytcan efendinin fikiri bilen_[kimle] (bik bik) kilişim.
- A5 I. kiléşüv₂:Bérer nersege karata tüzémlélék, çıdamlılık bélen karıy başlav; bérer törlé xelge buysınuv, kunuv. (Birbirini anlamak, birine inanmak)
II. kiléşüv→ [kim] , [kimle]
Ör. (O)_[kim] Ulının öylenüvi bilen_[kimle] kilişüv.
- A6 I. kiléşüv₂:Satulaşıp, eybérnén beyesé turında rizalaşu. (Anlaşmak)
II. kiléşüv→ [kim] , [kime]
Ör. Tigi kişi_[kim] (başta igirmi tiyin birip satulaşsa da, sonınnan) utız tiyinge_[kime] kiliştiler.
- A7 I. kiléşüv₃:Yereşüv; éylendérüv yaki kızın birüv turında söyleşép kuyuv, rizalaşu. (Evlendirmek)
II. kiléşü→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. Nurmöhemmet babay_[kim] birevge de bildirmiçe [kızın]_[kimi] bikyarnın şıbay kantun ulına_[kime] *kilişken* de kuygan.

KİLÉŞÜV II

- A1 I. kiléşüv₂:Yatışlı, kiléşlé buluv (kiyém, és-baş kiyémé, bizenüv h. b. turında) . [] Oşav, tin buluv, kulay buluv, turı kilüv. (Yakışmak, uymak)
II. kiléşüv→ [kim] , [kime]

Ör. Al kiyim_[kim] biznin heyatke_[kime] (bik) kilişe.

A2 I. kiléşüv₁:Urinli buluv, yaxşı buluv, yatışu, yarav (bérer törlé éş,
xeraket, süz turında) . (Güzel bulmak, yaramak)

II. kiléşüv→ [kim]

Ör. Ni işlese, şul_[kim] kilişe, emma rehet yaş çakta.

A3 I. kiléşüv₂:Uday teesir yasav, şifalı buluv, yardım itüv. (Yardım etmek,
şifalı bulmak)

II. kiléşüv→ [kim] , [ne]

Ör. Berevge_[kim] bir, birevge bir daruv_[ne] kilişe.

KİLÜ

A1 I. kilü₂:Xeraket itép, nindi de bulsa bilgélé bér uringa yakınayuv yaki
barıp citüv, barıp kérüv (ceyev yaki törlé transportta) . (Varıp
girmek, ulaşmak)

II. kilü→ [kim] , [kime]

Ör. Ana_[kim] , borçılıp, tagın tereze yanına_[kime] kildi.

A2 I. kilü₂:Söylevçége taba yüneléşte xeraket itüv. (Söylenen talimatla
hareket etmek)

II. kilü→ [kim] , [kimle]

Ör. Agıydilnin aryagınnan_[kimle] atlar_[kim] kile adımlar.

A3 I. kilü₂:Bérer maksat bélen kaya bulsa da baruv. || Xeraket itüv, küçüv
sréd-stvoları turında. || Küçme koşlarnın cılı yaktan kaytuları
turında. (Bir maksatla gelmek)

II. kilü→ [kim] , [kime]

Ör. (O)_[kim] Eşke_[kime] kilüv.

A4 I. kilü₂:Bilgélengen uringa barıp citüv, tapşırılıv (kaya da bulsa
ciberélgen eybér turında) . || Kayan da bulsa bilgélé bér uringa
eybér kitérelüv, kaytarılıv. (Haber gelmek)

II. kilü→ [kim] , [kimden]

Ör. Bügin avıldan_[kimden] tiligramma_[kime] kildi.

A5 I. kilü₂:Östelge, tabınga kitérelüv, kuyıluv, birélüv (aşamlık, éçémlék h. b.ş.) . (Yiyecek, içecek gelmek)

II. kilü→ [kim] , [kime]

Ör. (Ul arada) tabınga_[kime] samovar_[kim] kildi.

A6 I. kilü₂:Bülénép çıgu, aguv (suv, kan, yeş h. b.) . (Yaş, kan, su ... gelmek)

II. kilü→ [kim] , [kime]

Ör. Künilim niçkerip kitti, küzlerime_[kime] yaş_[kim] kildi.

A7 I. kilü₂:Nindi de bulsa urınnan taraluv, çıgu, kaya da bulsa ütép kérév (is, tétén h. b.) . (İs, tütün vb. kokusu gelmek)

II. kilü→ [kim] , [kimden]

Ör. Öyden_[kimden] salam köli isi, temli boruş isi_[kim] kile.

A8 I. kilü₃:Kayan da bulsa işétélüv (tavış, h. b. turında) . (Ses gelmek)

II. kilü→ [kim] , [kime] , [kimden]

Ör. Daladan_[kimden] balailagan tavış_[kim] kildi.

A9 I. kilü₁:Faydalanuga birélüv, ayırım çıganakka totaştırıluv (gaz, tok, suv turında) . Bilgélé bér vakıttan, çordan başlanıp devam itüv (nesél, gadet h. b.) . (Gaz, elektrik, su vb. gelmek)

II. kilü→ [kim]

Ör. Tok_[kim] kilüv.

A10 I. kilü₃:Başlanuv, yakınlaşu, citüv (él, kön vakıtları turında) . (Başlamak)

II. kilü→ [kim] , [kimi] , [kimden]

Ör. Borıngını yahşı bilüçi kartlar_[kim] akbitnikilerini_[kimi] ul batırı moratay nesilinnen_[kimden] kile dip söyliler.

KİMÜ

- A1 I. kimü₁:Külem, san, zurlık yagınnan azayuv, köçereyüv. (Azalmak, küçülmek)
II. kimü → [kim]
Ör. Salam başlı öyler_[kim] kimigen.
- A2 I. kimü₂:Kéçé, derecesé, kiyérénkélégé h. b. yagınnan kimrek bulıp kaluv,Sıyfati, ehemiyetlélégé, totkan urını buyınça tübeneyüv, köçereyüv (éşçenlégé, kıymmet h. b.) . (Önemi kaybolmak)
II. kimü→ [kim] , [kimde]
Ör. Yöregimde_[kimde] yalkın_[kim] arta, bir de kimimi idi.
- A3 I. kimü₁ :Üzéñnén avırlıgınnı yugaltuv, yabıgu. (Zayıflamak)
II. kimü→ [kim]
Ör. [Kamil :]_[kim] (Öç kön içinde biş kadak) kimidim.

KISÜV

- A1 I. kisüv₂:Bérer ütkén eybér bélen nersené de bulsa kiseklerde buluv, ézü, turaklav; böténnen bér kisek ayırıp aluv. || Kısartuv (çéç, sakal h. b. turında) . (Kesmek, kısaltmak)
II. kisüv→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Tokmaç_[ne] kisüv.
- A2 I. kisüv₂:Ös yaki ayak kiyémé tégü öçén tukıma, kün yaki méxnı bilgélé bér élgédegé pom ülçevdegé kiseklerde buluv. (Biçmek, küçültmek)
II. kisüv→ [kim] , [kime]
Ör. (Onlar)_[kim] Küyimni kişisine_[kime] *karap* kiseler.
- A3 I. kisüv₃:Opératsiye yulı bélen kэшé organizmının. bérer zararlangan kisegén ayırıp aluv. (Ameliyat etmek)
II. kisüv→ [kim] , [kimi] , [kimden]

Ör. (Onlar)_[kim] Cİtmese, un ayagın_[kimi] tizden yugarıdan_[kimden] *kisip* uk algannar.

A4
yaralamak)

I. kisüv₃:Ütken eybér bélen tenné cerexetlev, yaralav. (Tenini

II. kisüv→ [kim] , [kimi] , [kimde]

Ör. Canıyım_[kim] , urak urgan çakta_[kimde] kulın_[kimi] *kisme* --- kan agar.

A5

I. kisüv₂:İkége ayıruv, buluv (yul salıp, yıırıp) . II Xereket bélen yaruv, yarıp ütöv (sunı, havanı) . II küç. Tavış dulkınnarınıñ pava-da taraluvı turında. (İkiye ayırmak)

II. kisüv→ [kim] , [kimi]

Ör. (Onlar)_[kim] Taş tavlarnı_[kimi] , urmannarı_[kimi] *kisip*, irak kitken poyed yulları.

A6

I. kisüv₂:Izanlap, buraznalap ayıruv, buluv (cir uçastogı turında) . (Sınır çizmek)

II. kisüv→ [kim] , [kimi]

Ör. Hacıyatulla_[kim] ... bir burazna çaması tiginin cirin_[kimi] kisti de aldı.

A7

I. kisüv₂:Vatıp, kiseklerge bulép kazıp çıgaruv; xezérlev (taşnı, taşkümérné) . II Tézü matérialı bularak ağaç xezérlev turında. (Küçük parçalara bölmek)

II. kisüv→ [kim] , [kimi]

Ör. Taşkumirni_[kimi] biz_[kim] *kisebiz*, kimner ala isebin.

KİTÉRÜ

A1

I. kitérü₂:Kulda totıp, küterép alıp kilüv. (Getirmek)

II. kitérü→ [kim] , [ne]

Ör. Gazize_[kim] ut_[ne] yandırıp kitirdi.

A2

I. kitérü₃:Kaydan da bulsa kaytıp, kilép, nindi de bulsa yañalık eytöv, söylev. (Haber getirmek)

II. kitörü→ [kim] , [kimi] , [kime]

Ör. Bu künilsiz heberni_[kimi] avılga_[kime] gazzen_[kim] kitirdi.

A3 I. kitörü₃:Nersege de bulsa yakınlaştıruv, yakın itép kuyuv.
(Yakınlaştırmak)

II. kitörü→ [kim] , [kimi] , [kime]

Ör. [Helim]_[kim] suvık sunı_[kimi] kızılarmeyetsnin irinnerine_[kime] kitirdi.

KITÜV I

A1 I. kitüv₂:Nindi de bulsa urınnı kaldıruv, kaya da bulsa yünelüv, baruv
(ceyev yaki bérer törlé tran-sportta) . (Gitmek)

II. kitüv→ [kim] , [kime]

Ör. Timiri_[kim] , (gagıtanı küterip) , brigadirları yanına_[kime] kitti.

A2 I. kitüv₁:Taraluv (dan, şépret, süz, xeber h. b.) . (Yayılmak)

II. kitüv→ [kim]

Ör. Danlı papic, danın_[kim] *kitti* tarih buyına.

A3 I. kitüv₂:Kayan da bulsa başlanuv. (Nerede olsa başlanmak)

II. kitüv→ [kim] , [kimde]

Ör. [Avılının] argı yagında_[kimde] (elle nindi) yalannar_[kim] kite.

A4 I. kitüv₂:Devam itüv, suzıluv(devamlı iş-hel, kürinişler turında) .
(Devam etmek)

II. kitüv → [kim] , [kime]

Ör. Behes_[kim] ozakka_[kime] kitüv.

A5 I. kitüv₂:Bilgélé bér vakıt çigé ütép, aldagısı başlanuv turında. (Vakit geçmek)

II. kitüv→ [kim] , [kime]

Ör. Segat_[kim] ikinçiğe_[kime] kitti.

A6 I. kitüv₂:Agu, agıp çıgu. (Akmak)

II. kitüv→ [kim] , [kimden]

Ör. Negiyme karçıknın küzlerinnen_[kimden] yaşler_[kim] kitti.

A7 I. kitüv₁:Bétüv, cuyılüv, yukka çıgu. (Bitmek, yok olmak)

II. kitüv→ [kim]

Ör. Tösi_[kim] kitüv.

KİTÜV II

A1 I. kitüv₂:Nersenéñ de balsa bér kıryın, poçmagın, oçın kıyıp aluv, uyıp töşérüv. (Fiyatını düşürmek)

II. kitüv→ [kim] , [kimi]

Ör. Avıruv ana_[kim] ... [şokoladnı]_[kimi] (biraz) *kitip* aldı da balasına kaptırdı.

KİÇÜV I

A1 I. kiçüv₂:Ütüv, ütép çıgu (gadette yılga arkılı, şulay uk ütuvé kıyın bulgan urınnardan) . (Geçmek, zorlukları aşmak)

II. kiçüv→ [kim] , [kimi]

Ör. Alar_[kim] front sızıgı_[kimi] kiçtiler.

A2 I. kiçüv₂:Ütüv, uzuv (ara, yıraklık, yul h. b.) . (Geçmek)

II. kiçüv→ [kim] , [ne]

Ör. (O)_[kim] (Sikire-sikire) yul_[ne] *kiçe*, kuyanmı iken, ak nerse?

KİÇÜV III

A1 I. kiçüv₂: Gafu itüv, kiç érv. (Geceleme)

II. kiçüv→ [kim] , [kime]

Ör. (O)_[kim] Yaratkanga_[kime] bar da kiçile.

KORUV I

A1 I. koruv₁:Tiyéşlé yüvéşlélégé, dımı bétép, artık korı xelge kilüv. (Kurumak, solmak)

II. koruv→ [kim]

Ör. Ör. Ülenner_[kim] *korıgan*, yafraklar sargaygan.

A2 I. koruv₁:Dim citmev sebeplé şıñtöv, téréklék itüden tuktav. (Gücünü kaybetmeye başlamak)

II. koruv→ [kim]

Ör. – Cir_[kim] *korıy*, olannar, cir korıy.

A3 I. koruv₁:küç. Yabıgu, sargayuv (avıruv, üte avır eş, ruxi gazaplar arkasında) . (Zayıflamak, sararmak)

II. koruv→ [kim]

Ör. [Fatıyma] üzi_[kim] de (kibip) , *korıp* bitken indi.

A4 I. koru₁:küç. Avıruv, paraliç suguv arkasında téréklék xelén yugaltuv, xeretlenüden tuktav (kêşé egzaları turında) . (Hareketsiz kalmak)

II. koru→ [kim]

Ör. Kul_[kim] koruv.

KORUV II

A1 I. koruv₂:Tézü, saluv; torgızu. || Yasav, tözü (lagér, palatka h. b.) . || Yasav, eşlev. (Kurmak, düzenlemek)

II. koruv→ [kim] , [ne]

Ör. (O)_[kim] Barrıkada_[ne] koruv.

A2 I. koruv₂:Buldıruv, barlıkka kitérüv; tözü, oyıştırıuv. (Temellendirmek, planlamak)

II. koruv→ [kim] , [kimi]

Ör. Kommunizm_[kim] cemgıyeti_[kim] koruv.

KORUV III

A1 I. koruv₃:Bérer törlé atuv yaki şartlatkıç koralga zaryad (1 meg.) , snaryad, patron kuyuv. (Planlamak)

II. koruv→ [kim] , [kime] , [ne]

Ör. Biznin igít_[kim] bak astına_[kime] şartlatkıcı_[ne] kora.

A2 I. koruv₃:Nersené de bulsa köylev, bérer törlé eş baş-karırga xezérlék xeléne kitéröv. || Aulav, totuv öçén nindi de bulsa caylanmanı köylep kuyuv. (Mekanizmayı kurmak)

II. koruv→ [kim] , [kimi] , [kime]

Ör. (O) _[kim] Radiyonı_[kimi] kıska dulkınga_[kime] koruv.

A3 I. koruv₁:élétr énérgiyesé tuplav (bérer törlé priborda h. b.) . (Elektrik enerjisi toplamak)

II. koruv→ [kim]

Ör. Batariyanı_[kim] koruv.

KOYUV

A1 I. koyuv₂:Küplep töşéröv (üzénen) ; nerseden de bulsa arınuv (yafrak, çeçek, kavrıy, yon, ölgérgen cimés, orlık h. b. ş. turında) . (Üstündekileri dökmek, düşürmek)

II. koyuv→ [kim] , [kimi]

Ör. Bıyılagaç_[kim] yafrakların_[kimi] (üz vakıtında) koydı.

A2 I. koyuv₄:Bér urınnan (savıttan) ikénçéséne sıyık eybérné buşatuv, küplep saluv, agızu. (Bir şeyden ikincisine boşaltmak)

II. koyuv→ [kim] , [kime] , [kimden] , [ne]

Ör. (Onlar) _[kim] İkinçi yaktan_[kimden] şanga_[kime] suv_[ne] koya torgan truvbanı nasoska birkittiler.

A3 I. koyuv₂:Vatuv, vaklap töşéröv. (Parçalamak)

II. koyuv→ [kim] , [kimi]

Ör. [İbraynın] rogatkası_[kim] (bir gine) terezeni_[kimi] koyip töşirmi.

A4 I. koyuv₂:İkénçé bér yılgağa yaki külge, diñgézge kilép kuşıluv, agıp töşü. (İkinci bir göle vb. dökülmek)

II. koyuv→ [kim] , [kime]

Ör. Başta, diler, idilni_[kim] tap ... kama_[kime] *koygan* cirni tap !

- A5 I. koyuv₂:Rudanı érétep, çuyın, koriç h. b. éşlev. (Madeni eritip işlemek)
II. koyuv→ [kim] , [kimi]
Ör. Kombaynnı mihçi kızlar_[kim] yörtmi, zootehnik*koymy*korıçnı_[kimi] .

LAPTIRDAV

- A1 I. laptırdav₁:söyl. Zur ayak kiyémé kiyép yvrgende, bérer nerse bik
katıvdlfêrdegende h, b. vakıtlarda üzene bér törlé avazlar
barlıkka kitêröv. (Değişik sesler çıkarmak)
II. laptırdav→ [kim]
Ör. Zur itikler_[kim] (atlaganda) laptırdıy.

LATLAV

- A1 I. latlav₂:Caylav, köylev; cayga kitêröv. (Ayarlamak, düzenlemek)
II. latlav→ [kim] , [kimi]
Ör. Yulbarıslar – unga, şahi sulga atlıy, lekin şahi_[kim] üz heylesin_[kimi]
(haman) latlıy.

LAÇKILDAV

- A1 I. laçkıldav₁:söyl. Pıçraktan yeki batkaktan barganda üzene bér maxsus
tavış çıgaruv. (Islanmış bir yerden çıkarken ses çıkarmak)
II. laçkıldav→ [kim]
Ör. (O)_[kim] *Laçkıldap* baruv.

LAŞTIRDAV

- A1 I. laştırdav₁:Ayak kiyéménéñ yüvêş buluvı yeki zur bulıp östêrelüvé
sebeplé, yörgende üzene bér törlé tavış barlıkka kilöv.
(Ayağa büyük gelen ayakkabının ses çıkarması)
II. laştırdav→ [kim]
Ör. Minim oyik-çabatam_[kim] işten çığıp pıçrangan, (suv tulıp) , *laştırdap*
tora.

LIGIRDAV

- A1 I. lıgırdav₂:Bélér-bélnes bérer nerse-turında söylev, eytöv; söyleşöv.
(Bilmeden konuşmak)
II. lıgırdav→ [kim] , [kimle]
Ör. (Sen)_[kim] – Yaş başın bilen_[kimle] (bik küp) lıgırdıysın, üskeç, zur bulgaç, hemmesin de bilirsın eli.
- A2 I. lıgırdav₁:Ehemiyezséz, citdi bulmagan süz söylev; saf-sata satuv.
(Önemsiz sözler söylemek)
II. lıgırdav→ [kim]
Ör. (Sız)_[kim] - *Lıgırdap* utırasız şunda, çübik çeynep.

LENGELDEV

- A1 I. lengeldev₁:söyl. Neçke taviş bilen örü, çengildev. (Ses çıkarmak)
II. lengeldev→ [kim]
Ör. -Kara [bu etni]_[kim], niçik lengildi.

MAVIGU

- A1 I. mavıgu₂:Bérer nerse bélen artık kızıksınuv, şunıñ bélen birélép şögillenöv. (Bir şeye aşırı ilgi göstermek, onunla meşgul olmak)
II. mavıgu→ [kim] ,[kimle]
Ör. (Bolınlıkta)Fatıyma_[kim] çeçekler bilen_[kimle] *mavıga* başladı.
- A2 I. mavıgu₂:Kémge de bulsa gaşyıkbuluv, anıñ tiresénde küp çuvaluv.
(Aşık olup peşinde koşmak)
II. mavıgu→ [kim] , [kimle]
Ör. [Helel milevşege:] Sin_[kim] korby bilen_[kimle] (bik) *mavıgasın* bulırğa kirek çiber buludan behitli buluv artıgrak.

MAYIMLAV

- A1 I. mayımlav₂:Artık küp yaki artık maylı, ballı nerseler aşav sebeplé éç

bozıluv, küñél bolganuv; ütlev. (Tıka basa yemek, abur cubur yemek, midesi bulanmak)

II. mayımlav→ [kim]

Ör. Min_[kim] indi *mayımlar* bişken bulam, konfit-şikerni küresim de kilmi.

MAZASIZLAV

A1 I. mazasızlav₂: Tınıçsızlav, borçuv, intéktérüv. (Endişelendirmek, huzurunu kaçırmak)

II. mazasızlav→ [kim] , [kimi]

Ör. Törlü şikler_[kim] , şomlu uylar [Ehmedini]_[kimi] (özliksiz) *mazasızlap* tordılar.

MAYLAV

A1 I. maylav₃: Aşnı temletüv, kamırta бага yabışmasın h. b. öçén may (1—3 meg.) saluv, yaguv. (Yağlamak)

II. maylav→ [kim] , [kimi] , [kimle]

Ör. [Soldat]_[kim] , hatınına karaboday ya yasmık koymağı pişirtip, şunı_[kimi] kaz may bilen_[kimle] *maylap*, yana savgan söt bilen çey içer idi.

A2 I. maylav₁: Bérer maksat bélen rişvet birüv, sıylav. Bir maksat için rüşvet vermek, ikramda bulunmak)

II. maylav→ [kim]

Ör. (O)_[kim] *Maylamıyça* caylanmıy.

A3 I. maylav₁: Arakı éçüv turında. (İçki içmek)

II. maylav→ [kim]

Ör. (O)_[kim] (Şuna küre tağın) *maylap* çıgarga buldı.

MAKTAV

A1 I. maktav₂: Kémneñ yaki nersenéñ de bulsa yaxşı, kürkem, unay, faydalı yağın xuplav, yaxşı dip söylev; kirésé: yamanlav. (Övmek)

II. maktav→ [kim] , [kimle]

Ör. (O)_[kim] Maktaptilge_[kime] aluv.

MANUV

A1 I. manuv₃:Bérer nersené sıyıklıkka yaki taraluvçan, sibélüçen eybéрге
tidérep yaki batırıp aluv. (Suya batırmak)

II. manuv→ [kim] , [kimi] , [kime]

Ör. (O)_[kim] Kalimni_[kimi] karaga_[kime] manuv.

A2 I. manuv₃:Buyav; eybéрге bérer törlé téş birüv öçén ana buyav
séñdérüv. (Boyamak, boyaya batırmak)

II. manuv→ [kim] , [kime] , [ne]

Ör. (Ben)_[kim] Alyapkıç_[ne] mandımkörengé_[kime] , kören matur kirgenge.

A3 I. manuv₃:Nindi de bulsa téške kértüv, şul téş bélen kaplap aluv.
(Kaplamak)

II. manuv→ [kim] , [kimi] , [kime]

Ör. Küvi bolit arasınnan ay_[kim] çıgıp bodaylarnı_[kimi] altınga_[kime] mandı.

A4 I. manuv₃:Bik katı suguv; kundıruv. (Sertçe vurmak)

II. manuv→ [kim] , [kime] , [ne]

Ör. Anın sayın abzıy_[kim] atka_[kime] birni_[ne] mana,kük aygır da bar hel bilen
alga bara.

MATAŞU

A1 I. mataşu₂:Bérer eş bélen meşgul bulu; şul eş bélen mavıgıuv, azaplanuv.
(Bir işle meşgul olmak)

II. mataşu→ [kim] , [kimde]

Ör. (O)_[kim] Yazga çıksa, tagın igin çeçe, (cey buyınça) kırda_[kimde]
mataşa.

A2 I. mataşu₂:Nerse de bulsa eşlerge tırışu, omtıluv, niyetlenüv, cıyınüv. (Bir
işe niyetlenmek)

II. mataşu→ [kim] , [kime]

Ör. (Biz)_[kim] Mataşmagızyaktı könni karalarga_[kime] , doşmanlık salırğa dip aralarga.

- A3 I. mataşu₁:Kém yaki nindi bulıp kürénérge tırışu, kılanuv. (Çalışır gibi görünmek)
II. mataşu→ [kim]
Ör. – E sin_[kim] (alay artık kızılınıp) mataşma !

MATRAV

- A1 I. matrav₁:Bik katı tirlegen kiléş éçérüv arkasındaatlardabula torgan ayak avıruvı — aksav. (Atların ayağının aksaması)
II. matrav→ [kim]
Ör. Heyritdin kar ... ayaklar_[kim] matragan biyani, yahşı terbiyelev bilen birge, nıklap devalarga da tırıştı.

MÉNDÉRÜV

- A1 I. méndérüv₃:Yugarı uringa urnaştırıv, küvçérüv (küterép, at yaki maşına bélen) yaki bérer törlé caylanma, méxanizm yardıménde küterüv. (Yukarı çıkarmak)
II. méndérüv→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. Her könni irtén, az gına yaktıra başlav bilen, Nefise_[kim] kızıl bayraknı_[kimi] çuv mele östine_[kime] mindirip kadıy.

- A2 I. méndérüv₃:Kaya da bulsa ménerge, ménép utırırğa yardım itüv.
(Yukarı oturmasına yardım etmek)
II. méndérüv→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. (Biz)_[kim] İlinni_[kimi] , kötüp alıp, köymege_[kime] (tartıp) mindirdik.

- A3 I. méndérüv₃:Atlandırıv (atka) . (Ata bindirmek)
II. méndérüv→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. [Han kızıl]_[kim] üzi_[kimi] bir atka_[kime] , şahzadeni_[kimi] ikinci atka_[kime] mindirip, ikisi yaneşe şeher kapkasına taba kittiler.

MÉNÜV

- A1 I. ménüv₁:Yugarıga tabaxeraket itüv, küterélüv. (Yukarı doğru çıkmak)
II. ménüv→ [kim]
Ör. Astan yökler priçalınnan, bir özliksiz diyarlık maşınalar_[kim] *ménip* tora.
- A2 I. ménüv₂:Yugarıraq ge, kaşlaktaurnaşkan bérer uringa baruv, kilüv.
(Yukarı bir yere varmak, elmek)
II. ménüv→ [kim] , [kime]
Ör. (Garefi abzıy bilen söyleşkennen son) , Gazinur_[kim] ındırğa_[kime] mindi.
- A3 I. ménüv₂:Atlanuv, atlanıp utıruv. (Atlayıp oturmak)
II. ménüv→ [kim] , [kime]
Ör. Bu çençü_[kim] kükregime_[kime] , kulbaşlarım_[kime] mindi.
- A4 I. ménüv₂:Artuv, ceyélüv, tireneyüv; küterélüv (su, dulkınnar turında) .
(Artmak)
II. ménüv→ [kim] , [kime]
Ör. Mindimmin_[kim] atka_[kime] , kulımda kılıç.

MOÑAYU

- A1 I. moñayu₂:Kaygıruv, xesretlenüv, borçılıv.(Kaygılanmak,endişelenmek)
II. moñayu→ [kim] , [kimi]
Ör. (Sen)_[kim] Hat alırsın tizden, mini_[kimi] (sagınıp) , *monayıp* utırganda.
- A2 I. moñayu₁:Boyıguv, uyga batuv, küñélsézlenüv. (Sıkılmak, bunalmaq,
II. moñayu→ [kim]
Ör. Nik sin_[kim] (alay gil) monayasın?
- A3 I. moñayu₁:Moñlı itép köylev, lav. (Hasretle türküler yakmak)
II. moñayu→ [kim]
Ör. Balasın cuygan turgayday_[kim] , nik *monayasın*(bolay) .

- A4 I. moňayu₂:Tın gınautıruv, moňlı bulıp kürénüv, küñélséz buluv (cansız
prédmetlar hem tabıgat turında) . (Keyifsiz, hüzünlü olmak)
II. moňayu→ [kim] , [kimde]
Ör. Dulkınlangan nefis karlı kırdá_[kimde] erim sabakları_[kim] monay.

MOÑLAV

- A1 I. Moňlav₁:Moňlanuv, uyga batuv. (Hüzünlenmek, kederlenmek)
II. moňlav→ [kim]
Ör. (Ben)_[kim] Yatam kayçakları *monlap*, havanın tınlığın tınlap.
- A2 I. moňlav₁:Moňlı itép köylev, lav. (Hüzünlü türküler söylemek)
II. moňlav→ [kim]
Ör. (O)_[kim] Anın *monlap* lavların işite torgan idim.

MUMLAV

- A1 I. mumlav₂:Balavızlav. (Bal özü toplamak)
II. mumlav→ [kim] , [kimi]
Ör. (Onlar)_[kim] Tahir öçin işlengen sandıknı_[kimi] , zöhrenin kuşuvı
buvinça, su ütmesin dip, (bik nık) *mumlap* ezirliler.

MELCÉREV

- A1 I. melcérev₂:Törlé sebepten bik xelsézlenép, üzénné yörte yaki
gevedné, buvınnarıñnı totaalmas xelge töşüv. (Türlü
sebeplerle halsiz düşmek)
II. melcérev→ [kim]
Ör. (Ben)_[kim] *Melciredim, melciredim, işten*_[kimde] çıktım.
- A2 I. melcérev₁:Artık yomşap, böténley ixtıyarsız bulıp, cébép kaluv.
(Önemsiz bulmak, yumşamak)
II. melcérev→ [kim]
Ör. [Segıyt]_[kim] (Minligöl aldında da bir süz eyte almıyça) *melep* töşti.

NAZLANU

- A1 I. nazlanu₁:İrkelenüv. (Nazlanmak)
II. nazlanu→ [kim]
Ör. Künilim_[kim] yomşara, vakıtlıça minde kiçkine baladay irkelenüv, *nazlanuv* hisleri uyana.
- A2 I. nazlanuv₁:söyl. Kılanuv, borgalanu-sırgalanuv. (Nazlanmak, cilvelenmek)
II. nazlanuv→ [kim]
Ör. Matur kızının gadetişul_[kim] :söymese de üz_[kim] itip, bir ılmayıp, bir *nazlanıp*, tik yöri kızık itip.
- A3 I. nazlanuv₁:Bérer nersené eşlemiçe yalındırıp toruv. (Bir şeyi zorlamak)
II. nazlanuv→ [kim]
Ör. Sekirt ilik_[kim] (biraz) *nazlanıp* torgan bulsa da, sonınnan cilennerin, bürıkların salıp, meydanga çıktı.

NAZLAV

- A1 I. nazlav₂:İrkelev, kádérlev. (Şımartmak, şımartarak büyütme)
II. nazlav→ [kim] , [kimi]
Ör. *Nazlıybiznin yana yuldaşnı*_[kimi] ak yoldızlar_[kim] , kükte uynaşıp.

NÉÇKELEV

- A1 I. néçkelev₁:Céntéklep uylav, nersenéñ de bulsa her yağın, barlık vaklıkların isepke aluv, töpten uylav. (Çok ince düşünmek)
II. néçkelev→ [kim]
Ör. [Taibe abısmay:]_[kim] hay, artık *niçkelisin*, ulım! . . .
- A2 I. néçkelev₁:Bérer nersené ciréne citkérüv, kağıy deséne kitérép eşlev. (Derinlemesine düşünmek)
II. néçkelev→ [kim]

Ör. (Onlar)_[kim] – Çıkt hebip yortında kiyevnin atın cige başlagannar indi, ... (bik) niçkelemesinner, tizrek bulsınnar, dip eytti [Fethiye ebi] .

NÉÇKERÜ

- A1 I. néçkerü₁:Néçkege eylenüv, tağı da néçkerek xelge kilüv. (İncelmek)
II. néçkerü→ [kim]
Ör. (O)_[kim] (İç kayış bilen tarttırgan kibik) niçkerip, tip-tigiz bulıp içke kirdi.
- A2 I. néçkerü₁:Gadettegeden néçkege eylenüv, yugarı tonga küçü (tavış, avaz turında) . (Ses için tizleşmek)
II. néçkerü→ [kim]
Ör. (O)_[kim] Zırıldav bir niçkergendey bula, bir tağın da kalınaya töşe.
- A3 I. néçkerü₂:küç. Teesirlenüv, xiske birélüv, şefkatlélenü (küñél H. b. turında) . (Şefkat duymak)
II. néçkerü→ [kim] , [kime]
Ör. Öyde, yortta şav-şu, köliş, ga_[kime] künil_[kim] ničkere.

NİGÉZLEV

- A1 I. nigézlev₂:Nigéz saluv, başlap ciberüv. (Asıl, esas olmak)
II. nigézlev→ [kim] , [kimi]
Ör. Tukay_[kim] Tatar edebiyatındağı kritik riyalizmnın köçli satirik mektebin_[kimi] nigizledi.
- A2 I. nigézlev₃:İşandırırılık, citdi deliller bélen isbatlav, delillev. (İspatlamak)
II. nigézlev→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. Henefi_[kim] gracdankaga küçünün lemiga yulagança uk ansat iş tügilligin anlatıp karadı, fikirin_[kimi] üzinçe_[kime] nigizledi de.
- A3 I. Nigézlev₃:Bérer nersege tayanıp éşitüv, şunnan faydalanuv, bérer nersené çıgana kitüv. (Bir şeye dayanmak, esas olmak)

II. nigézlev → [kim] , [kimi] , [kime]

Ör. [kim] Tatar edebi proza telin[kimi] Çın halık tiline[kime] nigizli.

NİTÜ

A1 I. nitü₁: Nindi de bulsa eş başkarını béldére. (Ne yapmak, herhangi bir şey yapmak)

II. nitü → [kim]

Ör. Yali, Gayicamal, ene şuşı töyinçikte azrak eligi ni bardır, azrak[kim] *nitip* alıyk.

A2 I. nitü₂: Parlı süzler sostavında kilep, megnege gomumileştirüv, abstraklaştırıv tösmere estı. (Hayattan uzaklaşmak)

II. nitü → [kim] , [kimden]

Ör. [Pabiga :]_[kim] şeherden[kimden] *kitsem-nitsem*, [kartınanı] üzlerinde kaldırıp tormakçı bulam.

NİŞLEV

A1 I. nişlev₁: Éş-xelné açıklarga télep soraganda kullanıla. (Ne yapıyorsun ?)

II. nişlev → [kim]

Ör. – Karışmıym min, şeyhattar babay, lekin ul çakta minim zvinom[kim] nişli ?

A2 I. nişlev₁: Nerse de bulsa eşlev, bérer eş başkarıv. (Bir şey yapmak)

II. nişlev → [kim]

Ör. Huca malay bilen birge iki-öç bala[kim] , kızıksınıp, şoförnın *nişlegenip* karap toralar.

NIGU

A1 I. nıgu₁: Nıkka, çıdamlıga eylenüv, çınıguv. (Sağlamlaşmak, kuvvetlenmek)

II. nıgu → [kim]

Ör. Tarı üsti[kim] , nıgıdı.

- A2 I. nıgu₁:Selametlenüv, yañadan köçkérüv, xel cıyuv. (İyileşmek, güçlenmek)
II. nıgu→ [kim]
Ör. Min_[kim] indi tamam selametlendim, nıgıdım.

OYITUV I

- A1 I. oyıtuv₂:Yokı kitérü, yokıga taldıru, izretü. (Uyutmak, uykusunu getirmek)
II. oyıtu→ [kim] , [kimi]
Ör. Özliksiz bir nerseni takıldagan tegermeç tavişlarına tirbelip baru kamilni_[kimi] oyıttı, ul_[kim] tatlı yokıga çumğanın sizmi de kaldı.

OYITUV II

- A1 I. oyıtuv₁:Oyıtıkı salıp oyuv xeléne kitérü. (Uyumak)
II. oyıtuv→ [kim]
Ör. (Ben)_[kim] Kiçe gine *oyıtkan* idim.

OYIŞUV

- A1 I. oyışuv₁:Barlıkka kilü, tézélü (bérer ictimagıy oyışma, bérleşme, uçrécdéniyé, devlet turında) . (Oluşmak, örgütlenmek)
II. oyışuv→ [kim]
Ör. Feodal devlet_[kim] oyışuv.
- A2 I. oyışuv₁:Nindi de balsa maksat bélen bérleşü, bérge tuplanu. (Birleşmek, bir yere yığılmak)
II. oyışuv→ [kim]
Ör. – Şulay, igitler_[kim] ,*oyışa* alsak, birge-birge küp kine işler işli alırbız.
- A3 I. oyışuv₂:Bérge yabışu, ukmaşu, kamır, zamaska kébék xelge kilü (tarkav kisekler turında) . (Toplanıp birleşmek)
II. oyışuv→ [kim] , [kime]
Ör. Ehmetnin küz töplerine_[kime] kara tungan_[kim] *oyışkan*, yanak hem muvennarı karalcım sorı tuzanga buyalğan idi.

- A4 I. oyışuv₁:Kiseklerden bötén xasil bulu, yasalı. (Parçalardan birbütün oluşturmak)
II. oyışuv→ [kim]
Ör. Kitaptağı süzler birsi artınnan birsi nigedir kuşılmadılar, cömleler_[kim] de tiz gine oyışmadılar.
yev
- A5 I. oyışuv₂:Bér tirege tıgzılanıp cıyılı, öyeléşü, tuplanı. (Biraraya gelmek)
II. oyışuv→ [kim] , [kime]
Ör. [Bolıtlar]_[kim] tamam birge_[kime] *oyıştular* da, kalın katlavlar yasap, yavarga ohşaşlı kügilcim kara töske kirdiler.
- A6 I. oyışuv₁:Sizém çenlégén, xeraket çenlégén, sıgılmalığın yugaltı.
(Birleştirmek)
II. oyışuv→ [kim]
Ör. – Pinsiyade yatıp, söyakler_[kim] (gine) *oyışıp* kitmegen bulsa, bütünine kaygırgan yuk.
- A7 I. oyışuv₁:Xereketséz kalıp, hiç kuzgalmıyça. (Hareketsiz kalmak)
II. oyışuv→ [kim]
Ör. (Ben)_[kim] İrteden kiçke hetli, kuşitkaga suzılıp, ... tamam (bir buşlık ve megnersizlikte) *oyışıp* yatam.

OZATUV I

- A1 I. ozatuv₃:Ayırılışkanda, savbullaşkanda kitüçé bélen béráz vakıt bérge baru. (Uğurlamak, yollamak)
II. ozatu→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. Seyfulla_[kim] Medineni_[kimi] avılının tüben oçına, ambulatoriyage_[kime] hetli *ozata* kitti.
- A2 I. ozatuv₃:Kaya da bulsa iltü, alıp baru (yul kürsetép, yardım itép,

saklap, küzetép) . (Önderlik etmek)

II. ozatuv→ [kim] , [kimi] , [kime]

Ör. (O)_[kim] Atna – un kön digende ildar, mektep aşın cigip, enisin_[kimi] stantsiyage_[kime] *ozatıp* kitti.

A3 I. ozatuv₂:Bérer törlé maksat bélen kaya da bulsa ciberü, barırğa mecbur itü. (Sürgüne göndermek)

II. ozatuv→ [kim] , [kime]

Ör. (O)_[kim] Sibirge sörginge_[kime] ozatu.

A4 I. ozatuv₂: Kitüçe kişini, kirekle nerseler bilen teemin itip, bulışıp yaki bu vakıyganı mahsus bilgelep yulga çıgaru. (Yola çıkarmak)

II. ozatu→ [kim] , [kime]

Ör. Soldat_[kim] hizmetine_[kime] ozatu.

A5 I. ozatuv₂:Kitüçe yannan uzuçı, çıgış yasavçı kişige karata nindi de bulsa mönesebet bildirü. (Bilgi vermek)

II. ozatuv→ [kim] , [kimi]

Ör. Motor tavışı tagın havanı yangıratı, boz lagiri_[kim] anı_[kimi] (kul çabıp, biyip, şatlanıp) ozattı.

A6 I. ozatu₂:Kitüçé, yıraga yuçı kém yeki nersené igtibar bélen küzetü, karap kalu. (Gözetlemek)

II. ozatu→ [kim] , [kimle]

Ör. (Ben)_[kim] Küzim birle_[kimle] *ozattım*:koşçıgım urman taba oçtı.

A7 I. ozatu₂:Bilgélé bér uringa nerse de bulsa ciberü (yékke, maşınaga töyep). (Göndermek)

II. ozatu→ [kim] , [kime]

Ör. Irtegisi könni, (unnarça yök bilen) , sadıknın yaşırıp kuygan igini_[kim] şherge_[kime] ozatıldı.

OZINAYU

A1 I. ozınayu₁:Ozınrakka eylenü, yırakkarak suzılı. (Uzamak, uzunlaşmak)
II. ozınayu→ [kim]
Ör. Avılıbızını yartılay eylendirip algan agıydil_[kim] *ozınaydı*, borılışları işaydı.

A2 I. ozınayu₁:Külemé artu, zurayu. (Uzamak)
II. ozınayu→ [kim]
Ör. Könner_[kim] (küzge kürinip) *ozınaydı*.

ONLAV

A1 I. onlav₂:Onga buyav, onda evelev. (Eveleyip, gevelemek)
II. onlav→ [kim] , [ne]
Ör. Gölbanu_[kim] ... kuna takta östinde kamırını zur-zur ikmekler_[ne] (yasap) *evelede*, *onladı* da kızuv miçke tıktı.

ORUV

A1 I. oruv₂:Kémge yeki nersege berü, suguv. (Vurmak)
II. oruv→ [kim] , [kime]
Ör. (O)_[kim] Baş oçına kütergen avır kamçısı_[kimi] minnullaga_[kime] *orıp* ölgirgençe, kimdir, katı kizenip, sakçının başına tayak bilen suktı.

A2 I. oruv₂:Bérer nersené çitke yeki kém-nerse östéne taşlav, atu.
(Taşlamak, fırlatmak)
II. oru→ [kim] , [kimle]
Ör. (O)_[kim] (Aşnı kiri kaguga karaganda) , taş bilen_[kimle] *oruv* artıgrak.

A3 I. oruv₂:Höcum itü, taşlanu (doşmanga) . (Hücum etmek)
II. oruv→ [kim] , [kimi]
Ör. Kineş kordı tönin kızıllar_[kim] songı (köçni cıyıp) orırğa.

A4 I. oruv₂:Helak itü, berép ütérü, yukka çıgaru. (Helak etmek, yok etmek)
II. oruv→ [kim] , [kimi]
Ör. Kul_[kim] , totın kulğa kul, *orurzalimnı*_[kimi] .

OTUV

- A1 I. otuv₂:Otuşlı uyında cidép, salıngan akçanı, kassamılu. (Kumar oyunlarında parayı kazanmak)
II. otu→ [kim] , [kimi]
Ör. (Ben)_[kim] Karta uynadık, 42 sum akçasın_[kimi] ottım.
- A2 I. otu₂:Nersené de bulsa üz faydada xelitü, cidép çıgu (uyında, yarışta, bexeste, sugışta h. b.) . (Bir şeyi kendi faydasına sonuçlandırmak)
II. otu→ [kim] , [kimi]
Ör. Tan aldınnan alar_[kim] , ilga aşu heyle öçin köçli basım yasap, karşı yakını utka tottılar hem sugışnı_[kimi] (bik tiz) ottılar.
- A3 I. otu₁:Nindi de bulsa fayda, östénlék alu. (Kendisine fayda sağlamak)
II. otu→ [kim]
Ör. Esmá_[kim] , patıy ezer şundiý hatınnın kodagıy bula kalsa, niler *ota* çağın barısın da sanap çıktı.

ÖZÜV

- A1 I. özüv₃:Bavnı, cidni h. b. ş. bik nık tartıp, suzıp, bötinligin yokka çıgaruv, ikige ayıruv. (İkiye ayırmak)
II. özüv→ [kim] , [kimi] , [kimle]
Ör. [Gabiş]_[kim] beylengen tanlı_[kimi] körek bilen_[kimle] (gine berip) özdi.
- A2 I. özüv₂:Üsip utırgan birer nerseni tartıp sabagınnan, botagınnan, tamırınnan ayıruv, ayırıp aluv. (Kopmak, koparmak, ayırıp almak)
II. özüv→ [kim] , [ne]
Ör. Kızlar_[kim] (suzılıp suzılıp) alma_[ne] *özeler*, monlı itip hıylar.
- A3 I. özüv₂:Birer birkitilgen nersene kayırıp tatıp, yolkıp aluv, ayırıp çıgaruv. (Ayırıp çıkarmak)

II. özv→ [kim] , [kimi]

Ör. Zur balık_[kim] (öske kilip çıktı da) karmaknı_[kimi] *özip* ıçkındı.

A4 I. özv₂:Nindi de balsa eş-herketnin, süznin barışın tuktatuv. (Bir şeyi duraklatmak)

II. özv→ [kim] , [ne]

Ör. Hatnın kalgan ölişin Nesime_[kim] , hiçbir_[ne] *özmiçe* arta bargan kızıksınıv bilen ukıdı.

A5 I. özv₃:Nindi de balsa üzara mönesebetni tuktatuv, bitirv.
(Münasebetini bitirmek)

II. özv→ [kim] , [kimi] , [kimle]

Ör. _[kim] şul uk vakıtta tiatr hem dramtgerekler bilen_[kimle] de üzininbeyleneşin_[kimi] özmi.

ÖNDEV

A1 I. öndev₃:Kimgi de balsa birer eş-herket başkarırğa tekdim itv,
ğitler, çakırv. (Çağırmaq, davet etmek)

II. öndev→ [kim] , [kimi] , [kime]

Ör. Pionirlar_[kim] ... İbraynı_[kimi] pionirğa kirirge_[kime] öndiler.

A2 I. öndev₃:Üzinnen alda kilgen isimnin megnesine beylenişli revişte,
kimge de balsa tiriley yaki bolay eş iterge kuşuv, tekdim itv.
(Takdim etmek)

II. öndev→ [kim] , [kimi] , [kime]

Ör. Pridsidatil_[kim] halıkknı_[kimi] tertipke_[kime] *öndi* başlagan idi.

ÖNEMEY

A1 I. önemev₂:Yoklık formasında kullanıla. (Hoşlanmamak)

II. önemev→ [kim] , [kimi]

Ör. Bilmim ni sebeptendir, bulmedeş ipteşlerim_[kim] bari abıynı_[kimi] önemediler.

A2 I. önemev₂:Nersene de bulsa talımlav, yaratıp bitirmev(meselen nindi de bulsa bir aşamlıknı) . (İçine sinmemek)

II. önemev→ [kim] , [kimi]

Ör. Annar_[kim] malam ul kebiste şulpasın_[kimi] (bik uk)*önip* te bitirmi.

ÖRKÜV

A1 I. örküv₁:Kinet kilip çıkkan birer nersedan yak inindi de bulsa taviştan kurkıp kitüv, çıgımçılıy başlav h. b. (atlar turında) . (Ürkemek)

II. örküv→ [kim]

Ör. Kuylar_[kim] *örkip* urınnarınnan kuzgaldılar.

A2 I. örküv₁:Nersedan de bulsa kurku, kavşav. (Afallamak)

II. örküv→ [kim]

Ör. (O)_[kim] Heter minutta *örkip* kala torgan bulmasınnar.

ÖRÜV I

A1 I. örüv₁:Özik-özik tavişlar çıgaruv. (et, tölki turında) . (Parça parça ses çıkarmak)

II. örüv→ [kim]

Ör. Et_[kim] *örir*,büri yörir.

A2 I. örüv₁:Tigreşüv, erleşüv, oorışuv; eşeki süzler eytüv. (Kötü sözler söylemek)

II. örüv→ [kim]

Ör. [Nasrıy sadrıyga:]_[kim] Eli haman *örir* torasınımı? Kürsetipmin min sina.

ÖRÜVII

A1 I. örüv₁:Hava ağımın kuv, kuvıp küçirüv, havanı hareketke kiterüv. (cil turında) . (Rüzgar esmek)

II. örüv→ [kim]

Ör. Mon gına sızgırıp, közgi cil_[kim] öre.

- A2 I. örüv₂:Avızdan köçli hava agıntısı çıgaruv. (Üflemek)
II. örüv→ [kim] , [kimi]
Ör. [Ebüganisina:] Garifulla_[kim] lampanı_[kimi] *örıp* sundirmekçi bulgan ide.
- A3 I. örüv₁:Hava tutıruv, eçine hava agıntısı ciberip kabartuv. (İçini havayla şişirmek)
II. örüv→ [kim]
Ör. Kuvık_[kim] örüv.

ÖTÜV

- A1 I. ötüv₁:Ut bilen yandırıp, ut östinde totıp yonın, kavrıyların h. b. ş. yandıruv, cistartuv. (Ötmek)
II. ötüv→ [kim]
Ör. Kaz_[kim] ötüv.
- A2 I. ötüv₂:Yandıruv.
II. ötüv→ [kim] , [kimi]
Ör. (Biz)_[kim] Tik bir stania yanındagı kibennerni_[kimi] (gine) *ötıp* ütken idek.
- A3 I. ötüv₂:Ten pişken, yangan vakıttagı kibik tezsip itüv.
II. ötüv→ [kim] , [kimi]
Ör. Borinnarnı_[kimi] *ötıp* ala torgan çatlama suvık ide buv.

PAYLAŞU

- A1 I. paylaşu₂:Payga kirip bölüşü, urtaklaşu. (Paylaşmak)
II. paylaşu→ [kim] , [kimi]
Ör. İki it_[kim] bir söyekni_[kimi] paylaşmıy.

PAKLEV

- A1 I. paklev₂:Çistartu, tazartu; saflandıru, pıçraktan arındıru. (Temizlemek, arınmak)

II. paklev→ [kim] , [kimi]

Ör. Üz balasın_[kimi] ul [pisi]_[kim] (yua) , pakli, tili bilen yalıy.

A2 I. paklev₂:küç. Naçarlıklardan yakın bozık uylardan, hislerden, naçar tileklerden arındıru. (Arınmak)

II. paklev→ [kim] , [kimi]

Ör. Yaktı irik köni kildi, dönya_[kim] yözin_[kimi] pakledi.

PARLANU

A1 I. parlanu₂:Par eçinde torıp cılınu yaqi cibinü. (Buğulanmak, buharlanmak)

II. parlanu→ [kim] , [kimi]

Ör. (O) _[kim] Munçada_[kimde] parlanu.

A2 I. parlanu₁:Par, buv çıgaru, par börkip toru. (Buharlanmak)

II. parlanu→ [kim]

Ör. Mulla bir, iki çınayak eçkeç, parlanıp torgan kaynar çeyin_[kim] büldi.

A3 I. parlanu₁:Havadagı pardan hasıl bulgan vak kına sıyıklık tamçıları bilen kaplanu. (Her törli öslikler turında) . (Buharlanmak)

II. parlanu→ [kim]

Ör. Tereze pıyarlaları_[kim] parlanu.

PARLAV I

A1 I. parlav₂:Kaynar suda (sonınnan par çığıp torırlık itip) pişiklep yomşatu. (Yumşatmak)

II. parlav→ [kim] , [kimi]

Ör. (Onlar) _[kim] Zur baklarda ... (kaybir mallar öçin gine) piçen vagı_[kimi] parlıylar.

A2 I. parlav₂:Tirgev, şiltelev, bik katı açulanu. (Hakaret etmek)

II. parlav→ [kim] , [kimi]

Ör. (O)_[kim] Par sörinü üz vaktında bitirmesek, (anısı öçin) raykom sikritari_[kim] barıbizni_[kimi] da parlıy.

PARLAV II

- A1 I. parlav₂:İkişerlep kuyu, birsi yanına ikinçisin – işin östev, parlı itüv.
(Çift çift dizmek)
II. parlav→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Çınayaklarını_[kimi] parlav.

PARLAVIII

- A1 I. parlav₂:Parga sörü. (Çift sürmek)
II. parlav→ [kim] , [kimi]
Ör. Saban_[kim] basuların_[kimi] (bıtır köz köni uk) *parlap*, ... yaz köni çeçip kaldırgannar idi.

PARLAV IV

- A1 I. parlav₂:k. parıldav (2 meg) . (Parlamak)
II. parlav→ [kim] , [kimde]
Ör. Nurlar_[kim] *parlasın* rehmet bağında_[kimde] .

PARLAŞU I

- A1 I. parlaşu₁:Bir par (igit bilen kız, ir bilen hatın) hasil itü, par bulu.
(Oğlan ve kız olarak eşleşmek, bir çift olmak)
II. parlaşu→ [kim]
Ör. Kişiler_[kim] parlaşa.
A2 I. parlaşu₁:rev. meg. parlaşıp. Bir par bulıp, bir par revişinde. (Çiftli akmak)
II. parlaşu→ [kim]
Ör. [Yaşler] barısı_[kim] da *parlaşıp*, *totınışıp*, zal buyınça öyrine başlıylar.

PARLAŞU II

- A1 I. parlaşu₁:Açulanuşu, tirgeşü. (Öfkelenmek, parlamak)

II. parlaşu→ [kim]

Ör. (O)_[kim] *Parlaşu* parlaşkaç bula.

PARÇALANU

A1 I. parçalanu₁:Vak kisekclerge ayırlu, tilgelenü. (Parçalanmak)

II. parçalanu→ [kim]

Ör. *Parçalanıpbitken külme*_[kim] .

A2 I. parçalanu₁:küç. Gazap çigü, ruhi gazaplanu, özgelenu (yörek, künil h.
b. turında) . (Acı çekmek)

II. parçalanu→ [kim]

Ör. –Sine üz balam kibik kürüçi idim, kitken vakıtında kürmi kalgoç,
*yöregim*_[kim] parçalandı.

PARÇALAV I

A1 I. parçalav₂:Yörek, künil süzleri bilen kilgende:özgelev, gazaplav. (mec.
Parçalamak)

II. parçalav→ [kim] , [kimi]

Ör. –*Künilim*_[ni]_[kimi] *parçalama*, *arслан abıym*_[kim] , mini kızgan sin.

PARÇALAV II

A1 I. parçalav₂:Parçalar töşirü, parça bilen bizev. (Parçalara ayırmak)

II. parçalav→ [kim] , [kimi]

Ör. (O)_[kim] *Ceymeni*_[kimi] *parçalap* çugu.

PIÇÜ

A1 I. piçü₂:Totaş tukımadan(künnen) kiyim kisü. (Biçmek, kumaş veya
deri kesmek)

II. piçü→ [kim] , [ne]

Ör. (O)_[kim] *Kiyim*_[ne] piçü.

A2 I. piçü₂:Hayvannarı kasrtrannyalev – irkek hayvannın kükeylerin kisip
alu yakın orlık kanalın özü(beylev) . (Hadım etmek)

II. piçü→ [kim] , [kimi]

Ör. (Ben)_[kim] İrte bilen piçkenügiz bozavni_[kimi] rayonga alıp barıp tapşırgan idim.

PIŞİRÜ

A1 I. pişirü₂:Azık-tölik eybirlerinin kaybir törlerin(meselen, kamırını) ut östinde(gomumen, yugarı temniraturada) totıp, nindi de bulsa aşamlık hezirlev. (Pişirmek)

II. pişirü→ [kim] , [ne]

Ör. (O)_[kim] Yomırka_[ne] pişirü.

A2 I. pişirü₃:Kaynar temperatura bilen teesir itip avırttıru, cerehetlev(meselen, ten tirisin) . (Elini veya bir yerini yakmak)

II. pişirü→ [kim] , [kimi] , [kimde]

Ör. (O)_[kim] Kulni_[kimi] kaynar suda_[kimde] pişirü.

A3 I. pişirü₁:Kızdırıu, yandırıu. (Kızdırmak)

II. pişirü→ [kim]

Ör. Koyaş_[kim] irteden alıp (rehimsiz) pişire.

A4 I. pişirü₂:Kaynatıp eşkertile torgan birer proluktını, fabrikatını h. b. ezirlev. (Hazırlamak)

II. pişirü→ [kim] , [ne]

Ör. –Mik kirpeç suga alam, min_[kim] sabın_[ne] pişirirmin.

PIŞÜ

A1 I. pişü₁:Pişirilgen helge kilü, utta torıp çilik haletin yugaltu. (Pişmek)

II. pişü→ [kim]

Ör. (Ul arada) Mevlihanın botkası_[kim] da pişti.

A2 I. pişü₁:Yugarı timpiratura teesirinnen avırtu, cerehetlenü(ten, tiri h. b. turında) . (mec. Pişmek)

II. pişü→ [kim]

Ör. (Sen)_[kim] –(Aşka yakın bara kürme) – pişersin.

- A3 I. pişü₂:küç. Koyaş nurı yağı yalkın kızuluğı, cil h. b. teesirinnen kızaru yağı karalu. (Kızarmak)
II. pişü→ [kim] , [kimde]
Ör. Yakub_[kim] koyaşta_[kimde] *pişken* muyının, kolakların su astına kuyip, kübikni yudırıp töşirdi.
- A4 I. pişü₁:Essiden, kızulıktan yağı tirlevden intigü. (Üzölmek)
II. pişü→ [kim]
Ör. [Meryem:] Cilen kiyip yörgenge karap, kişiler_[kim] *pişip* ölgenner idi di.
- A5 I. pişü₁:Ölgerü, citligü(cilek-cimişler, şulay uk başaklı iginner turında) .
(Olgunlaşmak)
II. pişü→ [kim]
Ör. Pomidorlar_[kim] *pişip* kızardı hem cirge iyildi.
- A6 I. pişü₁:küç. Barıp çıgu, caylanu, retlenü. (Düzene girmek)
II. pişü→ [kim]
Ör. – Şavlama, iptes, eş_[kim] pişti.
- A7 I. pişü₂:küç. Bilgili bir yaktan citligü, tecribe-bilim alu, çınıgu, üsip citü.
(Güçlenmek)
II. pişü→ [kim] , [kimde]
Ör. (Biz)_[kim] Eşte_[kimde] *piştik*, eşte görlep üstik.

PIŞÜ II

- A1 I. pişü₁:dual. Tuğlav, şapıruv, atlav. (Sıvı bir şeyi karıştırmak)
II. pişü→ [kim]
Ör. May_[kim] pişü.

PİNELEV

A1 I. pinelev₂:Üpkelev, üpke béldérv. (Öfkelenmek)
II. pinelev→ [kim] , [kime]
Ör. (Ben)_[kim] (Su çapçagım tulmadı-tulmadı) , kaynişke_[kime]
pineledim,üz behitim bulmadı.

A2 I. pinelev₂:Şéltelev, biterlev. (Azarlamak)
II. pinelev→ [kim] , [kimi]
Ör. – Sin_[kim] mine_[kimi] (ütken iş bilen) pineleme.

POSU

A1 I. posu₁:Kişilerge, hayvan-koşlarga kürinmes öçin birer ge, birer nerse
artına, eçine yeşirinü, kaçu. (Bir şeyin arkasına saklanmak,
görülmemek, fark edilmemek için gizlenmek)
II. posu→ [kim] , [kime]
Ör. [Kügerçin]_[kim] (tiz gine) bir avıl yanındagı çiten arasına_[kime] kirip
postı.

POŞU

A1 I. poşu₁:Gadette „ eç poşu“ tizmesinde kullanılıp, nersegedir borçılı,
sağışlanu, tınıçsızlanu, yamansulav megnestin bildire.
(Endişelenmek, kederlenmek)
II. poşu→ [kim]
Ör. Yalkav Çaoy_[kim] da *poşmy* gına yatıp yoklagan.

POŞINU

A1 I. poşinu₁:Kinel tınıçsızlanu, haflanu, borçılı. (Usanmak, sıkılmak)
II. poşinu→ [kim]
Ör. Başkalar_[kim] (Yakupnın yazmışı öçin) poşınalar.

RASLAV

A1 I. raslav₂:İsbatlav, dörislelev. (İspat etmek, doğrulamak)
II. raslav→ [kim] , [kimi]
Ör. (Zur cinişler bilen) *raslygasker*_[kim] minim süzimni_[kimi] .

- A2 I. raslav₂:Resmi revişte hel itü, karar kabul itüv. (Oylayıp onaylamak)
II. raslav→ [kim] , [kimi]
Ör. (O) [kim] Cıyırılışnın kôn tertirbin[kimi] raslav.

RİZALAŞU

- A1 I. rızalaşu₂:Bir birsi bilen urtak fikirge kilü, kilişü. (Karşılıklı razı olmak, anlaşmak)
II. rızalaşu→ [kim] , [kimle]
Ör. Eş ul[kim] digençe barıp çıkmalıgın anlağaç, vraçlar tekdimi bilen[kimle] rizalaşırğa mecbur buldı.

RİZALANU

- A1 I. rızalanu₂:Aşay- eçü, azıklanu. (Yemek yemek)
II. rızalanu→ [kim] , [kimle]
Ör. (Ben) [kim] Sular bilen[kimle] (atna buyınça) rızıklanıp tora idim.

RUHLANU

- A1 I. ruhlanu₁:Dertlenü, canlanu, künil küterilü. (Dertlenmek)
II. ruhlanu→ [kim]
Ör. Yalkın kibik kabınam eşte, min[kim] dertlenem, ruhlanam.

RETLEV

- A1 I. retlev₂:Bilgili bir tertipke kitirü; caylaga, köyge salu. (Belli bir düzene sokmak, düzenlemek)
II. retlev→ [kim] , [kimi]
Ör. İshak agay[kim] çabata başlarga dip yükeler[kimi] retlep utıra.
- A2 I. retlev₂:Tözetü, nindi de bulsa eşke yaraklı, faydalanırlık helge kitirü.
(Faydalı hale getirmek)
II. retlev→ [kim] , [kimi]
Ör. [Gazinur[kim] vesbiye ebinin] miçin de tözetip kuya, işik tupsasın[kimi] da retli.

- A3 I. retlev₁:Caylav, köylev (Eşni , tormışni h. b. ş) . (Düzen kurmak)
II. retlev→ [kim]
Ör. Niçik te *retlisi* idi [Helilovnın] eşin_[kim] .
- A4 I. retlev₃:Az-maz eybirlerden ezirlev, nesre de bulsa yünetü, emellev.
(Az kalmış bir maddeyi tasarruflu kullanmak)
II. retlev→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. (Ben)_[kim] [Akçanın] kalğanına_[kime] ayak kiyimi_[kimi] retledim.

REHETLENÜ

- A1 I. rehetlenü₁:Rehetlik hisi kiçirü. (Rahatlamak, memnun olmak)
II. rehetlenü→ [kim]
Ör. –*Rehetlendi* de son giyolog Narskiy_[kim] bizten tay tabigatinde!
- A2 I. rehetlenü₁:Faydasın kürü. (İyilik görmek, yararlanmak)
II. rehetlenü→ [kim]
Ör. (Biz)_[kim] Bar nerse de sizge bulsın, rehetlenigiz!

SABUV I

- A1 I. sabuv₂:Gadette ayak-kul kiyéménéñ tuzgan bérer öleşén (başın, ükçesén, barmakçasın, ös kiyéménéñ yakasın h. b. ş.) :yañartıp eşlev, yañanı tégép yeki beylep kuyu. (Yenileştirmek, yenilemek)
II. sabu→ [kim] , [kime] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Kün itikke_[kime] yana baş_[ne] sabuv.

SABUV II

- A1 I. sabuv₂:sabısu (1, 3 meg.) . (Dönüşmek, ... haline gelmek)
II. sabuv→ [kim] , [kime]
Ör. (O)_[kim] Hoda kürsetmesin bayların ilki iti_[kimi] (aşap) birenge_[kime] sabuvın.

SABUV III

- A1 I. sabuv₂:Bérevge uzarga mömkinlék birép, çitkerek çığıp ^toru
(yuldan). (Yoldan sapmak, doğru yoldan çıkmak)
II. sabuv→ [kim] , [kimden]
Ör. (O)_[kim] Yuldan_[kimden] (çitkerek) *sabıp* toruv.
- A2 I. sabuv₃:Yalgışıp, adaşıp çitke çıgu (yuldan) . (Şaşıp yoldan çıkmak)
II. sabuv→ [kim] , [kimde] , [kimden]
Ör. (O)_[kim] Urmannarda_[kimde] sukmaktan_[kimden] sabuv.
- A3 I. sabuv₂:Yazu (akıldan) . (Aklını kaybetmek)
II. sabuv→ [kim] , [kimden]
Ör. (Ben)_[kim] Gakılımnan_[kimden] (temam) saptım.

SAVU

- A1 I. savu₁:İmçekné kısıp tarta-tarta ciléndegé sötné sıgıp agızıp çıgaru.
(Süt sağmak)
II. savu→ [kim]
Ör. (O)_[kim] (Sıyıp) savu.
- A2 I. savu₂:İmçek savgandagı kébégrek xeraketler yasap, üzéne taba tarta-
tarta çıgarıp, cıyıp toru (cép, éçegé kébék nersené) . (Bir yere
toplamak)
II. savu→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] İçegi_[kimi] savu.
- A3 I. savu₂:Kan tamırlarınnan çığıp, organizmnıñ bérer öleşénde taralu,
cıyılı (kan turında) . (Kan toplamak)
II. savu→ [kim] , [kime]
Ör. Baş miyine_[kime] kan_[kim] savu.
- A4 I. savu₂:küç. söyl. Bérer kéşéné yeki urınnı ciñél tabış çıganagı itép
faydalanu, annan tabış-fayda alıp toru. (İstismar etmek)

II. savu→ [kim] , [kimi]

Ör. İrke_[kim] - igittin_[kimi] ata_[kim] - anasın_[kimi] savuvı.

SAGAYUV

A1 I. sagayuv₁:Saklık-sizgérlek toygısın, igtıbarını köçeytü. (İtibarını güçlendirmek)

II. sagayuv→ [kim]

Ör. (Küp söyleşe kişi) , *sagayamın*_[kim] , eytir süzi yuktur, küresin!

A2 I. sagayuv₂:Sak bulunu béldére başlav (tavış, çıray h. b. turında) .
(Kuşkulanmak, evhamlanmak)

II. sagayuv→ [kim] , [kimi]

Ör. [Fethi]_[kim] , uyların bir urınga cıyarga tilegen siman, tağın citdilendi, tavışı_[kimi] da sagaydı.

SAZAV I

A1 I. sazav₁:Öylenmişe yeki kiyevge çıkmıyça bik ozak toru. (Evlenmeden kalmak)

II. sazav→ [kim]

Ör. Kiyavge çıkmıy *sazagankız ul*_[kim] .

SAYLAV I

A1 I. saylav₃:Yaxşıragın yeki kiregregén ézlev-karav yeise ayırıp alu.
(Seçmek, tercih etmek)

II. saylav→ [kim] , [kimi] , [kimde]

Ör. (O)_[kim] Koyinganda_[kimde] sunın ekrinrek agımlı urının_[kimi] saylav.

A2 I. saylav₃:Tavış birép, bérer oyışma, organ çlénlıgına yeki cavaplı
(saylavlı) xézet urınına ütkerü, ciberü, kuyu, bilgélev, kértü.
(Oy kullanmak, seçip tayin etmek)

II. saylav→ [kim] , [kimi] , [kimle]

Ör. (O)_[kim] Diligatnı_[kimi] açık tavış bilen_[kimle] saylav.

SAKLAV

- A1 I. saklav₂:Kurkiniçsızlıknı, iminlékné teémin itép toru. (korumak, gözetmek)
II. saklav→ [kim] , [kimi]
Ör. (O) _[kim] İl çigin_[kimi] saklav.
- A2 I. saklav₁:Yugalu, bozılu-zararlanudan imin totu. (Göz kulak olmak)
II. saklav→ [kim]
Ör. *Sakly*minim şinilim_[kim].
- A3 I. saklav₂:Bik sak faydalanu, kadérlep totu (kiyém-salım, koral-dirbiyeni h. b. ş.) . (Tutumlu kullanmak)
II. saklav→ [kim] , [kimi]
Ör. (O) _[kim] [İş koralın] sorav gına citmi, barın_[kimi] *sakly* bilirge kirek.
- A4 I. saklav₂:İste totu, onıtınav (küñél, xetér turında) . (Aklında tutmak)
II. saklav→ [kim] , [kimi]
Ör. (O) _[kim] Biznin hetir kişilerni_[kimi] ayrılıv vakıtında niçik kürgen bulsa, (şul helde) sakly.
- A5 I. saklav₂:Béldérmev, sizdérmev, söylemev (sérné h. b. ş.) . (Saklamak)
II. saklav→ [kim] , [kimi]
Ör. – Bu sipni_[kimi] biz_[kim] her kaysıgız (yahşı) saklagız.
- A6 I. saklav₂:Karap-küzetép toru, küz-kolak bulu. (Korumak, göz kulak olmak)
II. saklav→ [kim] , [kimi]
Ör. Kunakka kitkende karçıklarnı_[kimi] öy_[kim] *saklarga* kaldıruv.

SALUV I

- A1 I. saluv₃:Bérer nersenéñ éçéne töşérép, kuyıp, sıyık bulsa agızıp, koyıp h. b. ş. revéşte urnaştırı. (Koymak, yerleştirmek)
II. saluv→ [kim] , [kimi] , [kime]

Ör. (O)_[kim] Heyat kartoçkanı_[kimi] kitap içine_[kime] saldı.

- A2 I. saluv₂:Gadette ozınça nerselerné:yatkırıp, avdarıp, suzıp yeki taratıp
kuyu, urnaştırı. (Yerleştirmek)
II. saluv→ [kim] , [kime]
Ör. Hekim bilen Talip_[kim] yaşıl çiremge utırdılar, tayakların
yanarına_[kime] (suzıp) saldılar.
- A3 I. saluv₃:Ceyép-taratıp yeki suzıp urnaştırı, kuyu; tüşev. (Döşemek,
sermek)
II. saluv→ [kim] , [kime] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Baş astına_[kime] minder_[ne] saluv.
- A4 I. saluv₂:Töyev (yökné) . (Üst üste yığmak, yüklemek)
II. saluv→ [kim] , [ne]
Ör. (Biz)_[kim] – Tuksan tuğız vagonım bar, miner pot yök_[ne] salabız.
- A5 I. saluv₂:Gevde avırlığın:bérer egzaga, gevidenéñ bérer öleşéne yeki
térek bulırday nersege yöklew-töşerü, küçerü, turı kiterü.
(Dayandırmak)
II. saluv→ [kim] , [kimi]
Ör. Ul_[kim] geydesinin avırlığın_[kimi] salasın da çangıların gına şudırasın.
- A6 I. saluv₂:Kimiçe, öske, iñge géne yabu (ös kiyémén) .
II. saluv→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Plaşnı_[kimi] inge gine saluv.
- A7 I. saluv₃:Yatkırı. (Yatırmak)
II. saluv→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. (O)_[kim] Balanı_[kimi] belekey arbaga_[kime] salıpyoklatı.
- A8 I. saluv₃:küç. söyl. Köreşte:yıgu, ciñü. (Güreşte yenmek)
II. saluv→ [kim] , [kimi] , [kimde]

Ör. (O) _[kim] İkinçi köreşçini_[kimi] nefüş kütürüvde_[kimde] saldı!

SALUV II

A1 I. saluv₂:Ös-başka yeki kul-ayakka kigen, takkan, beylegen h. b. ş.
nerseñné:çişép, ıçkındırıp yeki bütence kiré alu. (Çözmek)
II. saluv→ [kim] , [kimi]
Ör. (O) _[kim] Arkadağı kapçıkni_[kimi] saluv.

A2 I. saluv₂:Yögen, tışav, kamıt kébék nersené:ıçkındırı, şudırıp çıgaru,
taşlav, annan arınu (xayvan turında) . (Hayvanlara takılan
ayakbağı vb. şeyleri çözmek)
II. saluv→ [kim] , [kimi]
Ör. (O) _[kim] Atnın kamıtın_[kimi] saluvı.

A3 I. saluv₂:küç. Yugaltu (tabıgıy tösné, çıraynı h. b. ş.) . (Kaybetmek,
yitirmek)
II. saluv→ [kim] , [kimi]
Ör. Kilininin gazız_[kim] ülgennen son hiç tavşalmıyça, çiberligin_[kimi]
salmıyça,haman şulay kızlar töslı matur kiliş kaluvınnan, cıynak
yörevinnen könleşe başladı[kayınana] .

SARUV I

A1 I. saruv₃:Cépné:kilep yasav öçén, kilep ağaçına maxsus çornav, urav.
(Sarmak, dolamak)
II. saruv→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. Avız içinnen yomşak kına köyli-köyli, yomgakka uralgan
ciplerni_[kimi] kilipke_[kime] *saruvın*,tulıp kilgen cıp basmasın üstirüvin
devam ittirdi [seyde]_[kim] .

A2 I. saruv₂:Bérer ge cıyılıp urnaşu, tuplanu (kort kücé turında) . (Toplanıp
yığılmak)
II. saruv→ [kim] , [kime]
Ör. Ağaçka_[kime] *sarganküçni tubılgı*_[kim] cıyip aluv.

- A3 I. saruv₂:Bik kúp hem kuyí bulıp toru, yış urnaşıp hem bik işlé bulıp üsü
(üsémlékler, ciméşler, yafraklar h. b. ş. turında) . (Kaplamak)
II. saruv→ [kim] , [kimi]
Ör. Almanın botaknı_[kimi] yafrak_[kim] (kürinmes derecede) saruvı.

SATUV I

- A1 I. satuv₃:Bilgélé bér xakka böténley birü. (Haber satmak)
II. satuv→ [kim] , [kimde] , [ne]
Ör. (Onlar)_[kim] Magazinnarda_[kimde] törli eybir_[ne] satarlar.
- A2 I. satuv₁:küç. Sérné h. b. meglümatnı:xıyanetçél revéşte eytü, béldérü.
(İhanet etmek)
II. satuv→ [kim]
Ör. Cip satkankişi_[kim] kim bulıp dip, [kulga alıngan hebip] küz aldına yamantaş vakıygaların birem-birem tize başladı.
- A3 I. satuv₂:küç. Bérevge karata xıyanet eşlev. (İhanet etmek)
II. satuv→ [kim] , [kimi]
Ör. (Ben)_[kim] (Bik az gına kişilerin kayıfi öçin) biçara aç halıknı_[kimi] hiç te satmam.
- A4 I. satuv₂:küç. İsémné, namusnı h. b. sıyfatlarını xurlıy torgan eş eşlev.
(Küçümsemek)
II. satuv→ [kim] , [kimi]
Ör. [Yaşlerni frontka ozatuçılar:]_[kim] Avılın danın_[kimi] satmagız, igitler!
- A5 I. satuv₂:küç. Bérer törlé moral sıyfatka, meglümatka h. b. ş. nersege iye bulgan kéşédey kılanu, şuña öndev (gadette moña layıksız kéşéler turında) . (Nasihat etmek)
II. satuv→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Akıl_[ne] satuv.

SÉBÉRÜ

- A1 I. Sébéru₂:Sébéké, kanat kébék nerse bélen sypırıp, eybérneñ, urınıñ östén çüpten, tuzannan arındıru, tazartu. (Süpürmek, çöp temizlemek)
II. Sébéru→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Su_[kim] (börkip) ideni_[kimi] *sibirip* aluv.
- A2 I. Sébéru_[kim] :Karnı, cir östénde yatkan başka nerselerné oçırtıp, astan gına isü (cil, buran turında) . (Yerdeki kar vb. şeyleri savurmak)
II. Sébéru→ [kim]
Ör. Vakıt-vakıt tereze artında cil ulıy, buran_[kim] sibire.
- A3 I. Sébéru₃:küç. söyl. Böténleyge kuvıp ciberü, sörü. (Düşmanı kovmak)
II. Sébéru→ [kim] , [kimi] , [kimden]
Ör. [Batırlar]_[kim] doşmannı_[kimi] ılden_[kimden] , birin kaldırmıyça, kugan, sibirgen.

SÉLKÜ

- A1 I. sélkü₂:Tuzanın, çübén h. b. ş. kagıp töşérü öçén kiskén xereket bélen bolgav, séltev, cilpü. (Silkmek)
II. sélkü→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] (Karın kazuv öçin) bürikni_[ne] silküv.
- A2 I. sélkü₁:Kanatnı:oçu öçén xeretlendirü, cilpü. (Kanat çırpmak)
II. sélkü→ [kim]
Ör. Yakınnan gına oçıp ütkeş yuyış karganın_[kim] (avır gına) *sélikken* kanat tavışı işitilip kala.
- A3 I. sélkü₂:Bolgav, törlé yakka xeretlendirü. (Hareket ettirmek)
II. sélkü→ [kim] , [kimi]
Ör. Sıyırlar_[kim] , koyrıkların_[kimi] *silkip*, başların bir-birsi östine kuvıp, öylişip toralar.

SÉLTEV

- A1 I. séltev₂:Bolgav, sélkü. (Hareket ettirmek)
II. séltev→ [kim] , [ne]
Ör. İtler_[kim] koyruk_[ne] siltevi.
- A2 I. séltev₂:2. Irgıtu, çöyü. (Fırlatmak)
II. séltev→ [kim] , [kimi]
Ör. [Sahtirip]_[kim] taşnı_[kimi] (kötüğe taba) siltü.
- A3 I. séltev₃:Sugu (gadette kizenép, séltenép) . (Sertçe vurmak)
II. séltev→ [kim] , [kime] , [kimle]
Ör. (Ben)_[kim] – Açıv bilen yarısıp, gosmannın bitine_[kime] kaçım
bilen_[kimle] *siltep* ciberdim.
- A4 I. séltev₂:küç. söyl. Kulga töşerü, alu. (Çekip almak)
II. séltev→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Şulay bulganga küre ilde bir bulgan mahruynı_[kimi] siltedi de.

SÉÑÜ

- A1 I. séñü₂:Bérer nersenéñ éçéne ütép, anıñ küzenekleré, kisekleré arasında taralu (sıyıklık, is h. b. ş. turında) . (Sinmek, dokularına kadar nüfus etmek)
II. séñü→ [kim] , [kime]
Ör. Yigit_[kim] agaçka_[kime] (nık) *singen* idi.
- A2 I. séñü₂:Nık kérép urnaşı (xetérge, küñélge) . (Gönlüne işlemek)
II. séñü→ [kim] , [kime]
Ör. Kaybir isteliklernin_[kim] künilge_[kime] sinüvi.
- A3 I. séñü₂:küç. Nık iyélép, yatıp h. b. ş. revéşte kürén meske tırışıp posu. (Yatarak saklanmak)
II. séñü→ [kim] , [kime]

Ör. (Ben)_[kim] Bir poçmakka_[kime] *sinip* utıram da ... kitap ukıym.

sİBÜ

- A1 I. sibü₃:Börtéklé yeki vak kiseklé h. b. ş. nerselerné:çeçép taratu.
(Saçılmak, dağılmak)
II. sibü→ [kim] , [kime] , [kimde]
Ör. Bozlavıkta_[kimde] uramga_[kime] köl_[kim] sibüv.
- A2 I. sibü₃:Börtéklé temletkéçlerné:aşamlık östéne béraz gına salu, aña kuşu.
(SerpmeK)
II. sibü→ [kim] , [kime] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Başakka_[kime] on_[ne] sibüv.
- A3 I. sibü₃:Börtéklé yeki vak kiseklé azıkmı koş-kortka:sirü, taratıp salu.
(Yem vermek)
II. sibü→ [kim] , [kime] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Ürdek-tavıkka_[kime] boday_[ne] sibüv.
- A4 I. sibü₃:Sıyıklıkların:börkü. (Püskürtmek)
II. sibü→ [kim] , [kime] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Kortkıç böceklerge_[kime] aguv_[ne] sibüv.

sİZÜ

- A1 I. sizü₂:Toyu. (Duymak)
II. sizü→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Avırtu_[ne] sizü.
- A2 I. sizü₂:Xis itü. (Hissetmek)
II. sizü→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Sabıy çaklarındagı şikilli ük duslık_[ne] *sizdi* ul üzinde gölginege.
- A3 I. sizü₁:Xayvannarda:toyu organnarı yardıménde, gadette isten bélü,

tabu. (Duyu organlarıyla bulma)

II. sizü→ [kim]

Ör. Meçinin itni_[kim] sizüy.

A4 I. sizü₂:Bélép-añlap alu (sérné, niyetné h. b. ş.) . (Sezmek)

II. sizü→ [kim] , [kimi]

Ör. Bara torgaç, pisinin bu hıyanetin_[kimi] huca_[kim] sizdi.

SİKÉRÜ

A1 I. sikérü₂:Köç bélen éténép hem ayaklarını baskan den ayırıp, alga yeki yugarıga taba kiskén taşlanu, ırgılı. (Sıçramak, zıplamak)

II. sikérü→ [kim] , [kime]

Ör. (Annan tagın şayan havlap) tıçkan_[kim] östine_[kime] sikirdi.

A2 I. sikérü₁:küç. Artıgın kılanu, uzınu. (Fikirlerde istikrarsızlık göstermek)

II. sikérü→ [kim]

Ör. Kararbız_[kim] , küpmi (gine) sikirirsın iken.

A3 I. sikérü₂:ge, idenge berélép, yugarıga küterélü (tup h. b. nerse turında) . (Büyümek, yetişmek)

II. sikérü→ [kim] , [kimi]

Ör. Anarı_[kimi] , ul_[kim] (bik yahşı) *sikire* de idi.

A4 I. sikérü₂:Söylegende, uylaganda:kiskén küçü (bér fikéden ikénçéséne) (Bir fikirden ikincisine geçmek)

II. sikérü→ [kim] , [kime]

Ör. Annan_[kim] irte bilenge yakıygaga_[kime] *sikirdi*, Annan tagı da artkarak, ütken könnerge ... seyahet itti.

A5 I. sikérü₂:Bérer den ikénçé ge ırgılıp küçü (ut, yalkın h. b. ş. turında) . (Bir yerden ikincisine geçmek)

II. sikérü→ [kim] , [kime]

Ör. Künir turısına citerek, aldagı tahknın östine_[kime] yalkın_[kim] sikire.

- A6 I. sikérü₂:Nık kaltırav-déréldev (yörek h. b. ş. turında) . (Kalbi hızla atmak)
II. sikérü→ [kim] , [kime]
Ör. Mine_[kime] yöregim_[kim] *sikire* başladı indi.

SİPLEV

- A1 I. siplev₂:Tuzgan-iskérgen h. b. ş. éne yaña eybér, matérial kuyıp, tözetü, rémontlav (gadette öyné, karaltını) . (Düzeltemek)
II. siplev→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Munça_[ne] siplev.

- A2 I. siplev₂:dial. Yamav; baş sabıp h. b. ş. revéşte öleşçe yañartu. (Yenilemek)
II. siplev→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Eni bürükni_[kimi] *siplep* ciberdi.

SİRPÜ

- A1 I. sirpü₁:Ciñélçe kagu, sélkü-cilpü (kanatnı, kérfékné h. b. ş.) . (Göz kırpmak)
II. sirpü→ [kim]
Ör. Kaş_[kim] sirpüv.
- A2 I. sirpü₃:Çeçü, taratu, sibü (nurnı, tuzannı h. b. ş.) . (Saçmak, dağıtmak)
II. sirpü→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. Cil_[kim] , östinde yatkan salkın tuzannı_[kimi] küterip, yulçılarga_[kime] sirni.
- A3 I. sirpü₂:küç. Xisné, xaletné sizdérü, béldérü (tavış, karaş, mögamele h. b. ş. turında) . (Hissettiklerini sezdirmek)
II. sirpü→ [kim] , [ne]
Ör. [Kıznnı] şuklık_[ne] , nayanlık *sirpigen* küzleri_[kim] ana tikeldi.

- A4 I. sirpü₂:Sarkıp kilép çıgu (kan h. b. ş. turında) . (Kan sızmak)
II. sirpü→ [kim] , [kimi]
Ör. [Batırhannın] başı_[kimi] , yanakları_[kimi] , muvinarı_[kimi] ak bilen
beylengen, birniçe cirden (az gına kızarıp) kan_[kim] *sirpip* tora.

SORAV I

- A1 I. sorav₂:Bérer nersené bélérge-béléşérge télep mörecegat itü. (Sormak)
II. sorav→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Kişinin_[kimi] , adresin_[kimi] , tilifon nomırın_[kimi] sorav.

- A2 I. sorav₂:Bírer nesre birüne yeki eşlevni ütenu, şundıy üteneç bilen
mörecegat itü. (Rica etmek)
II. sorav→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Yardem_[ne] sorav.

- A3 I. sorav₂:Bérev turında bélérge yeki anı kürérge télevné eytép mörecegat
itü, anı (gadette kéşé arkılı) çakıru. (Birini çağırmaq)
II. sorav→ [kim] , [kime]
Ör. E mine_[kime] birsi_[kim] de soramıy.

- A4 I. sorav₂:Bilgélev-kuyu, talep itü (xaknı, beyené h. b. ş.) . (İstemek)
II. sorav→ [kim] , [ne]
Ör. [İtikçiler]_[kim] indi itikni öç tenkege gine birmiler, batrak_[ne] sorıy
başladılar.

SOSU

- A1 I. sosu₂:Çüméc h. b. ş. nerse bélen çumırıp alu. (Kepçeyle doldurup
almak)
II. sosu→ [kim] , [kimi]
Ör. [İkskavatorçı]_[kim] balçıkını_[kimi] *sosıp* ala da bunkirga buşata.

- A2 I. sosu₁:küç. söyl. Kabalana-kabalana, edepsézlenép komsızlanıp hem
küp itép aşav. (Arsız ve kabaca yemek)

II. sosu→ [kim]

Ör. Alga kilgen birsin_[kim] *sosıp* baru.

- A3 I. sosu₂:küç. söyl. Zakonsız-namussız revéşte cıya-üzleştére baru.
(Kanunsuz bir şekilde almak)
II. sosu→ [kim] , [kimi]
Ör. Biznin şehir bayları_[kim] meskev malın_[kimi] *sosalar*, korzinkalap sıra içkeç, çıdıy almıy kosalar.

- A4 I. sosu₃:küç. söyl. Sugu, kıynav. (Dövmek)
II. sosu→ [kim] , [kimi] , [kimle]
Ör. [Bir malay ikincisine:]_[kim] Tiyip kine kara, miné_[kimi] monav tayak
bilen_[kimle] sosam.

SUGARU

- A1 I. sugaru₂:Su sibü; suga, dımga tuyındıru. (Sulamak)
II. sugaru→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Borma ilga ceygi kırdá çeçeklerni_[kimi] sugara.
- A2 I. sugaru₂:Dımlı şartlar buldıru öçén, kanallar, arıklar h. b. ş. ütkerü,
tözü. (Sulu tarım yapmak üzere kanal açmak)
II. sugaru→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Çüllerni_[kimi] sugaruv.
- A3 I. sugaru₂:Su éçértü (xayvannarga) . (Hayvanlara su içirmek)
II. sugaru→ [kim] , [kimi]
Ör. (Sen)_[kim] – Ügizlerni_[kimi] sugardınmı?
- A4 I. sugaru₃:küç. Bérer törlé idéya, karaş ruxın birü, şuña buysındıru. (Bir
fikre gönülden bağlanmak)
II. sugaru→ [kim] , [kimi] , [kimle]
Ör. (O)_[kim] Eserni_[kimi] sıyınfiy ruh bilen_[kimle] sugaruv.

SUGU

- A1 I. sugu₂:Kul bélen yeki bérer eybér bélen kiskén berü. (Sertçe vurmak, itip kakmak)
II. sugu→ [kim] , [kimle]
Ör. (O)_[kim] Yodrik bilen_[kimle] suguv.
- A2 I. sugu₁:Vakitniñ küpmé ikenén béldérép, tavış çıgarıp alu (segat h. b. ř. turında) . (Saatin vakti bildirmesi)
II. sugu→ [kim]
Ör. (Töşki aşka çakırıp) an_[kim] suguv.
- A3 I. sugu₂: Ařlıkniñ:başaktağı, kuzaktağı börtéklerén maxsus kağıp koyu, çıgaru, alu. (Almak, hırsızlık yapmak)
II. sugu→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Segatnin birni_[kimi] suguv₁.
- A4 I. sugu₃:Maxsus kalıpka salıp yasav, éřlep çıgaru (kirpéné h. b.) . (Toprağı işlemek)
II. sugu→ [kim] , [kimle] , [ne]
Ör. (O)_[kim] (İlikki zamanda) at bilen_[kimle] borak_[ne] suguv.
- A5 I. sugu₂:kü. söyl. Ciñél géne éřlep alu, tabu. (Kağıt oynamak)
II. sugu→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Aka_[ne] suguv.

SUZU

- A1 I. suzu₂:Tartu, kiyéri h. b. yul bélen ozınaytu. (Uzatmak)
II. suzu→ [kim]
Ör. (Sen)_[kim] (Bik katu) suzsan, cip te özile bit:biz de ıdamadık.
- A2 I. suzu₂:Turı, töz revéřke kitéri. (Kendine ekmek)
II. suzu→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Ayaknı_[kimi] suzıp utıruv.

- A3 I. suzu₃:Bérer nersené:çitke taba yüneltü, turaytıp totu. (Doğrultmak, düzeltmek)
II. suzu→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. (O) [kim] Kullarnı [kimi] yak-yakka [kime] suzuv.
- A4 I. suzu₂:Kuldagı nersené bérevge tekdim itép, aña yüneltü; birü. (Bir şeyi ikram etmek, vermek)
II. suzu→ [kim] , [kimi]
Ör. Kız [kim] ceferge sölgini [kimi] suzdı hem ılmayıp nersedir eytti.
- A5 I. suzu₂:Bérer yüneléşte urnaştıru, ütkerü, tözü, koru (yulnı, téléfon çıbıgın, kabélné h. b. ş.) . (Kurmak, inşa etmek)
II. suzu→ [kim] , [kime]
Ör. Şehernin yana rayonına [kime] rambay yulı [kim] suzuv.
- A6 I. suzu₂:Yüneltü (ömétné, küñélné h. b. ş.) . (Yöneltmek)
II. suzu→ [kim] , [kimi]
Ör. (Onlar) [kim] Alga, yaktı, (mayaklı yulga taba) künillerin [kimi] suzdılar.
- A7 I. suzu₂:Ütelü-éşlenü yeki temamlanu vakıtın kiçéktérü, ozakka ciberü; totkarlav. (İşini yavaşlatmak)
II. suzu→ [kim] , [kimi]
Ör. -Kim [kim] çeçünü [kimi] (cey urmasına tikli) suza?

SULAV I

- A1 I. sulav₂:Su bélen çılatu, yüvéşlev. (Su serpmek, ıslatmak)
II. sulav→ [kim] , [kimi]
Ör. (O) [kim] Költe balavın [kimi] sulav.

SULAV II

- A1 I. sulav₂:Organizm éçéne, başlıça üpkege hava alu hem çıgaru.

(Ciğerleriyle nefes almak)

II. sulav→ [kim] , [kimle]

Ör. (O)_[kim] Ûrke bilen_[kimle] sulav.

- A2 I. sulav₂:Sulış bélen éçke alu, suvıru. (İçine çekmek)
II. sulav→ [kim] , [kimi]
Ör. (Ben)_[kim] Kükregim kiyirip, kışkı tönnin tuyalmıyça
*sulıymhavasın*_[kimi] .

SUSAV

- A1 I. susav₁:Éçesé kilüné toyu; tamak kibü. (Susamak)
II. susav→ [kim]
Ör. – *Susadımın*_[kim] , mina su birigiz.
- A2 I. susav₁:Dınga, yañırğa moxtac bulu (üsémlékler turında) . (Yağmura muhtaç olmak)
II. susav→ [kim]
Ör. Sabannar_[kim] (bik) *susadı*, berengilerin de çeçekleri köya; yangır bik kirek.
- A3 I. susav₂:küç. Yün. kiléştege süzden soñ:şuña ixtıyacıñ köçlé bulu, şunı bik télev, şuña omtulu. (Bir şeye çok ihtiyacı olmak)
II. susav→ [kim] , [kime]
Ör. (O)_[kim] Mehebbetke_[kime] susav.

SUVIRU I

- A1 I. suvıru₂:Hava agımı bélen éçke tartıp alu. (İçine çekmek)
II. suvıru→ [kim] , [kimi]
Ör. Ul_[kim] papiros kabızdı hem anı_[kimi] (tiren itip) suvırdı.
- A2 I. suvıru₂:İrénné kıskan kiléş ez-ezlep avızga alu, éçü. (Ağıza alıp içmek)
II. suvıru→ [kim] , [kimi]

Ör. (O) [kim] Cimeş suvin [kimi] suviruv.

- A3 I. suviru₂:küç. sir. Yabıktıru, zegıyflendêrü (borçu, kaygı h. b. turında) .
(Kaygılandırmaq)
II. suviru → [kim] , [kimi]
Ör. Bu tormış [kim] anı [kimi] (başka şekirtler kibik ük) , *suvırgan*; tumıŝtan
taza, kin kükrekli hem gayretli bala sargayıp kipken igit heline eylenirge
yakın idi.
- A4 I. suviru₂:Köçlev, mecbür itü h. b. ŝ. yul bélen bérevden yeki bérer den
bérer nerse alıp toru, anı tabış çırganagı itép faydalanu.
(Mecbur etmek, faydalanmaq)
II. suviru → [kim] , [kimden]
Ör. ... Akçalata biz [kim] anardan [bay incinirdan] [kimden] *suvırıp* torırbız.
- A5 I. suviru₂:Avız éçé, tél hem irénner bélen kısıp-evelep, yalap érétü hem
yotu. (Ağızda emmek)
II. suviru → [kim] , [kimi]
Ör. Ul eli küpten tügil gine tarttuvın taşlagan, lekin yanındağı kişiler [kim]
tartkanda künili kıtıklana, şunu [kimi] konit suvıra idi.
- A6 I. suviru₂:Hava ağımı yardıménde bérer den ağızıp, tartıp çıgaru (nasos
h. b. ŝ. turında) . (Pompa yardımıyla çıkarmak)
II. suviru → [kim] , [kimden]
Ör. Tavıŝsız tınsız gına astınnan [kimden] nıft [kim] *suvıruv* ap-ak fontan
armaturaları [kürindi] .
- A7 I. suviru₂:Üsémleknéñ den-sudan azık aluvı turında. (Bitkilerin sudan
beslenmesi)
II. suviru → [kim] , [kimi] , [kimden]
Ör. Üsimlik üzinin tamırları [kim] aşa çirden [kimden] *suvırıp* ala [azıkını] [kimi] .
- A8 I. suviru₂:Üz éçéne tartıp kértü, batıru (sazlık, upkın h. b. ŝ. turında) .

(Batırmak, içine almak)

II. suviru→ [kim] , [kimi]

Ör. Bötirilip-kaynap torgan upkınnın suv_[kim] koyınavçılarnı_[kimi] suviruvı.

A9

I. suviru₂:söyl. Bérer nersenéñ köç-kuetné, çıgımnı bik küp aluvı turında.

(Zorla almak)

II. suviru→ [kim] , [kimi]

Ör. (O)_[kim] Tuynın akçanı_[kimi] (küp) suviruvı.

SUVIRU II

A1

I. suviru₄:Cil yeki suvirgiç yademénde kibekten, çüp-çardan ayırıp
çıstartu; cilgerü (aşlıknı) . (Sıyırmaq, çöplerinden ayırmak)

II. suviru→ [kim] , [kimi] , [kimle]

Ör. (O)_[kim] Eti şularnı_[kimi] (cil uvnayınatorıp) körek bilen_[kimle] suvıra.

SUYU

A1

I. suyu₂:Bugaz kisép, kannı agızıp ütérü. (Boğaz kesip kan akıtmak)

II. suyu→ [kim] , [ne]

Ör. Mal_[ne] suyatorgan pıçak_[kim] .

A2

I. suyu₂:Kan çıgar derecede ışkıtıp kırdıru, cerexetlev, çilendérü (tenné)
(Kan akacak derecede yara olmak)

II. suyu→ [kim] , [kimi]

Ör. İtikler_[kim] ükçeni_[kimi] *suyip* bitirdiler.

A3

I. suyu₂:İñ cavaplı, xelitkéç bérer vakıtta totkarlık h. b. yasap, bik
uñaysız xelge kuyu. (Kötü bir duruma sokmak)

II. suyu→ [kim] , [kimi]

Ör. *-Suvuydı* bit ul_[kim] yunsız üzini_[kimi] (urınsız soravı bilen) !

A4

I. suyu₂:Tunav; tiréné ayırıp cerexetlev. (Derisini soymak)

II. suyu→ [kim] , [kimi]

Ör. (Onlar)_[kim] (Kayın tuzı kibik) tirisin_[kimi] *suyıyıp*, kükregine yoldız uydılar.

SIGU I

- A1 I. s₁gu₂:Kısıp, écéndegé suvın çıgaru. (Sıkmak, suyunu çıkarmak)
II. s₁gu→ [kim] , [kimi]
Ör. Medine_[kim] yangırda çılancancin oçların_[kimi] *sıgıp* aldı.
- A2 I. s₁gu₂:Yugan eybérné borıp, kısıp, séñgen suvın agızıp korıtu. (Suyunu sıkmak)
II. s₁gu→ [kim] , [kimi]
Ör. Hacer_[kim] şunda heyirnisa apanın kirlerin_[kimi] alıp belekli, çaykıy sıga.
- A3 I. s₁gu₁:Bérevden bérer nersené, bér de kaldırmıyça, bétérğençé (küp) alu. (Halsiz bırakmak)
II. s₁gu→ [kim]
Ör. (O)_[kim] (Köçni) s₁guv.
- A4 I. s₁gu₂:Edebi esernéñ h. b. yazmanıñ:ehemiyetsézrek urınnarın tüşérép kaldırıp, nık kıskartu. (Edebi eseri kısaltmak)
II. s₁gu→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Tagı kulga tüşer eli, ul vakıtta niçik itip *sıgarga* kirekligin_[kimi] bilirmin.

SIGU II

- A1 I. s₁gu₂:Élékké torışına kiré kayta torgan, sıgılmalı nerselerné:bögü. (Bükmek, eğmek)
II. s₁gu→ [kim] , [kimi]
Ör. (Sen)_[kim] Botaknı_[kimi] *sıgıp* alma özip aluv.
- A2 I. s₁gu₁:Bik ardıru, xelsézlendérü, izü. (Halsiz bırakmak)
II. s₁gu→ [kim]

Ör. (Ben)_[kim] Sıkmakçı bula dönya, [lekin] sığılmıyım!

SIDIRU

- A1 I. sıdıru₂:Nık ışkılıp, tırnav; ışkılğan cirde éz kaldıru. (Sıyırmak)
II. sıdıru→ [kim] , [kimi]
Ör. Yul buyındağı ağaç botakları_[kim] yanga takkan atımını_[kimi] *sıdırıp*,
tırnap kalalar.
- A2 I. sıdıru₂:Kavrıynı, yeş çıbıkını h. b. ş. nersené:iké barmak arasına yeki
uçka kısıp ütkerép, yon börtéklerénen, yafrak, böré, vak
botaklardan çistartu. (Parçalarından ayırmak)
II. sıdıru→ [kim] , [ne]
Ör. Kaz_[kim] suvuygan könni kanat_[ne] sıdıruv.
- A3 I. sıdıru₂:Totaştan hem citéz eşlep bétérép baru (éşné) . (Dinlenmeden iş
yapmak)
II. sıdıru→ [kim] , [kimi]
Ör. Bötín öy işin_[kimi] *sıdırıp işlevçi kilin*_[kim] .
- A4 I. sıdıru₂:Talımsızlanıp hem retten-totaştan barısın da aşav. (Hızla
bitirmek)
II. sıdıru→ [kim] , [kimi]
Ör. Tamak_[kim] (bik açkanda) ni ilekse şunı_[kimi] *sıdırıp* kuvuy.
- A5 I. sıdıru₃:Gadette ozınça éz kalırlık itép sugu (çıbık, çıbırkı kébék nerse
bélen) . (İz bırakmak)
II. sıdıru→ [kim] , [kime] , [kimle]
Ör. (O)_[kim] Atka_[kime] kamçı bilen_[kimle] *sıdırıp* aluv.

SIZGIRU

- A1 I. sızgıru₁:Hava ağımın berélgen irén yeki kısılğan tész yeise sıbzıgı h. b.
arkılı köç bélen ütkerép (örép yeki suvırıp) néçke aç-kiskén
avaz çıgaru. (Islık çalmak)

II. sızgıru→ [kim]
Ör. (O)_[kim] (Bik şep) sızgıra.

A2 I. sızgıru₁:Sızgıruga oxşaş taviş çıgaru:kıçkırı (kaybér cenlékler) ,
ııldav^ (élannar) , sayrav (kaybér koşlar turında) h. b. ş.
(Yılan tıslamak,)

II. sızgıru→ [kim]
Ör. Baskan iz de kurkıniç, uklı ilannar_[kim] sızgıra.

A3 I. sızgıru₁:Sızgıruga oxşaş taviş bélen çijlav, ijgıru (cil yeki zur tizlék
bélen hava yarıp ütücé nerseler h. b. turında) . (Rüzgar
uğuldamak)

II. sızgıru→ [kim]
Ör. Cil_[kim] sızgıruv.

A4 I. sızgıru₂:Sızgırıp köy çıgaru; süzséz lav. (Konuşmadan çağırmaq)

II. sızgıru→ [kim] , [ne]
Ör. [Gaziz]_[kim] (bir monlı gına) köy_[ne] sızgırırğa totına.

A5 I. sızgıru₁:Sızgırıp çakırı yeki xeber birü. Islıkla haber vermek)

II. sızgıru→ [kim]
Ör. (Ben)_[kim] Kürsem sini, sızgırırmin,artına eylenip kara.

SIZLANU

A1 I. sızlanu₁:Ten sızlap yeki organizmniñ bérer egzası avırtıp, gazaplanu.
(Sızlanmaq, üzölmek, kaygılanmaq)

II. sızlanu→ [kim]
Ör. Zinnetnin gosnitaldegi tormışı_[kim] (baştarak) sızlanuv bilen ütti.

A2 I. sızdıru₁:Ruxi gazaplanu:kaygıru h. b. ş. (Üzölmek)

II. sızlanu→ [kim]
Ör. (O)_[kim] Sızlanıp, kadirmet hatını zömereni iske töşirip aldı.

SIZU I

- A1 I. sızu₂:Sızıkni:ütkerü, oudirü, yasav. (Yol vermek, imkan vermek)
II. sızu:→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Turı yaki dulkınlı sızık_[ne] sızuv.
- A2 I. sızu₂:Sızım h. b. ş. nersené:éşlev, ütev, yasav. (Gerçekleştirmek)
II. sızu→ [kim] , [kimi]
Ör. Konstruktornın maşına_[kim] sızımın_[kimi] sızıvu.
- A3 I. sızu₃:Aşık-poşık hem ez géne yazu. (Acele yazmak)
II. sızu→ [kim]
Ör. Monı tercime itip birigiz! dip bir gine (süz bilen) *sızdı* da, dokladın devam itken kiliş, kegazniprizidvmgasuzdı [dokladçı]_[kim] .
- A4 I. sızu₂:Yazgan, resém itép töşergen h. b. ş. nersenéñ östénen sızıklar ütkerép yeki bütence karaltıp, bozu, buyap-pıçratıp yaraksızga çıgaru, bétérü. (Bozmak, işe yaramaz hale getirmek)
II. sızu→ [kim] , [kimi]
Ör. ...şulay da ul_[kim] alarnı_[kimi] sızımadı.
- A5 I. sızu₃:Kabızu öçen bérer! nersege ışkıp ciberü (şırpını) . (Kibrit çakmak)
II. sızu→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. (O)_[kim] Şırpını_[kimi] sızgıçına_[kime] sızıp kabızuv.
- A6 I. sızu₂:Çıbırkı, çıbık h. b. ş. nerse bélen:sugu. (Çubukla çizmek)
II. sızu→ [kim] , [kimle]
Ör. Ul_[kim] kamçı bilen_[kimle] (yanbaşka yaman kitirip bir) sızdı.
- A7 I. sızu₂:Ütkerü, salu, yasav, yaru (buraznamı h. b. ş.) . (Sabanla çizmek)
II. sızu→ [kim] , [kimi]
Ör. – Gazinur_[kim] , birinçi buraznannı_[kimi] turı sız.

A8 I. sızu₂:Bilgêlev, kürsetü, aldan açıklap kuyu (üsêş, kileçekke baru
yulların, tormışnıñ yünelêşen h. b. ş.) . (Önceden belirlemek)
II. sızu→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Partiyanın sızganyulların_[kimi] ütkerirge kirek idi.

A9 I. sızu₂:Bik osta, matur uynav (uyn koralların) . (Ustaca oynamak)
II. sızu→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Garmun_[ne] sızuv.

A10 I. sızu₁:küç. söyl. Kaçıp, kurkıp h. b. ş. Revêşte bérer den kit u (gadgette
tiz géne) .
II. sızu→ [kim]
Ör. (O)_[kim] Barı da sızdı, barı da maydı, buşka eylengeç şul kise.

SIZU II

A1 I. sızu₁:Törlé nerse teésirénde ekrén-ekrén géne aşalıp-kimép,
kéçéreyép-yukarıp kalu yeki bôténley yukka çıgu. (Küçülmek)
II. sızu→ [kim]
Ör. Kulındağı kömiş yözük_[kim] sızıp bitse nişlersin?

A2 I. sızu₁:Yabıgu, çandırlanu, zegıyflenü (egza, gevde, kêsé turında) .
(Zayıflamak, süzölmek)
II. sızu→ [kim]
Ör. Ebi bilen babay_[kim] (küzge kürinip) sızdılar.

A3 I. sızu₁:Kaygıru, kaygıga-xesretke birélü. (Endişelenmek,
kaygılanmak)
II. sızu→ [kim]
Ör. (Ben)_[kim] Tik künilge nidir citmi kibik, (içten gine) sızıp monayam.

SILAV I

A1 I. silav₃:Bérer üzlé nersené:yabışıp kalırlık itép yoktırı, katlam itép
yagu. (Yapıştırmak, sürmek)

II. sılav→ [kim] , [kime] , [ne]

Ör. (O)_[kim] Köyme yarığına_[kime] sumala_[ne] sılav.

A2 I. sılav₃:Artık kalın hem kiléşséz, yamséz itép sörtü, yokturu (buyavnı h. b. nersené) . (Sürmek, bulaştırmak)

II. sılav→ [kim] , [kime] , [ne]

Ör. (O)_[kim] İtikke_[kime] (küp itip) krım_[ne] sılav.

A3 I. sılav₃:Yarık-tişékné:bérer üzlé nerse bélen tomalap kaplav, bétérü. (Sıvamak)

II. sılav→ [kim] , [kimi] , [ne]

Ör. (Ben)_[kim] – İgitlerni_[kimi] kirpiç cikleri_[ne] *sılarg*a öyrettim.

A4 I. sılav₃:Kul bélen sıpıra-sıpıra hem basıp ışkıy-ışkıy, maxsus devalav. (Elleriyle sürterek iyileştirmek)

II. sılav→ [kim] , [kimi] , [kimle]

Ör. (O)_[kim] Ayaknı_[kimi] kırmıska mayi bilen_[kimle] sılav.

A5 I. sılav₂:Gadette naçar, yaraksız nersené:tabış-fayda bélen bérevge satu yeki, bütence birép-tapşırıp, annan kotılu. (Değersiz bir şeyi elden çıkarmak)

II. sılav→ [kim] , [kimi]

Ör. (Ben)_[kim] Tagın bir *sılarg*a tırışıp kariym eli_[kimi] .

A6 I. sılav₂:Sugıp h. b. ş. revéşte bérer ge yıgu. (Güreşte yere yıkmak)

II. sılav→ [kim] , [kimi]

Ör. Taza köreşçi ul_[kim] :çıkkannı birsin_[kimi] (küterip) *sılap* kına tora.

SINAV I

A1 I. sınav₃:Bérer nersenéñ yaraklılık, kıymmetlélek derecesén, sıyfatın tikşérép karav, bilgélev. (Sınamak, denemek)

II. sınav→ [kim] , [kimi] , [kimde]

Ör. [Oçuçı:]_[kim] Motornı_[kimi] de_[kimde] *sınavımmı* ütindiler.

- A2 I. sınav₂:Köçné, bélémné, seletné h. b. ş. :kullanıp karav. (Gücünü denemek)
II. sınav→ [kim] , [kimi]
Ör. – Ya, hezir sin seletinni_[kimi] *sınap* kara, igitim_[kim] .

SINU

- A1 I. sınav₁:Nık böğü-kayırudan, katı berü-berélüden h. b. ş. köçlé hem kiskén teésirden-xereketten:arkılığa çatnav (gadette ozińça nerseler turında) . (Birden fazla parçaya ayrılmak)
II. sınav→ [kim]
Ör. Örlik_[kim] , matça, saygak sınav.
- A2 I. sınav₁:Buysınırğa, kiléşérge-rizalaşırğa mecbür bulu; ruxi ciñélü, biréşü (kéşé, anıñ ixtıyarı turında) . (Boyun eǵmeye mecbur olmak)
II. sınav→ [kim]
Ör. (Tiz gine) *sınmıy* torgan, köçli ihtiyarlı kişiler_[kim] .
- A3 I. sınav₁:Kinet cılınıp kitü, témpératurası kiskén küterélü (kışkı bik salkın kön, hava turında) . (Havanın birden ısınması)
II. sınav→ [kim]
Ör. Kön_[kim] *sına*, cılınıp kitkendeıy bula.
- A4 I. sınav₁:fiz. Bér fizik moxittan ikénçéséne küçüçé nur, törlé dulkın turında:yüneléşén üzgertü. (Bir durumdan ikincisine geçmek)
II. sınav→ [kim]
Ör. Yaktılıknın_[kim] sınavı.

SIRU I

- A1 I. sınav₃:İké kat tukımanı (meselen, éçlék bélen^astarnı) , aralarına mamık h. b salıp, buy-buy ézler yasap yeki şakmaklı itép tégü;tkiyém-yurga« kébék eybérlerné şul revéşlé ;éşlev. (Sarmalayıp dikmek,

pek çok yama dikmek)

II. sıru→ [kim] , [kimi] , [kimle]

Ör. (O) [kim] Bişletni [kimi] mamık bilen [kimle] sıruv.

A2 I. sıru₂:Törlé matur sırlar, bizekler h. b. ş. bélen bizeklep tégü. (Değişik şekillerde dikmek)

II. sıru→ [kim] , [ne]

Ör. (O) [kim] Çiték [ne] sıru.

SIRU II

A1 I. sıru₂:Bérer urında bik küp bulıp, gadette tézélép urnaşı. (Dizmek)

II. sıru→ [kim] , [ne]

Ör. Şomırtı [kimi] çeçek [ne] sıruv.

A2 I. sıru₂:Küp bulıp iyerü, yabışı (sırlan h. b. iyerüçen-yabışıuçan vak börtéklé nerseler turında) . (Yapıştırmak)

II. sıru→ [kim] , [kimi]

Ör. (O) [kim] Balakı [kimi] sırlapsıruv.

A3 I. sıru₂:Bérer nerse yeki kéşe yanına işlé bulıp cıyılu, anı çolgap alu. (Sarmak, çoğalmak)

II. sıru→ [kim] , [kimi]

Ör. Agaçı [kimi] kırmıska [kim] sıruv.

SITU

A1 I. situ₂:Katı kısıp, éçéndege sıyıkçasın (yeki* sıyık éçén) agızıp çıgaru, izü (kükeyné, ciméşné, yarılı nersené h. b. ş.) . (Çok sıkarak suyunu çıkarmak)

II. situ→ [kim] , [kimi]

Ör. (O) [kim] Ütni [kimi] situv.

A2 I. situ₂:Barmak bélen katı basıp-kısıp, éçéndege ül-gén-érenén, sarı suvın çıgaru, agızu (şéşnéñ-çuan-nıñ h. b. ş.) . (Şiş bir şeyi

patlatarak içindekini çıkarmak)

II. situ→ [kim] , [kimi]

Ör. (O)_[kim] Çuvanni_[kimi] sítuv.

A3 I. situ₂:Basıp-taptap yeki bütence kısıp ütérü, izü (böcekné h. b. ş) .
(Ezmek)

II. situ→ [kim] , [kimi]

Ör. (Biz)_[kim] –Syirların ukraların_[kimi] sítabız.

A4 I. situ₂:Bérer nersenéñ östéne basıp, taptap-taptatıp, utırıp, avır eybér
kuyıp yeki bütence kısıp nık yençü, izü. (Ağır bir şeyle ezmek)

II. situ:→ [kim] , [kimi]

Ör. (Avır ercetöşip) konsirv bankaların_[kimi] sítuvı.

SIYU

A1 I. siyu₂:Urın citerlék bulıp, bérer nersenéñ éçéne, östéne urnaşa alu.
(Yerleşmek)

II. siyu→ [kim] , [kime]

Ör. (O)_[kim] Zalga_[kime] sıymav.

A2 I. siyu₂: Eçe, kuvıışı citerlek zur bulıp, birer nersege kidererlik bulu.
(Zorla sığmak)

II. siyu→ [kim] , [kime]

Ör. (O)_[kim] Me, başmaklarımnikıyıp kara, ayagina_[kime] sıyamı?

A3 I. siyu₂:Bérer de yeki kéşe yanında sıyını urını tabu, şunda urnaşa alu.
(Darca bir yerden geçmek)

II. siyu→ [kim] , [kime]

Ör. Ni bulsa da bulgan, her niçik min_[kim] bu simyaga_[kime] sıymaganmın.

A4 I. siyu₂:Moral kagıydeleréne, zakonga h. b. normalarga turı kilü, yaraşu.
(Uymak, yakışmak)

II. siyu→ [kim] , [kime]

Ör. Öy_[kim] (soragan yulçını borıp ciberüv) biznin halıknın yolasına_[kime] sıymıy.

SÖZÜ I

- A1 I. sözü:Mañgayı bélen berü-törtü, mögézé bélen törtü-çençü (xayvan turında) . (Tos atmak, boynuz vurmak)
II. sözü→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Bozavnın bala-çaganı_[kimi] sözüvi.

SÖZÜ II

- A1 I. sözü:Çüpten, çit katnaşmalardan çis-tartu-arındıru öçén, sözgéc, ilek, marlya kébék vak tişéklé eybér arkılı agızıp ütkerü (sıyıklıkları) . (Süzmek)
II. sözü→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Sötñi_[kimi] sözüv.

SÖYLEV

- A1 I. söylev₂:Télden faydalanu; fikéréñné tél bélen eytép bire alu. (Söylemek, demek)
II. söylev→ [kim] , [ne]
Ör. [Gabdulla :] Ul_[kim] (bik kızık) söyli indi.
- A2 I. söylev₂:Çagıldıru, añlatu, bédérü, kürsetü. (Anlatmak, bildirmek)
II. söylev→ [kim] , [kimi]
Ör. –Bilesizmi, bu köy_[kim] ene şul taylar güzelligin_[kimi] söyli.

SÖRÜ I

- A1 I. sözü:Sukalav. (Toprak sürmek)
II. sözü→ [kim] , [kimle]
Ör. (O)_[kim] Traktor bilen_[kimle] sözüv.
- A2 I. sözü: Ayak astındağı pıçraknı, karnı h. b. ş. :yırıp baru. (Ayak altındaki çamuru, karı yarıp sürmek)

II. sörü→ [kim] , [kimi]

Ör. (Ben)_[kim] Eli de isimde, yana gına katı sugış bulıp ütken, (herabe heline kilgen uram buylap) pıçraknı_[kimi] söre-söre baram.

SÖRÜ II

A1 I. sörü₃:Açulanıp, kıynap h. b. ş. revéşçe kuvu, böténleyge kuvıp ciberü.
(Kovmak)

II. sörü→ [kim] , [kimi] , [kimden]

Ör. Yuk gayip öçin baylar_[kim] prikazçiknı_[kimi] urınınnan_[kimden] sörmese idi.

A2 I. sörü₃:Sörgenge ciberü. (Sürgün etmek)

II. sörü→ [kim] , [kimi] , [kime]

Ör. (Onlar)_[kim] Kiçe bulantı_[kimi] sibirge_[kime] sördiler.

SÖRÜ III

A1 I. sörü₁:Bérniçe tördegé süz bélen géne kullanıla. Gomér, tormış h. b. ş. alıp baru, kiçerü, ütkerü, yeşev. (Geçirmek, yaşanmak)

II. sörü→ [kim]

Ör. Zolmet_[kim] (haman) kön sörelmes!

SÜNÜ

A1 I. sünü₁:Yanudan, köyrevden, köyüden, pıskudan tuktav. (Işığsı sönmek)

II. sünü→ [kim]

Ör. Uçak_[kim] sünüv.

A2 I. sünü₁:Yaktırıp torudan tuktav. (Sönmek)

II. sünü→ [kim]

Ör. Yoldızlar_[kim] sündi, tön uzgan indi.

A3 I. sünü₁:Atudan, xeraket itüden tuktav (vulkan turında) . (Ateşi sönmek)

II. sünü→ [kim]

Ör. Aların kübisi_[kim] indi *süngen*, emma utızının utlı yöregi eli de tibip tora.

- A4 I. sünü₁:Éşlevden tuktav (maşına, motor, éléktrdan eşlevçé aparatlar turında) . (Motorun susması)
II. sünü→ [kim]
Ör. Motor_[kim] sünüv.

SÜTÜ

- A1 I. sütü₂:Kiré tarkatu, bozu, büsü (çornap, törép, beylep, işép, tégép, öyép-korıp yasagan-éşlegen nersené) . (Bozmaq)
II. sütü→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Çeç tolımın_[kimi] sütüv.
- A2 I. sütü₂:Kiré tarkatu, kiségen kisekke ayıru (maşına, méxanizm işé tözép, korıp, köylep kuygan nersené) ; kirésé:cıyu. (Bozarak parçalara ayırmak)
II. sütü→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Traktornı_[kimi] sütüv.

ŞABIRDAV

- A1 I. şabırdav₁:Şabır-şobır itken tavışbirü, şundıy tavış çıgaruv. (Şapır-şopır ses çıkarmak)
II. şabırdav→ [kim]
Ör. Snaryadkütergen balçık, vak taş_[kim] *şapırdap* kişiler östine koyıldı.

ŞAKU

- A1 I. şaku₃:Nersege de bulsa berip, tavış çıgaru. (Takırdatmaq)
II. şaku→ [kim] , [kimi] , [kimle]
Ör. –Alay, yarıy, -didi Nurgalı_[kim] , barmakları bilen_[kimle] östelni_[kimi] şakır.

ŞALTIRAV

- A1 I. şaltırav₁:Şaltır itken taviş çıgu; şaltır-şoltır kilü, eybirler bir-birisine berilgelep taviş çıgaru. (Gürlemek, tıkırdamak, şıkırdamak, tıngırdamak, çınlamak)
- II. şaltırav→ [kim]
- Ör. Ul arada tilifon_[kim] şaltırav ölgirde, hem densurnıytrubkanı kolagina kuydı.

ŞAPIRU

- A1 I. şapıru₁:Artık maktanin söylev, kıkırı. (Kendini çok çok överek bağırmaq)
- II. şapıru→ [kim]
- Ör. Bilmisin, millet, sinin hakın öçin nindi lar ul igit_[sibgatullin] _[kim] şapırıp yöri.

ŞARAYTU

- A1 I. şaraytu₂:Zur itip açu, akaytu(küzler turında) . (Gözleri kocaman açmaq)
- II. şaraytu→ [kim] , [kimi]
- Ör. [Ebi] ballar, maylar, berengi şengeleri küterip kirdi. (Biz) _[kim] (Monı küргеç) , küzleribizni_[kimi] şarayıp, tilsiz kaldık.

ŞAVILDAV

- A1 I. şavıldav₁:Şavlav, şavlap taviş küterü. (Şav şav ses çıkarmak)
- II. şavıldav→ [kim]
- Ör. Şavıldap kıkırı şul çakma tavda tönge mehluklar_[kim] .

- A2 I. şavıldav₁:Çilge silkinip şavlav, şavıl çıgaru. (Ses çıkarmak)
- II. şavıldav→ [kim]
- Ör. Ağaç yafrakları_[kim] şavıldıy.

ŞARTLAV

- A1 I. şartlav₁:Şart itüv, tavişçıgaruv, şart itüv. (Patlamak, çatlamak)
- II. şartlav→ [kim]

Ör. Ayak altında çabık-çabıklar_[kim] şartladı.

A2 I. şartlav₁:Şartlatıluv, şartlatudan çimiriluv. (Yarılmak)

II. şartlav→ [kim]

Ör. Kürip inde şartlarkükke_[kim] de küterildi.

A3 I. şartlav₁:Şartlatu, köçinnen çilpereme kilip vaklanu, törli yakka
sibilü(bomba, snaryadh. b.) (İnfılak etmek)

II. şartlav→ [kim]

Ör. Granata_[kim] (su östinde) şartlıy.

A4 I. şartlav₁:Yarıluv, çatnap ayrıluv yaqi sınıv. (Yarılmak, çatlamak)

II. şartlav→ [kim]

Ör. Salkınnan_[kim] çir tüzmiçe şartlıdır.

ŞAVLAV

A1 I. şavlav₁:Kıçkırıp söyleşuv, göçlev. (Bağırarak konuşmak)

II. şavlav→ [kim]

Ör. Egitler_[kim] kölişeler, şavlıylar.

A2 I. şavlav₁:Motorlar hem gomumen maşınaların eş proyissındatigiz taviş
çıgarıp torular. (Gürültü çıkarmak)

II. şavlav→ [kim]

Ör. Şavlap torgan törli-törli maşınalar_[kim] matur küriniş hem çan bire zur
basuga.

A3 I. şavlav₁:Tabigatite cil yaqi başka sebepler bilen cansız pridmatların
tavişlanuv turında. (Ses çıkarmak)

II. şavlav→ [kim]

Ör. (Kır kazı yözgen küllerde) şavlarkamışlar_[kim] .

A4 I. şavlav₁:Uylar kiyirin kiliginnen, aru yaqi avıru sebeple çınlap toruv(
baş, kolak turında) . (Kulak çınlamak)

II. şavlav→ [kim]

Ör. [Hefisenin] miyatsızlıy, (kotoçkıkç avırttırıp) kolakları_[kim]

şavlıy,eytirsın, başın özliksiz utta kızdırıp toralar.

ŞAŞUV

A1 I. şaşuv₁:Hislernin taşvı, kaygı yağı şatlıktan nişlerge bilmeç, normal helden, çikten aşuv. (Sersemlemek)

II. şaşuv→ [kim]

Ör. Andriiv_[kim] (acudan) şasıp, koburınnan maganın çıgara.

A2 I. şaşuv₁:Artık kotırını, nişlegenin bilmev derecesinde yarsuv.

(Öfkelenmek)

II. şaşuv→ [kim]

Ör. Şuşındıy ömitsiz kurkınıç helde bulsa dahan kızı_[kim], kurkıp, aptırıp, şasıp kalmadı.

A3 I. şaşuv₁:Yülerlenü, akıldan yazuv, normal fikirlev seletin yogaltuv.

(Şapşallaşmak)

II. şaşuv→ [kim]

Ör. Hemdiya_[kim] (bakıynın ülgenin bilkip) şaşa.

ŞAYARUV

A1 I. şayaruv₂:Uynav. (Oynamak)

II. şayaruv→ [kim] , [kimle]

Ör. Helim bilen_[kimle] (balalar kibik) şayardıul_[kim] .

A2 I. şayaruv₁:K. şayartu. (Oynatmak)

II. şayaruv→ [kim]

Ör. Sinin mine yaratam dip yürüyen yaratu tügil iken ul_[kim] , şayaru.

ŞİŞİNÜV

A1 I. şişinüv₁:Organizmde tukımaga kan, su ciyelüyağı başka sebep bilen tennin ayırım bir urını kabarıp, kalınayıpkütü; cilsinü.

(Kabarmak, şişmek)

II. şişinüv→ [kim]

Ör. (O) _[kim] Singanga ohşamıy, şulay da kara yanıp kügerip çıkkın,
(biraz) *şişinip* te bara.

ŞİŞÜV

A1

I. şişüv₁:Kabarıp çıgu yaki erinli şeş barlıkka kilü. (Şişmek)

II. şişüv→ [kim]

Ör. Gafirulla abzıynın kulu_[kim] *şişüv* arkasında, firma karaltıları rimontsız
kala yazgan idi.

A2

I. şişüv₁:Bিরer organnın yalkın sinuv. (Ateşlenmek)

II. şişüv→ [kim]

Ör. (Mine eli politrugıbizga salkın tiyip) , tamaktöbi_[kim] şişken.

A3

I. şişüv₁:K. şişinüv. (Şişmek)

II. şişüv→ [kim]

Ör. Küzleri hem avız-borın tirese_[kim] (tagın da) şişe töşken.

TABU I

A1

I. tabu₃:Kireklé nersené kötmegende kürép, sizép, üzéne alu, faydalanu
yeki anın kaydalıgın xetérlep kuyuv. (Gerekli bir şeyi alıp,
faydalanmak)

II. tabu→ [kim] , [kimden] , [ne]

Ör. Mın_[kim] baya miç kaznasınnan_[kimden] bir timir_[ne] taptım.

A2

I. tabu₂:Ezlep yörép kirek nersené buldıru, şuna iye bulu. (İzleyip,
arayıp elde etmek)

II. tabu→ [kim] , [kimi]

Ör. (İzlep kürü üç ratıya şusı adris bilen) Meskude_[kim] mini_[kimi] tabarsız.

A3

I. tabu₂:Mahé. ézlenüler, uylanular, tikşérénülerden son bérer kötélgen,
ixtimal bulgan yeki kireklé eybérgé iye bulu, bilgélé bér

- neticege kilü. (Bir meseleyi sonlandırmak, halletmek)
- II. tabu→ [kim] , [kimi]
- Ör. (O) _[kim] Mesbeleni_[kimi] hal itergeyul tabu.
- A4 I. tabu₂:Tép éşé ézlev bulgan xézmét neticesénde kireklé nersené kulga kértü; çıgaru. (Hizmet sonucunda gerekli bir şeyi getirmek)
- II. tabu→ [kim] , [kimi]
- Ör. (Sen) _[kim] (Çirni çukıysın kukrek küçleri bilen kazıp) patşa sarayları_[kimi] salırlık al sın tabasın.
- A5 I. tabu₂:Éşlep akçaalu; matérial baylık barlıkka kitérü. (Para kazanmak, zengin olmak)
- II. tabu→ [kim] , [ne]
- Ör. (O) _[kim] Akça (mal)_[ne] tabu.
- A6 I. tabu₂:Bérrerséneñ küñélén (keyéfén, köyén h. b.) huşlandıru, kanegatlendéru, riza datu turında. (Birinin keyfini yerine getirmek)
- II. tabu→ [kim] , [kimi]
- Ör. Heyder_[kim] kartının küñilni_[kimi] tabarga bırışıp bulsa kirek papirüs tekbdıu itip karadı.
- A7 I. tabu₃:Aşıgıç, kısınkı, avır vakıtta éş kiregé öçén bérer mömkinlék (vakıt, yul, kéç) buldıru. (Vakıt ayırmak)
- II. tabu→ [kim] , [kime] , [ne]
- Ör. (Sen) _[kim] (Bugın kiç kürişip) söyleşirge_[kime] vakıt_[ne] taba alırsın mı?
- A8 I. tabu₂:Bilgélé bér éşlenlék neticesénde nindidér fayda kürü, uñışka iréşü, dan kazanu. (Olumlu sonuç almak)
- II. tabu→ [kim] , [kimi]
- Ör. Her bende_[kim] üz cezasın üzi_[kimi] tabar.
- A9 I. tabu₃:Kayçan da bér bulası yeki tegayınlengen, bilgélengen kürénés,

xel, vakıyganiñ konkret başkarılıvı turında.

II. tabu→ [kim] , [kime] , [kimde]

Ör. (O) [kim] Tanışında[kimde] üzine[kime] tilekteş[ne] tabu.

TABINU

A1 I. tabınu₂:Yazmışñnı ilahi bér kéc, gadgetten tış şexés ixtıyarında dip bélép, télekleréññéñ. ütelüvén şunnan kétü, şuña buysınu.
(Tapmak, tapınmak)

II. tabınu→ [kim] , [kime]

Ör. (O) [kim] Yalan peygambarge[kime] tabındur.

TAGU I

A1 I. tagu₃:Nersege de bulsa ikénçé nersené asılğan yeki élénge xelde bérkétép kuyuv. (Takmak, ilişirmek)

II. tagu→ [kim] , [kime] , [ne]

Ör. (O) [kim] Kuyı sirtmesine[kime] avırlık[ne] tagu.

A2 I. tagu₃:Egzalarga, kiyém-salımgı yeki kulga totıp yörtéle torgan yort kirek-yaraklarına bilgélé bér détal, prédmét yeki bizék bérkétü.
(Süs takmak)

II. tagu→ [kim] , [kime] , [ne]

Ör. (O) [kim] Çilekke[kime] kulak[ne] tagu.

A3 I. tagu₄:Élektérép östérev, séürev; östéretü, séüretü. (Bağlamak, takmak)

II. tagu→ [kim] , [kimi] , [kimden] , [ne]

Ör. (O) [kim] Yudinudan[kimden] sun eşilunni[kimi] başka paruvuz[ne] *tagıp* kitecik idi.

A4 I. tagu₂:İyertü, citeklev, üzén bélen bérge yörtü. (Yanına takıp götürmek)

II. tagu→ [kim] , [ne]

Ör. (O) [kim] (Küçlep) yumış (eş) [ne] tagu.

A5 I. tagu₃:Kémge de bulsa kadérsézlék, xurlık kitére torgan atama birü.

(Ad takmak)

II. tagu→ [kim] , [kime] , [ne]

Ör. (O)_[kim] Tıyılsa iken kargalı da her bir kişiğe_[kime] kuşamat_[ne] tagu.

TATIV

A1 I. tatıv₂:Aşamlık-eçimlik ya da darufelennin bik azın gına avızga kabıp, temin bilgiliy. (Tatmak, lezzetini belirlemek)

II. tatıv→ [kim] , [kimi]

Ör. Meyli_[kimi] , uraza bike_[kim] *tatıp* karay balı bik eybet kürine.

A2 I. tatıv₂:Bilgili bir nersenin temi ikinçi bir nerde de sızilü. (Bir şeyin tadını taşımak, ... tadında olmak)

II. tatıv→ [kim] , [ne]

Ör. Temeytü suyırıp üpsem, avızı_[kim] ballar_[ne] tatr.

TAŞLAV

A1 I. taşlav₃:Nerseni de bulsa birer ırğıtu. (Yukarıdan atmak, bırakmak)

II. taşlav→ [kim] , [kimi] , [kime]

Ör. (Onlar)_[kim] Çıbık- çıbıklarını_[kimi] şunda ug çitge alıp kitip, zur-zur açaklarga_[kime] taşlanıylar.

A2 I. taşlav₂:Kaldırıp kitüv. (Kaldırıp gitmek)

II. taşlav→ [kim] , [ne]

Ör. (O)_[kim] Hem sim yasın_[ne] *taşlap*, derviş bulıp çitke çığıp kite.

A3 I. taşlav₂:Yardemsiz kaldıru, yardım ıtki başlav igit. (Yardımsız kaldırmak)

II. taşlav→ [kim] , [ne]

Ör. (O)_[kim] Anasın_[kimi] taşlamaz.

TAYU

A1 I. tayu₁:Başkan tayangan yuktadan ihtiyarsız şuyip bir çitke kitü. (Basılan dayanılan bir noktadan kayıvermek)

II. tayu→ [kim]

Ör. Bendenin ayagl_[kim] *taygaç*, egilmiy kalu.

TÉGÜ

A1 I. tigü₂:Tukıma, kün, kegaz-katırgı kébék nerselernén kırıyların ene yardıménde cép bélen bérkétép çıgu, céylev. (Dikmek, teğellemek)

II. tigü → [kim] , [ne]

Ör. Zübeydenin enisi_[kim] külmek_[ne] *tige*, çençip-çençip ala inesin.

A2 I. tigü₃:İne hem cép yardıménde céylep bérkétü, yabıştıru.

(Yapıştırmak, dikmek)

II. tigü→ [kim] , [kime] , [ne]

Ör. (Onlar)_[kim] Fazılınıñ külmegé kızıl iken, çitép kisép alıp, şlémga_[kime] yaña yoldız_[ne] tékteler.

TÉGÜ III

A1 I. tigü_{2mec}:Vértikal xelde kagıp, kadap kuyuv. (Dik hale getirmek)

II. tigü→ [kim] , [ne]

Ör. (Sen)_[kim] Bilençék başı biş tirek, bilgê_[ne] *ték* te il utirt.

TÉZÜ I

A1 I. tézü₂:Bilgélé bér sızık, liniye buyınça bér-bér artlı hem bértigéz yakın aralık kaldırıp urnaştırı. (Dizmek, sıralı yerleştirmek)

II. tézü → [kim] , [kimi]

Ör. (Onlar)_[kim] Ul aradasoldatlarnı_[kimi] çırışı agaçı yanına kitérep tézeler.

A2 I. tézü₃:Çıbık, yüke, kemiş kébék nerselerden savıt siman yeki yassı h. b.ş. prédmétlar uruv. (Çubuk ve dal gibi şeylerle örmek)

II. tézü→ [kim] , [kimden] , [ne]

Ör. (O)_[kim] Taldan_[kimden] murda_[ne] tizü.

A3 I. t z 2:S zlerne, tegbirlerne h. b. b r-b r artlı s ylev, eyt , yazu.
(S zleri dizmek veya yazmak)

II. t z → [kim] , [kimi]

 r. lav ı_[kim] b r nc , ik nc  ların_[kimi] t z palıp kitt .

T L 

A1 I. t l 2:Tig z yassılık yasap kis , yaru. Kıyar t l . (Dilmek)

II. t l → [kim] , [ne]

 r. (O)_[kim]  ıra_[ne] t l .

T R L 

A1 I. t r l 1:Savıgu, selametlen . ( yileşmek, sağlığına kavuşmak)

II. t r l → [kim]

 r. (O)_[kim] (Ozak avırudan soň) t r l .

A2 I. t r l 1: lgennen yeki  l m  ig ne citkennen soň tagın yeřiy bařlav.
(Canlanmak)

II. t r l → [kim]

 r. (O)_[kim] ( l p) t r l .

A3 I. t r l 2:Canlanu, xereketke kil . (Hareketlenmek)

II. t r l → [kim] , [kimde]

 r.  tken mexebbetler, Alar_[kim] (meňg ) minde_[kimde] t r lmes.

T REL 

A1 I. t rel 1:T ş. y n. k. t rev, t ret l . (Bitiştirmek, dayatmak)

II. t rel → [kim]

 r. Ul [t bes z  y] iş lgen, ul b s lgen kem t relgenartları_[kim].

A2 I. t rel 2:Yantaygan, b rer yakkaavişkan xelde, totırlılıknı b rer nıklı
b rk t lgen yeki massiv nersege s yel p saklap toru. (Yana
eğilmiş bir şeyi sağlamlaştırmak)

II. t rel → [kim] , [ne]

 r. Galime apa_[kim] tagın dami ke_[ne] (nıklırak) t relde.

- A3 I. térelü₂:Tiyép, orınıp toru. (Birbirine değmek)
 II. térelü→ [kim] , [kime]
 Ör. [Pétér bélen Palniñ] bakçaları_[kim] , Port kem abzarları_[kim] bér-
bérséne_[kime] (tora) térelép.
- A4 I. térelü₂:Çikteş bulıp toru, bik yakın bulu. (Sınırdaş, yakın olmak)
 II. térelü→ [kim] , [kime]
 Ör. Maki ebi de üzé kilén bulıp kilgende urmannın_[kim] ındırlarga_[kime] (uk)
térelép torganın, şul urmannan çıgıp avılga büréler kalgenén söylerge
 köréşté.
- A5 I. tirelü₁:Törtélép tuktav, kirte-komaçavga tiyép yeki citép tuktalu.
 (Engellerden sonra yeniden ayağa kalkmak)
 II. térelü→ [kim]
 Ör. Artık çiger urınıbiz yuk, béz_[kim] *téreldek* bu suga.
- A6 I. térelü₂:Tékelü, tékep karav. (Gözünü dikip bakmak)
 II. térelü→ [kim] , [kime]
 Ör. İké küzge_[kime] karşı dürt küz_[kim] *térelgen* xelde, baytak tınlık.

TÉREV I

- A1 I. térev₂:Séyev, séyeldérü; nersege de bulsa béraz avıştırıp, orındırıp
 kuyuv. (Dikmek, dayamak)
 II. térev→ [kim] , [kime]
 Ör. Fehri babay_[kim] (salgan) kélet abzarlarına_[kime] térer.
- A2 I. térev₃:Bérer nersené nersege bulsa da (cirge, sténaga h. b.) kitérép
 kısıp totu yeki şul nersege tayanu turında. (Bir yere dayamak)
 II. térev→ [kim] , [kimi] , [kime]
 Ör. İlgizer_[kim] , işkegén_[kimi] komga_[kime] *térep*, köymesén kuzgatıp
 ciberdé.

TÉTÜ

- A1 I. tétü₂:Ayırım süslerden, céplerden torgan hem ukmaşkan nersené yañadan süsertü. (Ditmek)
II. tétü→ [kim] , [kimi]
Ör. Apa eném_[kim] , min şularnı mamıklandırğançı_[kimi] tétébéz.
- A2 I. tétü₂:Nersené de bulsa cimérü; bozgalav, kıyratu, tuzgıtu. (Düzgün bir şeyi dağıtmak, bozmak)
II. tétü→ [kim] , [kimi]
Ör. Çatp késéler_[kim] bakçasın_[kimi] taptıym, tétet.
- A3 I. tétü₃:Tirgev, hurlav, yamanlav. (Hor görmek, aşağılamak)
II. tétü→ [kim] , [kimi] , [kimle]
Ör. (Onlar)_[kim] Şüreléné_[kimi] [totpkaç] çıbırkılar bélen_[kimle] tételer.

TÉŞEV I

- A1 I. téşev₂:Téşlé kisü, uruv korallarınıñ téşlerén ütkenlev. (Dişlemek, ezmek)
II. téşev→ [kim] , [ne]
Ör. Skripke köylevé avır diler, tégérmen taşın_[kim] téşev yanında aul çüp_[ne] kéne.

TÉŞEV II

- A1 I. téşev₁:Bilgélé bér yeşte xayvannarnıñ hem kэшéneñ kaybér téşleré almaşınu. (Belli bir yaştan sonra değışmek)
II. téşev→ [kim]
Ör. (Tuksanda) téş_[kim] téşer, Yözde yañadan téşer.

TİBÜ I

- A1 I. tibü₁:ge yeki başka bérer nersege, alga yeki artka ayak séltep berü, ayak bélen oru. (Ayaklarıyla yerdeki otları araması)
II. tibü→ [kim]
Ör. (O)_[kim] Tibéütérér.

- A2 I. tibü₁:Yugarıdan taşlanıp höcum itü hem küterép alıp kitü (yırtkıcı koşlar turında) . (Yırtıcı kuşların hücum etmesi)
II. tibü→ [kim]
Ör. Agıydélkeylernéñ balığı uyav, akçarlaklar_[kim] *tibé*palaalmıy.
- A3 I. tibü₂:Urlav, urlap kaçu. (Aşırmak, çalmak)
II. tibü → [kim] , [ne]
Ör. (Ben)_[kim] Kıçıtkan bélen yardı Kürsé babay Tépséz ıştannı da saldırıp:kükey_[ne] *tipken* idém.
- A4 I. tibü₂:Sıyıklıklar yeki gaz turında:basım bélen urgılıp çıgu yeki urgılıp kilép berélü. (Köpürmek, fişkirmek)
II. tibü→ [kim] , [kimden]
Ör. Astan_[kimden] SU_[kim] bik tiz tibe.
- A5 I. tibü₁:Bérer öslékte kinet peyda bulu, kürénmi torş küréne başla. (Belli olmaya başlamak)
II. tibü → [kim]
Ör. Nuh burlattay kızarıp, biténe, muyınına borçak-borçak timgél_[kim] *tipken* idé.

TİGÉZLEV

- A1 I. tigézlev₂:Tigéz itü, tigézge evéredérü. (Düzlemek, düzeltmek)
II. tigézlev→ [kim] , [kimi]
Ör. (Onlar)_[kim] Yazgı pıçraklar bétü bélen yul eşçeleré kilép, bu urınnıñ çokır-çakırların_[kimi] tigézledéler.
- A2 I. tigézlev₂:Bér turı sızık yeki yüneléş buyınça salu, kuyuv, tözü, yasav. (Düzleştirmek)
II. tigézlev→ [kim] , [kimi]
Ör. Rotnıy_[kim] (bik tırışıp) retlerné_[kimi] tigézledé.

A3 I. tigézlev₂:Cép, tasma kébék nerselerné bötén ozınlığı buyınça bérdey yuvanlıkka, kalınlıkka, ińge kitérü. (Eşitlemek, hizaya sokmak)

II. tigézlev→ [kim] , [kimi]

Ör. (O)_[kim] Tégercépné_[kimi] *tigézlep* katu.

A4 I. tigézlev₂:Bérer nersenéń kırıyın bér sızık buyınça yeki ös yözén bilgélé bér yassılık buyınça retlev. (Düzeltelemek)

II. tigézlev→ [kim] , [kimi]

Ör. (O)_[kim] Tigézlep tözü.

A5 I. tigézlev₂:Bér teńgelge kitérü; bér sızıkka kuyuv. (Denklemelemek)

II. tigézlev→ [kim] , [kimle]

Ör. Gosman_[kim] , (art-karak kalıp) , atın_[kimi] minéké bélen_[kimle] tigézli.

TİYÉLÜ

A1 I. tiyélü₁:Tiyép, kagılıp kiterge turı kilü (tiyész buluv) . (Değmek, dokunmak)

II. tiyélü→ [kim]

Ör. *Tiyélma* kalgan bu urman_[kim] .

TİKŞÉRÜ

A1 I. tikşérü₂:Nerse turında bulsa da soraşıp, şunı sınap, ézlep yeki küzetép kireklé meglumat alırga tırışu. (Bir şeyi araştırap gerekli bilgiyi edinmeye çalışmak)

II. tikşérü→ [kim] , [kimi]

Ör. Ul nikoy eş, sin_[kim] anı_[kimi] *tikşérép* bél elé,

A2 I. tikşérü₂:Bérer obyéktnıń, éşnén torışı turında maxsus resmi tikşérünü ütkerü. (Varlığını açıklamak)

II. tikşérü→ [kim] , [kimi]

Ör. (O)_[kim] Bilétlarnı_[kimi] tikşérü.

A3 I. tikşérü₂:Bérer nersenéñ tézéklégén döréslégén, yaxşı, uñay yeki
citéşşéz, kiré yakları barlıgın anıklap karap çıgu. (varlıgını
açıklamakarlıgını açıklamak
II. tikşérü→ [kim] , [kimi]
Ör. (O) [kim] Yazuçınıñ télén[kimi] tikşérü.

A4 I. tikşérü₂:Nersené de bulsa dikkat bélen uylap karav, küzetü, ayırım
yaklarına igtibar itü. (Muayene etmek)
II. tikşérü→ [kim] , [kimi]
Ör. Salim doktordan yazu kitérgendérmé-yukmı, Gazinür[kim] ul
kaderésén[kimi] *tikşérép* tormadı.

TİLÉRÜ

A1 I. tilérü₁:Tilége evérelü, tilége eylenü» yülerlenü. (Coşmak, artmak)
II. tilérü→ [kim]
Ör. Tilébaranorlıgı[kim] aşap tilérü.

A2 I. tilérü₁:Cilkénü, eserlenü, küñél talpını; ciñél akıllılık kürsetü.
(Delirmek, çıldırmak)
II. tilérü→ [kim]
Ör. Buran[kim] (artık) tilére bit.

TİRLEV

A1 I. tirlev₁:Tir bizlerénen tiré östéne tir sıyıklıgı bülénép çıgu. (Terlemek,
buğu çıkarmak)
II. tirlev→ [kim]
Ör. Bik éssé/ (Ben)[kim] *Tirlep* üle yazdım.

TİRELEV

A1 I. tirelev₃:Tire, kayma totu. (Çevresini süslemek)
II. tirelev→ [kim] , [kimi] , [kimle]
Ör. (O) [kim] Kulyavlıkını[kimi] çéltér bélen[kimle] tirelev.

TİRÜ

- A1 I. tirü₂:Tézélép torgan nersené çüplev cıyuv. (Çöplerinden ayırmak)
II. tirü→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Borçak_[kimi] tirü.

TİŞÜ

- A1 I. tişü₂:Tişék yasav; tişék barlıkka kitérü. (Delmek)
II. tişü→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] (Tuzdırıp) *tişép* çıgaru.
- A2 I. tişü₂:Sér bulırğa tiyêş nersené kémge bulsa da eytü, béldérü. (Sır olan bir şeyi herkese söylemek, yaymak)
II. tişü→ [kim] , [kimi]
Ör. Ayu_[kimi] Zölhiceden başka kaysı_[kim]*tişsén* di.

TIYÜ

- A1 I. tiyü₂:Bérer nersege berélép tuktalğan xelde toru yeki şundıy torışta bulıp alu; kagılı, orınu yeki térelü. (Değmek, temas etmek)
II. tiyü→ [kim] , [kime]
Ör. Baş_[kim] tüşemge_[kime] tiyüv.
- A2 I. tiyü₁:Kızu xeraket udayına yeki cillenép, oçıp kilép «berélü. (Çarpmak, vurmak, zarar vermek)
II. tiyü→ [kim]
Ör. Gerey miña tézep iké tapkır attı, pulyası_[kim] timedé.
- A3 I. tiyü₂:Az gına yağılı, buyalu (buyıy, pıçrata yeki aşıy, açittıra, yaralıy torgan nerseler turında) . (Boyamak, kirlenmek)
II. tiyü→ [kim] , [ne]
Ör. Korım_[kim] *tigenyavlık*_[ne] .
- A4 I. tiyü₂:Kortkıç böceklerneñ zıyan kitérüvé turında. (Böceklerin zarar vermesi)
II. tiyü→ [kim] , [kime]

Ör. Köye_[kime] tigentire_[kim] .

A5 I. tiyü₂:Cigü dirbiyesi, kirek-yarakları (kamıt, iñgir-çak h. b.) basıp yeki kırıp, tiréné cerexetlev, çilendéru. (Zararı dokunmak, derin bir etki bırakmak)

II. tiyü→ [kim] , [ne]

Ör. (O)_[kim] Eger kamıt_[ne] tiyüv bilgésé bula kalsa, ul atnı yörtüçége yaxşı süz yuk.

TIÑLEŞÜ

A1 I. tinleşü₂:Üzara tigézlenü, bér sızıkka, bér teñgelge çıgu. (Eşitlenmek)

II. tinleşü→ [kim] , [kimle]

Ör. (O)_[kim] Aldıngılar bélen_[kimle] tinleşü.

A2 I. tinleşü₂:Ülçeşü, bilgélé bér voktaga, teñgelge citkenlékné anıklav.
(Aynı hizada olmak)

II. tinleşü→ [kim] , [kimle]

Ör. (Ben)_[kim] (Yortaldında nerse oçratsam) , suñla_[kimle] tiñleşep yorim.

A3 I. tinleşü₂:Tiñ kilü, tiñ kıymmette, bérdey derecede bulu. (Denkleşmek, fark kalmamak)

II. tinleşü→ [kim] , [kimle]

Ör. Kémneñ şatlıgı_[kim] miném bu şatlık bélen_[kimle] tiñleşe son?

TOYÉLU

A1 I. toyélu₂:Téş. yün. k. toyu; sizü organnarı bélen kabul itélü. (Hissetmek)

II. toyélu→ [kim] , [kimde]

Ör. Bötén tende_[kimde] rexet arıganlık_[kim] toyıla, bit urtaları yanalar.

A2 I. toyélu₁:Bilgélé bér nerse (éş-xeraket yeki bilgé) bulıp, şuña oxşaş bulıp sizémlenü. (Sezmek, duymak)

II. toyélu→ [kim]

Ör. Duyduk uram buylap yégérép barganda, anıñ artınnan kinet bérev yégérép kile kébék_[kim] toyıldı.

TOZLAV

A1 I. tozlav₂:Bérer nersené ozak vakıt saklaganda çéremesén, bozılmasın, kortlamasın öçén vak toz bélen aralaş-tıru, toz sibü, toz séndérü. (Tuzlamak, tuz serpmek)

II. tozlav→ [kim] , [kimi]

Ör. (Onlar)_[kim] Ütermese, itné_[kimi] *tozlamaslar* idé.

TOMALAV

A1 I. tomalav₂:Nindi de bulsaaçıklıknı, tişék-yarıknı bérer nerse bélen kaplav. (Boşluk veya aralık yerleri doldurmak)

II. tomalav→ [kim] , [kimi]

Ör. Xelim_[kim] maski-rovkanıñ ez géne açık kalgan éfirén_[kimi] *tomalap* kildé.

A2 I. tomalav₂:Bilgélé bér urınnı, téşné totaş kaplav, bérer nerse bélen yabu. (Kaplamak)

II. tomalav→ [kim] , [kimi]

Ör. Çanaçı Veli_[kim] (yemşeygen képkasın salıp téz) kapkaçın_[kimi] tomaladı.

A3 I. tomalav₁:Bérer nersenéñ östén, ösyözén kaplav; kürüne çiklev. (Bir şeyin üstünü kapatmak)

II. tomalav→ [kim]

Ör. (O)_[kim] Irte sén matur gına küréngen (kénné téşten) soñ buran_[kimi] tomaladı.

TORU

A1 I. toru₂:Bilgélé bér uringa baska xelde bulu (ayaklı can iyeleré yeki téke küterélgen formadağı nerseler turında) . (Belli bir yerde basar halde durmak, bulunmak)

II. toru→ [kim] , [kimde]

Ör. Reşit te_[kim] , kurortka, komandirovkaga kitüçeler bélen bérretten, kassaaldındaçiratta_[kimde] tordı.

A2 I. toru₂:Bilgélé bér urınnı bilev. (Yaşamak, hayat sürmek)

II. toru→ [kim] , [kimde]

Ör. Yılğaniñ bu yagında_[kimde] Ukrainaavılı_[kim] tora.

A3 I. toru₁:Yatu xaleténen büten xaletke küçü utıru yeki basu. (Ayağa kalkmak, doğrulmak)

II. toru→ [kim]

Ör. (O)_[kim] *Torıp* basu.

TOTU

A1 I. totu₃:Bérer nersené barmaklar bélen yeki koral h. b. ş. Yardeménde élektérü. (Tutmak)

II. totu→ [kim] , [kimi] , [kimle]

Ör. Reximov_[kim] , aldındağı kruckanı_[kimi] iké kulı bélen_[kimle] (uçlap) *totıp*, aşıkmıy gına söylerge köréşté.

A2 I. totu₂:Kéşélernén, şulay uk canlı-cansız nerselernéñ xereténe komaçavlık itü, alarnı tuktatu, totkarlav. (Tutmak, durdurmak, duraklatmak)

II. totu→ [kim] , [kimi]

Ör. İlsöyar_[kim] (tagın da nıgrak tıpırçınırğa) , üzén_[kimi] *totıp* toruçı kazakniñ bitén tırnap, yılarga mataştı.

A3 I. totu₂:Kéşélernéñ (meselen, doşmannıñ) hem canlı cansız nersenéñ xeretén vakıtlıça tuktatu, totkarlav, kiçéktérü. (Hareketi durdurmak, geciktirmek)

II. totu→ [kim] , [kimi]

Ör. (O)_[kim] Néméñlarnı_[kimi] *totıp* torırğa.

- A4 I. totu₂:Tapşırılırga, birélérge tiyéşlé nersené tapşırımv, birmev.
(Vermemek, devretmemek)
II. totu→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Kitapnı_[kimi] (tapşırımıyça ozak) totu.
- A5 I. totu₂:Kaça, yıraklaşa başlagan canlı-cansız eybérlerné ezerléklep
élektérü. (Yakalamak)
II. totu→ [kim] , [kimi]
Ör. (Onlar)_[kim] Ravilné kuva başlıylar, ul kaça, östel eylenesénde
anı_[kimi] (kuvıp) totalar.
- A6 I. totu₂:Xayvan, böcek, koş kébék nerselerné téréley kulga töşérü, avlav.
(Avlamak)
II. totu→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Balık_[ne] totu.
- A7 I. totu₂:Kéşéné bérer naçar, gayıp eş ös-ténde faş itü, gayıbén açu, östéne
kilép çıgu. (Kişinin yalanını yakalamak)
II. totu→ [kim] , [kimi]
Ör. (O) _[kim] Yalgannı_[kimi] totu.
- A8 I. totu₂:Bérer nerse (meselen, dilbége, rul h. b. ş.) yademénde canlı-
cansız nerselerné (atnı, avtoma-şınanı h. b.) bilgélé bér yüneléşte
alıp baru. (Bir şeyle kontrol altına almak)
II. totu→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Tézgén_[ne] totu.
- A9 I. totu₂:İdare itü, idare itüge beylé eşlerné alıp baru, başkaru. (İdare
etmek, yönetmek)
II. totu→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] İl_[ne] totu.

TOYU

- A1 I. toyu₃:Tışkı egzalar yademénde obyektiv çınbarlık kürénéşlerén sizü.

(Duymak, dokunarak duymak)

II. toyu→ [kim] , [kimi] , [kimde]

Ör. Gazinür_[kim] yañaklarında_[kimde] (salkınça) , katı cilné_[kimi] toya.

A2 I. toyu₂:Bérer nersené bélü, sizü, sizénü. (Hissetmek, sezmek)

II. toyu→ [kim] , [kimi]

Ör. (O)_[kim] Polétayıvkaga citkené bézné_[kimi] *toymıy* da kaldık.

A3 I. toyu₂:Üzén bérer niçék xis itü. (Hissetmek)

II. toyu→ [kim] , [kimi]

Ör. Alga, zur vakıyga'lı kileçekke aşkınp baruçı bu oyışkan köç kar'şında Kamal_[kim] üzeni_[kimi] (yalgız hem zegıyf itép) toydı.

TUVARU

A1 I. tuvaru₃:Cigélgen atnı yeki başka xayvannı çana, arba hem başka cigü dirbiyelerénen azat itü. (Atı serbest bırakmak, koşumlarını çıkarmak)

II. tuvaru→ [kim] , [kimi] , [kime]

Ör. Ul_[kim] işék aldına_[kime] atın_[kimi] kértté de, *tuvarıp*, çana tertelerén yugarı küterép beylep, ' atın çanadağı korı péçenge kuştı.

TUGAYUV

A1 I. tugayuv₁:Aşap tuyu, tuklanu, tuygançı aşav. (Aşmak, sıçramak)

II. tugayuv→ [kim]

Ör. Kolinkayım_[kim] (kırdan kayta tıp-tıp basıp) , tugayır.

A2 I. tugayuv₁:Siméřü, kéreyü. (Yağ bağlamak, semirmek)

II. tugayuv→ [kim]

Ör. Anıñ kazları_[kim] (tizrek) *tugayıp*, aldanrak kuvet cıyıp ölgéreler.

TUGU I

A1 I. tuğu₂:dial. k. tuku (Dokumak)

II. tuğu→ [kim] , [kimi]

Ör. [Çuvaşlar]_[kim] külmek ve ıştan kébi kiyémnerén_[kimi] citép, (kindér süslerénnen cép erlep) üzlerétuğıylar.

TUGU II

- A1 I. tuğu₃:dial. k. tuglav. (Sıvı bir şeye katık koyarak karıştırmak)
II. tuğu→ [kim] , [kime] , [ne]
Ör. (Ben)_[kim] Bér çülmek katık_[ne] (kitérép) , bozavlarım_[kime] *tugıp* birdém.

TUDIRU

- A1 I. tudır₂:Balaga tormış birü, balanı dönyaga kitérü; bebeylev.
(Doğurmak)
II. tudır₂→ [kim] , [kimi]
Ör. Anaň_[kim] méskén sine_[kimi] — (Yaxşı niyet belen) tudırgan.
- A2 I. tudır₂:Bérer kéşéde tégé yeki bu sıyfatlarını, üzléklerné barlıkka kitérü, formalaştırı, şul sıyfatlarını barlıkka kitérüğe sebepçé bulu. (Bir kişideki özellikleri kendisinin sağlaması)
II. tudır₂→ [kim] , [kimi]
Ör. Gabdulla abzıynı_[kimi] min üzém_[kim] *tudırdım*, üzém aňga kérttém dip uylyı idém.
- A3 I. tudır₂:Bérer fikér yeki toygı kitérép çıgaru, kuzgatu, uyatu, şularga sebep bulu. (Kımıldatmak, uyandırmak)
II. tudır₂→ [kim] , [ne]
Ör. (O) _[kim] Açu_[ne] tudır₂.

TUYINU

- A1 I. tuyın₁:Nerse bulsa daaşap, açıgını bétérü; azıklanu, tuklanu, aşav.
(Doymak, yemek yemek)
II. tuyın₁→ [kim]
Ör. Sarıklar_[kim] (nerse belen) tuyınalar?

- A2 I. tuyinu₂:Üzéné bérer matdené bik küp alu; bérer matde séngen bulu.
(Kendisine bir şeyi çok almak)
II. tuyinu→ [kim] , [kime]
Ör. [kim] suga[kime] *tuyındı*, Basıldı bér susav.

TUZGU

- A1 I. tuzgu₁:Törlé yakka tertipséz revéşte çuvalıp taralu. (Etrafa dağılmak,
saçılmak, savrulmak)
II. tuzgu→ [kim]
Ör. Ul karga oyası[kim] (küpten) *tuzgıdı* bit indé.

TUZU I

- A1 I. tuzu₁:Havada törlé yakka oçıp taralu (tuzan, kar, kom, yon h. b. ş.
eybérlér turında) . (Tozumak, savrulmak)
II. tuzu→ [kim]
Ör. Tıışta issén açı ciller, *tuzsınkarlar*[kim] .

- A2 I. tuzu₁:Bik katı açulanu, erlev, dulav. (Öfkelenmek, bağırmaq)
II. tuzu→ [kim]
Ör. (O) [kim] (Kaytıp kéргеçten) *tuzar*, bötén keyéfné bozar.

TUZU II

- A1 I. tuzu₁:Ozak kullanu yeki küp faydalanu neticesénde üz yañalıgın,
nıklıgın yugaltu, iskérép éşten çıgu; tavşalu. (Eskimek,
yıpranmak)
II. tuzu→ [kim]
Ör. Kézgé yañgırda, yüvéş okoplarda, (tüp çokırlarındaavnagan) ös-baş
hem ayak kiyémneré[kim] *tuzdı*, yırtılgalap bétté.
- A2 I. tuzu₁:Kartayuv, zegiyflenü, avıru xelge kilü (késé turında) .
(İhtiyarlamak, hasta düşmek)
II. tuzu→ [kim]

Ör. Üzëñ bélesén, Meftuxa cingen_[kim] *tuzdı*, tavşaldı.

TUKTALU

A1 I. tuktalu₁:Yöréşné, xereketné vakıtlıça ézü; xereketséz kalu. (Durmak, duraklamak)

II. tuktalu→ [kim]

Ör. Yarım açık kéçé_[kim] kapkadan belekey ét yégérép çıktı da(kinet) tuktaldı.

A2 I. tuktalu₁:Bérer eş eşlevden tıylı, üz-üzén totıp kalu. (Çalışmayı bırakmak)

II. tuktalu→ [kim]

Ör. [Ul]_[kim] bayagı gazaplarga sebep bulganlığı öçén [anı] kıynap taşlarga uylasa da, xelé yukka küre tuktaldı.

TUKTAV

A1 I. tuktav₂:Yöréşné, xereketné ézü, bulu, bétérü, xereketséz kalu. (Hareketi durdurmak)

II. tuktav→ [kim] , [kimi]

Ör. Ul_[kim] bargan énné_[kimi] tuktadı.

A2 I. tuktav₂:Tégé yeki bu éşné eşlevden tuktalu, tıylı, çiklenü. (Bitmek, sona ermek)

II. tuktav→ [kim] , [kimi]

Ör. Niçék itsem itermén, min_[kim] anı_[kimi] (temam yuldan çıgarmıyça) tuktamam.

TUKU I

A1 I. tuku₂:Arkılı hem buy céplerné bik tıgızlap, zvérne sıman sugıp tukıma yasav. (Kumaş dokumak, örmek)

II. tuku→ [kim] , [kimi]

Ör. (Kénner buyı, aylar, yıllar buyı) bu kélemné_[kimi] kollar_[kim] tukıdı.

TUKU II

- A1 I. tuku₃:Bérer nersége yış-yış sugu, berü. (Bir şeye sık sık vurmak, tıkladmak)
II. tuku→ [kim] , [kimi] , [kimle]
Ör. [Balalar]_[kim] (östel, urındıklarını avdarıp) , alarnı_[kimi] yodrıkları bélen_[kimle] tukıylar.
- A2 I. tuku₂:Bérer nerse turında kat-kat eytü, gél iske töşérép toru. (Israr etmek, tutturmak,)
II. tuku→ [kim] , [kimi]
Ör. Sefer aña_[kim] (haman) bér süzné_[kimi] tukıdı.,Sin anı salkın su bélen, salkın su bélen!. . "

TUKU III

- A1 I. tuku₁:Bolgatu, tuglav atlav. (Karıştırmak, meydana getirmek)
II. tuku→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] May_[ne] tuku.

TULU

- A1 I. tulu₂:Bérer nersenéñ éçe canlı-cansız nerseler bélen böténley tulı bulu, tulusınça bilenü, éçénde buş urın kalmav. (Dolmak)
II. tulu→ [kim] , [kime]
Ör. Havada kom buranı uynıy:kom_[kim] avızga, borınga, kolaklargı_[kime] tula.
- A2 I. tulu₂:Bérer neréznén östé térlé-térlé yeki bériş eybérler, kэшéler h. b. bélen kaplanu. (Bir şeyin üstünü kaplamak)
II. tulu→ [kim] , [kimle]
Ör. Ostel östé_[kim] konfétlar, alma, sumsalar bélen_[kimle] tulgan.
- A3 I. tulu₂:Nindi de bulsa bér urında bik küp bulıp cıyılı (kэшéler, canlı nerézler turında) . (Bir yere toplanmak, yığılmak)
II. tulu→ [kim] , [kimde]

Ör. Kayda baksañ, anda_[kimde] tulgansevdeger_[kim] .

- A4 I. tulu₂:Taralu, anku (is, tétén h. b. turında) . (Yayılmak)
II. tulu→ [kim] , [kimle]
Ör. Budka écé_[kim] (bik tiz) tétén --- bélen_[kimle] tuldı.
- A5 I. tulu₂:Bilgélé bér xis, télek h. b. ş. bélen sugarılı, tulsınça bilenép
alnu. (İçinin belli bir hisle dolması)
II. tulu→ [kim] , [kimle]
Ör. Uynap-kölép kay-tuvıñnı kürép, şatlık bélen_[kimle] tuldıyöregém_[kim] .

TUPLANU

- A1 I. tuplanu₁:Bér uringa, bér ge cıyılı. (Toplanmak, birikmek)
II. tuplanu→ [kim]
Ör. B u atlı_[kim] , ceyevlé xalık agımı da basu kapkası töbéne kilép
tuplana.
- A2 I. tuplanu₂:Tézélü, cıyılı (törkém, kolléktiv turında) ; törkém.
(Kümelenmek, üşüşmek) bulıp oyışu.
II. tuplanu→ [kim] , [kimden]
Ör. Studiyenén béréncé tép sostavı_[kim] tanılğan çılardan hem muzıka
téxnikumının, talantlı yeş köçlerénen_[kimden] tuplandı.

TUPLAV I

- A1 I. tuplav₂:Törlé cirge tarılğan, sibélgen yeki urnaşkan canlı-cansız
nerselerné, keshélerné bér uringa, bér tirege cıyuv. (Toplamak,
derlemek, toparlamak, yıǵmak)
II. tuplav→ [kim] , [kimi]
Ör. (Sen)_[kim] Kén buyınaçabasıñ, sıyırlarını_[kimi] tabıp tuplıysıñ.
- A2 I. tuplav₂:Akrınlap, az-azlap, béremlep cıyıp, üzénde buldırı. (Az az
toplamak)
II. tuplav→ [kim] , [ne]

Ör. (O)_[kim] Akça_[ne] tuplav.

TURAV

A1 I. turav₂:Bér bötén, totaş nersené kisép vaklav, kiskelev, kiseklerge ayıru. (Doğramak, parçalamak)

II. turav→ [kim] , [ne]

Ör. (O)_[kim] İt_[ne] turav.

A2 I. turav₂:Pıçak, kılıç, balta h. b. ş. salkın koral bélen béniçe meretebe sugıp, kadap ütérü. (Bıçaklayıp öldürmek)

II. turav→ [kim] , [kimle]

Ör. (Onlar)_[kim] (Ülmegennerén kérép) kılıç bélen_[kimle] turadılar.

TUYU

A1 I. tuyu₁:Kirek kader aşamlık, éçémlék kabul itép, aşıysı, éçesé kilü télegé bétü, kanegatlenü. (Doymak, bir şeye ihtiyacı kalmamak)

II. tuyu→ [kim]

Ör. Tamak_[kim] tuyu.

A2 I. tuyu₂:Kiregénnen artık yış, küp kullanu, kabatlanu, bér törlé bulu neticesénde bérer nerseden, éşten, kéşéden ixlas kaytu, kızıksındırmıy başlav, bizü. (Bıkmak, bezmek)

II. tuyu→ [kim] , [kimden]

Ör. Alar_[kim] gél bér töslé tormıstan_[kimden] *tuydılar*, döñya kürérge, il gizerge dip yulga çıktılar.

TINU

A1 I. tını₁:Söyleşüden, lavdan, kıkırudan, atudan h. b. ş. taviş çıgarudan tuktav, tın kalu. (Susmak, sakinleşmek)

II. tını→ [kim]

Ör. Tulparniñ katı toyaklarınıñ tavişı, dépdép itép, bérazgaça*ışétélép bardı, soñrau_[kim] da tındı.

- A2 I. tınu₁:Bérer nerse éşlerge uylavdan, fikér yörtüden yeki bérer éş
éşlevden tuktav. (Bir işi yapmaktan vazgeçmek)
II. tınu→ [kim]
Ör. Tik Fatıyma_[kim] tinmy, Naman u alıy, Anıñ küñélé tuktıy „bérev"ge.

TIŞLAV

- A1 I. tışlav₂:Bérer nersené tukıma, kalay, takta h. b. ş. nerseler bélen kaplav.
(Kaplamak)
II. tışlav→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Kitap_[ne] tışlav.

TIYUV

- A1 I. tıyuv₂:Kémge de bulsa bérer nerse éşlerge réxset itmev. (Yasaklamak)
II. tıyuv→ [kim] , [kimden]
Ör. Ministr cenapları_[kim] kızlarını ünivérsitétká kérüden_[kimden] tıydı.

TIÑLANU

- A1 I. tıñlanu₂:Téş. yün. k. tıñlav (1—4 meg.) . (Kulak vermek)
II. tıñlanu→ [kim] , [kimle]
Ör. Mostafanıñ [qolaq]_[kim] —cıyılış tarafınnan tavış-tınsız şaktıy dikkat
bélen_[kimle] tıñlandı.

- A2 I. tıñlanu₁:Yaxşırak, açırak işétér öçén bik zur igtıbar bélen tıñlav.
(Önemseyerek dinlemek)
II. tıñlanu→ [kim]
Ör. Frits_[kim] yış kına tuktıy hem, nersedér işétkendeı, tıñlana idé.

TIÑLAV

- A1 I. tıñlav₂:G. Késéler, canlı-cansız nerseler çıgargan tavışını, avazlarını
işétü, kolak bélen kabul itü. (Dinlemek, kulak vermek)
II. tıñlav→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Muzıka_[ne] tıñlav.

A2 I. tınlav₂:Kémméñ de bulsa éçké egzalarınıñ (yöreknéñ, üpkenéñ)
éşçenlégén işétü aparatı bélen yeki kolaknı yakın kitérép
tikşérü. (Doktorun hastayı muayene etmesi)
II. tınlav→ [kim] , [kimi]
Ör. Doktor_[kim] , trubasın kuyıp , Camalınıñ kükregén , arkasın_[kimi] tıñladı.

A3 I. tınlav₂:Bérer nerse öyrenü öçén léktsiyelerge yörü. (Bir şeyi öğrenmek
için dinlemek)
II. tınlav→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Yugarı matélştikakursın_[kimi] tıñlav.

TÖBEV

A1 I. töbev₃:Atu koralın bérer nersege tézev, turılav, yüneldérü. (Nişan
almak, gözünü dikmek, bakışlarını bir yere odaklamak)
II. töbev→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. [Kızılarmééñlar]_[kim] multıkların_[kimi] uka pogonlılargá_[kime]
töbegenner.

TÖNEV

A1 I. tönev₂:Tén uzdıru, tén kunu. (Gecelemek)
II. tönev→ [kim] , [kimde]
Ör. (Ben)_[kim] Tavık oyasında_[kimde] *tönev* çıkkán eteç kébék yörüm.

A2 I. tönev₁:Bér éşnéñ naçarlıgın, zararlıgın üz tecribesénde tatu, aldanu.
(Aldanmak)
II. tönev→ [kim]
Ör. (Ben)_[kim] (Ul cülernéñ süzén süz itép) tönedém.

TÖRTÜ

A1 I. törtü₃:Tayak yeki bérer nersenéñ oçlı başı bélen ornı, cinélçe kadav.
(Dürtmek)
II. törtü→ [kim] , [kimi] , [kimle]

Ör. [Krivonosoyı]_[kim] yodrigı bélen_[kimle] Camaliniñ iyek astını_[kimi]
(kitérep) tértté.

A2 I. törtü₂:Bérer nersené ikénçé bér nersege tidéru, térev. (Bir şeyi başka bir şeye değdirmek)

II. törtü → [kim] , [kime]

Ör. Atlar_[kim] tuktap torgan aradaborınnarın cirge_[kime] térteler.

A3 I. törtü₁:Şıtu, tufraknı tişü (üsémlékler turında) . (Toprağı delmek)

II. törtü → [kim]

Ör. Kar astınnan bérénçé umırzaya çeçekleré_[kim] tértép çıktı.

A4 I. törtü₂:Bérer nerse utırtu, çeçü. (Ortaya çıkmak)

II. törtü → [kim] , [kimde]

Ör. Bakça artlarında_[kimde] (şayarıp kına) tértép çıkkın kıyarlar_[kim] aşap bétére almasıık buldı.

A5 I. törtü₂:Bérer eybér öslégéne tügerék nerse (tap, nokta, bérçék p. b. ş.)
kuyuv, töşéru. (Nokta, benek vb. çıkkması)

II. törtü → [kim] , [kimde]

Ör. [Kızçık] akburında_[kimde] (bora-bora) iké nokta_[kim] tértté.

TÖRÜ

A1 I. törü₂:Bérer nersené kat-kat béklev, bétéru. (Dürmek, bürüp sarmak)

II. törü → [kim] , [kimi]

Ör. [Apa]_[kim] şelénéñ bér poçmagın_[kimi] (kiç tuktavsız) tére de anı kiré süte, tagın tére, tagın süte.

A2 I. törü₂:Bérer kéşéne matériye, kiyém h. b. ş. eybérler bélen tıgız itép
uray; cılı itép kiyéndéru. (Sıkıca giydirmek)

II. törü → [kim] , [kimi]

Ör. Ana_[kim] , ulınıñ ayakların_[kimi] (saklanıp kına odéyel bélen tomalap) térep, yañadan urınına utırdı.

TÖSEV I

- A1 I. tösev₁:dial. k. töselev. (Bir yere duman vermek)
II. tösev→ [kim]
Ör. Agaç gémberelé_[kim] (yandırıp) tösev.

TÖTEV

- A1 I. tötev₁:Tötén çıgaru, tötén kaytaru, töténlev. (Tütmek)
II. tötev→ [kim]
Ör. [Oynéñ] tübesé, terezesé bar, xettamiçé_[kim] de *tötep* utra.

- A2 I. tötev₁:Tötén yeki toman kébék bulıp toru, tomanlanu. (Dumanlanmak)
II. tötev→ [kim]
Ör. Abdulka şul yugarılıkka, andatötegen Kiyék kaz yulına_[kim] küzén tékedé.

TÖTÜ II

- A1 I. tötü₁:Citü, citerlék bulu (éş, aşamlık, akça h. b. ş. turında) . (Yetmek, yeterli olmak)
II. tötü→ [kim]
Ör. Andıy urınnarga tarata başlasañ, monda cemegat akçası tügél, başıñdagı çeçéñ_[kim] de tötmes.

TÖŞÉRÜ

- A1 I. töşérü₂:(Kéşéné yeki canlı-cansız nersené) yugarıdan yeki bérer nerse östénnen tübenge taba küçérü. (Aşağıya indirmek)
II. töşérü→ [kim] , [kimi]
Ör. Ul_[kim] östel östédegé temeké tépçéklerén_[kimi] (aşıkmyça gına idenge sébérep) töşérdé.
- A2 I. töşérü₃:(Kéşéné yeki canlı-cansız nersené) üzénnen tübenrek torgan alıp baru, iltüv. (Astına emir vermek)
II. töşérü→ [kim] , [kimi] , [kime]

Ör. Méne_[kime] bu hatnı_[kimi] Ehmet abzaña_[kim] *töşérep* bir.

- A3 I. töşérü₃:(Poyızedan, paroxodtan h. b. ş. dan) téşép kalırğa mecbur itü, téşerge kuşu yeki bulısu. (Arabadan indirmek, düşürmek)
II. töşérü→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. (Onlar)_[kim] (Kış könneréneñ bérsénde) aviadésantçılarnı_[kimi] doşman tılına_[kime] töşéreler.

- A4 I. töşérü₂:Bérer nersené kuldán ıçkıdırı. (Yumruk atmak)
II. töşérü→ [kim] , [kimi]
Ör. Gaynullaxacı_[kim] (bu xeberné işetkeç, kurkusınnan) kulındağı tesbixén_[kimi] de töşérdé.

- A5 I. töşérü₂:Bérer nersené salındırı, iyüv. (Bir şeyi eğmek)
II. töşérü→ [kim] , [kimi]
Ör. Kız_[kim] , oyalgan sımak, başın_[kimi] tüben töşérdé.

TÖŞÜ

- A1 I. töşü₃:Yugarıdan yeki bérer nerse östénen tübenge taba kücü, tübenge taba xeraket itü. (Düşmek)
II. töşü→ [kim] , [kimde] , [kimden]
Ör. Biyék tav başınnan_[kimden] , (atkan uk kébék oçıp) , iké késé_[kim] çañgıda_[kimde] téşe.

- A2 I. töşü₂:Su ağımı unayına xeraket itü. (Suyla sürüklenmek)
II. töşü→ [kim] , [kime]
Ör. İké ayga yakın akkannan soñ, alar_[kim] , Astraxanga_[kime] *téşép* citép, salnı tapşırılar.

- A3 I. töşü₁:Östen aska, tübenge taba kücü, tübenrek torış alu. (Düşmek)
II. töşü→ [kim]
Ör. (O)_[kim] Annan soñ, bötén tamırlarım buyınça, biléme_[kime] , ayaklarım_[kime] téşté.

- A4 I. töşü₁:Tübenrek baskıçta, buysınuda torgan oyışmalarga ciberélü,
tapşırılı, birélü (Düşmek)
II. töşü→ [kim]
Ör. [Anıñ] gevdese_[kim] üzén-üzé totalmıyçabusagaga_[kime] (çalkan) téşe.
- A5 I. töşü₁:Bérer késege, nersege (gadette östen) kilép berélü, sugılı. (Bir
kişiyé gönül vermek)
II. töşü→ [kim]
Ör. (O)_[kim] Kürdénmé, (köç bötén yözé bélen) niçék tip-tigéz kilép
téşe?
- A6 I. töşü₂:Oçıp kilép üzénnen tübenrek bulgan bérer nersege kunu (koşlar,
böcekler turında) ; oçıp kilép cirge utıru (samolët turında) .
(Hayvanların bir yere konması)
II. töşü→ [kim] , [kime]
Ör. Kunaçadagı éteç_[kim] , (kanat kagıp, aktıkkı mertebe kıçkıra da
pırıldap) cirge_[kime] téşe.
- A7 I. töşü₂:(Bérer éşnéñ, eñgemenéñ h. b. ş. nın) obyékta buludan tuktav.
(İtibardan düşmek)
II. töşü→ [kim] , [kimden]
Ör. (O)_[kim] İgtibardan_[kimden] téşü.
- A8 I. töşü₃ : Bér yakka tebeneklenü, bér yağı tübeneyü, bér yakka avış bulu.
(Bir yana meyillenmek)
II. töşü→ [kim] , [kime] , [kimde]
Ör. Uñyakta_[kimde] yar_[kim] , (sézeklenép) , İdél buyına_[kime] téşe.

TÜGÜ

- A1 I. tügü₂:Sıyık yeki börtéklé, tügélüçen nerselerné savıttan koyu, agızu,
sibü, çeçü. (Dökmek, akıtmak)
II. tügü→ [kim] , [kimi]

Ör. (Sen)_[kim] Eydegé eşleréñné kararsıñ, abzardagı tiréslerné_[kimi] tügerséñ.

- A2 I. tügü₂:Taratu, çeçü, sibü (nur, mod, tavış h. b. ş. turında) . (Dağıtmak, saçmak)
II. tügü→ [kim] , [ne]
Ör. Sayraşasandugaçlar_[kim] tügépmoñnar_[ne] .

TÜZÜV

- A1 I. tüzüv₂:(Her törlé avırlıklarga, intégülerge, gazaplarga h. b. ş.) çıdav; sabır itü. (Sabretmek, dayanmak)
II. tüzüv→ [kim] , [kime]
Ör. Béz télese nindi kıynlıkka_[kime] datüzerbéz_[kim] .
- A2 I. tüzüv₂:Bérer nersenéñ buluvı, yeşevé bélen kiléşü. (Tahammül etmek, katlanmak)
II. tüzüv→ [kim] , [kime]
Ör. Gıybret aldı kürép xalık_[kim] bérsé-bérsén, béle torıp cinayatke_[kime] niçék tüzsén?

TÜLEV I

- A1 I. tülev₂:Satıp algan yeki faydalanılğan eybér, başkarılğan eş yeki gomümen nindi de bulsa başka bérer xézmét öçén akça yeise şuna beraber bulırlık bérer nerse birü. (Ödemek)
II. tülev→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Akçalatı_[kimi] tülev.
- A2 I. tülev₁:Kitérelgen zarar, zıyanniñ xakın kaplav, kiré kaytaru. (Zarar verilen şeyin bedelini ödemek)
II. tülev→ [kim]
Ör. Sugış rasxodların sugışka sebepçé bulgan xalıklar_[kim] tülerler!

TÜNÜ

- A1 I. tünü₁:Bérer yakka avu. (Dönmek)
II. tünü→ [kim]
Ör. (O)_[kim] Pidcaknı urınına elim digende, urındık tagın *tünép* kitté.

UVALU

- A1 I. uvalu₁:Vak kiseklerge bülénü, vatılu, vaklanu. (Ufalanmak,
parçalanmak)
II. uvalu→ [kim]
Ör. Zur-zur bozlar_[kim] (çilpereme kile) , uvala.
- A2 I. uvalu₁:Cil, yangır h. b. lar teesirénnen tarkalu, cimérélü. (Yel ve
yağmur etkisiyle dağılmak)
II. uvalu→ [kim]
Ör. Kük, kükri tav_[kim] , taş_[kim] uvala.
- A3 I. uvalu₁:Fizik éşten arıp vatılu, ten sızlav. (İşten yorulularak sızlamak)
II. uvalu→ [kim]
Ör. (O)_[kim] » Sukaladım, arıdım » dir, « *uvaldım* » dir « arıdım » dir.

UZUV

- A1 I. uzuv₂:Atlap barıp bér urınnan ikénçé uringa küçü, xereket itü. (Bir
yerden geçmek)
II. uzuv→ [kim] , [kimden]
Ör. Kar östinde tiren ayak ezi, nindi ez bu, monnan_[kimden] kim_[kim] uzgan?
- A2 I. uzuv₂:Nindi de bulsa yüneléşte xereket itkende, barganda bérer nerse
artta kalu, anı ütép kitü. (Geride bırakmak)
II. uzuv→ [kim] , [kimi]
Ör. (Biz)_[kim] Yana gına tözetilgen donguz küpirin_[kimi] uzdık.
- A3 I. uzuv₃:Kémné de bulsa artta kaldıru, alga kitü (éşte, yarışta, üséşte h.
b.). (Yarışta geçmek)
II. uzuv→ [kim] , [kimi] , [kimden]

Ör. Şep atlar_[kim] bizni_[kimi] unnan da, sultan da_[kimden] uzlar da kiteler.

A4 I. uzuv₂:Nindi de bulsa yünelêşte suzılu, arkılı ütöv (yul, tünnél h. b.)
(Aşmak)

II. uzuv→ [kim] , [kimi]

Ör. Timir yul_[kim] avıl akılı_[kimi] uza.

A5 I. uzuv₂:Taviş birü, saylav, konkurs neticesénde kabul itélü, saylanu,
raslanu. (Sesin uzaktan tanınması)

II. uzuv→ [kim] , [kimden]

Ör. (O)_[kim] Bir taviştan_[kimden] uzuv.

UYLAV

A1 I. uylav₂:Fikérlev, fikér itü, uy yörtü. (Düşünmek, fikretmek)

II. uylav→ [kim] , [kimde]

Ör. Biz ikibiz_[kim] de bir nerse turında_[kimde] uyly idik.

A2 I. uylav₂:Nerse turında bulsa da . . . dip fikér itü, . . . dip sanav, iseplev.
(Fikir yürütmek)

II. uylav→ [kim] , [ne]

Ör. (Ben)_[kim] – Mine mıskıl iterge birevnin de hakı yuktır, _[ne] - dip uylıym.

A3 I. uylav₂:Nerse de bulsa eşlerge cıymu, ezérlenü; bérer nerse eşlerge niyet itü. (Niyet etmek)

II. uylav→ [kim] , [kime]

Ör. Birazdan son Şakir_[kim] , (vakıtın son bulıvına karamıyça) , universitka barırğa_[kime] uyladı.

A4 I. uylav₂:Borçılı, kaygırtu. (Endişelenmek)

II. uylav→ [kim] , [kimde]

Ör. (Sen)_[kim] Ülim turında_[kimde] uylama, ilin turında_[kimde] uyla.

UYNNAV

- A1 I. uynnav₁:Şayaru, küñél açu. (Gönül eğlendirmek)
II. uynnav→ [kim]
Ör. (Onlar)_[kim] Klub yanında yaşler ciynalğan, uynıylar.
- A2 I. uynnav₂:Nindi de bulsa eybérné üzé de sizmiçe bérnindi maksatsız
eylendéru, xeretlendéru, kirekmegen eş bélen şögillenü,
kullarnı tik totmav. (Amaçsız bir şeyle oynamak)
II. uynnav→ [kim] , [kimle]
Ör. [Medine hebirnin]_[kim] palto töymesini bilen_[kimle] uynıy.
- A3 I. uynnav₂:Tiz géne törlé-törlé xeretler yasav, uynaklav (xayvannar
turında) . (Hayvanların kımıldaması)
II. uynnav→ [kim] , [kimde]
Ör. Balık_[kim] uynıyılga suvında_[kimde] .
- A4 I. uynnav₂:Nersege de bulsa çağılıp céméldev (koyaş nırı, yaktılık h. b.
turında) . (Güneş vb. parlaması)
II. uynnav→ [kim] , [kimde]
Ör. Terezelerde_[kimde] yazgı koyaş nurları_[kim] , uynıy.
- A5 I. uynnav₂:Muzıka koralında nerse de bulsa başkaru. (Müzık eşliğinde
oynamak)
II. uynnav→ [kim] , [kime]
Ör. Gölsim apa_[kim] gıtara_[kime] uynadı.

UKMAŞU

- A1 I. ukmaşu₂:Ayırım-ayırım bulğan nerseler totaşıp yabışu, oyışu.
(Toplanıp birleşmek)
II. ukmaşu→ [kim] , [kimde]
Ör. Aysıluv, küzlerimnin adlında_[kimde] çekelerden_[kim] *ukmaşkan* bir uç
çekçe kibi kürinip, küz karavı bilen mini üzine bağly.

- A2 I. ukmaşu₁:Törlé öleşlerden, törlé urınnan alıp oyıştırılı, tézélü.
(Dizilmek, biraraya gelmek)
II. ukmaşu→ [kim]
Ör. Ayırım köylerden ukmaşkanköyler_[kim] cıyıntığı da tügil.
- A3 I. ukmaşu₂:Bér gruppaga bérleşü, tuplanu, oyışu. (Birleşmek, toplanmak)
II. ukmaşu→ [kim] , [ne]
Ör. Süz birleştirgen kibik, niçiktir her ırug_[kim] üzleriné_[kimi] (ayırıp)
ukmaştılar.

UKUV

- A1 I.ukuv₂:Herifler yaki başka yazu bilgelere bilen yazılğan yeise basılğan
nersene küz bilen kürep anlav, içtilige bilen tanışuv yaki
tınlavçılar öçin kıçkırıp eytip baru. (Farklı dilden bir metni
anlamak)
II. ukuv → [kim] , [kimi]
Ör. Min üzim_[kim] tatar edebiyatı_[kimi] (bik yaratıp) ukıym.
- A2 I. ukuv₂:Nindi de bulsa bilgélerné bélü, anlav. (Nota veya şifre okumak)
II. ukuv→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Nota_[ne] ukuv.
- A3 I. ukuv₂:Nindi de bulsa bélé m üzleşterü, bélé mge iye bulu, nersege de
bulsa öyrenü. (Öğrenim görmek)
II. ukuv→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Agronomlıkka_[ne] ukuv.
- A4 I. ukuv₂:Nindi de bulsa tışkı bilgélerge karap, kiçéréşlernéñ,
vakıygaların h. b. éçké megnesén kürép sizü, anlıy alu.
(Okuduğu şeyi anlamak)
II. ukuv→ [kim] , [kimi]
Ör. (Ben)_[kim] [« Bar, etkeyim, şulay kirek ! » digen süzlerni]_[kimi]
ukıdım.

- A5 I. ukuv₂:Nindi de bulsa tékstni küñélden, yattan eytü, söylev. (Ezberden okumak)
II. ukuv→ [kim] , [ne]
Ör. [Göller] söyikli şagıyribiz_[kim] (hadi) taktaşnın şıgırlerin_[ne] ukıyaçak.

ULAV

- A1 I. ulav₁:Totaş hem suzıncı, ıngıraşuga oxşaşlı taviş çıgaru (ét, büre h. b. Xayvannar turında) . (Ulumak, bağırmaq)
II. ulav→ [kim]
Ör. Tönnlerde büriler_[kim] (posilokka yakınrak kilip) ulylar, e ırtın tagın kayadır posalar.
- A2 I. ulav₂:söyl. Bik nık kıçkırıp, suzıp yılav turında yaratmıyça, mısıkıllap eytü. (Alay etmek)
II. ulav→ [kim] , [kimde]
Ör. Epıpe_[kim] kapka töyinde_[kimde] uly kaldı.
- A3 I. ulav₁:gadi s. lav turında yaratmıyça eytü. (Kötü sesle şarkı veya türkü söylemek)
II. ulav→ [kim]
Ör. (Sen) _[kim] [Safura zöhrege:] Ferişteler kaçırıp, nerse ularga totındın!

URAV

- A1 I. urav₃:Bérer nersené (meselen, cépné, bavni h. b.) ikénçé bér eybér tireli kat-kat eylendérep çornav. (Kat kat sarmak, dolamak)
II. urav→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. (O) _[kim] Cıpnı_[kimi] yomgakka_[kime] urav.
- A2 I. urav₂:Kémné yeki nersené de bulsa eybér bélen bötén yaktan térü. (Her tarafını kaplamak)
II. urav→ [kim] , [kimi]

Ör. Nefise_[kim] (etisinin yurganın inbaşlarına tartıp) , ayakların_[kimi] urıy başladı.

A3 I. urav₂:söyl. Temekéné tartu öçén kegaz kiysegéne salıp, kępşe formasında tıgız hem kıska itép térü. (Sigara sarmak)
II. urav→ [kim] , [ne]
Ör. Batırhan_[kim] biraz süzsiz torgaç temeki_[ne] urıy başlıy.

A4 I. urav₁:Éçéne, üzéne kérmiçe, bérer nersené eylenép, çitletép ütü . (Değmeden, etrafından dolanmak)
II. urav→ [kim]
Ör. Alda ya bir maşına, ya ikinci maşına_[kim] (tuktıy) , urap uzarga mömkinlik bulmıy.

A5 I. urav₂:Nindi de bulsa urınnı bérniçe kat eylenép çıgu, kat-kat yörép çıgu. (Sarmak)
II. urav→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Bir uramnı_[kimi] (öç-dürt) urıy, üzi garmon uynata.

UTLAV II

A1 I. utlav₂:Kırda kétülep, ülen aşap yörü (térlékler turında) . (Otlamak)
II. utlav→ [kim] , [kimde]
Ör. Yangırlar bilen küpirip kitken kurpı kaplagan yam-yaşıl alanda_[kimde] öç at_[kim] utlap yörü.

UTIRU

A1 I. utru₂:Ayak östi basıp torgan yeki yatkan helden ayaklarını suzıp, salındırıp yeki böklep art bilen urındıkka, idenge h. b. tiyip urnaşu, gevdenin öske yartısın gına vertikal helge kuyuv. (Oturmak)
II. utru→ [kim] , [kime]
Ör. Ehmet_[kim] , (kabinittın avlagrak poçmagına çiginip) , urındıkka_[kime] utırdı.

- A2 I. utiru₂:Bérer ge baru öçen kaya da bulsa urnaşı, şunnan urın alu.
(Ulaşım vasıtasına yerleşmek)
II. utiru→ [kim] , [kime]
Ör. Kitü vakıtı citkeç, maşınaga_[kime] şofirdan başka galivullin bilen
min_[kim] (gine) utırdık.
- A3 I. utiru₂:söyl. Nindi de bulsa eşte bulu, şul eşke nıklap urnaşı hem ozak
eşlev turında. (Yer tutmak, yerleşmek)
II. utiru→ [kim] , [kimde]
Ör. Bilgili, işli bilmegen kişi_[kim] unbiş ildan birli bir oyada_[kimde] utıra
almas idi.
- A4 I. utiru₂:Éşséz, xereketséz xelde bulu yeki yal itü. (Hareketsiz beklemek)
II. utiru→ [kim] , [kimde]
Ör. Katya_[kim] , ak halat kiyip, çista, irkin bülmede_[kimde] (birüzi) utıra idi.
- A5 I. utiru₂:Kayda da bulsa daimi revêşte yeki ozak vakıtlar bulu, bérkaya
da çıkmıy toru. (Eve kapanıp oturmak)
II. utiru→ [kim] , [kimde]
Ör. Tik minim eti bilen eni, hemide ebi bilen fehri babay_[kim] (gına
uramga çığarga oyalıp, kurkıp) öyde_[kimde] utıralar.
- A6 I. utiru₂:Bilgélé bér uringa urnaşı, bilgélé bér de tézélü. (Bilgili bir
yerde dizilmek)
II. utiru→ [kim] , [kime]
Ör. „Yana yul“_[kim] kolhozının alaçıgı gediley çışmesi buyına_[kime]
utırgan.
- A7 I. utiru₁:Totkınılıkka élegü, irékten mexrum bulu. (Hapse atılmak)
II. utiru→ [kim]
Ör. – (Biraz) utırıp çıktım min_[kim] , hekimcan abzıy.

UVUV

- A1 I. uvuv₂:Nersené de bulsa kul bélen ışku, basıp kat-kat sıpiru. (Ovmak)
II. uvuv→ [kim] , [kimi]
Ör. Gayfı_[kim] , küzlerin_[kimi] *uva-uva*, tiligramanı aldı.
- A2 I. uvuv₂:Bérer nersené izép yeki uğıçta kırıp vaklav, poroşok yeki massa
xeléne kitérü. (Parçalayıp ezmek)
II. uvuv→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Kipken ağaç yafrakların_[kimi] uvuv.
- A3 I. uvuv₃:Kér yuvuv. (Kir çıkarma maksadıyla ovmak)
II. uvuv→ [kim] , [kimde] , [ne]
Ör. Fehriya_[kim] tagarakta_[kimde] kirler_[ne] uva.

UYUV

- A1 I. uyuv₂:Nindi de bulsa urında tişék tişü, çokıp, yunıp çokıraytu, çokır,
uyım yasav. (İz bırakmak)
II. uyuv→ [kim] , [ne]
Ör. Gabdulla_[kim] , (cılı tını bilen boznı iritip) , bir kikçine tişik_[ne] uyav.
- A2 I. uyuv₃:Éz kaldıru, burazna yasav, örü. (İz bırakmak)
II. uyuv→ [kim] , [kime] , [ne]
Ör. [Tıçkan]_[kim] , ... ülennerge_[kime] (berile-sugıla) , tegermeç_[ne] *uygan*
kanav buylap yögirdi.
- A3 I. uyuv₃:Ütkén, oçlı nerse bélen çokıp yazu, resém yasav h. b. (Sivri uçlu
bir şeyle çakıp resim yapmak)
II. uyuv→ [kim] , [kime] , [ne]
Ör. (Onlar)_[kim] (Kayın tuzı kibik tirisin suvip) , [kızının] kükregine_[kime]
yoldız_[ne] uydılar.
- A4 I. uyuv₂:Kiyém tékkende yaka, cin uyımı yasav. (Elbise dikiminde biçip
oyuk açmak)

II. uyuv→ [kim] , [kimi]

Ör. Akli sitsa külmeginnin yakaların_[kimi] kim_[kim] uyan.

UÑU I

A1 I. uñu₁:Mul uñış birü, yaxşı bulıp üsü (igén, cilek-ciméş h. b.) . (İyi büyümek, meyve vermek)

II. uñu→ [kim]

Ör. Bıyıl şomırt_[kim] (bik) ungan.

A2 I. uñu₁:Uñışlı çıgu, udışlı bulu, eybet bulu, yaxşı netice birü. (Güzel netice vermek)

II. uñu→ [kim]

Ör. – Elle avlar_[kim] unmadımı ?

A3 I. uñu₂:Yaxşı kése turı kilü, bérer késeden yeki maldan bexét bulu, eybet bulıp çıgu, igélék kürüv. (İyi bir insana tesadüf etmek, bir malın hayrını görmek)

II. uñu→ [kim] , [kimden]

Ör. –Apan_[kim] kayınışinnen_[kimden] una almadı.

UÑU II

A1 I. uñu₁:Nindi de bulsa sebep arkasında tés kitü, buyav aşalu, téssézlenü. (Herhangi bir sebeple rengi kaçmak, solmak)

II. uñu→ [kim]

Ör. Zenger yavlıgım_[kim] civilmas, (kat-kat yusam) da unmas.

ÜBİŞÜ

A1 I. übişü₁:Bir-birinni übü. (Öpüşmek, birbirini öpmek)

II. übişü→ [kim]

Ör. (Onlar)_[kim] Her taraftan, kocaklaşıp, şatlıktan ilaşı, übişü, kölişü, söyleşü işitilmekte idi.

ÜÇİGÜ

A1 I. üçigü₁:Birsini karşı yasal uylar bilen, yörü, açu, saklav. (Öç duygusuyla yaşamak, öfke duymak)
II. üçigü→ [kim]
Ör. – [Yalğan hatlar yazuvçı]_[kim] sin ikenni bilgeç, eprev *üçigir* indi, malay.

A2 I. üçigü₂:Kanıgu. (Sataşmak)
II. üçigü→ [kim] , [ne]
Ör. E min_[kim] şul ravzaga, oyalmyça, ([al çeçekli külmek kigen öçin])
“ Mişanka” dip_[ne] haman üçiktim.

ÜÇİGLEV

A1 I. üçiglev₂:Yurı yarsıtuv açuvın kitirü, kotırtu, ürtev. (Tahrik etmek, alay etmek)
II. üçiglev→ [kim] , [kimi]
Ör. Garmonçı igit_[kim] indi ipteşlerin_[kimi] *üçikli* başladı.

ÜĞİTLEV

A1 I. ügitlev₂:Birevni izge niyet, unay tilek bilen yahşı eşlerge öndev yaki naçar eşlerden kaytırga dimlev, kineş birü. (Öğüt vermek, öğütlemek, nasihat etmek)
II. ügitlev→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Enken eytkenni tınla, bıylga mezin abıstayına gına yörip tor dip, mini_[kimi] (bik ozak) ügitledi.

ÜKİNÜ

A1 I. ükinü₂:Eş ütkeç, üzinnen barıp çakınavı öçin borçılı. (Pişman olmak, hayıflanmak, olmayan bir iş için üzölmek)
II. ükinü→ [kim] , [kime]
Ör. – Barıbir sin [Gabdulla]_[kim] bargan bulsan da, bik tiz uleşine_[kime] *ükingen* bulıp idin.

ÜBÜ

- A1 I. übü₂: Mexebbet, duslık, ixtiram bilgésé itép, şulayu koçraşkanda, savbullaşkanda irénnerné bérrerséné ñirénneréne (biténe, kulına) yakip rédmét katidérü, tidérépgnu. (Öpmek)
- II. übü→ [kim] , [kimi]
- Ör. (O) _[kim] Bayraknı_[kimi] übü.

ÜLÇEV I

- A1 I. ülçev₂: Nindi de bulsa ülçegéc koral, pribor bélen kémnéñ yaki nersenéñ de bulsa zurlıgın, külemén bilgélev. (Ölçmek)
- II. ülçev→ [kim] , [kimi]
- Ör. (O) _[kim] Agaçnın yuanlıgın_[kimi] ülçev.
- A2 I. ülçev₁: Arlı-birlé atlav, yörü turında. (Sağa-sola atlamak)
- II. ülçev→ [kim]
- Ör. Birniçe mertebe zanlı_[ne] *ülçep* çıkkaç, ul_[kim] poçmakta basıp torgan Fatih yanında tutkaldı.
- A3 I. ülçev₂: Nersenéñ de bulsa urının, ehemiyetlélégén bilgélev, küzallav, beyelev. (Değer vermek)
- II. ülçev→ [kim] , [kimi] , [ne]
- Ör. Utız ilda yaşı almagan dip, şagıyrı_[kim] gomirin_[kimi] yalgıs_[ne] üçlete.
- A4 I. ülçev₃: Céntéklep karav, küzetü. (Gözetlemek)
- II. ülçev→ [kim] , [kimi] , [kimle]
- Ör. Grigoryan_[kim] urınınnan tordı da karçıganıkı tösli ütkin küzleri bilen_[kimle] igitlerni_[kimi] (baştanayak) *ülçep* aldı.

ÜLÜ

- A1 I. ülü₁: Yeşevden tuktav, téréklék itüden tuktav. (Ölmek)
- II. ülü→ [kim]

Ör. Anda bir bay tutıra korsak törli temli aş bilen, monda irak tar uramda yarlılar_[kim] (açtan) üle.

- A2 I. ülü₁:Ézséz yugalu, yukka çıgu. (Hiçbir iz bırakmadan ortadan kalkmak, yok olmak)
II. ülü→ [kim]
Ör. Xisler_[kim] ülü.

ÜRÉLÜ I

- A1 I. ürelü₃:Töş. yün. k. ürü (Örölmek)
II. ürelü→ [kim] , [kime] , [ne]
Ör. (Naçalnik) İlsöyer_[kim] karşısına_[kime] tal çıbıktan ürilgenkrisloga_[ne] utırdı.
- A2 I. ürelü₄:Bérge beylengen bulu, bérge baru. (Bağlanmak)
II. ürelü→ [kim] , [kime] , [kimde] , [kimle]
Ör. (O)_[kim] Lomononın fenni eşinde_[kimde] tioriya bilen_[kimle] praktiga_[kime] (tığız) *ürilip* bara.

ÜRÉLÜ II

- A1 I. ürelü₂:Kémge yaki nersege de bulsa kullarnı, başnısuzu, bérer nerse yüneléşene bötén gevdeñ bélen tartılı, omtılı. (Uzanmak, kollarını yukarı uzatmak)
II. ürelü→ [kim] , [kime]
Ör. Gabdulla_[kim] virstak östine minip bastı hem şürlikke_[kime] üridi.
- A2 I. ürelü₂:Üskende bérer yüneléşte suzılı, omtılı (üsémlékler turında) .
(Bitkiler için büyüme)
II. ürelü→ [kim] , [kime]
Ör. Nige alar, bir birsin uzışıp, kön-tön üseler_[kim] koyaşka_[kime] üriyeler?
- A3 I. ürelü₂:Tiñleşérge omtılı, tırışu. (Denkleşmek için gayret etmek, uğraşmak)

II. ürélü→ [kim] , [kime]

Ör. Kaya eli min_[kim] alarga_[kime] ürilirge!

ÜRMELEV

A1 I. ürmelev₁:Yassılık östénde bötén gevde bélen xereket itü, küçép yöri (söyrelüçéler turında) . (Yavaş yavaş ilerlemek)

II. ürmelev→ [kim]

Ör. Tanklar_[kim] ürmelev.

A2 I. ürmelev₂:Nindi de bulsa öslékke gevde bélen orınıp, kullar hem ayaklar, tézler bélen tiyép xereke titü, şuíşu (kéşé turında) .

(Emeklemek, sürünmek)

II. ürmelev→ [kim] , [kime]

Ör. (O)_[kim] Roma sirek könbagış sabakları arasınnan (posingalap) , alga_[kime] ürmeli başladı.

A3 I. ürmelev₂:Nersege de bulsa yabışıp, uralıp üsü (üsémlékler turında) . (Tırmanmak, sarmaşıp çıkmak)

II. ürmelev→ [kim] , [kime]

Ör. Kabaknın_[kim] koymaga_[kime] ürmeler.

A4 I. ürmelev₁:Yuğarırak derecege iréşü. (Yüksek derecelere gelmek)

II. ürmelev→ [kim]

Ör. [Seyfulla]_[kim] insliktor bulam digen bula, ... kaya ürmeli.

A5 I. ürmelev₃:Nindi de bulsa bér yüneléşte ekrénlep baru. (Yavaşça varmak)

II. ürmelev→ [kim] , [kime] , [kimle]

Ör. [Gallem]_[kim] , boz arkılı küçip, tav sukmagı bilen_[kimle] şehar yagına_[kime] ürmeledi.

ÜRÇÜ

A1 I. ürçü₁:Bik küp bulıp tuvuv, artu, nesélé artu. (Üremek, çoğalmak)

II. ürçü→ [kim]

Ör. Nesilli hayvan da küp, koş-kort_[kim] ta (şep) ürçi.

A2 I. ürçü₂:Nerse de bulsa kübeyü, işeyü. (Güçlenmek)

II. ürçü→ [kim] , [kimde]

Ör. Kommunizm tözüvçiler danı_[kim] , ilibizde_[kimde] (baylık) ürçüvi.

ÜRÜ I

A1 I. ürü₂:Buy-buysuzılğan sığılmalı nerselerné bérniçe öleşke bülgelep, şul bülémnerné aralaştırıp, çalıştırıp, işép bérütü, şul revéşlé nindi de bulsa eybér (bav, tolım h. b. ş.) yasav. (Örmek)

II. ürü→ [kim] , [ne]

Ör. (O)_[kim] Çiten_[ne] ürüv.

A2 I. ürü₂:Kaplav alu. (Kaplamak)

II. ürü→ [kim] , [kimde]

Ör. Bilmisizmi, yöregimde_[kimde] tatar çeçekler_[kim] ürğen.

ÜRÜ II

A1 I. ürü₁:Bornav, şıtu, ürénté çıgaru. (Bitkilerde kol atmak, filiz vermek)

II. ürü→ [kim]

Ör. Berengi_[kim] ürüv.

ÜSÜ

A1 I. üsü₁:Yeşev protsésı neticesénde zurayu, biyégrek, ozınrak, avırrak h. b. ş. helge kilü; mikdarı artu (késé, xayvan, üsémlek h. b. ş. turında) . (Büyümek, boy atmak, yetişmek)

II. üsü→ [kim]

Ör. Bu hatın kön-tön tigü tige iken, di. E kız_[kim] (kön sayıp) *üse* de üse iken.

A2 I. üsü₁:Olılanu, zürkésé bulu. (Olmak)

II. üsü→ [kim]

Ör. Gazıym da, razıya da bu minutlarda üzlerin_[kim] niçikter (birden) *üsip*,
citdilenip kitken töslı süzdiler.

- A3 I. üsü₁:Nindi de bulsa ozınlıkka citü (çeç, sakal, mıyık turında) .
(Uzamak)
II. üsü→ [kim]
Ör. Sakal_[kim] *üsip* bilge citken çalkarda da sabıylıktan kaybirevler çıkmıy
kala.
- A4 I. üsü₂:Bulu, yeşev (üsémléklernéñ taralu rayonı turında söylegende
kullanıla) . (Yaşamak)
II. üsü→ [kim] , [kimde]
Ör. Üsipçülde_[kimde] mamık, vinograd_[kim] , saran sahra yemge törinir!
- A5 I. üsü₂:Küterélü, artu (beye turında) . (Yukarı uzanmak)
II. üsü→ [kim] , [kime]
Ör. Eybirlerge_[kime] beyeler_[kim] üsüv.

ÜTKERÜ

- A1 I. ütkerü₃:Yul birép yaki yüneléş, yul kürsetép, alga taba xeraket iterge
yaki bérer nerse aşa, nindi de bulsa karşılıklar aşa üterge
mömkinlék birü, yardım itü. (Yol vermek, yardım etmek)
II. ütkerü→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. Zal çınnan da şıgırım tulgan idi. (Onlar)_[kim] Kızlarını_[kimi] , (yul birip) ,
alga_[kime] ütkerdiler.
- A2 I. ütkerü₃:Kidérü, tagu. (Takmak)
II. ütkerü→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. (O)_[kim] Kadaknı_[kimi] taktanın ikinci yagina_[kime] ütkerüv.
- A3 I. ütkerü₂:Sızu, bilgélev. (Çizmek, çizgi çekmek)
II. ütkerü→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Turı sızık_[ne] ütkerü.

- A4 I. ütkerü₂:Çélterge totaştırı. (Bağlamak)
II. ütkerü→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Radio_[ne] ütkerü.
- A5 I. ütkerü₂:Nersenêñ de bulsa kabul itélüéne, raslanuına, tormışka aşırılıvına iréşü. (Teklif etmek, yerine getirmek, kabul etmek)
II. ütkerü→ [kim] , [kimi]
Ör. – Biz_[kim] (zabastovkasız, yahşılık bilen de akrınlap) üz tilegibizni_[kimi] ütkere kildik.

ÜTÜ I

- A1 I. ütü₂: küç. Nerse de bulsa küzaldında bargan, küçken siman bulu.
II. ütü→ [kim] , [ne]
Ör. (Ben)_[kim] – Taşu tüben oç küpirin agızıp kitken, kökçe_[ne] üttim.
- A2 I. ütü₂:Xereket itép, kaya da bulsa yünelép, artiñda kaldıru. (Geçmek)
II. ütü→ [kim] , [kimi]
Ör. Zifa ebiler_[kim] (kikçine) bir avılnı_[kimi] üttiler.
- A3 I. ütü₃:Bérer nerse aşa kéré yaki çıgu. (Girip, çıkmak)
II. ütü→ [kim] , [kime] , [ne]
Ör. Ene şul tişikler_[kim] arkılı tufrak eçine_[kime] hava_[ne] üte ala.
- A4 I. ütü₂:Üteden-üte agıp, sarkıp çıgu (sıyıklık turında) . (Sıvı akmak)
II. ütü→ [kim] , [kime]
Ör. Tomalanıp citmegen kibennernin üzegine_[kime] su_[kim] üte.
- A5 I. ütü₂:Bérer nerse katlamın tişép, çokıp baru, (bérer kazılma uçastogın) éşkertü. (Katmanı delmek, çıkmak)
II. ütü→ [kim] , [kimi]
Ör. – Tiren_[kim] katlamın_[kimi] ütip, nift tapkançıga tikli tordılar.

ÜTÜ II

- A1 I. ütü₂:Satıluv. (Satılmak)
II. ütü→ [kim] , [kimde]
Ör. Bazarda_[kimde] cilek-cimişler_[kim] (yahşı) ütüv.

ÜTÜ III

- A1 I. ütü₁:Ütkin bulu (Kiskiç korallar turında) (Keskin olmak)
II. ütü→ [kim]
Ör. Ak atlasım citmedi, almaz kayçım_[kim] ütmedi.

ÜTEV

- A1 I. ütev₂:Başkaru, tormışka aşıru. (Bir şeyi yerine getirmek, yapmak, başarmak)
II. ütev→ [kim] , [kimi]
Ör. Medresede olıraq şekirtlerden kunıp uku talep itilgenge, Gabdullaga_[kim] da bu şartnı_[kimi] üterge turı kildi.
- A2 I. ütev₂:Tutıru, tulısınça başkaru(birilgen eşni, planı) . (Doldurmak, tamamlamak)
II. ütev→ [kim] , [kimi]
Ör. Söt satu planın ikilenmiçe_[kimi] üteyeçekbiz_[kim] .
- A3 I. ütev₂:Kanegetlendirü. (Razı olmak)
II. ütev→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Talepnı_[kimi] ütev.

ÜTİNÜ

- A1 I. ütinü₃:Kimge de bulsa birer eşni başkaruvnı sorap mörecegat itü.
(Rica etmek, istekte bulunmak)
II. ütinü→ [kim] , [kimi] , [kimden]
Ör. – Minzifa ipteş, biznin kolliktiv hem publika_[kim] sizden_[kimden] birer nerse lavıgıznı_[kimi] ütime.

ÜTİRÜ

A1 I. ütirü₂: Kimnin ya ki nersenin de bulsa tirikligin bitirü, yaşevden tuktatu, ülik helge kitirü; helak itü. (Öldürmek, cana kıymak, yok etmek)

II. ütirü→ [kim] , [kimi]

Ör. (O)_[kim] (İRte çeçü) çüp ülenin_[kimi] ütire.

A2 I. ütirü₁: Biler törli çara bilen sizmi, toymıy torgan helge kitirü.
(Duyarlılığını köreltmek, azap vermek)

II. ütirü→ [kim]

Ör. Tışnin nirvısın_[kim] ütirü.

A3 I. ütirü₂: küç. Yukka çıgaru. (Gereksiz çıkarmak)

II. ütirü→ [kim] , [kimi]

Ör. İriksizlik, tarlık_[kim] yörektegi bar ömitni, dertni_[kimi] ütirdi.

ÜZGELEV

A1 I. üzgelev₂: Başka, çit itip sizü, saylav. (Bir yeri yadırgamak, seçmek)

II. üzgelev→ [kim] , [kimi]

Ör. [Zakir:] Yolap bulmıymı? (Sen)_[kim] Urın_[kimi] üzgelisin iken.

ÜZGERÜ

A1 I. üzgerü₁: İkinçi revişke kirtü, bir halden ikinçi helge küçirü;
başkalandıru, yanartu. (Bir halden başka bir hale geçmek,
değişmek, başkalaşmak, dönüşmek)

II. üzgerü→ [kim]

Ör. Kiçke taba hava_[kim] üzgerdi.

ÜZLEŞÜ

A1 I. üzleşü₂: Tanış bulmagan mohitka, haletke h. b. ş. küniğü, kayda da
bulsa üzinni irkin, yahşı his itü. (Yabancı yere alışmak,
yakınlaşmak, kendisinininki gibi olmak)

II. üzleşü→ [kim] , [kime]

Ör. (O)_[kim] Bizge_[kime] tamam *üzleşip* citken artık bike [bizni üz yanınnan] tiz gine ciberirge tilemedi.

ÜÇÜ

- A1 I. üçü₁:Ülü, bétü, yugalı. (Ölmek, bitmek, yok olmak)
II. üçü→ [kim]
Ör. (O)_[kim] (Vet tegerep) *üçkiri*, neglet, botın sugıp sındırırmin[*tananın*].

VAKÇILLANU

- A1 I. vakçillanu₁:Vakçıl bulu, vakıl kişige eylenü. (Boş işlerle uğraşmak)
II. vakçillanu→ [kim]
Ör. (Sen)_[kim] – Yarıy indi, vakçillanma. Suna ni eyteler, şunu eşle.

VAKLAV

- A1 I. vaklav₂:Vak kiseklerge vatuv, bülgelev, turaklav. (Ufalamak, parçalamak)
II. vaklav→ [kim] , [ne]
Ör. [Helim]_[kim] (uçak öçin) utin_[ne] vaklıy.
- A2 I. vaklav₁:Üz köçin, inirgiyesin, mömkinliklerin, mehebbetin, hislerin, ruhi baylığın ehemiyetsiz, yuk-var, vaktöyek işlerge erem itüv. (Zamanını ufak tefek şeyleri incelemekle geçirmek)
II. vaklav→ [kim]
Ör. (Ben)_[kim] (Törli-törli kiseklerge bülgelep) vaklamadım.

VAKSINU

- A1 I. vaksinu₂:Üzin tübensitü, derecesin töşirü. (Bir şeyi önemsiz saymak, küçümsemek, kıymet derecesini az görmek)
II. vaksinu→ [kim] , [kimle]
Ör. Şagıyr ... ul haric abızıy kibik balalar_[kim] ukıtıçı bir helfe bilen_[kimle] *vaksınıp* mataşırımı iken son?
- A2 I. vaksinu₂:Vakçılılık kürsetü. (Küçük veya önemsiz şeylere kıymet

vermek)

II. vaksinu→ [kim] , [kimle]

Ör. [Mercani]_[kim] Yuk-bar bilen_[kimle] vaksınmıy, kübrek vakıtın kitap uku bilen ütkere.

VATU

A1

I. vatu₂:Bérer katı eybérné kiseklerde vaklav, tarkatuv, cimérüv.

(Parçalamak, kırmak, bozmak)

II. vatu→ [kim] , [ne]

Ör. (O)_[kim] Çiklevik_[ne] vatuv.

A2

I. vatu₂:Éşlerde yaraksız xelge kitérüv. (İşe yaramaz hale getirmek)

II. vatu→ [kim] , [kimi]

Ör. (Onlar)_[kim] Nasosni_[kimi] monda vatkannar.

A3

I. vatu₂:Yuk itüv, cimérüv, xerabege eylendérüv. (Yok etmek harap etmek)

II. vatu→ [kim] , [kimi]

Ör. Yallanam da küçmelerde, bu şeherni_[kimi] min_[kim] vatam.

A4

I. vatu₂:küç. söyl. (Süzlerné, tél zakonnarın yaki köyné) bozıp söylev yaki bozıp lav. (Sözlerini bozup söylemek)

II. vatu→ [kim] , [kimi]

Ör. Turısın eytkende, Ruşçanı_[kimi] sin_[kim] (urman traktoru çıbık-çabıkni vatkan kibik) vatasın.

VIJLAV

A1

I. vıjlav₁:Zur tizlik bilen oçkanda, hereket itkende h. b. ş oçraklarda havada vıj itken tavış çıgaru. (Vıj diye ses çıkarmak)

II. vıjlav→ [kim]

Ör. Kolak töbinde tıgız, katı cil_[kim] vıjladı.

VIJU

- A1 I. vıju₁:gadi s. Bérer urınnan biktiz kitüv, çıguv. (Çok hızlı hareket ederken vızlamak, zırıldamak)
II. vıju→ [kim]
Ör. Artınnan tigi dungızlar çıga kürmesin tagı dip, tiz gine vıjdi [ul]_[kim]

YOGU

- A1 I. yoğu₃:Bérevden ikénçeğe küçü, élegü (yogışlı avıru turında) .
(Hastalık bulaşmak)
II. yogu→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. Bibicamal apa_[kim] ... tuberkulezning_[kimi] üzene_[kime] *yokkan*
ikenlegene de ışana başlagan ide.
- A2 I. yoğu₂:Yogıntı yasav, teesir itü, başkalarga da küçü (xis, keyéf h. b. turında) . (Tesir etmek, başkalarına geçmek)
II. yogu→ [kim] , [kime]
Ör. Anıng üz-üzen bolay totuvı_[kim] , (tabiygıy reveşte) , ıpteşlerene_[kime] de *yogıp* ölgerde.
- A3 I. yoğu₂:Buyalıp, yağılıp kalu, sénü. (Kaplanmak, sinmek)
II. yogu→ [kim] , [kime]
Ör. Kul_[kim] yavulıgım kuve yaşel, kullarınga_[kime] yokmasın.
- A4 I. yoğu₃:küç. Nindi de bulsa téske kéré (kéřénéñ yözénde, biténde bulgan üzgeréřler turında) . (Yüzünün değişmesi)
II. yogu→ [kim] , [kime] , [ne]
Ör. Sufiya hanım_[kim] tamam yabıkkın, yözene_[kime] sargılıt tös_[ne] yokkan.
- A5 I. yoğu₂:küç. Kémge-nersege iyeleşü; üzleşü, yakınlaşu. (Isınmak, yakınlaşmak)
II. yogu→ [kim] , [kime]
Ör. [Povestta]_[kim] keşelerge_[kime] (bik) *yokmıyça* hem keşeler belen urtak tel taba almıyça [yörüçe incener şamin obrazı birele] .

- A6 I. yoğu₁:küç. gadette yük. form. Bik kıska, bik kéçkéne, cdayıl yeki bik az bulgan eybérlerge karata:élekmev, toyılmav (kulga, avızga, télge) . (Hissedilmek, algılanmak)
- II. yogu→ [kim]
- Ör. Keçe telge_[kim] de yokmadı.

YOKLAV

- A1 I. yoklav₁:Yokı xelénde bulu, yokıga kitü. (Uyumak, uyuklamak)
- II. yoklav→ [kim]
- Ör. (Kış urtaları) , yöze_[kim] kar yurganına törengen, yoklıy.
- A2 I. yoklav₁:küç. Gamsézlék, vayımsızlık kürsetü; akrın kıymıldav. (Gamsız davranmak)
- II. yoklav→ [kim]
- Ör. Ey, nerse yoklıysıngsin_[kim] anda?
- A3 I. yoklav₁:küç. Üsmev, alga kitmev, tuktap toru. (Hiçbir iş yapmadan durmak, gelişmemek)
- II. yoklav→ [kim]
- Ör. Uyan, millet_[kim] , yoklama inde.

YOLKU

- A1 I. yolku₂:Tamırlanıp üsép utırgan bérer ner-sené tartıp çıgaru yeki tamırı bélen özép alu; tartıp, özép-özép alu (cıyu yeki tazartu öçén) . (Koparmak, çekip çıkarmak)
- II. yolku→ [kim] , [ne]
- Ör. (O)_[kim] Borçak_[ne] yolu.
- A2 I. yolku₃:Kiskén xeraket bélen tartu, tartıp alu. (Sert hareketlerle çekmek)
- II. yolku→ [kim] , [kimi] , [kimden]
- Ör. (O)_[kim] Helil İsmegıylng kulınnan_[kimden] şelne_[kimi] yolkıp ala.
- A3 I. yolku₁:küç. söyl. Talav; iréksézlep alu. (Zor kullanmak)

II. yolku→ [kim]

Ör. (O)_[kim] Yolkırga dip bardı, *yolkınıp* kayttı.

A4 I. yolku₂:küç. söyl. Törlé savlar, talepler bélen bik yış mörecegat itép borçu, tıngılık birnev. (Huzursuzluk vermek)

II. yolku→ [kim] , [kimde]

Ör. (Onlar)_[kim] (Kaytıp kerege de ölgermedeng) , anda da, monda_[kimde] *yolkırga* kereştelér.

A5 I. yolku₂:küç. Yukka çıgaru, bétérü. (Yok etmek, bitirmek)

II. yolku→ [kim] , [kimi]

Ör. [Selime:]_[kim] Kolhoz tormışı_[kimi] yarlılık-herçelekne_[kimden] *yolkıp* taşladı.

YOLUV

A1 I. yoluv₃:Kotkaru, aralay; saklap kalu. (Kurtarmak, muhafaza etmek)

II. yoluv→ [kim] , [kimi] , [kimden]

Ör. Bu avırlıktan_[kimden] sine_[kimi] kemner_[kim] *yolar*, kemner kotkarır.

A2 I. yoluv₂:küç. Yeşérü, dérésén eytnev. (Gizlemek, doğrusunu söylememek)

II. yoluv→ [kim] , [kimi]

Ör. [Şerefi] prokurorning Sadyknı_[kimi] gayiple kürsetüçe eyberler_[kim] (köçle ikenlege turındagı süzen üze) *yolıp* kaldı, hatınga eytmede.

A3 I. yoluv₃:küç. Élektérép alu. (Tutmak)

II. yoluv→ [kim] , [kimi] , [kime]

Ör. Patşa kırık arşınılı ber bağana utırtıra, elep kuya ber yançık: << Mene_[kime] şunu_[kimi] kemneng ugi_[kim] *yolıp* kite, altın şunıkı.

YOMARLAV

A1 I. yomarlav₂:Evelep, uç écéne kısıp oyıştıru^ ukmaştıru, yomrı xelge kitérü. (Avucu içine sıkmaq, yuvarlamak)

II. yomarlav→ [kim] , [ne]

Ör. (O)_[kim] Kar_[ne] yomarlav atu.

A2

I. yomarlav₃:Toru, çornav. (Bağlamak)

II. yomarlav→ [kim] , [kimi] , [kime]

Ör. [Egetler]_[kim] çistararak kivemner, --- sabın, sölge ezledeler, şularning
barısın_[kimi] ber törgekke_[kime] yomarladılar.

A3

I. yomarlav₃:Béterlev, cıyırü. (Buruşturmak)

II. yomarlav→ [kim] , [kimi] , [kime]

Ör. Rehile_[kim] kegazne_[kimi] ahırına kader ukıy almadı, (katı itep) sul
kulina_[kime] yomarladı.

YOMU

A1

I. yomu₂:Yabu (küz, avız turında) . (Göz veya ağız yummak)

II. yomu→ [kim] , [kimi]

Ör. (O)_[kim] Küz açılmıy, köçlep açsang, kuyetle yokı anı_[kimi]
yomıp,üzene alıp kitep bara.

A2

I. yomu₃:Nersené de bulsa, uçka alıp, barmaklar astına kaldıru, kısı; uç
éçéne yomarlav. (Avucuna yummak)

II. yomu→ [kim] , [kimi] , [kime]

Ör. (Sen)_[kim] Birse dustıng kom, anı_[kimi] da urınga_[kime] yom.

A3

I. yomu₃:küç. Yeşerü, sizdérmev. (Gizlemek)

II. yomu→ [kim] , [kimi] , [kime]

Ör. (O)_[kim] Açunı_[kimi] eçke_[kime] yomu.

A4

I. yomu₂:küç. Yeşerén üzleştérü, birmiçe alıp kalu. (Gizlemek)

II. yomu→ [kim] , [kimi]

Ör. Keşe_[kim] hakın_[kimi] yomu.

A5

I. yomu₂:küç. gadi s. Tavıssız-tınsız gına yuk'itü, ütérü. (Yok etmek,

bitirmek)

II. yomu→ [kim] , [kimi]

Ör. [Gaynullin:]_[kim] Başlıkların_[kimi] *yomarga* kirek.

YOMŞARU

- A1 I. yomşaru₁: Yomşagrak xelge kilü. (Yumşak hale gelmek)
II. yomşaru→ [kim]
Ör. Yanggırlar başlansa, iske çokırlarga su tula, yarları cebi_[kim] ,
yomşara.
- A2 I. yomşaru₁: Yazılı, sığılmalırak, xereketçenrek xelge kilü. (Düzelmek,
buruşuğu düzelmek)
II. yomşaru→ [kim]
Ör. Söyäkler_[kim] yomşaru.
- A3 I. yomşaru₁: küç. Kırışlıgı, talepçenlége kimü; kündemlenü, yuvaşlanu.
(Kalbi yumşamak)
II. yomşaru→ [kim]
Ör. Abıstay_[kim] (artık) *yomşara* da tıvela almıyça elap cibere.
- A4 I. yomşaru₁: Cıdayıleyüv, kimü; basıla téşü. (Hafiflemek, azalmak)
II. yomşaru→ [kim]
Ör. Avırtu_[kim] yomşaru.
- A5 I. yomşaru₁: Kimü, akrınayu (nindi de bulsa éşnéñ barışı, gémpı) .
(Yavaşlatmak, sakinleşmek)
II. yomşaru→ [kim]
Ör. Doşmannıng höcüme_[kim] (niçekter kinet kene) *yomşarıp* kaldı.
- A6 I. yomşaru₁: Nersenéñ de bulsa kécé, éşçenlék derecesé, kiyé-rénkélégé
kimü. (Hafiflemek)
II. yomşaru→ [kim]
Ör. Tertip_[kim] yomşaru.

YOMILU

- A1 I. yomilu: Yabilu, bér-bérséne tiyép, orınıp toru (irénner hem küz kabakları turında) . (Yumulmak, kapanmak)
II. yomilu→ [kim]
Ör. Bikbulatning irennere_[kim] (açıla da) *yomıla*, emma süzlere işetelmi.
- A2 I. yomilu: Béteşü, yabilu, tézelü (yara turında) . (Yapışmak, iyileşmek)
II. yomilu→ [kim]
Ör. Taşbayning yaraları_[kim] *yomılıp* kile, şulay da, katı hereket, selkenü arkasında yangadan açılıp, kan aguvı mömkin.
- A3 I. yomilu: Bégerlenü, yomarlanu (gevdege karata) . (Bükülü durmak)
II. yomilu→ [kim]
Ör. Et_[kim] *yomılıp* sengde cirge, çıgarmıy tının.
- A4 I. yomilu: küç. söyl. Kaçu, yeşérénü, posu. (Saklanmak)
II. yomilu→ [kim]
Ör. Apay_[kim] (yugarı öyneng keçkene yağına kerep) yomıldı.
- A5 I. yomilu: küç. Tire-yünnen çitleşü, aralaşmıyça yeşev. (Karışmak, birleşmek)
II. yomilu→ [kim]
Ör. Hafaza_[kim] niçekter üzen seyrek tota başladı, niçekter *yomıla*, sagaya töşken kebek buldı.
- A6 I. yomilu: küç. Üzénner-üzé xel itélü, onıtlı, bétü. (Unutulmak, bitmek)
II. yomilu→ [kim]
Ör. (O)_[kim] *Yomıldı* labasa, basıldı!

YONÇU

- A1 I. yonçu: Aru, talçıgu, xelsézlenü. (Yorgun düşmek, halsizleşmek)
II. yonçu→ [kim]

Ör. Gasker_[kim] yonçıdı, saflar siregeyde, koral, sugış kirekyarakları citeşmede.

- A2 I. yonçu₂: Cefalanu, intégü (zur moxtaqlık, fizik kimsé-tüler h. b. arkasında) . (Aciz kalmak, ıstırap çekmek)
II. yonçu → [kim] , [kimde]
Ör. Avırular ikese de tön yoklagannar, külege kebek kene kalgannar, bigrek te eçe_[kim] (avırtı torganı) yonçıgan.

YOTU

- A1 I. yotu₂: Tél hem yotkılık muskullarınıñ xereketé bélen azık, éçémlék h. b.ş turında üñeç aşa ütkerü. (Yutmak, içine almak)

II. yotu → [kim] , [ne]

Ör. (O)_[kim] Daru_[ne] yotu.

- A2 I. yotu₃: Üzéne alu, séñdérü. (Sindirmek)
II. yotu → [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. [Himik preparat] arkasında yafraklar_[kim] koyaş nurların_[kimi] üzlerene_[kime] yotu seletleren yugaltkannar.

- A3 I. yotu₂: Üz éçéne suvıru, batıru. (İçine almak, batmak)
II. yotu → [kim] , [kimi]
Ör. [Tank] hezer, bötenley kekreep, cirge sengep bara: tizden sazlık_[kim] anı_[kimi] (bötenley) yotaçak.

- A4 I. yotu₂: Séylegende süzlerné, avazlarını açık eytmev, eytép citkérmev. (Konuşurken sesleri yutmak)
II. yotu → [kim] , [kimi]
Ör. [Çiberkeeva]_[kim] süzleren_[kimi] yota-yota aşıgıp söyli başladı.

- A5 I. yotu₁: küç. Nersené de bulsa totıp bétérü, sarıf itü, yukka çıgaru. (Bitirip savurmak, yok etmek)
II. yotu → [kim]

Ör. (O)_[kim] Mene şul aning barlık tapkanın_[kimi] *yotıp* betere.

A6 I. yotu₂:küç. Nersené de bulsa (vakıt, çıgım, kéc h. b. ş.) üzene küp talep itü. (Zaman veya para almak)

II. yotu → [kim] , [kimi]

Ör. (O)_[kim] [Nikolayning] böten vakıtın_[kimi] *yotıp* tordi.

A7 I. yotu₁:küç. Tışka çıgarmav, yeşerü, éçte saklav. (Dışarı çıkarmamak, içte saklamak)

II. yotu → [kim]

Ör. (O)_[kim] Açu_[ne] yotu.

YÖGÉNÜ

A1 I. yögünü₂:Gevdené béraz iyüv (alga taba) . (Eğilmek)

II. yögünü → [kim] , [kime]

Ör. Börket kanatı kebek ceylgen kara burkalar, oçıp barganday alga_[kime] *yögenen* gevdeler_[kim] ---dehşetle taşkın bulıp ütteler.

A2 I. yögünü₁:dial. Cinélçe géne téz çügép selam birü, isenleşu. (Diz çöküp selamlamak)

II. yögünü → [kim]

Ör. (Atang saravena kereseng) , *yögenep* al, kızım_[kim] .

A3 I. yögünü₁:dial. Xelsézlenü, öşenü. (Halsiz düşmek)

II. yögünü → [kim]

Ör. Kart_[kim] *yögenen*, tuktavsız gıcliy ide.

YÖGÉRÜ

A1 I. yögerü₂:Ayaklarını tiz-tiz alıştıırıp, kiskén eteréşlé adımnar bélen bik kızı xereket itü. (Koşmak, çok çabuk gitmek)

II. yögerü → [kim] , [kime]

Ör. Banditlar kavuşap kalgan arada Cevdet_[kim] , (enesen küterep) , elga buvena_[kime] yögerde.

- A2 I. yögürü₂:Zur tizlék bélen baru (poyızd, maşına h. b. ş. xereketé turında).
(Süratli gitmek)
II. yögürü→ [kim] , [kime]
Ör. Yul buylap keçkene gene ber poezd_[kim] alga_[kime] yögere ide.
- A3 I. yögürü₁:küç. Citéz xereket itü (kullar turında) . (Kolların hızlı hareket etmesi)
II. yögürü→ [kim]
Ör. Kulı_[kim] yögere efek satin buylap, tiren sağış uyçan yözende.
- A4 I. yögürü₁:küç. Tiz ütü (vakıt turında) . (Vaktin hızlı geçmesi)
II. yögürü→ [kim]
Ör. Vakıtning_[kim] (niçek tiz) yögergene sizelde .
- A5 I. yögürü₁:küç. Agu, taşıp ağıp kitü (sıyıklıklarga karata) . (Suların taşıp akmastı)
II. yögürü→ [kim]
Ör. Boz hem kar erede, Sular_[kim] yögerde.

YÖDEV I

- A1 I. yödev₁:İntégü, cefalanu. (Yorulmak, halsizleşmek)
II. yödev→ [kim]
Ör. Minem halkım_[kim] (sez) yödegende, le itte Bövek Oktyabr.
- A2 I. yödev₂:Bérer nersené xel ite, başkara almıyça aptırav, kıyın xelde kalu.
(Eli ayağına dolaşmak)
II. yödev→ [kim] , [kimi]
Ör. (Onlar)_[kim] Ber atna çaması vakıt moning sebebene_[kimi] (töşene almıy) yödiler.
- A3 I. yödev₁:Gazaplanu, bik nık borçılı. (Azap çekmek, rahatsız olmak)
II. yödev→ [kim]

Ör. (O)_[kim] (Merhebe üzeneng tugan ilen sagınp) yödede.

YÖZÜ

A1 I. yözü₁: Su östénde yeki su astı tirenlégende: maxsus caylangan organnar yareménde xeraket itü (balıklar hem suda yeşevçé xayvannar turında.) .
(Yüzmek)

II. yözü → [kim]

Ör. Agıydelne inglep-buylap yözerseng, ürdekkeem_[kim] .

A2 I. yözü₂: Maxsus yözgéc korımalarda (sudioda, köyme de h. b.) su östénen kaya da bulsa baru, küñél açış yörü. (Yüzmek)

II. yözü → [kim] , [kimde]

Ör. Bez_[kim] köymede_[kimde] yözdek.

A3 I. yözü₂: Sıyıklık eçénde bulıp, böténley batmıyça, öske kalkıp toru. (Sıvı şeyler içinde batmamak)

II. yözü → [kim] , [kimde]

Ör. Tugzak egetler_[kim] kan eçende_[kimde] yözeler.

A4 I. yözü₂: küç. Havada salmak kına xeraket itü. (Havada süzölmek)

II. yözü → [kim] , [kimde]

Ör. Avıl östende_[kimde] salam tötene_[kim] yöze.

A5 I. yözü₁: küç. Nindi de bulsa ölkede kiñ meglumatlılık, tiran béléme, zur ostalık kürsetü. (Bir alanda derin bilgi göstermek)

II. yözü → [kim]

Ör. (Sengat hem edebiyat meselelerene kerep kitse) yöze inde ul_[kim] .

YÖKLEV I

A1 I. yöklev₃: sir. Töyev (atka, maşınaga h. b.) (Yüklemek)

II. yöklev → [kim] , [kime] , [ne]

Ör. Kem_[kim] üz yortın_[ne] üz ötsene_[kime] yöklep yöрте?

YÖKLEV II

- A1 I. yöklev₃:Nindi de bulsa eş, yomış h. b. ş. üterge kuşu.
II. yöklev→ [kim] , [kime] , [ne]
Ör. (Onlar)_[kim] (Şuşı sugışlarının bersende) Nurullinga_[kime] bik zur
burıç_[ne] yökledeleler.
- A2 I. yöklev₂:Nindi de bulsa yomış, eş başkarını öske, cavaplılıkka alu. (
II. yöklev→ [kim] , [ne]
Ör. (Ben)_[kim] Yomış_[ne] yöklep yulga çıgıp kitem, yaz könende, yullar
özekte.
- A3 I. yöklev₂:küç. Kabul itü, urtaklaşu. (Kabul etmek, ortak olmak)
II. yöklev→ [kim] , [kime]
Ör. (Ben)_[kim] Yakın gına de yuk kardeşeng söylegen süzlerengne_[kime]
yöklerge.

YÖRİTÜ

- A1 I. yörütü₁:Yardem itép, citeklep, ozatıp yaki xeraketéne yüneléş birép
kém bélen bulsa da yörü. (Yürütmek, birinin hareketini idare
etmek)
II. yörütü→ [kim]
Ör. (O)_[kim] Saf havada yörtü.
- A2 I. yörtü₂:Kaya da bulsa alıp baru, alıp kaytu (ceyev, yeki atta, maşınada
p. b.) . (Makine, at veya benzeri bir şeyi götürmek)
II. yörtü→ [kim] , [ne]
Ör. [Kebir]_[kim] sugış ellarında şofer bulgan hem nindider ber armiyaneng
komanduysçıven_[ne] yörtken.
- A3 I. yörtü₂:Nersenéñ de bulsa (poyızd, samolét, paroxod, maşına, atnıñ h. b.
) xeraketéne idare itü. (Hareketini idare ettirmek)
II. yörtü→ [kim] , [kimi]

Ör. Avır yök_[kim] maşinaları_[kimi] yörtü.

- A4 I. yörtü₂:Tartıp alıp baru, taşu. (Taşımak)
II. yörtü→ [kim] , [ne]
Ör. (O)_[kim] Yök_[ne] yörtü.
- A5 I. yörtü₂:Xeraketke kitérü, eşletü (méxanizmna, énérgiye çıgaiakları, turında) . (Hareket ettirmek)
II. yörtü→ [kim] , [kimi]
Ör. Parovazları_[kimi] yörte_[kim] Donbassning kümerlere_[kim] .
- A6 I. yörtü₃:Nersené de bulsa bérer eybérnéñ öslégénen xeraket ittéri.
(Eşyalarını yanına almak)
II. yörtü→ [kim] , [kimi] , [kime]
Ör. (O)_[kim] Kirekle kitaplarnı_[kimi] portfelde_[kime] yörtü.

YÖRÜ

- A1 I. yörü₁:Atlap, ayaklarını hereket ittirep ber urınnan ikençe uringa küçü
(keşe hem hayvannar turında) . (Yürümek, hareket etmek)
II. yörü→ [kim]
Ör. Aksak_[kim] (küp) yörer, sukır küp kürer.
- A2 I. yörü₁:Bilgele ber marşrut buvença bilgele ber vakıtta hereket itü
(poezd, maşına, parohod, samolet h. b. yöreşe turında) .
(Hareket etmeye başlamak)
II. yörü→ [kim]
Ör. Tramvaylar_[kim] yöri başladı.
- A3 I. yörü₂:Nindi de bulsa transport törene utırıp hereket itü(kaya da bulsa baru, yal itü, küngel açu h. b. ş maksatlar belen) . (Araçları hareket ettirmek)
II. yörü→ [kim] , [kime]

Ör. Bu avtomobilge_[kime] kübesençe raybaşkarma predsedatele
Galiullin_[kim] utırıp yörü.

- A4 I. yörü₃:Berer maksat belen kaya da bulsa baru(törle yüneleşte daimi kabatlanıp torgan hareket turında) . (Bir maksatla bir yere gitmek)
II. yörü→ [kim] , [kime] , [kimde]
Ör. Keşeler_[kim] şul urmannarda_[kimde] gomer sörgenner, avga_[kime] yörgenner.

YÉGU

- A1 I. yégu₂:Köç bélen (sugıp, berép, étép, tartıp h. b.) avdaruv, avarga mecbur itüv. (Yıkmaq, yere doğru eǵmek)
II. yégu → [kim] , [kimi]
Ör. Gabdulla_[kim] bir yulı_[kimi] (dürt aşıkni berip) yıktı.
- A2 I. yégu₂:sport. Ciñüv, arkası bélen ge saluv (köreşkende) . (Yenmek, galip gelmek, düşürmek)
II. yégu→ [kim] , [kimde]
Ör. (O)_[kim] Meydanda_[kimde] yıkkán batırdan yavda yıkkán batır olı.
- A3 I. yégu₂:küç. Karşı tora almasılık itüv, ciñüv. (Yenmek)
II. yégu→ [kim] , [kimi]
Ör. Bu söyleşü_[kim] Rifatnı_[kimi] (temam) yıktı.
- A4 I. yégu₃:küç. Söyl. Katı tenkıytlev, yukka çıgaru. (Ortadan kaldırmak)
II. yégu→ [kim] , [kimi] , [kimde]
Ör. [Gromov :] Şuşı kişiler_[kim] gorkomda_[kimde] otçitmnı_[kimi] yıktılar, şuşı kişiler monda grafıkni özdiler.

YIGILUV

- A1 I. yıgılı₂ :Tigzlikni yugaltıp (cirge) avu, yugarıdan tübenge metelip kilip töşü. (Yıkılmak, yere düşmek)

II. yığılu→ [kim] , [kime]

Ör. Meydanga kilip kirdik digende gine, küzlerim tonıp kitip, elle nersege sörtinip, min_[kim] (şap itip) cirge_[kime] yığıldım.

A2

I. yığılu₃:Küç. Katı avırıp kitü, katı avırıp yatu. (Hasta düşmek)

II. yığılu→ [kim] , [kime] , [kimde]

Ör. Eti miskin, min_[kim] (medresege kirgen közni avırıp başlap) , dikabr
çislolarında_[kimde] tüşekke_[kime] yığıldım.

A3

I. yığılu₂:Helak bulu, ülü. (Ölmek)

II. yığılu→ [kim] , [kimde]

Ör. Sin koral tot hem al etken için, - Min_[kim] sugışta_[kimde] (ezer)
yığılsam.

A4

I. yığılu₂:Küç. söyl. Zur itiniç bilen mörecegat itü, yalını, yalvaru.
(Yalvarmak)

II. yığılu→ [kim] , [kime]

Ör. – Yomış töşken Sayın Ana_[kim] [Malikka]_[kime] (barıp) yığılırğa turı
kile.

A5

I. yığılu₁:küç. Avır, unaysız helge kalu ; unışsızlıkka oçrav. (Başarısız
olmak)

II. yığılu→ [kim]

Ör. [Galiyabanu roline] bilip totın, kızıy !(Biz)_[kim] Yığılsak,sinin
arkanda gına yığılırbız.

A6

I. yığılu₁:pev. meg. küç. Yığılıp. Bik katı, bik nık. (Çok sağlam, güçlü
olmak)

II. yığılu→ [kim]

Ör. [Hezretnin biyuyinnen] bötin yort halkı_[kim] yığılıp köldiler.

YILAV

A1

I. yılav₁:Yeş agızuv, küzlerné yeşlendérüv (avırtudan, kaygıdan,

kötélmegen facigalé xelden h. b.) . (Ağlamak)

II. yılav→ [kim]

Ör. (Sen) [kim] (Çınlap) *yılasan*, sukır küzden de yeş çıga.

A2 I. yılav₂:küç. Suzıncı éçpoşırğıç yeki moñlı tavışlar çıgaruv (cansız eybérler turında) . (Hüzünlü sesler çıkarmak)

II. yılav→ [kim] , [kimde]

Ör. Öy türinde[kimde] cil[kim] yılıy.

A3 I. yılav₁:Kéşé kıçkırıp yılaganga oxşaşlı tavış çıgaruv. (Ses çıkarmak)

II. yılav→ [kim]

Ör. Kaydadır tartar kıçkırır, yabalak[kim] yılıy.

A4 I. yılav₁:küç. söyl. Zarlanuv. (Yakınmak)

II. yılav→ [kim]

Ör. Pridsidatilni[kim] upravada turı kitirüvi bik çitin, (e turı kitirsen, vakıt yuk dip) , *yılıy* başlıy.

YIRTU

A1 I. yırtu₂:Kiseklerge buluv, ayırú; böténen bér kisek ayırúv, ézü (kegaz, tukıma h. b. ş. eybérler turında) . (Yırtmak)

II. yırtu→ [kim] , [kimi]

Ör. (O) [kim] Kegazni[kimi] (urtalay) yırtu.

A2 I. yırtu₂:rev. meg. küç. yırtıp. Yarş, ayırıp. (İkiye ayırmak)

II. yırtu→ [kim] , [kimi]

Ör. (O) [kim] Vakıt-vakıt, töngi karangılık çarşavın[kimi] *yırtıp*, ak rakıtar kükke küterildi.

A3 I. yırtu₃:söyl. Sérüv. (Sürmek)

II. yırtu→ [kim,] [kimi] , [kimle]

Ör. Kara Hesén, Mortaza hem Cabbar[kim] ügizler bilen[kimle] ikinçi bülükni[kimi] yırtalar.

A4 I. yırtu₂:Nindi de bulsa ütken, oçlı eybér bélen yırtıp, tırnap éz kaldıruv.
(İz bırakmak)
II. yırtu→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Yara zur tügil, pulya söyekke timegen, itni_[kimi] (gine) *yırtıp*
uzgan idi.

A5 I. yırtu₂:küç. İslémay, tétén, agulavçı gaz, xlor h. b. ş. nerseler isénéñ
sizüv organnarına, küzge köçlé teesir itüvé turında. (Genize
keskin bir koku kaçmak)
II. yırtu→ [kim] , [kime]
Ör. Anın borınına_[kime] odikolon isi_[kim] *yırtıp* kirdi.

YIRUV

A1 I. yıruv₂:Suv taşkını bélen yuldağı nerselerné yuvıp, cimérép ütöv. (Su
taşkını, sel için önündeki her şeyi sürükleyip götürmek)
II. yıruv→ [kim] , [kimi]
Ör. İ yavdı, i yavdı [yangır]_[kim] , küpirlerini agızdı, buvalarını_[kimi] yırdı.

A2 I. yıruv₂:Sulıknı totıp tora torgan nıgıtmanı ciméröv, suga yul açuv. (Su,
kar ve çamur gibi ilerlemeye engel olan şeyleri aşıp geçmek)
II. yıruv→ [kim] , [kimi]
Ör. – Alla saklasın, ul [Mirkey]_[kim] (avılga ut salıp) , tigirmenni_[kimi]
yırır.

A3 I. yıruv₃:Cirné ozınlıkka kazıp nerse de bulsa eşlev, ütkeröv. (Yeri
uzunca kazmak)
II. yıruv→ [kim] , [kimi] , [kimden]
Ör. –[Bakçaga]_[kime] külden_[kimden] su_[kim] *yırtıp* kirtem.

A4 I. yıruv₂:Kar, pıçrak, suv éçénen baru; şundiı karlı yeki pıçrdan
kıynlık bélen ütöv turında. (Kar vb. içinden yol açmak)
II. yıruv→ [kim] , [ne]

Ör. Kartlar_[kim], (uram buyinça) yomşak kar_[ne] *yırıp*, deşmi-tınmıy gına öylerine kaytalar.

- A5 I. yıruv₂:İké yakka éterüv, ayıruv. (İkiye ayırmak)
II. yıruv→ [kim] , [ne]
Ör. Şatır-şotır kuvaklar_[ne] *yırıp*, urman eçinnen bikmulla kart_[kim] kilip çıktı.

YIŞAYTU

- A1 I. yışaytu₂:Tizletü, hareket timpın arttırı. (Sıklaştırmak, çabuklaştırmak)
II. yışaytu→ [kim] , [kimi]
Ör. (O)_[kim] Adımnarnı_[kimi] yışaytu.
- A2 I. yışaytu₂:Nindi de bulsa eşni işrak kabatlav. (Sık sık yapmak)
II. yışaytu→ [kim] , [kimi]
Ör. [Hegiym]_[kim], bargan sayin, vahitlarga kilüvin_[kimi] yışayttı.

ZAKONLAŞU

- A1 I. zakonlaşu₁:Gadet bulıp kitü, nıklı urnaşu. (Kanunlaşmak)
II. zakonlaşu→ [kim]
Ör. Anya anı ginnadiy dip yörte, hem bu isim niçiktir üzinnen-üzi_[kim] *zakonlaşıp* kala.

ZARARLANU

- A1 I. zararlanu₁:Zarar kürü, zarar kilü, üzinin bötinligin, sıyfatin, savlıgın yaki derecesin yugaltu. (Zarar görmek)
II. zararlanu→ [kim]
Ör. [Selehinin] miy_[kim] *zararlangan* bulırsa kirek, diler.

ZARLANU

- A1 I. zarlanu₂:Rizasızlık bildirip söylev, zarın söylev. (Razı olmamak)
II. zarlanu→ [kim] , [kimden]

Ör. Kilinçek_[kim] üz yazmışınnan_[kimden] *zarlandı*:<< İtkenim kollık, kürgenim hurlık!>>

ZIÑKUV

- A1 I. ziñkuv₁:dial. Baş tünüv, miñgêrevlenüv. (Sersemlemek)
II. ziñkuv→ [kim]
Ör. Gölder_[kim], (ikimi-öçmi segat yatıp aldı da, oturu) *zinkip* kine torıp, birinçi yartıda derisine kitti.

ZURAYU

- A1 I. zurayu₁:Zur bül, zur helge kilü, üsü. (Büyümek)
II. zurayu→ [kim]
Ör. Agıydil_[kim], (bargan yulında oçragan kiçkine-kiçkine ilgalarını üzine iyertip) , zuray bara.
- A2 I. zurayu₁:Katlavlılanu, citdi tös alu, zurga kitü. (Eş, hel, mesbele h. b) .
(Karmaşılaşmak)
II. zurayu→ [kim]
Ör. Eş_[kim] bu pyomkalar batu bilen gine kalsa, belki (ul kader) *zuraymagan* bulıp idi.
- A3 I. zurayu₁:Zurlanu. (Büyükleme)
II. zurayu→ [kim]
Ör. (Nik) *zuraygannaralar*_[kim]?

ZIRLAV

- A1 I. zırlav₁:Zırıldav, zır-zır itken tavış çıgaruv. (Zır-zır ses çıkarmak)
II. zırlav→ [kim]
Ör. Stnoklar_[kim] şavlap, *zırlap*, görlep, bu igitnin süzin küstiler.

ZIÑLAV

- A1 I. zıñlav₁:Zıñ-zıñ itken tavış çıgaruv. (Zın-zın ses çıkarmak)
II. zıñlav→ [kim]

Ör. Annarı vokzal kolokolının ikini bergen tavışı_[kim] *zınlap* yangıradı.

ZENGERLENÜ

- A1 I. zengerlenü₁:Zenger, kük töske kirü; kügerü. (Göğermek)
II. zengerlenü→ [kim]
Ör. Gazinur ... üzekleri_[kim] *zengerlene* başlagan uzagaçlar turında söylep kitti.

ZEHERLENÜ

- A1 I. zeherlenü₂:Agulanu. (Zehirlenmek)
II. zeherlenü→ [kim] , [kimle]
Ör. (O)_[kim] Kara indi bu bakçaga, eytirsin le çuma bilen_[kimle] zeherlengen.
- A2 I. zeherlenü₁:Küç. Bik nık açulanu, künildegi usallık, yavızlıktan ni eşlerge bilmev. (Kötüleşmek)
II. zeherlenü→ [kim]
Ör. Lekin doşman_[kim] küpmi çualmasın, *zeherlenip* ayak astında, yaşı batan.
- A3 I. zeherlenü₁:Küç. Usallanu, usal, yavız kişiğe eylenü.(Acımasızlaşmak)
II. zeherlenü→ [kim]
Ör. Künilim yomşak idi minim. (Ben)_[kim] (Hezir) zeherlendim.
- A4 I. zeherlenü₁:Küç. Köçeyü, artu. (Güçlenmek)
II. zeherlenü→ [kim]
Ör. Biznin açu_[kim] (mona karşı tagın da) zeherlendi.
- A5 I. zeherlenü₁:Küç. Köçeyü, tagı da köçlirekke, zeherrekke eylenü(cil, buran turında). (Şiddetlenmek)
II. zeherlenü→ [kim]
Ör. (Kayber könnerni) cil_[kim] *zeherlenip*, ükirip küz açkısız buran kuzgattı.

IV. BÖLÜM İSTEME GÖRE TATAR TÜRKÇESİ FİİL SINIFLARI

4. 1. Mantıksal İstem Yapısı Bakımından Tatar Türkçesi Fiil Sınıfları

Tatar Türkçesinde fiiller mantıksal açıdan farklı istem sayılarına sahiptir. Ancak bir fiilin sabit tek bir mantıksal ya da sayısal istemi yoktur. Fiilin istem sayısı ifade ettiği sürecin tipine, dolayısıyla fiilin anlamına göre değişiklik gösterebilir. Tatar Türkçesinde fiiller, ifade ettiği temel süreç tiplerine göre bir istemli fiiller, iki istemli fiiller, üç istemli ve dört istemli fiiller olarak sınıflandırılabilir. Tatar Türkçesi fiillerinin ve anlam değışkelerinin mantıksal istem sınıfları şöyledir:

1. Bir İstemli Fiiller

Abınuv; A2	Aykaluv; A1, A2
Açulanuv; A1	Aynıtuv; A1
Açuv III; A1, A3	Azuv; A1, A2, A3
Açuv IV; A1	Bagınuv; A3
Adarınuv; A1, A2	Bagu II; A1
Adaşu; A2	Bagu; A3
Agaruv; A1, A4, A5, A6	Bakıruv; A1, A2
Agıluv; A1	Balku ; A2
Agızuv; A1, A3	Baqıldaw; A1
Agulanuv; A1, A2, A3	Baruv; A9
Aguv; A5, A6	Basuv; A1, A4, A5
Akılsızlanuv; A1, A2	Başkaruv II; A1
Aklanuv; A1	Batuv; A2, A5, A7, A8
AklanuvII ; A1	Bayu II; A1, A2
Aklav II; A5	Bazıklanuv; A1
Aksav; A1, A3	Bazınuv; A1
Aktaruv; A4	Bazu; A1
Aldanuv; A3	Beylenüv; A5, A6
Aldav; A2	Bırlav; A1
Aldıruv; A3	Bızlav; A1
Almaştıruv; A6	Birigü; A2
Aluv; A11	Birişü; A2, A3
Anlav; A1, A3	Birleşü; A1, A2
Aptırav; A3	Birüv; A16
Artuv; A1, A3	Bitişü; A1, A2
Aruv; A1	Bitüv II; A1
Atlav; A1, A2, A4	Bitüv; A1, A2, A3, A4, A6, A7
Avırlaşuv; A1	Bolganuv; A1, A2, A3, A4, A5,
Avırsınuv; A2	Bolgatı; A1
Avırtuv; A1, A2	Borgalanuv; A1, A2, A3, A4, A5, A6
Avıştıruv; A2	Borınlav; A1, A2
Avnav; A2	Bozu; A5
Ayaklanuv; A1, A4	Buhıldav; A1
Ayazuv; A1, A2	Bulanuv; A1, A2
	Buluv; A3, A7, A10

Burav II; A1
Bursu; A3
Buşanuv; A2, A3
Buşav; A1, A5
Calpayu; A1, A2
Canlandırır; A2, A3, A4, A6
Cebü; A1, A2, A3
Cılnu; A2
Cırlav; A1, A2, A3, A4
Cıyılı; A1, A3, A4,
Cıyını; A1
Cıberü; A3, A10, A11
Cıbetü; A2
Cıgilü; A1, A2
Cıksinü; A1
Cıldirtü; A1
Cilgerü; A1
Cilkinü; A1, A2, A3, A4, A5
Cilletü; A3
Cillev; A1, A2
Cilpinü; A2, A6
Cilsinü; A2, A3
Ciltirev; A1, A2
Cimildev; A1, A2, A3
Cinileyü; A1, A2, A3, A4
Cinilü; A1, A2
Cintiklev; A2
Cipşü; A1, A2
Cirenü; A1
Cirleşü; A3
Cirsü; A2
Citdilenü; A1, A2
Citişü; A1, A3, A4
Citkirü; A4
Citkirü; A7
Citü; A2, A3, A8
Çabuv II; A1, A2, A3, A4, A5
Çakıruv; A3
Çaluv II ; A2
Çarlav ; A1
Çıdav; A1
Çıdav; A4
Çıgüv ; A1
Çırav; A1
Çitlev ; A4
Çolgav ; A5
Çöyüv ; A4
Çuku; A2
Çuvaluv ; A1, A3, A4, A5

Çüplev; A1
Davlav ; A1, A2, A3
Dıngırdav ; A1
Dırıldav ; A1
Dirildev ; A1, A2
Dongırdav ; A1
Dörislev ; A2
Dulkinlanu ; A1
Duvıldav ; A1
Duvlav ; A2
Ernü; A1, A2
Eylenü; A3, A6
Fehimlev; A1
Gaygılđaşu ; A1, A2
Gepleşü; A1
Görleşü; A1, A2, A3
Görlev; A1, A2, A3, A4
Gülev; A1, A2
Havalav; A1
Havlav; A1
Içkınuv; A2
Içkınuv; A4
Imlev ; A2
Imrev; A1
Imü; A2
İñlev ; A4
Isérü ; A1
Isıldav; A1
Işanuv; A2, A4
Işétü; A2
Izgışu; A1
İñü; A2
İsnev; A1, A4
İşü; A2
İşü; A2
İzüv; A6
Kabalanu; A1
Kabarü; A2
Kabınu; A1, A2, A3
Kaçuv; A1, A4
Kadalu ; A2
Kagu; A6
Kakşav; A1, A2, A3
Kalku; A3, A4
Kalu; A2, A3, A6
Karalav; A2, A3, A4
Karav; A2
Kartayuv; A1, A2, A3, A4
Katnav; A1

Katuv; A1, A2, A5, A6
Kaynav ; A1, A2
Kéréşüv III; A1
Kiléşüv II; A2
Kiléşüv; A1, A2
Kilü; A9
Kimü ; A1, A3
Kitüv; A2, A7
Koruv III; A3
Koruv; A1, A2, A3, A4
Laçkıldav; A1
Laptırdav ; A1
Laştırdav; A1
Lengeldev; A1
Lıgırdav ; A2
Mataşu ; A3
Matrav ; A1
Mayımlav; A1
Maylav; A2, A3
Melcérev; A1, A2
Ménüv; A1
Moñayu ; A2, A3
Moñlav ; A1, A2
Nazlanu ; A1, A2, A3
Néçkelev; A1, A2
Néçkerü; A1, A2
Nıgu ; A1, A2
Nişlev ; A1, A2
Nitü ; A1
Otu; A3
Oyışuv; A1, A2, A4, A6, A7
Oyıtı II; A1
Oyıtı; A1
Ozınayu ; A1, A2
Örküv; A1, A2
Öröv II; A1, A3
Öröv; A1, A2
Ötöv; A1
Parçalanu; A1, A2
Parlanu; A2, A3
Parlaşu II; A1
Parlaşu; A1, A2
Pişirü; A3
Pişü II; A1
Pişü; A1, A2, A4, A5, A6
Poşınu; A1
Poşu; A1
Rehetlenü; A1, A2
Retlev; A3

Ruhlanu; A1
Sagayuv; A1
Saklav; A2
Satuv; A2
Savu; A1
Sazav; A1
Sébérü; A2
Séلكü; A2
Sıgu II; A2
Sıgu; A1
Sınu; A1, A2, A3, A4
Sızgıru; A1, A2, A3, A5
Sızlanu; A1, A2
Sızı II; A1, A2, A3
Sızı; A3, A10
Sikérü; A2
Sırpü; A1
Sizü; A3
Sosu; A2
Sörü III; A1
Sugu; A2
Susav; A1, A2
Suzu; A1
Sünü; A1, A2, A3, A4
Şabırdav; A1
Şaltrav; A1
Şapıru; A1
Şartlav; A1, A2, A3, A4
Şaşuv; A1, A2, A3, A4
Şavıldav; A1, A2
Şavlav; A1, A2, A3, A4
Şayaruv; A2
Şişinüv; A1
Şişüv; A1, A2, A3
Tayu; A1
Tınlanu; A2
Tınu ; A1, A2
Tibü ; A1, A2, A5
Tilirü; A1, A2
Tirelü ; A1, A5
Tirilü; A1, A2
Tirlev; A1
Tişev II; A1
Tiyelü; A1
Tiyü; A2
Tomalav; A3
Toru; A3
Toyılu; A2
Tönev ; A2

Törtü ; A3
Töse ; A1
Töşü ; A3, A4, A5
Tötev II ; A1
Tötev ; A1, A2
Tugayuv ; A1, A2
Tuktalu; A1, A2
Tuplanu ; A1
Tuyınu; A1
Tuyu; A1
Tuzgu; A1
Tuzu II; A1, A2
Tuzu; A1, A2
Tülev; A2
Tünü; A1
Ukmaşu; A2
Ulav; A1, A3
Uñu II ; A1
Uñu ; A1, A2
Urav; A4
Utru; A7
Uvalu ; A1, A2, A3
Uynav; A1
Übişü; A1
Üçigü; A1
Üçü; A1
Ülçev; A2
Ülü; A1, A2
Ürcü; A1
Ürmelev; A1, A4
Ürü II; A1
Üsü; A1, A2, A3
Ütirü; A2
Ütü III; A1
Üzgerü; A1
Vakçıl lanu; A1
Vaklav; A2
Vijlav; A1
Viju; A1
Yogu; A6
Yıgılı ; A5, A6
Yılav ; A1
Yılav ; A3, A4
Yoklav; A1, A2, A3
Yolku; A3
Yomılı; A1, A2, A3, A4, A5, A6
Yomşaru; A1, A2, A3, A4, A5, A6
Yonçu ; A1
Yotu; A5, A7

Yödev : A1, A3
Yögénü; A2, A3
Yögérü; A3, A4, A5
Yöritü; A1
Yörü ; A1, A2
Yözü ; A1, A5
Zakonlaşu; A1
Zararlanu; A1
Zeherlenü; A2, A3, A4, A5
Ziñlav; A1
Zırlav; A1
Ziñkuv; A1
Zurayuv; A1, A2, A3

2. İki İstemli Fiiller

Abalanuv; A1
Abalav; A1
Abaylav; A1, A2
Abınuv; A1
Açıklav; A1, A2
Açuv; A1, A2
Açuv; A3, A4
Adaşu; A1
Adaşu; A3
Agartuv; A1
Agaruv; A2, A3
Agıluv; A2
Agulav; A1, A2, A4
Aguv; A1, A3, A4
Aguv; A2
Aklav II; A1, A2, A3, A4
Aklav; A1
Akrınaytu; A1
Aksav; A2
Aksatuv; A1, A2, A3
Aktaruv; A1
Aktaruv; A2, A5, A6, A7, A8, A9
Aldanuv; A1
Aldanuv; A2
Aldav; A1
Aldav; A3, A4, A5
Aldıruv; A1
Aldıruv; A4
Alınuv; A1
Alınuv; A1
Alınuv; A2
Almaştıruv; A2, A3, A4
Aluv; A1, A3, A10, A13, A14, A15,
A18, A19; A21, A27

Aluv; A17, A26
Aluv; A20, A23, A24
Aluv; A5, A8, A9
Anıklav; A1
Ankıv; A1, A2, A3
Anlatuv; A1, A2
Anlav; A2, A4
Aptırav; A2, A4
Aralav; A1, A3
Arçuv; A2, A4
Arınuv; A2
Artuv; A2
Artuv; A4
Asıluv; A1, A2
Asrav; A1
Asuv; A2
Aşatuv; A1
Aşav; A1, A2, A3, A4, A5, A6
Aşıguv; A1
Aşıruv; A1
Aşıruv; A2
Aşuv; A1
Aşuv; A2
Atav; A2
Atlıguv; A1, A3
Atlıguv; A2
Atuv; A3, A5, A6
Atuv; A7
Avırsınuv; A1, A3
Avışuv; A1, A2, A3, A4
Avıştıruv; A2
Avızlıklav; A1, A2
Avlav; A1
Avlav; A2
Avnav; A1
Ayaklanuv; A2
Ayaklanuv; A3
Ayıruv; A10
Ayıruv; A11
Ayıruv; A14
Ayıruv; A5, A7, A8
Aykaluv; A3
Aykav; A1, A2, A3, A4
Azaplav; A1
Bablav; A1
Bagınuv; A1
Bagınuv; A2
Bağışlav; A2, A3
Baglanuv; A1, A4

Baglanuv; A2, A3
Baglanuv; A5
Baglav; A1, A3
Baglav; A5
Bagu; A1
Bagu; A2
Balkıtu ; A2
Balku ; A1
Baruv; A1, A2, A3, A7, A8
Baruv; A4
Baruv; A5
Basuv; A2, A3, A8
Basuv; A6, A7
Basuv; A9
Başaklav; A1
Başkaruv; A1
Başkaruv; A2
Başlav; A1
Başlav; A4
Batuv; A1
Batuv; A3, A4, A6
Bayıtı; A1, A2
Beylenüv; A1, A2
Beylenüv; A4
Beylev; A4
Bezlev; A1
Biklev; A1, A3
Biklev; A4
Bilev; A1
Bilgilev; A1, A2, A4
Bilgilev; A3
Bilü; A1, A3, A5, A6, A7
Bilü; A8
Biriğü; A1
Birişü; A1
Birüv; A2, A10, A15, A17, A18
Birüv; A3, A4, A6, A7, A8, A11, A12,
14
Birüv; A9
Bitirüv; A1, A2, A4, A5, A6, A7
Bitirüv; A3
Bitüv; A5
Biyitüv; A1, A3
Bizev ; A1
Bizü ; A1
Bocralav; A1, A2
Bolgatu; A1
Bolgatu; A3
Boruv; A1, A4

Botav; A1, A2
Bozu; A1, A4, A6, A8, A9, A10
Bozu; A2, A7
Bozu; A3
Bugazlav; A1
Bugazlav; A2
Buluşu; A1
Buluşu; A1, A2
Buluv; A2, A5
Buluv; A6
Buluv; A9
Bursu; A1
Bursu; A2
Buşanuv; A1
Buşatu; A1, A3
Buşav; A2
Buşav; A3
Buşav; A4, A6
Butav; A1, A2, A5, A6
Buvuv; A1, A4, A5, A6
Buyav; A1, A2, A4
Buyav; A3
Canlandırü; A5
Caylaşu; A1
Caylaşu; A2
Caylav; A1, A2
Ceyüv; A1, A4, A5
Ceyüv; A3
Cılınu; A2
Cılınu; A3
Cıyılı; A2
Cıyılı; A5
Cıyını; A6
Cıyırü; A1
Cıyırü; A1
Cıyuv; A1, A2, A3, A5
Cıyuv; A4
Cıyuv; A8, A9, A10, A11, A12, A13
Ciberü; A4
Ciberü; A5, A6, A8, A9, A12
Ciberü; A7
Cibetü; A3
Cigü; A1
Ciksinü; A2
Ciksinü; A3, A4
Ciksitü; A1
Cildirtü; A2
Cilgerü; A2
Cilimlev; A1
Cilkitü; A1, A2
Cilpinü; A1, A3, A4, A5
Cilsinü; A1
Cimirü; A1
Cimirü; A2, A3, A4, A5, A6
Cinilü; A3
Cintiklev; A1, A3, A4, A5, A6
Cinü; A1
Cinü; A2
Cinü; A3
Cirenü; A2
Cirleşü; A1, A2
Cirlev; A1
Cirsü; A1
Citeklev; A1
Citeklev; A2
Citişü; A2, A5, A6
Citkirü; A2, A3, A8, A11
Citkirü; A5
Citkirü; A9, A10
Citü; A12, A14
Citü; A1, A4, A6, A7, A9, A10, A13
Çabuv III; A1
Çabuv; A1, A3, A4
Çabuv; A2
Çağıstıruv ; A2
Çaguv II; A1
Çaguv III; A1
Çaguv; A1, A3
Çakıruv; A1, A2, A4
Çakıruv; A5
Çaluv II ; A1
Çaluv V ; A1
Çaluv ; A1
Çamalav ; A2
Çamalav ; A3
Çarlav ; A1, A2
Çarlav ; A2
Çarlav ; A3
Çaykav II ; A2
Çaykav ; A1
Çaykav ; A2
Çeçüv; A1
Çeçüv; A2
Çeçüv; A2, A4
Çençü; A2
Çençü; A3
Çıdav; A2
Çıdav; A3

Çıgaru ; A3
Çıgaruv ; A2
Çıgaruv ; A4
Çıguv; A1
Çıguv; A2
Çıguv; A3
Çıgüv II; A1
Çıgüv II; A2
Çıgüv III; A1, A2
Çikü; A1
Çişü; A1, A2
Çişü; A3
Çitlev ; A1
Çitlev ; A2
Çitlev ; A3
Çolgav ; A1, A2, A3, A4
Çöyüv ; A5
Çumu; A2
Çumu; A3, A5
Çumu; A4
Çuvaluv ; A2
Çükü; A1
Çükü; A2
Çüplev II; A1, A2
Çüplev II; A3
Deşü ; A1
Devalav ; A1, A3
Devalav ; A2
Dırıldav ; A1
Diyü ; A1, A2, A3, A4, A5, A8
Diyü ; A6
Diyü ; A7
Dörlev ; A1
Dulav ; A1
Duvıldav ; A2
Dünü ; A1
Dünü ; A2
Erçü; A1, A3
Evelev; A2, A5
Eydev; A1
Eylendêrû; A1, A2, A5
Eylendêrû; A3
Eylenü; A1
Eylenü; A2
Eylenü; A4
Eylenü; A5
Eytü; A1
Eytü; A2, A3
Ezêrlev; A1, A2, A3, A5

Faydalanuv; A1, A2
Fikirlev; A1
Güzellev; A1
Havalanu; A1
Heveslenüv; A1
İçkındıruv; A1, A2
İçkındıruv; A3
İçkındıruv; A4
İçkınıv; A1
İlev; A1
İlev; A1, A3
İlev; A2
İlev; A4
İmlav; A1, A2
İmlev ; A1
İmrev; A2
İmsınuv; A1, A2
İmü; A3
İñlev ; A1, A2, A3, A5
İrêşü ; A1, A3, A5
İrêşü ; A4
İrgiluv; A1, A2, A3, A4
İrgituv; A1
İsêrû ; A2
İsêrû ; A3, A4
İsıldav; A2
İşanuv; A1, A3
İşêtü; A3, A4
İşıkılav; A1
İşıkılav; A2
İşku; A1
İltü; A1, A3
İñü; A3
İñü; A4, A5
İñü; A6
İplev; A1,
İsnev; A3
İşü II; A1
İşü III; A1
İşü; A1
İtü; A1
İyerü; A1, A2, A3, A4
İzüv; A1, A2, A3, A4, A5
Kabalav; A1
Kabarını; A1
Kabarü; A1
Kabatlav; A1, A2, A3, A5
Kabatlav; A4
Kabızu; A1, A2

Kabu; A1
Kaçuv; A2, A3, A5
Kadalu ; A1
Kadalu ; A2
Kadalu ; A3
Kagu; A1, A2
Kagu; A7
Kaksu; A1
Kaldıru; A1
Kaldıru; A2, A4
Kalku; A1
Kalu; A1
Kalu; A4, A7
Kalu; A5, A8
Kamav; A1, A2
Kanu; A1
Kaplav II, A2
Kaplav II; A1
Kaplav; A1, A3, A4, A7
Kaplav; A6
Karalav; A1
Karalav; A1, A2
Karav; A1
Karav; A3, A4, A6, A7, A8
Karav; A5
Karışuv II; A1
Karışuv; A1
Katuv III; A2, A3
Katuv IV; A2
Katuv; A3, A4
Kayırü; A1, A2, A3
Kayırü; A4
Kayırü; A5
Kaynav ; A3
Kaytaru ; A1
Kaytaru ; A4, A6
Kaytu; A1, A2, A3
Kaytu; A5
Kazu; A1, A2, A3
Kazu; A4, A5
Kérésüv II; A1
Kérésüv III; A2
Kérésüv; A1, A2
Kérü ; A1, A2, A3, A4, A5, A6, A7
Kiçüv III; A1
Kiçüv; A1
Kiçüv; A2
Kilêşüv II; A1
Kilêşüv II; A3

Kilêşüv; A3, A4, A5
Kilêşüv; A6
Kilü; A1, A3, A5, A6
Kilü; A2
Kilü; A4, A7
Kimü ; A2
Kisüv; A1
Kisüv; A2
Kisüv; A5, A6, A7
Kitérü; A1
Kitüv II; A1
Kitüv; A1, A4, A5
Kitüv; A3
Kitüv; A6
Kiyêrü; A2, A3, A4
Koruv II; A1
Koruv II; A2
Koyuv ; A1, A3, A5
Koyuv ; A4
Lıgırdav ; A1
Maktav; A1
Mataşu ; A1
Mataşu ; A2
Mavıgu; A1
Mavıgu; A2
Mazasızlav; A1
Ménüv; A2, A3, A4
Moñayu ; A1
Moñayu ; A4
Mumlav; A1
Nazlav ; A1
Néçkerü; A3
Nigézlev; A1
Nitü ; A2
Onlav; A1
Oruv; A1
Oruv; A2
Oruv; A3, A4
Otu; A1, A2
Oyışuv; A3, A5
Ozatu; A3, A4, A7
Ozatu; A5
Ozatu; A6
Önemev; A1, A2
Öröv; A2
Ötöv; A2, A3
Özüv; A2, A4
Özüv; A3
Paklev; A1, A2

Parçalav II; A1
Parçalav; A1
Parlanu; A1
Parlav II; A1
Parlav III; A1
Parlav IV; A1
Parlav; A1, A2
Paylaşu; A1
Piçü; A1
Piçü; A2
Pinelev; A1
Pinelev; A2
Pişirü; A1, A4
Pişü; A3, A7
Posu; A1
Raslav; A1, A2
Retlev; A1, A2
Rızalanu; A1
Rızalaşu; A1
Sabuv II; A1
Sabuv III; A1, A3
Sagayuv; A2
Saklav; A1, A3, A4, A5, A6
Saluv II; A1, A2, A3
Saluv; A2
Saluv; A4
Saluv; A5, A6
Saruv; A2
Saruv; A3
Satuv; A3, A4
Satuv; A5
Savu; A2, A4
Savu; A3
Sébérü; A1
Sélkü; A1
Sélkü; A3
Séltev; A1
Séltev; A2, A4
Séñü; A1, A2, A3
Sıdırü; A1, A3, A4
Sıdırü; A2
Sıgu II; A1
Sıgu; A1, A2, A4
Sılav; A5, A6
Sınav; A2
Sıru; A2
Sıru II; A2, A3
Sıtu; A1, A2, A3, A4
Sıyu; A1, A2, A3, A4
Sızgıru; A4
Sızı; A1
Sızı; A2, A4, A7, A8
Sızı; A6
Sızı; A9
Sikérü; A1, A4, A5, A6
Sikérü; A3
Siplev; A1
Siplev; A2
Sirpü; A3
Sirpü; A4
Sizü; A1, A2
Sizü; A4
Sorav; A1
Sorav; A2, A4
Sorav; A3
Sosu; A1, A3
Sörü; A1
Sörü; A2
Söylev; A1
Söylev; A2
Sözü II; A1
Sözü; A1
Sugaru; A2, A3
Sugu; A1
Sugu; A3
Sugu; A5
Sulav II; A2
Sulav; A1
Sulav; A1
Susav II; A1, A2, A3, A5, A8, A9
Susav II; A4, A6
Susav; A3
Suyu; A1
Suyu; A2, A3, A4
Suzu; A2, A4, A6, A7
Suzu; A5
Sütü; A1, A2
Şaraytu; A1
Şayaruv; A1
Tabınu; A1
Tabu; A2, A3, A4, A6, A8
Tabu; A5
Tagu; A4
Taşlav; A2, A3
Tatıv; A1
Tınlanu; A2
Tınlav; A1
Tınlav; A2

Tınlav; A4
Tışlav; A1
Tıyuv; A1
Tibü ; A3
Tibü ; A4
Tigizlev; A1, A2, A3, A4
Tigizlev; A5
Tigü III ; A1
Tigü ; A1
Tikşirü; A1, A2, A3, A4
Tilü ; A1
Tinleşü; A1, A2, A3
Tirelü ; A2
Tirelü ; A3, A4, A6
Tirev ; A1
Tirilü; A3
Tirü ; A1
Tişev; A1
Tişü; A1, A2
Titü ; A1, A2
Tiyü; A1, A4
Tiyü; A3, A5
Tizü ; A1
Tizü ; A3
Tomalav; A1, A2
Toru; A1, A2
Totu; A2, A3, A4, A5, A7
Totu; A6, A8, A9
Toyılı; A1
Toyu; A2, A3
Tozlav; A1
Tönev ; A2
Törtü ; A2
Törtü ; A4, A5
Törü ; A1, A2
Töşirü ; A1, A4, A5
Töşü ; A2, A6
Töşü ; A7
Tudıru; A1, A2
Tudıru; A3
Tuğu; A1
Tuktav; A1, A2
Tuku II; A2
Tuku III; A1
Tuku; A1
Tulu; A1
Tulu; A2, A4, A5
Tulu; A3
Tuplanu; A2

Tuplav ; A1
Tuplav ; A2
Turav ; A1
Turav ; A2
Tuyınu; A2
Tuyu; A2
Tügü; A1
Tügü; A2
Tülev; A1
Tüzüv; A1, A2
Ukmaşu; A1
Ukmaşu; A3
Ukuv ; A1, A4
Ukuv ; A2, A3, A5
Ulav; A2
Uñu ; A3
Urav; A2, A5
Urav; A3
Utrıu; A1, A2, A6
Utrıu; A3, A4, A5
Utlav; A1
Uvuv; A1, A2
Uylav; A1, A4
Uylav; A2
Uylav; A3
Uynav; A2
Uynav; A3, A4
Uynav; A5
Uyuv; A1
Uyuv; A4
Uzuv; A1, A5
Uzuv; A2
Uzuv; A4
Übü; A1
Üçiglev; A1
Üçigü; A2
Ügitlev; A1
Ükinü; A1
Ülçev; A1
Ürçü; A2
Ürelü; A1, A2, A3
Ürmelev; A2, A3
Ürü; A1
Ürü; A2
Üsü; A4
Üsü; A5
Ütev; A1, A2, A3
Ütirü; A1, A3
Ütkerü; A3, A4

Ütkerü; A5

Ütü II; A1

Ütü; A1

Ütü; A2

Ütü; A4

Ütü; A5

Üzgelev; A1

Üzleşü; A1

Vaklav; A1

Vaksını; A1, A2

Vatu; A1

Vatu; A2, A3, A4

Yégu ; A1, A3

Yégu ; A2

Yıgılı ; A1, A4

Yıgılı ; A3

Yılav ; A2

Yırtu; A1, A2, A4

Yırtu; A5

Yıruv ; A1, A2

Yıruv ; A4, A5

Yışaytu; A1, A2

Yogu; A2, A3, A5

Yoklu; A1

3. Üç İstemli Fiiller

Açuv; A5

Agartuv; A1, A3

Agızuv; A2,

Agulav; A3

Aldıruv; A2

Aldıruv; A5

Alınuv; A2

Almaştıruv; A1, A5

Aluv; A2, A4, A6, A7, A12, A22

Aluv; A25

Anıklav; A2

Aralav; A2

Aralav; A4

Arçuv; A1, A3

Arınuv; A1

Asrav; A2

Asuv; A2

Atav; A1

Atuv; A1

Atuv; A2

Ayıruv; A1, A2, A12

Ayıruv; A3, A13

Ayıruv; A4, A6, A9

Aykav; A5

Yolku; A4

Yolku; A5

Yoluv; A2

Yomarlav; A1

Yomu; A1

Yomu; A4, A5

Yonçu ; A2

Yotu; A1

Yotu; A3, A4, A6

Yödev ; A2

Yögénü; A1

Yögérü; A1, A2

Yöklev; A2

Yöklev; A3

Yöritü; A2, A4

Yöritü; A3, A5

Yörü ; A3

Yözü ; A2, A3, A4

Zarlanu; A1

Zeherenü; A1

Aynıtuv; A2, A3

Bağışlav; A1

Baglav; A2, A4

Balkıtu ; A1

Baruv; A6

Başlav; A2

Başlav; A3

Berketüv; A2

Beylenüv; A3

Beylev; A1, A2

Beylev; A3

Biklev; A2

Bilev II; A1

Bilgilev; A5

Bilgirtüv; A1, A2

Bilü; A2, A4

Birüv; A1, A5

Birüv; A13

Biyitüv; A2, A4

Boruv; A2, A3

Bozıştıruv; A1

Budıruv; A1

Buluv; A1, A4

Butav; A3

Butav; A4
Buvuv; A3
Canlandıru; A1
Canlandıru; A7
Caylav; A3
Ceyüv; A2
Cıyını; A2
Cıyuv; A7
Ciberü; A1
Ciberü; A2
Cibetü; A1
Cigü; A2, A3
Cilletü; A1
Cilletü; A2
Citişü; A7
Citkirü; A1, A6
Citü; A5
Çabuv III; A2, A3
Çabuv; A5
Çağıştıruv ; A1
Çaguv; A2
Çamalav ; A1
Çaykav II ; A1
Çençü; A1
Çıgaruv ; A1
Çıgaruv ; A5
Çıguv; A4
Çişü; A4
Çöyüv ; A1, A2
Çöyüv ; A3
Çuku; A1
Çumu; A1
Çüplev II; A4
Dörislev ; A1
Erçü; A2
Erçü; A4
Evelev; A1, A3
Evelev; A4
Eydev; A2
Eylendêrü; A4
Ezêrlev; A4
İgüv ; A1
İmü; A1
İrêşü ; A2
İrgıtuv; A2, A3
İşêtü; A1
İltü; A2
İplev; A2
İsnev; A2
İşü; A3
İtü; A2
Kabu; A2
Kadaklav ; A1
Kadalu ; A1
Kagu; A3
Kagu; A5
Kakşav; A4
Kaldıru; A3
Kalku; A2
Kaplav II; A3
Kaplav; A2, A5
Katuv III; A1
Katuv IV; A1
Kaytaru ; A2, A5
Kaytaru ; A3
Kaytu; A4
Kilêşüv; A7
Kilü; A10
Kilü; A8
Kisüv; A3
Kisüv; A4
Kiterü; A2, A3
Kiyêrü; A1
Koruv III; A1
Koruv III; A2
Koyuv ; A2
Latlav ; A1
Manuv; A1, A3
Manuv; A2, A4
Maylav; A1
Méndêrêv; A1, A2, A3
Nigêzlev; A2, A3
Ozatu; A1, A2
Öndev; A1, A2
Özüv; A1
Özüv; A5
Pişirü; A2
Retlev; A4
Sabuv; A1
Saluv; A1, A7
Saluv; A3
Saruv; A1
Satuv; A1
Saylav; A1, A8
Saylav; A2
Sébêrü; A3
Sêltev; A3
Sıdıru; A5

Sılav; A1, A2
Sılav; A4
Sınav; A1
Sıru; A1
Sızu; A5
Sibü; A2, A3, A4
Sirpü; A2
Sosu; A4
Sörü II; A1
Sörü II; A2
Sugaru; A4
Susav II; A7
Suvıru II; A1
Suzu; A3
Şaku; A1
Tabu; A1
Tabu; A7
Tagu; A1, A2
Tagu; A3
Tagu; A5
Taşlav; A1
Tigü ; A2
Tirelev ; A1
Tirev ; A2
Titü ; A3
Tizü ; A2
Totu; A1
Toyu; A1
Töbev; A1
Törtü ; A1
Töşirü ; A2, A3
Tuğu II; A1
Tuku II; A1
Tuvaru ; A1
Urav; A1
Uvuv; A3
Uyuv; A2, A3
Uzuv; A3
Ülçev; A4
Ürelü; A1
Ütinü; A1
Ütkerü; A1, A2
Ütü; A3
Yégu ; A4
Yırtu; A3
Yıruv ; A3
Yogu; A1
Yogu; A4

Yoklu; A2
Yoluv; A1
Yoluv; A3
Yomarlav; A2, A3
Yomu; A2, A3
Yotu; A2
Yöklev II; A1
Yöklev; A1
Yöritü; A6

4. Dört İstemli Fiiller

Agızuv; A2, A4

Ayıruv; A4, A6, A9

Koyuv ; A2

Tagu; A3

4. 2. Sentaktik İstem Yapısı Bakımından Tatar Türkçesi Fiil Sınıfları

Fiillerin istem bilgisi cümlelerin sentaktik (istem) yapısını belirler. Tatar Türkçesi fiillerinin belirli ve sınırlı sentaktik yapılar oluşturduğu görülür. Tatar Türkçesi fiillerin oluşturduğu sentaktik yapılar, fiillerin sözlük anlamından ve sözlük anlamı için verilen örneklerden hareketle belirlenmiştir. Bir fiilin birden fazla sentaktik yapıda görünebilmesi, onun ya farklı anlam değışkelerinin olduğuna ya da fiilin belirli anlam değışkesinin istem değıştirimleri gösterdiğine işaret eder. Sentaktik istem yapıları sözlükçülük çalışmalarında fiillerin ilgili anlamının sentaktik çevresini betimlemek için kullanılabilir. Tatar Türkçesinde fiiller aynı sentaktik yapıları sergilemeleri bakımından şöyle sınıflandırılabilir:

1. [kim] + Fiil

Abınuv; A2	Anlav; A1, A3
Avırlaşuv; A1	Bagu; A3
Avırsınuv; A2	Bagu II; A1
Avırtuv; A1, A2	Bagınuv; A3
Avıştıruv; A2	Bazu; A1
Agaruv; A1, A4, A5, A6	Bazıklanuv; A1
Aguv; A5, A6	Bazınuv; A1
Agulanuv; A1, A2, A3	Baqıldaw; A1
Agızuv; A1, A3	Bakıruv; A1, A2
Agıluv; A1	Balku ; A2
Adarınuv; A1, A2	Baruv; A9
Adaşu; A2	Basuv; A1, A4
Azuv; A1, A2, A3	Batuv; A2, A5, A7, A8
Aykaluv; A1, A2	Başkaruv II; A1
Aynıtuv; A1	Bayu II; A1, A2
Akklanuv; A1	Birigü; A2
AkklanuvII ; A1	Birleşü; A1, A2
Aklav II; A5	Bitişü; A1, A2
Aksav; A1, A3	Bitüv; A1, A2, A3, A4, A6, A7
Aktaruv; A4	Bitüv II; A1
Akılsızlanuv; A1, A2	Birişü; A2, A3
Aldanuv; A3	Birüv; A16
Aldav; A2	Bozu; A5
Aldıruv; A3	Bolganuv; A1, A2, A3, A4, A5,
Almaştıruv; A6	Bolgatı; A1
Aluv; A11	Borgalanuv; A1, A2, A3, A4, A5, A6
Aptıruv; A3	Borınlav; A1, A2
Artuv; A1, A3	Bulanuv; A1, A2
Aruv; A1	Buluv; A3, A7, A10
Atlav; A1, A2, A4	Burav II; A1
Avnav; A2	Bursu; A3
Açuv III; A1, A3	Buhıldav; A1
Açuv IV; A1	Buşanuv; A2, A3
Açulanuv; A1	Buşav; A1, A5
Ayazuv; A1, A2	Bızlav; A1
Ayaklanuv; A1, A4	Bırlav; A1
	Beylenüv; A5, A6

Calpayu; A1, A2
Canlandırır; A2, A3, A4, A6
Cibetü; A2
Cebü; A1, A2, A3
Cimildev; A1, A2, A3
Cintikle; A2
Cipşü; A1, A2
Ciberü; A3, A10, A11
Cigilü; A1, A2
Ciksinü; A1
Cilgerü; A1
Cildirtü; A1
Cilkinü; A1, A2, A3, A4, A5
Cilletü; A3
Cillev; A1, A2
Cilpinü; A2, A6
Cilsinü; A2, A3
Ciltirev; A1, A2
Cirleşü; A3
Cirsü; A2
Cirenü; A1
Citdilenü; A1, A2
Citişü; A1, A3, A4
Citkirü; A4
Citkirü; A7
Citü; A2, A3, A8
Cinileyü; A1, A2, A3, A4
Cinilü; A1, A2
Cıyılı; A1, A3, A4,
Cıyını; A1
Cılını; A2
Cırlav; A1, A2, A3, A4
Çabuv II; A1, A2, A3, A4, A5
Çakıruv; A3
Çaluv II ; A2
Çarlav ; A1
Çigüv ; A1
Çirav; A1
Çitlev ; A4
Çolgav ; A5
Çuvaluv ; A1, A3, A4, A5
Çuku; A2
Çıdav; A1
Çıdav; A4
Çöyüv ; A4
Çüplev; A1
Davlav ; A1, A2, A3
Dirildev ; A1, A2
Dongırdav ; A1

Duylav ; A2
Dulkınlanu ; A1
Duvıldav ; A1
Dırıldav ; A1
Dıngırdav ; A1
Dörisev ; A2
Eylenü; A3, A6
Ernü; A1, A2
Fehimlev; A1
Gaygıladaşu ; A1, A2
Gepleşü; A1
Görlev; A1, A2, A3, A4
Görleşü; A1, A2, A3
Gülev; A1, A2
Havalav; A1
Havlav; A1
Isıldav; A1
Içkınuv; A2
Içkınuv; A4
Işanuv; A2, A4
Izgışu; A1
İzüv; A6
İmlev ; A2
İmrev; A1
İmü; A2
İsérü ; A1
İsnev; A1, A4
İşétü; A2
İşü; A2
İşü; A2
İñlev ; A4
İñü; A2
Kabalanu; A1
Kabarü; A2
Kabını; A1, A2, A3
Kagu; A6
Kadalu ; A2
Kaynav ; A1, A2
Kakşav; A1, A2, A3
Kalku; A3, A4
Kalu; A2, A3, A6
Karalav; A2, A3, A4
Karav; A2
Kartayuv; A1, A2, A3, A4
Katnav; A1
Katuv; A1, A2, A5, A6
Kaçuv; A1, A4
Kéréşüv III; A1
Kiléşüv; A1, A2

Kilêşüv II; A2
Kilü; A9
Kimü ; A1, A3
Kitüv; A2, A7
Koruv; A1, A2, A3, A4
Koruv III; A3
Laptırdav ; A1
Laçkıldav; A1
Laştırdav; A1
Lıgırdav ; A2
Lengeldev; A1
Mayımlav; A1
Maylav; A2, A3
Mataşu ; A3
Matrav ; A1
Ménüv; A1
Moñayu ; A2, A3
Moñlav ; A1, A2
Melcérev; A1, A2
Nazlanu ; A1, A2, A3
Néçkelev; A1, A2
Néçkerü; A1, A2
Nitü ;A1
nişlev ; A1, A2
Nıgu ; A1, A2
Oyıtı; A1
Oyıtı II; A1
Oyışuv; A1, A2, A4, A6, A7
Ozınayu ; A1, A2
Otu; A3
Örküv; A1, A2
Öröv; A1, A2
Öröv II; A1, A3
Ötöv; A1
Parlanu; A2, A3
Parlaşu; A1, A2
Parlaşu II; A1
Parçalanu; A1, A2
Pişirü; A3
Pişü; A1, A2, A4, A5, A6
Pişü II; A1
Poşu; A1
Poşınu; A1
Ruhlanu; A1
Retlev; A3
Rehetlenü; A1, A2
Savu; A1
Sagayuv; A1
Sazav; A1

Saklav; A2
Satuv; A2
Sébérü; A2
Sélkü; A2
Sizü; A3
Sikérü; A2
Sırpü; A1
Sosu; A2
Sugu; A2
Suzu; A1
Susav; A1, A2
Sıgu; A1
Sıgu II; A2
Sızgıru; A1, A2, A3, A5
Sızlanu; A1, A2
Sızu; A3, A10
Sızu II; A1, A2, A3
Sınu; A1, A2, A3, A4
Sörü III; A1
Sünü; A1, A2, A3, A4
Şabırdav; A1
Şaltırav; A1
Şapıru; A1
Şavıldav; A1, A2
Şartlav; A1, A2, A3, A4
Şavlav; A1, A2, A3, A4
Şaşuv; A1, A2, A3, A4
Şayaruv; A2
Şişinüv; A1
Şişüv; A1, A2, A3
Tayu; A1
Tirilü; A1, A2
Tirelü ; A1, A5
Tişev II; A1
Tibü ; A1, A2, A5
Tiyelü; A1
Tilirü; A1, A2
Tirlev; A1
Tiyü; A2
Toyılu; A2
Tomalav; A3
Toru; A3
Tugayuv ; A1, A2
Tuyınu; A1
Tuzgu; A1
Tuzu; A1, A2
Tuzu II; A1, A2
Tuktalu; A1, A2
Tuplanu ; A1

Tuyu; A1
Tınu ; A1, A2
Tınlanu; A2
Tönev ; A2
Törtü ; A3
Tösev ; A1
Tötev ; A1, A2
Tötev II ; A1
Töşü ; A3, A4, A5
Tülev; A2
Tünü; A1
Uvalu ; A1, A2, A3
Uynav; A1
Ukmaşu; A2
Ulav; A1, A3
Urav; A4
Utru; A7
Uñu ; A1, A2
Uñu II ; A1
Übişü; A1
Üçigü; A1
Ülçev; A2
Ülü; A1, A2
Ürmelev; A1, A4
Ürçü; A1
Ürü II; A1
Üsü; A1, A2, A3
Ütü III; A1
Ütirü; A2
Üzgerü; A1
Üçü; A1
Vakçılланu; A1
Vaklav; A2
Vijlav; A1
Viju; A1
Yogu; A6
Yoklav; A1, A2, A3
Yolku; A3
Yomşaru; A1, A2, A3, A4, A5, A6
Yomilu; A1, A2, A3, A4, A5, A6
Yonçu ; A1
Yotu; A5, A7
Yögénü; A2, A3
Yögerü; A3, A4, A5
Yödev : A1, A3
Yözü ; A1, A5
Yöritü; A1
Yörü ; A1, A2
Yıgılı ; A5, A6

Yılav ; A1
Yılav ; A3, A4
Zakonlaşu; A1
Zararlanu; A1
Ziñkuv; A1
Zurayu; A1, A2, A3
Zırlav; A1
Zıñlav; A1
Zeherlenü; A2, A3, A4, A5
2. [kim] + [kimi] + Fiil
Abalanuv; A1
Abaylav; A1, A2
Avızlıklav; A1, A2
Avırsınuv; A1, A3
Ağaruv; A3
Ağulav;
Ağulav; A1, A2, A4
Ayıruv; A5, A7, A8
Ayıruv; A11
Azaplav; A1
Aykav; A1, A2, A3, A4
Aklav; A1
Aklav II; A1, A2, A3, A4
Akrınaytu; A1
Aksatuv; A1, A3
Aktaruv; A1, A2, A5, A6, A7, A8, A9
Aldav; A3, A4, A5
Aldıruv; A1
Almaştıruv; A2, A3, A4
Aluv; A1, A10, A13, A14, A15, A18,
A19; A21, A27
Alınuv; A1
Anıklav; A1
Aralav; A1, A3
Arçuv; A2, A4
Asuv; A2
Atlıgıuv; A2
Atuv; A7
Avlav; A2
Açuv; A3, A4
Açıklav; A1, A2
Aşatuv; A1
Aşav; A1, A2, A3, A4, A5, A6
Aşıruv; A1
Anlatuv; A1, A2
Anlav; A2, A4
Avıştıruv; A2
Bablav; A1
Bağlanuv; A5

Baglav; A1, A3
Bagu; A2
Bağışlav; A2, A3
Bayıtı; A1, A2
Balkıtu ; A2
Basuv; A9
Başkaruv; A2
Bezlev; A1
Bilü; A1, A3, A5, A6, A7
Bitirüv; A1, A2, A4, A5, A6, A7
Biyitüv; A1, A3
Bizev ; A1
Bikle; A1, A3
Bilgilev; A1, A2, A4
Bilev; A1
Birüv; A2, A10, A15, A17, A18
Bozu; A1, A4, A6, A8, A9, A10
Bolgatu; A3
Boruv; A1, A4
Botav; A1, A2
Bocralav; A1, A2
Bugazlav; A2
Buluv; A9
Butav; A1, A2, A5, A6
Buvuv; A1, A4, A5, A6
Buşatu; A1, A3
Buşav; A2
Buyav; A1, A2, A4
Beylev; A4
Caylav; A1, A2
Caylaşu; A1
Cibetü; A3
Cintiklev; A1, A3, A4, A5, A6
Ciberü; A5, A6, A8, A9, A12
Ciksinü; A3, A4
Cildirtü; A2
Cilimlev; A1
Cilkitü; A1, A2
Cimirü; A2, A3, A4, A5, A6
Cirlev; A1
Citkirü; A2, A3, A8, A11
Citeklev; A2
Citü; A12, A14
Cinü; A1
Cıyuv; A1, A2, A3, A5
Cıyuv; A8, A9, A10, A11, A12, A13
Ceyüv; A1, A4, A5
Çabuv; A1, A3, A4
Çaguv; A1, A3

Çaguv III; A1
Çaykav ; A2
Çaykav II ; A2
Çakıruv; A1, A2, A4
Çaluv ; A1
Çaluv II ; A1
Çamalav ; A2
Çarlav ; A1, A2
Çitlev ; A1
Çitlev ; A3
Çişü; A1, A2
Çolgav ; A1, A2, A3, A4
Çıdav; A2
Çikü; A1
Çençü; A2
Çeçüv; A2, A4
Çöyüv ; A5
Çüplev II; A1, A2
Diyü ; A6
Devalav ; A1, A3
Evelev; A2, A5
Eydev; A1
Eylenürü; A1, A2, A5
Eylenü; A5
Eytü; A1
Güzelle; A1
İçkındıruv; A1, A2
İşıkılav; A2
İzüv; A1, A2, A3, A4, A5
İlev; A4
İlev; A1
İmlev ; A1
İplev; A1,
İrêşü ; A4
İtü; A1
İşêtü; A3, A4
İşü; A1
İşü II; A1
İşü III; A1
İñlev ; A1, A2, A3, A5
Kabalav; A1
Kabatlav; A1, A2, A3, A5
Kabızu; A1, A2
Kagu; A7
Kadalu ; A2
Kayırü; A1, A2, A3
Kayırü; A5
Kazu; A4, A5
Kaytaru ; A1

Kaytaru ; A4, A6
Kaldıru; A1
Kamav; A1, A2
Kaplav; A1, A3, A4, A7
Kaplav II; A1
Karalav; A1, A2
Karav; A3, A4, A6, A7, A8
Karışuv; A1
Karışuv II; A1
Kiyérü; A2, A3, A4
Kisüv; A5, A6, A7
Kitüv II; A1
Kiçüv; A1
Koruv II; A2
Koyuv ; A1, A3, A5
Mazasızlav; A1
Moñayu ; A1
Mumlav; A1
Nazlav ; A1
Nigézlev; A1
Ozatu; A5
Oruv; A3, A4
Otu; A1, A2
Özüv; A3
Önemev; A1, A2
Öröv; A2
Ötöv; A2, A3
Paylaşu; A1
Paklev; A1, A2
Parlanu; A1
Parlav; A1, A2
Parlav II; A1
Parlav III; A1
Parçalav; A1
Parçalav II; A1
Piçü; A2
Pinelev; A2
Raslav; A1, A2
Retlev; A1, A2
Savu; A2, A4
Sagayuv; A2
Saklav; A1, A3, A4, A5, A6
Saluv; A5, A6
Saluv II; A1, A2, A3
Saruv; A3
Satuv; A3, A4
Sébérü; A1
Sélkü; A3
Séltev; A2, A4
Sizü; A4
Sikérü; A3
Siplev; A2
Sirpü; A4
Sorav; A1
Sosu; A1, A3
Sugaru; A2, A3
Sugu; A3
Suzu; A2, A4, A6, A7
Sulav; A1
Sulav II; A2
Susav II; A1, A2, A3, A5, A8, A9
Suyu; A2, A3, A4
Sıgu; A1, A2, A4
Sıgu II; A1
Sıdıru; A1, A3, A4
Sızu; A2, A4, A7, A8
Sılav; A5, A6
Sınav; A2
Sıru; A2, A3
Sıtu; A1, A2, A3, A4
Sözü; A1
Sözü II; A1
Söylev; A2
Sörü; A2
Sütü; A1, A2
Şaraytu; A1
Tabu; A2, A3, A4, A6, A8
Tatıv; A1
Tizü ; A1
Tizü ; A3
Titü ; A1, A2
Tigizlev; A1, A2, A3, A4
Tikşirü; A1, A2, A3, A4
Tirü ; A1
Tişü; A1, A2
Tozlav; A1
Tomalav; A1, A2
Totu; A2, A3, A4, A5, A7
Toyu; A2, A3
Tuğu; A1
Tudıru; A1, A2
Tuktav; A1, A2
Tuku; A1
Tuku II; A2
Tuplav ; A1
Tınlav; A2
Tınlav; A4
Törü ; A1, A2

Töşirü ; A1, A4, A5
Tügü; A1
Tülev; A1
Uzuv; A2
Uzuv; A4
Ukuv ; A1, A4
Uray; A2, A5
Uvuv; A1, A2
Uyuv; A4
Üçiglev; A1
Ügitlev; A1
Übü; A1
Ülçev; A1
Ütkerü; A5
Ütü; A2
Ütü; A5
Ütev; A1, A2, A3
Ütirü; A1, A3
Üzgelev; A1
Vatu; A2, A3, A4
Yolku; A5
Yoluv; A2
Yomu; A1
Yomu; A4, A5
Yotu; A3, A4, A6
Yödev ; A2
Yöritü; A3, A5
Yégu ; A1, A3
Yırtu; A1, A2, A4
Yıruv ; A1, A2
Yışaytu; A1, A2

3. [kim] + [ne] + Fiil

Agartuv; A1
Aksatuv; A2
Ayıruv; A10
Aldıruv; A4
Aluv; A5, A8, A9
Asrav; A1
Atuv; A3, A5, A6
Avlav; A1
Açuv; A1, A2
Bağlav; A5
Basuv; A3, A6, A7
Başaklav; A1
Başkaruv; A1
Başlav; A1
Bilü; A8
Bitirüv; A3

Bilgilev; A3
Birüv; A3, A4, A6, A7, A8, A11, A12, 14
Bozu; A2, A7
Bolgatu; A1
Bugazlav; A1
Buluv; A2, A5
Buşav; A4, A6
Ciberü; A4
Ciksitü; A1
Cilgerü; A2
Cimirü; A1
Citkirü; A9, A10
Citeklev; A1
Cinilü; A3
Cinü; A3
Cıynu; A6
Cıyırü; A1
Cıyuv; A4
Ceyüv; A3
Çaykav ; A1
Çaluv V ; A1
Çamalav ; A3
Çigüv III; A1, A2
Çitlev ; A2
Çişü; A3
Çıgaruv ; A2
Çençü; A3
Çeçüv; A1
Çeçüv; A2
Çükü; A2, A3
Diyü ; A1, A2, A3, A4, A5, A8
Ezérlev; A1, A2, A3, A5
Eylendérü; A3
Eylenü; A1
Eytü; A2, A3
Erçü; A1, A3
İrgituv; A1
İsildav; A2
İçkındıruv; A4
İlev; A1, A3
İmü; A3
İzev; A1
İnü; A1
Kabatlav; A4
Kabu; A1
Kagu; A1, A2
Kazu; A1, A2, A3
Kaldıru; A2, A4

Kaplav; A6
Kaplav II, A2
Katuv III; A2, A3
Katuv IV; A2
Kilêşüv II; A3
Kisüv; A1
Kitêrû; A1
Kiçüv; A2
Koruv II; A1
Onlav; A1
Özüv; A2, A4
Piçü; A1
Pişirü; A1, A4
Saluv; A4
Satuv; A5
Sêlkü; A1
Sêltev; A1
Sizü; A1, A2
Siplev; A1
Sirpü; A3
Sorav; A2, A4
Sugu; A5
Suyu; A1
Sıdırü; A2
Sızgıru; A4
Sızı; A1
Sızı; A9
Sıru; A2
Sıru II; A1,
Söylev; A1
Tabu; A5
Tagu; A4
Taşlav; A2, A3
Tativ; A1
Tigü ; A1
Tigü III ; A1
Tilü ; A1
Tirelü ; A2
Tişev; A1
Tibü ; A3
Tiyü; A3, A5
Totu; A6, A8, A9
Tudıru; A3
Tuku III; A1
Tuplav ; A2
Turav ; A1
Tışlav; A1
Tınlav; A1
Tügü; A2

Uylav; A2
Ukmaşu; A3
Ukuv ; A2, A3, A5
Urav; A3
Uyuv; A1
Üçigü; A2
Ürü; A1
Ütkerü; A3, A4
Ütü; A1
Vaklav; A1
Vatu; A1
Yoklu; A1
Yomarlav; A1
Yotu; A1
Yöklev; A2
Yöritü; A2, A4
Yıruv ; A4, A5
4. [kim] + [kime] + Fiil
Abalav; A1
Abınuv; A1
Avışuv; A1, A2, A3, A4
Agıluv; A2
Aguv; A2
Aldanuv; A2
Aldav; A1
Aluv; A20, A23, A24
Alınuv; A2
Aptırav; A2, A4
Asıluv; A1, A2
Atav; A2
Atlıgıv; A1, A3
Avnav; A1
Aşuv; A2
Aşıgıv; A1
Aşıruv; A2
Ayaklanuv; A3
Bağlanuv; A1, A4
Bagu; A1
Bagınuv; A2
Baruv; A1, A2, A3, A7, A8
Basuv; A2, A3, A8
Batuv; A3, A4, A6
Başlav; A4
Biriğü; A1
Biklev; A4
Birişü; A1
Birüv; A9
Bulışu; A1
Buyav; A3

Beylenüv; A4
Caylaşu; A2
Ciberü; A7
Cigü; A1
Citişü; A2, A5, A6
Citkirü; A5
Citü; A1, A4, A6, A7, A9, A10, A13
Cıyru; A1
Çabuv; A2
Çabuv III; A1
Çaguv II; A1
Çakıruv; A5
Çarlav ; A2
Çigüv II; A1
Çumu; A3, A5
Çıgaruv ; A4
Çıguv; A2
Çıdav; A3
Deşü ; A1
Diyü ; A7
Dünü ; A1
Eylenü; A2
Havalanu; A1
Heveslenüv; A1
Imlav; A1, A2
İmsınuv; A1, A2
İrgıluv; A1, A2, A3, A4
İşanuv; A1, A3
İltü; A1, A3
İmrev; A2
İreşü ; A1, A3, A5
İyerü; A1, A2, A3, A4
İñü; A3
İñü; A6
Kabarınu; A1
Kadalu ; A1
Kadalu ; A3
Kayrü; A4
Kaytu; A1, A2, A3
Kalu; A5, A8
Karav; A1
Karav; A5
Katuv; A3, A4
Kéréşüv; A1, A2
Kéréşüv III; A2
Kérü ; A1, A2, A3, A4, A5, A6, A7
Kilésüv; A6
Kilésüv II; A1
Kilü; A1, A3, A5, A6

Kisüv; A2
Kitüv; A1, A4, A5
Kiçüv III; A1
Koyuv ; A4
Mataşu ; A2
Ménüv; A2, A3, A4
Néçkerü; A3
Oyışuv; A3, A5
Ozatu; A3, A4, A7
Oruv; A1
Pinelev; A1
Posu; A1
Sabuv II; A1
Savu; A3
Saluv; A2
Saruv; A2
Séñü; A1, A2, A3
Sikérü; A1, A4, A5, A6
Sorav; A3
Suzu; A5
Susav; A3
Sıyu; A1, A2, A3, A4
Tabınu; A1
Tirelü ; A3, A4, A6
Tirev ; A1
Tiyü; A1, A4
Tuyınu; A2
Tulu; A1
Törtü ; A2
Töşü ; A2, A6
Tüzüv; A1, A2
Uylav; A3
Uynav; A5
Utrıu; A1, A2, A6
Ükinü; A1
Ürelü; A1, A2, A3
Ürmelev; A2, A3
Üsü; A5
Ütü; A4
Üzleşü; A1
Yogu; A2, A3, A5
Yögénü; A1
Yögérü; A1, A2
Yöklev; A3
Yörü ; A3
Yıgılı ; A1, A4
Yırtu; A5
5. [kim] + [kimde] + Fiil
Agartuv; A2

Adaşu; A1
Aksav; A2
Aykaluv; A3
Artuv; A2
Ankiv; A1, A2, A3
Balku ; A1
Baruv; A5
Baturv; A1
Bitüv; A5
Buluv; A6
Bursu; A1
Canlandırır; A5
Cirleşü; A1, A2
Cirsü; A1
Cinü; A2
Cıyılı; A2
Cılmu; A2
Çuvaluv ; A2
Çumu; A2
Çükü; A1
Dulav ; A1
Duvıldav ; A2
Dırıldav ; A1
Dörlev ; A1
İçkındırır; A3
Isérü ; A2
İsnev; A3
Kabarü; A1
Kaynav ; A3
Kaksu; A1
Kalü; A1
Kalü; A4, A7
Kimü ; A2
Kitüv; A3
Mataşu ; A1
Moñayu ; A4
Parlav IV; A1
Pişü; A3, A7
Tirilü; A3
Toyılı; A1
Toru; A1, A2
Tulu; A3
Tönev ; A2
Törtü ; A4, A5
Uylav; A1, A4
Uynav; A3, A4
Ukmaşu; A1
Ulav; A2
Utlav; A1

Utrü; A3, A4, A5
Ürçü; A2
Ürü; A2
Üsü; A4
Ütü II; A1
Yolku; A4
Yonçu ; A2
Yözü ; A2, A3, A4
Yégu ; A2
Yıgılı ; A3
Yılav ; A2
6. [kim] + [kimden] + Fiil
Ağaruv; A2
Ağuv; A1, A3, A4
Adaşu; A3
Ayırır; A14
Aldanuv; A1
Aluv; A17, A26
Alınuv; A1
Artuv; A4
Arınuv; A2
Aşuv; A1
Ayaklanuv; A2
Bağınuv; A1
Baruv; A4
Bizü ; A1
Bozu; A3
Bursu; A2
Buşanuv; A1
Buşav; A3
Ciksınü; A2
Cilsinü; A1
Cirenü; A2
Çıgüv II; A2
Çıgaru ; A3
Çıguv; A1
Çıguv; A3
Dünü ; A2
Eylenü; A4
Faydalanuv; A1, A2
İçkınuv; A1
Işıklav; A1
Isérü ; A3, A4
İñü; A4, A5
Kaytu; A5
Kalku; A1
Kaçuv; A2, A3, A5
Kilü; A4, A7
Kitüv; A6

Nitü ; A2
Sabuv III; A1, A3
Susav II; A4, A6
Tibü ; A4
Tuplanu; A2
Tuyu; A2
Tıyuv; A1
Töşü ; A7
Uzuv; A1, A5
Uñu ; A3
Zarlanu; A1
7. [kim] + [kimle] + Fiil
Bağlanuv; A2, A3
Buluşu; A1, A2
Beylenüv; A1, A2
Cilpinü; A1, A3, A4, A5
Cıyılı; A5
Cılınu; A3
Çağıştıruv ; A2
Çarlav ; A3
Çumu; A4
Çüplev II; A3
Devalav ; A2
Fikirlev; A1
İşku; A1
İlev; A2
Kanu; A1
Karalav; A1
Kéréşüv II; A1
Kiléşüv; A3, A4, A5
Kilü; A2
Lıgırdav ; A1
Mavıgu; A2
Maktav; A1
Mavıgu; A1
Ozatu; A6
Oruv; A2
Rızalaşu; A1
Rızalanu; A1
Sugu; A1
Sulav; A1
Sızu; A6
Sörü; A1
Şayaruv; A1
Tigizlev; A5
Tinleşü; A1, A2, A3
Tulu; A2, A4, A5
Turav ; A2
Tınlanu; A2

Uynav; A2
Vaksınu; A1, A2
Zeherlenü; A1
8. [kim] + [kimde] +[ne] + Fiil
Açuv; A5
Buluv; A1, A4
Canlandırı; A7
Çuku; A1
İgüv ; A1
Kaytu; A4
Satuv; A1
Uvuv; A3
9. [kim] + [kimi] + [kime] + Fiil
Avıştırıv; A1
Ağızuv; A4
Ayırıv; A1, A2, A12
Aldırıv; A2
Aldırıv; A5
Almaştırıv; A1, A5
Aluv; A25
Atuv; A1
Bağışlav; A1
Baruv; A6
Başlav; A2
Bilgirtüv; A1, A2
Bilü; A2, A4
Berketüv; A2
Biyitüv; A2, A4
Biklev; A2
Bilev II; A1
Birüv; A1, A5
Boruv; A2, A3
Beylev; A1, A2
Çaylav; A3
Cibetü; A1
Ciberü; A2
Cigü; A2, A3
Citkirü; A1, A6
Cıyuv; A7
Çabuv; A5
Çençü; A1
Çöyüv ; A1, A2
Eydev; A2
İrgıtıv; A2, A3
İltü; A2
İtü; A2
Kadalu ; A1
Kaytaru ; A2, A5
Kaldırıv; A3

Kaplav II; A3
Katuv IV; A1
Kilêşüv; A7
Kitêrû; A2, A3
Koruv III; A2
Manuv; A1, A3
Méndêrûv; A1, A2, A3
Nigêzlev; A2, A3
Ozatu; A1, A2
Öndev; A1, A2
Retlev; A4
Saluv; A1, A7
Saruv; A1
Sirpü; A2
Suzu; A3
Sizu; A5
Sörü II; A2
Taşlav; A1
Tirev ; A2
Tuvaru ; A1
Töbev; A1
Töşirü ; A2, A3
Urav; A1
Ütkerü; A1, A2
Yogu; A1
Yoluv; A3
Yomarlav; A2, A3
Yomu; A2, A3
Yotu; A2
Yöritü; A6
10. [kim] + [kime] + [ne] + Fiil
Asuv; A2
Baglav; A2, A4
Bilgilev; A5
Buvuv; A3
Citişü; A7
Citü; A5
Ezêrlev; A4
Kabu; A2
Kagu; A5
Kakşav; A4
Katuv III; A1
Koruv III; A1
Manuv; A2, A4
Sabuv; A1
Saluv; A3
Sibü; A2, A3, A4
Sılav; A1, A2
Tabu; A7

Tagu; A1, A2
Tagu; A5
Tigü ; A2
Tuğu II; A1
Uyuv; A2, A3
Ürêlü; A1
Ütü; A3
Yogu; A4
Yöklev; A1
Yöklev II; A1
11. [kim] + [kimi] + [kimle] + Fiil
Agulav; A3
Aralav; A4
Atav; A1
Aykav; A5
Boziştıruv; A1
Budıruv; A1
Butav; A4
Beylev; A3
Canlandıru; A1
Ciberü; A1
Cilletü; A2
Çabuv III; A2, A3
Çaguv; A2
Çağıştıruv ; A1
Çaykav II ; A1
Çıguv; A4
Eylendêrû; A4
Erçü; A2
İplev; A2
İşü; A3
Kagu; A3
Kadaklav ; A1
Kaytaru ; A3
Kaplav; A2, A5
Maylav; A1
Özüv; A1
Özüv; A5
Saylav; A2
Sosu; A4
Sugaru; A4
Suvıru II; A1
Sılav; A4
Sıru; A1
Şaku; A1
Titü ; A3
Tirelev ; A1
Totu; A1
Tuku II; A1

Törtü ; A1

Ülçev; A4

Yırtu; A3

12. [kim] + [kime] + [kimle] + Fiil

Atuv; A2

Beylenüv; A3

Cıymu; A2

Iréşü ; A2

Séltev; A3

Sıdıru; A5

13. [kim] + [kimi] + [kimde] + Fiil

Agartuv; A3

Asrav; A2

Balkıtu ; A1

Başlav ; A3

Birüv; A13

Butav; A3

Cilletü; A1

Ceyüv; A2

Çamalav ; A1

Çişü; A4

Çöyüv ; A3

Çüplev II; A4

Dörislev ; A1

Evelev; A1, A3

İsnev; A2

Işétü; A1

Kisüv; A4

Pişirü; A2

Saylav; A1, A8

Sınav; A1

Toyu; A1

Yégu ; A4

14. [kim] + [kimden] + [ne] + Fiil

Aluv; A2, A4, A6, A7, A12, A22

Alınuv; A2

Anıklav; A2

Çumu; A1

Çıgaruv ; A1

Evelev; A4

Imü; A1

Tabu; A1

Tizü ; A2

15. [kim] + [kimi] + [kimden] + Fiil

Ayıruv; A3, A13

Aynıtuv; A2, A3

Aralav; A2

Arçuv; A1, A3

Arınuv; A1

Çıgaruv ; A5

Erçü; A4

Kalku; A2

Kiyérü; A1

Kilü; A10

Kisüv; A3

Kilü; A8

Latlav ; A1

Sébérü; A3

Susav II; A7

Sörü II; A1

Uzuv; A3

Ütinü; A1

Yoklu; A2

Yoluv; A1

Yıruv ; A3

16. [kim] + [kimi] + [kimden] + [ne] + Fiil

Agızuv; A2, A4

Ayıruv; A4, A6, A9

Koyuv ; A2

Tagu; A3

SONUÇ

Bu çalışmada Tatar Türkçesinde yer alan fiillerin istem bilgisi ortaya konulmuştur. Fiilin anlamına göre Tatar Türkçesindeki fiiller bir istemli, iki istemli, üç istemli, dört istemli olarak sınıflandırılabilir. Çalışmada fiillerin mantıksal ve söz dizimsel istemleri incelenerek bir istem çerçevesi oluşturulmuştur. Fiillerin anlam değişikliklerine göre mantıksal ve söz dizimsel istem sayıları da değişiklik gösterir. Tatar Türkçesi fiillerinin mantıksal ve söz dizimsel istem yapıları belirli tamlayıcı tipleriyle gerçekleşmiştir. Fiillerin anlamına göre tamlayıcı tipleri ve sayısı şekillenmektedir. Tatar Türkçesinde fiillerin istemi 7 tamlayıcı tipiyle [kim], [kimi], [ne], [kime], [kimde], [kimden], [kimle] gerçekleşir. Tatar Türkçesindeki fiillerin söz dizimsel istem yapıları fiillerin anlamına göre ortaya koydukları bu tamlayıcı tipleriyle belirlenebilir.

Bir fiilin anlam değişikliğine bağlı gerçekleşen her farklı istem bilgisi ayrı bir istem çerçevesinde kodlanmıştır. Fiillerin mantıksal ya da söz dizimsel istem bilgisine dair bilgiler istem çerçevelerinde (1, 2, 3...) şeklinde kaydedilmiştir. 650 fiil bir, iki, üç ve dört istemli olmak üzere 650 mantıksal istem gerçekleşmesi sergiler.

Fiiller, mantıksal ve söz dizimsel istemine göre cümlenin yapısını ya da söz dizimsel çevresini belirler. Dolayısıyla fiillerin mantıksal ve söz dizimsel isteminin belirlenmesi Tatar Türkçesinde fiillerin kuracağı cümle yapılarını belirleyebilme imkânı vermiş olur. Bu çalışmada, Tatar Türkçesinde fiillerin hangi tamlayıcı tiplerini yönettiği ve hangi söz dizimsel yapıları sergilediği ortaya koyulmuştur. Tatar Türkçesinde fiillerin kurabileceği, alternatif kullanımlar da dâhil olmak üzere, 16 söz dizimsel istem ya da cümle yapısı tespit edilmiştir. Ancak 16 söz dizimsel yapıdan her biri aynı sıklığa sahip değildir. Tatar Türkçesindeki çok anlamlı fiiller, anlam farklılıklarına bağlı olarak, kurabilecekleri söz dizimsel cümle yapıları ve yönetebildikleri tamlayıcı tipleri bakımından da sınıflandırılmıştır. Tatar Türkçesinde tek istemli fiiller 1 söz dizimsel yapı sergiler. İki istemli fiillerin 6 söz dizimsel yapı; üç istemli fiillerin 8 söz dizimsel yapı; dört istemli fiillerin 1 söz dizimsel yapı sergileyebileceği söylenebilir. Tatar Türkçesinde fiillerin görünebileceği cümle yapıları şunlardır:

Söz Dizimsel İstem Yapıları

1. [kim] + Fiil

Ör. *İş[kim] avırlaşı.*

2. [kim] + [kimi] + Fiil

Ör. Songı ay eçinde bulgan iki bakıyga_[kim] anı_[kimi] ayrıça aguladu.

3. [kim] + [ne] + Fiil

Ör *Biyik tavda gölbakçada kızlar*_[kim] *kindir*_[ne] agarta.

4. [kim] + [kime] + Fiil

Ör. Mina_[kime] ıt_[kim] abalap öre başladı.

5. [kim] + [kimde] + Fiil

Ör *Kışın monda küz açkısız burannar bula, idil östinde*_[kimde] *kişiler*_[kim] adaşıp yöri.

6. [kim] + [kimden] + Fiil

Ör. Aydan_[kimden] yaktı nur_[kim] aga.

7. [kim] + [kimle] + Fiil

Ör. Ayak-kulı_[kim] bav bilen_[kimle] bağlangan.

8. [kim]+[kimde]+ [ne]+Fiil

Ör. *Kileçekke yullar*_[ne] açtık *böyük oktyabrda*_[kimde] *biz*_[kim] .

9. [kim] + [kimi] + [kime] + Fiil

Ör. Gafife_[kim] biraz vakıt hereketsiz yatkaç, başın başın_[kimi] azrak musaga_[kime] avıştırdı.

10. [kim] + [kime] + [ne] + Fiil

Ör. (Biz)_[kim] Çitlerine_[kime] asılmalar_[ne] asıp, üka bilen çitin bögebiz.

11. [kim] + [kimi] + [kimle] + Fiil

Ör. Ul_[kim] , barmakları bilen_[kimle] sakalın_[kimi] araly-araly, kız yanına kilip utırdı.

12. [kim] + [kime] + [kimle] + Fiil

Ör. [Heyder] _[kim] (etisinin naganın alıp) , can açuvı bilen_[kimle] argı yakka_[kime]

13. [kim] + [kimi] + [kimde] + Fiil

Ör. (Sen) _[kim] Hem künilinde_[kimde] üzün nindidir bir ömit yaktılıgı_[ne] asradın.

14. [kim] + [kimden] +[ne] + Fiil

Ör. Kart ukıtuçı_[kim] üzinin elikki şekirtlerinnen_[kimden] unnaçça kotlav
tiligrammaları_[ne] aldı.

15. [kim] + [kimi] + [kimden] + Fiil

Ör. *Ademnigine tugal, koşlarını*_[kimi] *éllar*_[kim] *uz ilinen*_[kimden] *ayıra.*

16. [kim] + [kimi] + [kimden] + [ne] + Fiil

Ör. Miç aldına kuyılğan çeynikten_[kimden] ul_[kim] stakannarga_[kime] çey_[ne] *agızdı.*

Tatar Türkçesine ana dil seviyesinde hâkim olunamadığı için sözlük temelli olarak yapılan bu çalışma esnasında sözlük kaynaklı birtakım zorluklarla karşılaşmıştır. Sözlükte özellikle çok anlamlı fiiller pek çok farklı anlam girişleriyle verilmiş ancak bu anlamların birçoğu eşdizimsel kullanımlardan kaynaklanmakta, bir kısmı da diğer anlamları kapsayıcı niteliktedir. Bu fiillerin istem bilgisini belirlemeyi güçleştirmiştir ve çoğu fiil anlam girişlerinin söz dizimsel isteminin aynı olmasına yol açmıştır.

KAYNAKÇA

Kitap

AKERSON, Fatma E. (2008), *Dile Genel Bir Bakış*, İstanbul: Multilingual Yay.

AKSAN, Doğan (2006), *Anlambilim (Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi)*, Ankara: Engin Yayın evi.

_____, (1998), *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, cilt 2, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.

BANGUOĞLU, Tahsin (2007), *Türkçenin Grameri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.

BURAN Ahmet - ALKAYA Ercan (2001), *Çagdas Türk Lehçeleri*, İstanbul: Akçag Yayınları.

ERCİLASUN, Ahmet B. Vd (1991), *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları 1371.

ERGİN, Muharrem (1993), *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Yayınları.

KAHRAMAN, Tahir (1996), *Çagdas Türkiye Türkçesindeki Fiillerin Durum Ekli Tamlayıcıları*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

KARA, Mehmet (2012), *Türkmen Türkçesi Grameri*, İstanbul: Etkileşim Yayınları.

KARACA, Oktay Selim (2011), *Kazak Türkçesinde Fiil İstemleri*, Ankara: Kesit Yayınları.

KARAHAN, Leyla (2004), *Türkçede Söz Dizimi*, Ankara: Akçağ Yayınları.

KILIÇ, Veysel (2009), *Anlabilime Giriş*, İstanbul: Papatya Yay.

SEV, Güsel (2001), *Etmek Birleşik Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller ve Tamlayıcılarla Kullanılışı*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

TÜRK DİL KURUMU (2011), *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

UZUN, Nadir Engin (2000), *Anaçizgileriyle Evrensel Dilbilgisi ve Türkçe*, İstanbul: Multilingual.

VARDAR, Berke, vd., (1998), *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Multilingual.

Tez

ATACIK, D. Ahmet, (2008), *Türkiye Türkçesinde İstem (Valenz)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Fatih Üniversitesi Sosyal BilimlerEnstitüsü.

BAYTÜRK, Ferhat (2016), *Türkmen Türkçesinde Fiillerin İstemi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ordu: Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÇİÇEKLİ, Hanife (2013), *Azerbaycan Türkçesinde Fiillerin İstemi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ordu: Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÇİMEN, Feyzi (2009), *Özbek Türkçesinde İstem (Valenz)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

DEMİRÖZ GÜNERİ, Aysun (2007), *Yeni Uygur Türkçesindeki Fiillerin Durum Ekli Tamlayıcıları*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi SosyalBilimler Enstitüsü.

DOĞAN, Nuh (2011),*Türkiye Türkçesi Fiillerinde İsteme Göre Anlam Değişiklikleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÖZDEMİR ARI Tuba, (2012) *Gagauz Türkçesinde İstem*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,

UZUNBOY, Hilal. (2008), *Türkmen Türkçesinde İstem (Valenz)*. Yayımlanmamış Yüksel Lisans Tezi, İstanbul: Fatih Üniversitesi.

Makale-Bildiri

DOĞAN, Nuh (2010), “*Türkçede Nesneyi Belirleme Sorunu*”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, S.3/10, s.225-230.

_____, (2012), *Türkiye Türkçesinin İstem Sözlüğüne Doğru: Sıfatların İstemi*, 7.Uluslararası Türk Dili Kurultayı 24-28 Eylül 2012, Türk Dil Kurumu, Ankara.

_____, (2014), *Bir Kültür Unsuru Olarak Eşdizimsel Yapılar*, Gençlik ve Kültürel Mirasımız-Uluslararası Kongre (16-18 Mayıs 2014) Bildiri Kitabı, Cilt 2, Editörler: Bekir Şişman ve Muhittin Düzenli, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Yay., s. 507-518.

_____, (2014), *İstem Sözlükleri ve Türkçe*, Uluslararası Sözlük Bilimi Sempozyumu, 26-27 Kasım 2014, Sakarya.

_____, (2016), *Türkçe Çift Nesneli Bir Dil midir?*, Turkish Studies, 2016, p. 919-940.

ERDEM, Melek (2007), *Türkmen Türkçesinde Mental Fiillerin İsteme Göre Anlam Değişmeleri*, V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri (20-26 Eylül 2004), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, s.939-958.

_____, (2006), *Türkmen Türkçesinde Hareket Fiillerinin İsteme Göre Anlam Değişmeleri*, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, Çağdaş Türklük Araştırmaları Sempozyumu 5-7 Mayıs 2003, Ankara.

İLERİ, Esin (1996), “*Türkçedeki Fiillerin Birleşim Değeri*”, VII. Uluslar arası Türk Dilbilimi Konferansı Bildirileri”, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, s.157-165.

KARA, Mehmet (2009), “*Lehçeler Arası Aktarmalarda Temel Sorunlar*”, *Turkish Studies*, S.4/4, s.1056–1082.

KARAHAN, Leyla (1997), “*Fiil-Tamlayıcı İlişkisi Üzerine*”, *Türk Dili*, S. 549, s. 209–213.

ÖZKAN, Abdurrahman (1999), “*Türkçede Fiil-Tamlayıcı İlişkisi ve Fiillerin İstem Değiştirmesi*”, *Arayışlar İnsan Bilimleri Araştırmaları*, S.1, s.125–143.

UĞURLU, M. (2000a), *Türk Lehçeleri Arasında Aktarma Meseleleri ve “Abay Yolu” Romanı*, Bilig. Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, 15: 59-80.

_____, (2000b), *Türk Lehçeleri Arasında Kelime Eş Değerliği*, 4. Uluslar Arası Türk Dil Kurultayı 2000, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

_____, (2001), *Türk Lehçelerinin Aktarımında Valenz Sözlüklerinin Önemi*, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Uluslararası Sözlükbilim Sempozyumu Bildirileri[Yayımlayan: Nurettin Demir-Emine Yılmaz], Gazimağusa: 197-206.

DEMİREZ GÜNERİ Aysun , “Yeni Uygur ve Türkiye Türkçesinde Fiil-Tamlayıcı İlişkileri”, *Turkish Studies*, 2009, S.4/4, s.505-515.

